

Rusztaveli

Tariel
a párducbőrös lovag

Fordította
Vikár Béla

Zichy Mihály
huszonhat képével

Budapest, 1917.
Athenaeum irodalmi és nyomdai r. t. kiadása.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2016
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-094-5 (online)
MEK-15756

TARTALOM

ELŐSZÓ.

TARIEL, A PÁRDUCBŐRÖS LOVAG.

- I. Első történet. Roszteván arab királyról.
- II. Az arab király látomása: a párducbőrös lovag.
- III. Avthandil levele hadi népéhez.
- IV. Avthandil elutazik, hogy feltalálja Tarielt.
- V. Tariel elbeszéli történetét Avthandil előtt.
- VI. Tariel első szerelmének története.
- VII. Nesztán Daredsán levele, kit először ír a kedvesének.
- VIII. Tariel első levele barátnéjához.
- IX. Tariel levele, kit a kínaiakhoz ír a és emberével küld.
- X. A kínai király levele, írva feleletül Tarielnek.
- XI. Tariel levelet ír az ind királynak, miután legyőzte a kínaiakat.
- XII. Nesztán Daredsán levele, akit kedvesének írt.
- XIII. Tariel levele, akit kedvesének írt feleletül.
- XIV. Tariel megtudja Nesztán Daredsán eltűnését.
- XV. Nuradin Pridon története, akivel Tariel a tenger partján találkozott.
- XVI. Tariel segítségével Pridon legyőzi ellenségeit.
- XVII. Pridon elmond valamit Tarielnek Nesztán Daredsánról.
- XVIII. Történet Avthandil visszatéréről az arab udvarhoz és elbeszélése Tarielről.
- XIX. Avthandil távozása Roszteván királytól; beszélgetése a vezérrel s kérése.
- XX. Avthandil távozóban beszélget Sermadinnal.
- XXI. Avthandil végrendelete, Roszteván királyhoz, titkos távozása előtt.
- XXII. Avthandil imádsága elutazása előtt és titkos szökése.
- XXIII. Roszteván király értesül Avthandil eltávozásáról.
- XXIV. Avthandil második találkozása Tariellel.
- XXV. Tariel és Avthandil visszatér a barlanghoz és találkozik Aszmattal.

- XXVI. Avthandil utazása Mulghazanzárba, Pridon látogatására.
- XXVII. Avthandil meglátogatja Pridont, miután elhagyta Tarielt.
- XXVIII. Avthandil távozik Pridontól, hogy Nesztán Daredsánt keresse.
- XXIX. Avthandil megérkezik Gulansáróba, miután partraszállott volt.
- XXX. Avthandil látogatása Fatmannál. Miként fogadja Fatman s miként örül.
- XXXI. Fatman beleszeret Avthandilba és levelet ír hozzá.
- XXXII. Fatman levele Avthandilhoz, szerelméről írott.
- XXXIII. Avthandil levele, kit Fatmannak ír feleletül.
- XXXIV. Itt Avthandil megöli Csacsnagirt és két örét.
- XXXV. Fatman elbeszélése Nesztán Daredsánról Avthandil előtt.
- XXXVI. Történet arról: hogyan ejtették foglyul a táltosok Nesztán Daredsánt; elbeszéli Fatman Avthandilnak.
- XXXVII. Fatman levele, Nesztán Daredsánnak írott.
- XXXVIII. Nesztán Daredsán levele, Fatman részére írott.
- XXXIX. Nesztán Daredsán levele, a kedvesének írott.
- XL. Avthandil levele, Pridonhoz írott.
- XLI. Avthandil távozása Gulansárból és találkozása Tariellel.
- XLII. Tariel és Avthandil elutazik Pridonhoz.
- XLIII. Pridon, Avthandil és Tariel hadi tanácsot ül Táltosvár falai előtt.
- XLIV. Tariel megérkezése a tengerparti királyhoz és Pridonhoz.
- XLV. Tariel és Nesztán Daredsán menyekzője Pridonnál.
- XLVI. Tariel másodszer tér meg a barlanghoz és elosztja a kincseket.
- XLVII. Avthandil és Thinathin menyekzője az arab királynál.

*A költemény grúz eredetije Zichy Mihály
illusztrációival díszkiadásban 1888-ban
jelent meg Szentpétervárott.*

SZÁSZ KÁROLY
EMLÉKÉNEK
HÁLÁS KEGYELETTEL
A FORDITÓ

ELŐSZÓ.

Első finnországi utam alkalmával, 1889 nyarán, meglátogattam Zichy Mihály hírneves művészünket. Szentpétervár közelében, egy kis finn faluban, Lachtán fogadott, azzal a páratlan szeretetreméltósággal és magyaros vendéglátással, melyben minden honfitársát részeltette, aki nála megfordult.

Zichy egy díszmunkát mutatott nekem, amely akkoriban jelent meg. Az előttem ismeretlen nyelven és betűkkel nyomtatott mű a georgiai - vagy a mint ők saját nyelvükön mondják: *khartvel*, oroszosan: grúz - nép legnagyobb költőjének, a XII. században élt Rusztaveli Sotának regényes eposza volt, Zichy Mihály illusztrációival. Zichy felhíván figyelmemet erre a költeményre, elmondta: mikép esett meg, hogy az addig előtte is merőben ismeretlen remekmű illusztrálása épen öneki jutott feladatául.

A dolognak volt valami előzménye. Zichy Mihály, még mint III. Sándor cárnak udvari festője, a 70-es évek utóján megjelent egy katonai ünnepélyen Tifliszben. Ottlétéről értesült a georgiai nemesség és megkérte őt, rendezzen a katonai ünnepel kapcsolatosan jótékony célra élőképeket a georgiai költészet régi remekéből, a *Párducbőrös lovagból*. Zichy örömet hajolt a Baratoff hercegnőtől és a világszép georgiai nőktől támogatott kérelemre s 10 élőképet állított össze a *Párducbőrös*ből. A képekben csupa hercegek és hercegnők szerepeltek. A színház telistele volt s a közönség lelkesedése határtalan. »Magam sem tudom, - írja¹ hányszor hívtak ki az egyes képek között.«

Úgy látszik, ez a nagyszerű első vállalkozás érlelte meg a *Párducbőrös lovagnak* Zichy által való illusztrálása eszméjét a georgiai művészet- és irodalombarátok között. Mikor néhány évvel később Zichy Mihály, III. Sándor cárral együtt utazva, ismét Tifliszbe került, egy küldöttség járult a cár elé s a következő kérelmet terjesztette elő:

- Felség, neked van egy híres művészed, nekünk van egy híres költeményünk: engedd meg, hogy ezt a kettőt összehozzuk. A te nagy művészed maradjon itt köztünk egypár hónapig s illusztrálja a mi nagy költőnk művét egy nemzeti díszkiadás számára.

A cár megkérdezte Zichyt: - Akarod? Nekem nincs ellene kifogásom.

A művész kijelentette, hogy a legnagyobb örömmel tesz eleget a nemes georgiai nép óhajának. Hónapokat töltött a cár engedelmével Georgiában. Oroszra fordították neki az éposz tartalmát s buzgón támogatták őt tanulmányaiban, melyeket végzetlen szorgalommal a helyszínén folytatott.

Igy születtek meg a *Párducbőrös lovag* gyönyörű képei, Zichynek azon illusztrációi, melyeket szinte legtöbbször tartott. Ezek eredetijeit a díszkiadás megjelente után különböző külföldi kiállításokon a Zichytől hozzájuk írt magyarázatokkal sokan látták és csodálták. Zichy előttem is élénk örömmel emlékezett vissza arra, mily szeretettel ünnepelték, mennyire elhalmozták ottani tartózkodása során elismerésük minden jelével a georgiai előkelőségek. Neve époly népszerű lett Georgia-szerte, mint Thamara királynőé vagy Rusztavelié. »Ezt fordítsa le!« mondta nekem.

Én akkoriban, amikor mindezeket Zichytől megtudtam, a *Kalevalával* foglalkozva, nem is gondolhattam Rusztaveli munkájának lefordítására. De a nagy művész buzdító szavait nem feledtem el. Hozzáfogtam a georgiai nyelv tanulmányozásához. Hanem hát csakhamar sajnosan kellett tapasztalnom, hogy magánúton a georgiai nyelvet, a legnehezebbek egyikét a

¹ Lásd Zichy Mihály leveleit *A Ház* c. folyóirat IV. évf. 1-2. számában.

világon, sohasem fogom oly mértékben elsajátítani, hogy e nyelv legnagyobb művészeinek költői tolmácsául szegődhessek.

A nehézségek leküzdhetése végett arra határoztam el magamat, hogy Rusztaveli szülőföldjéről rendeljek magam mellé segítőt. Ez sikerült is. Az illető (Ciklari György) egy fiatal író volt, aki maga is több európai nyelvben jártas, s így mindenképp rátermett volt arra a feladatra, amelyet neki szántam. Előbb a grúz újtestamentumot, majd népköltési hagyományokat, később pedig magát Rusztavelit olvastuk együtt, és most már minden nyelvi nehézség el volt hártva előhaladásom útjából. Ily módon elkészítettem az eposznak, amely összesen 47 kisebb-nagyobb énekre terjed, teljes szóhú fordítását. Már e munka alatt örömmel győződtem meg arról, hogy Zichy Mihálynak teljesen igaza volt: *A párducos lovag* csakugyan megérdemli, hogy minden európai irodalomnak sajátja legyen.

Rusztaveli igazi nagy költő. Élete maga is époly regényes, mint egyetlen megmaradt munkája, *a Párducbőrös lovag*.

Mint teljesen árva gyermeket, akinek genialitása korán feltűnt, Bizancba küldték, ahol felsőbb tanulmányai végeztéig maradt. Mikor a régi Kelet e műveltségi központjának kincseivel megrakodva hazájába visszaérkezett, Georgia trónján a szépséges Thamara királyné ült, aki alatt a régiektől Iberia néven ismert ország a virágzásnak és hatalomnak magas fokára emelkedett. Rusztaveli a nagy királynőnek ajánlta regényes eposzát, amely névleg Arábiában játszik ugyan, de nyilvánvaló, hogy hősnőjében voltaképp magáról Thamara királynőről van szó, mert épen ő volt az, aki fiútestvér nem létében úgy foglalta el atyja trónját, mint az eposz hősnője, Thinathin királykisasszony. Zichynek egyik illusztrációján, amelyet a *Párducbőrös* készített, meg van örökítve az a jelenet, amidőn Rusztaveli térden állva átnyújtja kész művét a nagy királynőnek. E mű a hagyomány szerint a különben is költészetkedvelő királynőre szokatlanul mély hatást tett. Ebben azonban kétségkívül része volt a költő rendkívül vonzó egyéniségének is. Tény, hogy a királynő nagy polcra emelte a nagy költőt: főkincstárnokává nevezte ki; sőt, noha férje volt, állítólag ennek mellőzésével a költőt első helyen tüntette ki kegyeivel.

Nem csoda, hogy Rusztaveli lángeszének ez a diadala fölkelte az irígyek gonosz indulatát. Ehhez járult, hogy műveiben a kor szellemét meghazudtoló szabadelvű eszméknek hódolt. Kimondta, hogy a rabszolga époly ember, mint a nemes; hogy a főrendű születés mit sem ér, ha nem párosul egyéni kiválósággal. E tanai s egész varázslatos egyénisége oly nagyra nevelték befolyását a nép közt, hogy a papság is kezdett rá féltékenykedni. Bepanaszolták a királynő előtt, mint a vallás ellenségét. Azt mondták, hogy a nép elfordul a szentírástól és csak Rusztaveli munkáit olvassa. E vádak, habár a királynő nem adott nekik hitelt, az érzékeny lelkű nagy költőt végkép elkésérítették. Maga is kételkedővé vált, nincs-e ártalmára népe erkölcsének költészete világias hangjával s elrendelte, hogy képzeletének minden termékét egy szálig megsemmisítsék. Sajnos, a magas rendeletet pontosan végrehajtották. Egyes-egyedül a költő főműve, a *Párducbőrös lovag* menekült meg a pusztulástól. Ez már annyi másolatban el volt terjedve, hogy nem tudták valamennyit előkeríteni. Maga Rusztaveli abban a tudatban, hogy minden művét enyészetnek adta át, búcsút mondott a maga nemében hasonlíthatatlan pályafutása színhelyének és Jeruzsálembé költözve, kolostorba vonult, ott is halt meg. A ma már nem létező »A kereszt egyháza« nevű templomnak egyik belső falán márvány-képmása jelölte a helyet, hol a legnagyobb költők egyike álmodja tovább költői álmait.

Művét halála után ismét fölfedezték s újra meg újra sokszorosították. Majd a könyvnyomtatás behozatala után, amely ott az akkoriban világhírű magyar betüöntőnek, Tótfalusi Kiss Istvánnak betűivel indult meg, újra meg újra kinyomatták, illusztrálva is; míg végre a Zichy-féle nemzeti díszkiadásban hozzá igazán méltó módon bocsátották közre.

A költő tehát hétszáz év múlva ebben a fényes köntösben támadt fel. Jó, hogy csak így és nem személy szerint. Hazájának, Georgiának, amely *huszonegy évszázadon keresztül* dicsőséges harcokban védelmezte önállóságát reátörő szomszédjai ellen, dicső multjából már csak emlékei élnek, köztük mint legragyogóbb: Tamara királynő- s nagy költőjének, Rusztavelinek neve. Maga Georgia, mint ország, száz évnél régebb idő óta nincs többé. A világ legszebb nőinek és férfiainak hazája ma teljesen leigázott orosz tartomány. Az ősi georgiai nép és nyelv is, amelynek eredete ködös évezredek homályába vész el, ma már csak vendég saját hazájában, s a khartvel iskolás gyermekek dalának végső sorában foglalt intés:

Fiam ne feledd
Ősi nyelvedet!

maholnap fölöslegessé válik.

Ezt a nyelvet és népet Müller Miksa »turáni« jellegűnek tartotta. A kérdés nincs eldöntve ma sem. Ez a bizonytalanság indította annak idején gróf Zichy Jenőt is arra, hogy kaukázusi útja során Georgiában magyar nyomokat keressen. Igaz, hogy csak egyetlen magyar embernek, a művész Zichynek nyomait találta ott, de ez is nagy hasznára volt neki. Őt épúgy, mint előtte ott járt hírneves művészünket lépten-nyomon rokonszenves figyelemmel vették körül és segítették lelkes munkájában Georgia népe és előkelői.²

Most hát végre magyarul is meg fogjuk hallhatni a XII. századbeli nagy költő szavait. Fordításom az eredeti versalak megtartásával a tartalmat is szoros hűséggel igyekszik visszaadni.

A tartalomra nézve csupán annyit, hogy Rusztaveli, mint az akkori Kelet műveltségének tetőpontján álló, a bizanci főiskolát is végigjárt költő természetesen jól ismerte mind a klasszikus görög-római hagyományt, mind a korabeli nagy perzsa, arab és más keleti költőket, s így nem fog senkit meglepni, hogy velük rokonságot tart. Ez leginkább képeiben nyilvánul, hasonlataiban, amelyek némelyikének sűrű ismétlődése - úgy látszik - a költői szépséghez tartozott. Rusztaveli, mint nyelvművész, legkevésbé sem áll kiváló kortársai mögött, még Firduszit sem véve ki; a lélektani megfigyelésben pedig felülmúlja őket. A szerelemnek, barátságnak, hűségnek, lovagiasságnak oly meleg, színes képei, minők nála egymást követik, csak a legnagyobb költőknél fordulnak elő.

V. B.

² Lásd: Zichy Jenő gróf utazása a Kaukázusban. I. kötet. XI. lap.

TARIEL, A PÁRDUCBŐRÖS LOVAG.

I. Első történet. Roszteván arab királyról.

Roszteván arab király volt, Isten kegyelméből való,
Délceg, nagylelkű a néphez, kit hatalmas hadával ó,
Igazságos, szelíd, dús, a kormányt bölcsen birtokoló,
Hős a harcban, győzhetetlen, barátjáért élő-haló.

Fia nem volt a királynak, csak egy lánya, napsugára,
Világ fénylő fényessége, ütött volt a Nap hugára;
Csupa ész és csupa lélek, aki látja: szíve kára;
Sokat tudjon a dalművész, ki őt veszi ajakára.

Thinathin neve a lánynak, híre messzi hat s nem ingyen:
Alig zsendült, serdült, már a Nap is nézte őt irígyen...
Most vezértanácsba csendes fölséggel a király mégyen,
Ott körülülük vezéri, s ő beszélni kezd im ígyen:

»Egy dolgot adok elétek, méltót, venni fontolóra:
Virág, hogyha száradóba, elviszi őt némely óra, -
Más következik a sorba, s kertünk dísze nem lesz csorba;
Napunk ha leáldoz: éj jön, hold nélkül való, mogorva.

Én elaggottam: a nagy kor keményebb sor minden kórnál,
Ma nem, - holnap meghalok, a végzet nem a halandón áll;
Milyen fény az, melyen győzni a homály sikerrel próbál?
Tegyük lányomat királyné, s új nap lesz, különb az ónál.«

Szóltak a vezérek: »Fölség, mit beszélsz Te korrul, vénrül!
Elszáradt-e a virág, ha bimbó fakad még tövérül,
Melynek színe, szaga szépül s csak gyarapszik, sose gyérül?
Csillag felülmúl-e holdat, bár ez haldokolni térül?

Ne mondj hát, oh Fölség, ilyent, hisz virágod ahogy szárad!
De tanácsod, még ha rossz is, jobb a jónál, melyet más ad,
Megszívleljük kész-örömet a szívednek tetsző tárgyat:
Jól van; tegyük őt királyné, kiből Napnál több fény árad.

Ha leány lesz is királyunk, annak Isten rendelé ki;
Trónra termett ő, s kívüled hódolni fogunk mi neki;
Hisz a sugár, mit a Nap küld, mint ő maga, époly égi,
Oroszlánnak sarja is az, hím-e vagy nő, egyre mén ki.«

Avthandil, a hadnak feje, főhadvezér apa fia,
Művelt, Nap- és Holddal rokon, ciprustermetű dalia,
Még szakállá sincs, - tudása, értelme az eget víja;
Thinathinért kell neki, a had gyöngyének, hervadnia.

Mély titoknak van pecsétje szívébe irott szerelmén;
Sápadoz, ha rózsájától, hogy ne lássa, messzi elmén;
Ha meg látja, tűz önti el, sebét sajjgóbbá nevelvén.
Igy szenved szerelme által, kelyhe csordultig betelvén.

Mihelyt a király kimondta, hogy király legyen leánya,
Egy könnyár lett Avthandilnak vonzó szeme. Kétség hányja, -
Szól: »Most mindig látni foglak, szívem fagyos kőmárványa,
Igy tán írt lelek szívemre: ki elvette, visszaszánja!«

Elrendelte a nagy császár mindenfelé Arabhonba:
»Lányomat teszem, Thinathint, én, nemzője, hatalomba;
Ő lesz tündöklő napotok, süt lapályra, völgyre, dombra!
Föl, zenészek, költők, látni, s látván, dicsőíteni nyomba!«

Gyül Arábiának népe, hadereje gyül tömérdek.
Avthandil ragyogó napként, feje sok ezer vitéznek,
Vezér-szográt, főtanácsban a királytól ül jobbkéznek...
Trónust, ára-mondhatatlant, a királylány alá tésznek.

Thinathint vezeti atyja: jön, ígézet arculatja,
Leülteti a király, a koronát kezébe adja
S a jogart, királyi mezbe öltöztetik. Ő csak hagyja
S néz emberfölötti ésszel, mint a Nap, kicsinyre-nagyra.

Mögötte, kíséretükkel, a királyok, üdvözölve.
Megáldják, királlyá kenve, mártják dicséretözönbe,
Zene zeng, daloknak édes szava szól. Az ünnep gyöngye
Sír, fejét lehajtva s könyjét hollótoll hajára öntve.

Atyja trónusára ülni, úgy gondolja, méltatlan ő.
E miatt sír, - könygyűrűvel kerítve a szép rózsató.
A király vigasztalja, mint apa, lányát dédelgető:
»Hadd el, fiam, búsít engem, ha szemedből hull az eső.«

Kijelenti: »Ne sírj, lányom, hallgass meg egy szót atyádtól:
Ma király vagy Arabhonban, felségünk akaratából;
E királyság népe mától téged óhajt, érted lángol,
Legyen bölcs ura Te benned, országlásod enyhe, jámbor.

Fényét ím a nap virágra, hinti épúgy szerény fűre:
Te se fogd kegyelmed szűkre, se dicső-, se alrendűre;
Csak nagy lélek vonz dacost, s a vonzott válik vonzó hűre.
Ossz nagylelkűn, mint a tenger: hol beszáll, hol lép kívültre.

Nagylelkűség a királyban: éden ciprusfája, szent az.
Nagy lélekkel mindenkit, még álnokot is hozzád hajtasz;
Tarts jól egy világot; dús vagy, dús lenni ha nem óhajtasz.
Tied, amit széjjelosztasz; amit nem, mind kárba ment az!«

Igy oktatja ötet atyja, s a lány, okossággal teli,
Csak hallgatja, szót se szól, de minden szavát megszívleli.
A király lakomát rendel s dalt, amiben kedvit leli;
Thinathin a Napon túltesz, a Napot is megbűvöli.

Nevelője felé fordul, boldogan, hizelkedőleg:
»Hozzák ide mindenemet«, mondja most a kincstárőrnek,
»Ami eddig drágaságul zár alatt volt!« Hozzák, jönnek.
Osztja olvasatlan, módot s mértéket kirekesztőleg.

E nap szétoszt mindent, mit csak gyűjtte bátorság, szerencse,
Úgy ám, hogy kicsinyre-nagyra egyképen a jót elöntse.
Majd rendeli: »Hadd teljék be atyám terve s hadd jelentse:
Nem hagyunk itt heverőben kincsesládát egyetlen se!«

Parancsolja: »Mindenről, mi érték, hulljon le a lakat!
Főkinctáros, menj, fogasd be hintók elé a lovakat!«
Hozzák, és ő féktelenül, végtelenül mindig csak ad.
Gyűjt a nép ezüst-aranyat, mint tengeren kalózcsapat.

Mint az égi vadra, olyan vadászat a kincsre vagyon,
Szállítják be mint rakományt, nagy erős arab lovakon,
Égből áradó esővel ez a bőkezűség rokon;
Jut fiúnak, jut leánynak, bizony egy se vette zokon.

Egy nap eltel ital-étel, vígasság közt, ünnepelve,
Bajnok roppant számmal együtt, keifjük³ telides-telve;
A király lehajtott fővel, szíve, arca búlepelbe.
Kérdik egymástól: »A fölség mit kesereg, mi baj lelte?«

Asztalfőn ül Avthandil, az egész kört besugározván,
A vitézek feje, bátor, mikép tigris s vad oroszlán;
Alvezére, öreg-szográt, a fiatal hősnek jobbján,
Szól: »Ugyan mi történhetett a királlyal, mért oly halvány?«

Megegyeznek: »Valami rossz gondolatba merülhetett,
Tán a Hold, itt elmenőben, egyet-mást nem kedvire tett.«
Szól Avthandil: »Gyerünk, szográt, tudjuk ki a balesetet,
Vigasszuk meg, hogyha lehet, tán kegyes lesz a felelet!«

Itt a szográt, Avthandillal, a deli sugár alakkal,
Fölkelnek s a fölség felé közelednek vala halkkal,
Oda állnak, térdet hajtva, mosolygóra nyílt ajakkal,
S nekibátorodva szól most a vezér, szives szavakkal:

»Király, király, hol a kedved, mosolygásod, nevetésed? -
Igazad van; minden kincsed, drága marhád elhagy téged.
Lányod széjjelszórja őket, jósága nem ösmer féket,
S Te nem féltél átaladni az imént királyi széked!«

A király e szókat hallva, rájuk tekint és mosolyog:
»Nem illendő így beszélni, ez nem megengedett dolog.
Jól tetted leányom, mondja; én csak *egyed undokolok*:
A fukar és hazug elmét, amely hozzád felsompolyog.

Hát nem ez búsít, vezérem, más szomorít, nyugtalanít:
Bánt a vénség! Ittam én az ifjúságnak szép napjait,
És most nincsen országomban egy emberem, egy sincs ma itt,
Tőlem átalvenni méltó, amit hősi pályám tanít.

Nincs egyebem leányomnál, ez úgy nőtt fel, mint kisasszony;
Kértem istent, ő nem adott fiút, aki megvigasszon,
Aki hozzám hasonlítson labdázó, lövő porondon;
Avthandilt bár én neveltem, ő sem távoztatja gondom.«

³ Mulató körük.

Igy a király. De az ifjú csöndes, némán hallgat oda,
Fejet hajt s mosolyog, annál gyönyörűbb a képe, maga,
Kifehérlík fényes foga, úgy tündököl: szinte csoda.
Szól a király: »Mit nevezsz? Tán én vagyok a vígság oka?«

Rendeli: »Hát, istenemre, mit nevezsz? Vagy gúnyolódol?«
- »»Megjelentem, csak parancsolj; de ígérd meg, hogy a szótól,
Melyet mondok, nem bántódom, szíved haragnak se hódol,
El nem üzöl és kegyeddel tőlem el sem is huzódom!««

»Beszélj bátran, - mond a fölség; ért-e gáncs valaha érte!«
Megesküdt a Napnál többre: Thinathinja életére.
- »»Jól van, felel Avthandil; én szólok, de szavam elébe
Ne húzd fel ijadnak húrját, csendes szóm ha félrelépne.

Nem hiszed, hogy Avthandilod bírja úgy, mint Te, az íjat;
Mérkőzzünk, fogadjunk, hozzá szolgálád' tanukul híjad;
Ki vetekszik velem tornán?! - Nehogy szavad visszaszíjad,
Szabjuk ki a versenypályát, határozzunk helyet, díjat.

Nem maradok tovább nálad tudatlanban, fejedelem;
Tégy, parancsolj, lövöldözzünk, rajtad áll az engedelem.
Embereid java legyen versenybírószágul jelen,
Jöjjenek a térre s lássák: több dicsőség kinek terem!««

Végzett Avthandil. Kimondják: áll az alku, mint a cövek.
Mind kacagnak, mint a gyerek, oly szeretőn, jókedvüleg.
A jutalmat is kitűzik, a király így jelöli meg:
»Aki veszít, három napig nem kerül fejébe süveg.«

Szóal a király: »Tizenkét rabbal méltóztatik mennünk;
Más tizenkettővel, aki nyilat felnyújt; segít bennünk;
- Mellé a Te Sermadinod, vele ő rájok ügyelnünk, -
Ki hogy mit lő: csalafinta s hiba nélkül számba vennünk.«

Rendeli a nyilasoknak: »Tüstént mind fölkerelkedni,
Mezőt, vaddal bővet, lelni; látatlan ne legyen semmi.
Az egész had utra indul, mielőtt a nap fog kelni!«
Ételt vigyenek, s italt is, mennyi kell, a torkot kenni.

Másnap a viráglevente, alig hogy hasadt a hajnal, -
Bíbor köntösét felöltve, márványból faragott arccal,
Fejében arany sisakkal, oldalán ragyogó karddal,
Fehér lovon, indulóra hívni, a királyhoz nyargal.

A király is kész, lovára ül, vadászni kirepülnek;
Elugratnak egy mezőre, szélein letelepülnek;
Dalba fognak, keifbe ülnek, a mezőt belepve gyűlnek
A vitézek és a díjért löni, ölni mind hevülnek.

A király szól: »Két rabszolga itt maradjon, kezem alatt,
Adja fel nekem ijamat, szolgáljon fel frissen nyilat,
Hozza be a zsákmányt, végyen számba minden meglőtt vadat.«
S kezd a térre mindenfelől omlani a vad-áradat.

Jön az élő zsákmány sorba, megszámlálhatatlan csorda,
Szarvas, zerge, vadszamár és dámvad, nagyokat ugorva,
Indul a vadászat: ilyen látvány nincs minden bokorba!
Van az íjnak, nyílnak dolga s kar, kitartó a dologra!

Napsugár fűrészi fénybe a paripák poros szőrét;
Ölnek, lönek, vérrel földve az egész lövöldöző rét;
Nyíl ha elfogy, friss rabszolga nyújtja mását, bírja bővét;
Akit ér: vad nem lép többet, a porondon hagyja bőrét.

Egy mező befutva; más tért foglalnak el vadúzónek,
Fel egész az ég istene udvaráig dúlnak, lönek,
Hull a vadvér és pirosra festi képét a mezőnek;
Avthandilt a néző mondja édenkerti cédrustőnek.

Ez a tér is letarolva, már a másikat borítják,
A mezőt folyóvíz mossa, partjain meredő sziklák;
Itt a vad bozótba megbú, lóval nem is háborítják,
Leszállnak lovukról, egymást nem félve, gyalog szorítják.

»Én győztem!« így incselkedik egymással a két dalia,
Nyájasan, szelíden, s forog: merre van még zsákmányfia;
Nyomukban, utócsapatúl, rabszolgák; a felség hója:
»Szóljon kiki, de igazat! nem lesz mitől tartania.«

Szól a szolga: »Megmondjuk az igazat s nem hízelkedünk;
Mindent elmondani róla, király, tiltja tiszteletünk.
Megölethetsz mindamellet, mi az ellen mit tehetünk;
Láttuk, amit ő elejtett - számtalan az, hidd el nekünk.

Kettőtök között elosztva százszor húsz jut mindkettőre;
De Avthandil ezen túltett, kétszer hússzal több van tőle.
Egyetlenegy nyíla sem ment, ha ellőtte, veszendőbe:
Nézz a földre, mennyi zsákmány, melynek ő volt megszerzője.«

E szó a király szívének szép sakkhúzás, égi ének:
Örül, mint igazi mester, növendéke hírnevének,
Tetszik neki a fiú, mint rózsató fülemilének,
Nevet, szíve fölszabadult: félelmei megszűnének.

Most a kettő, rostokolva, árnyékos fa húsibe ül;
Bajnok is sűrűn mint polyva, seregestül sebtibe gyűl;
Közeletben két rabszolga, leghívebb a hívek közül;
Tor és játék áll, szemük a parton s a szép tájon üdül.

II. Az arab király látomása: a párduebőrös lovag.

Meglátnak egy ifjút: ült a folyó partján és zokogott,
Fekete lován a szerszám illet oroszlánt s lovagot,
Csótár csüngött rajta fényes, drágakővel az kirakott;
Virágra hull könyje, zajló szíve önti e patakot.

Termetére köntös borul, párduebőr van kívül rajta.
Párduebőrből a süveg is fején, búsan ezt lehajtja;
Korbács van kezében, karnál valamivel hosszabb fajta.
Különös idegen! Nézik, látni, ösmerni ohajtva.

Megkérdezni, mért bánkódik, hozzá indul egy rabszolga:
Csak sír, lehorgasztott fővel, nem lát, mintha vaksi volna;
Gyöngyeső szakad szeméből, mint agátfolyó ha folyna;
Közelednek, föl se néz, egy árva ígét dehogy szólna.

Kérdené a szolgál, hogyha merné, elmegy tőle kedve,
Bámulja soká, ijedve; bátorságát összeszedve,
Mondja végtére: »Hivatnak!« s áll előtte, rámeredve;
Az csak sír, csak hallgat egyre, amarra ügyet se vetve.

Hasztalan a szolgál kérdi: kérdésit, szavát nem érti;
Harcos nem egy szólongatja, őt fölrázni megkísérti.
Roppant nagy lehet a bánat, tűzként amely szívét sérti,
Szeme kútjából könyeit az folytatja, mint a vért ki.

Más tájékon jár elméje, más vidékre sóhajt gondja!
»Ez királyi rendelet!« a szolgál másodízben mondja.
Nem figyel rá, nem hagyja el a sirást, könnyét csak ontja,
Nem mozdul a rózsaszál fő, hallgatását meg nem bontja.

Hogy hiába vár a szolgál válaszszóra, visszatérül;
»Látom, mondja Rosztevánnak, elvan tőlünk minden nélkül;
Torkom szakadtából hittam, bú vagyon szivemben ékül,
Nem vehettem rá, hogy értse szóm, hát visszajöttem végül.«

Döbben a király, fölindul, harag lángol kebelében,
Két rabszolgát int magához, aki ott volt közelében,
Parancsolja: »Fegyverre! itt szép szó nem kell, az van épen,
Menjetek s az ott kuporgót ide hozzátok elébem!«

Talpon a két szolgál, megyen, fegyverzajjal ott is terem,
De csak szemlélik az ifjút, s ő tovább sír mindszüntelen,
Fölveti szemeit, látja: fegyveresek vannak jelen.
»Jaj nekem!« szól, csupán ennyit, s ezzel hallgat megintelen.

Leveszi kezét szeméről, forró könyeit törülve,
Kardját megszorítja, karját jól kihúzza s pöndörülve
Pattan fel paripájára s szolgálak kérdésit kerülve,
Más utat vesz, nem törődve: más hogy bajba nem kerül-e.

Itt a szolgák szörnyen fogják, tartóztatják ezt az ifjat;
Mebünteti őket úgy, hogy ellenségük is csak ríhat:
Egyiket eléri, vége, ily kar ellen már ki víhat?
Másiknak hasába vág be hasogató korbácsszíjat.

A király haragszik, dúl-fúl, összegyűjti rabszolgáit.
Üldözik, le nem foghatják, hasztalan csinálnak bármit;
Katonák segédül mennek, mind megöli, egy se számít,
Embert emberre hajigál, - bűnak ered Roszteván itt.

A király most Avthandillal lóra, elcsípni az ifjút;
Ügetésük délceg, bátor, reng alakjuk, fogy az ily út;
Napsugaras mezők mentin sötét lovuk mint a nyíl fut:
Hallja: ott jön a király, őt űzi s már-már közel is jut.

Mikor látja, hogy beéri; üt a korbáccsal lovára,
S eltűnik egy micre, nincs ott helyette, csak köd és pára,
Föld alatti tartományba csöppent, vagy az eget járja?
Keresik és nem találnak sem magára, sem nyomára.

Fürkészik futása helyét, senki azt föl nem lelheti;
Ember így el nem tűnhetik, ezt egy démon eszelte ki.
Fegyveres sok, kit lesújtott, sebeit sebtén kötözgeti.
Szól imígyen a király: »Ez örömmnek végit veti.

Tőlem - úgymond - a nyugalmat sajnállotta eddig Isten;
Sohasem volt örööm, hogy abba keserűt ne hintsen.
Holtig bánt ez és hogy rajta változtatni módom nincsen;
Ámde hála, így akarta s így végezte rólam bölcsen.«

Mondja s megfordul, hazatér, viszi a keserűséget;
Nem maradna semmiképen, sóhaj tölti be a léget;
Minden össze-vissza van már, a vadászkezd is kiégett;
»Igaza van!« szól az egyik. »Istenem!« a másik béget.

Hálótermébe vonul most a király és terhes bújja;
Avthandil mint fia véle, nem szorul egyéb tanúra.
Szolganép, a zűrzavarban fejét vesztve, egymást bújja,
Hallgat az öröm, az ének és a hárfa édes húrja.

Thinathin meg, mihelyt hírt hall atyjának e bánatárul,
Fölkel, mint a Nap, igézön és az ajtó elé járul:
»Ébren van-e, vagy aluszik?« kérdezé kincstartójátul.
- »Ébren ül, de színe nélkül.« Im ezt hallja újdonságul.

»Egyedül csak Avthandil van nála, széken ül előtte:
Egy fiatalembert láttak, jó kedvüket az előlte.«
Rendelé Thinathin: »Én így be nem lépek, menj elől te,
Kérdezz, mondd föl: itt jártam egy percre, hallanom felőle.«

Idő telvén, a király is kérdi: »Mit művel leányom,
Örööm, szomorúságom, éltem kútja, én bálványom?«
Udvarmester fölfeleli: »Eljött, kerüli az álom,
Visszafordult, megértvén, hogy oda jó kedved, királyom.«

Parancsolja: »Eredj, hívd el, nála nélkül létem semmi!
Mondd, mért kellett néki, atyja életének, visszamenni?
Jöjjön, kínomat elűzni, szívsebemet jóvá tenni,
Ő rá bízom búmat, ő fog új kedvre derítóm lenni.«

Nosza kél Thinathin, atyja kívánságát megszívleli;
Mint a holdnak tekinteti, arca olyan fénnel teli;
Atyja ottan leülteti, édesdeden átöleli,
Szól: »Leányom mért nincs nálam, csak ha atyja megrendeli?«

Szól leánya: »Uram, aki szomorúnak talál téged,
Hogyha tisztel, részvétlenül nézi-e keserűséged?
Hisz a nap is elsápad, ha szeme ilyen búra téved.
Mit ér ott a nem segítő jelenlét, hol nagy baj éget?«

Kijelenti: »Én, leányom, szörnyű helyzetbe jutottam,
S rád tekintve s életedre, megtér vígságom ujonnan,
Ez véd meg az orkán ellen, amely lelkemen dúl mostan,
Hiszem: most is megsegítesz kínszómban, búsultomban.

Kezdtém üldözni egy ifjút, egy csodálatos idegent,
S nem tudom: mért; földet, tengert beragyogott, amerre ment.
Mi baja, meg nem tudhattam, sem sírása hogy mit jelent;
Látásomra nem jött: ez fáj, ez az, ami sért ide bent.«

Rám se nézett, ült lován és hulló könyveit törölte;
Parancsoltam: meg kell fogni, katonáimat leölte,
Mint egy kísértet, elillant; ember volna, üdvözölne;
Meg nem foghatom: valóság volt-e avagy álom szülte.

Minden édes örömöm ma fanyar, túl is az elégen,
Már felejtém: volt-e részem kíntalan gyönyörűségben.
Mért fáj úgy a világ, mért nincs az a kedvem, mint volt régen!
Föl nem vidít senki többé, míg csak életem tart nékem.«

- »Mondok egy szót, együgyű szót« - ím leánya így válaszol:
»Isten ellen, sorsod ellen, oh királyom, mit utazol?
Isten annyi jót teremt! közzé ha egy rossz jut, az oly
Nagy baj? Mindenben, mi édes, kell-e hogy savanyút szagolj?

Az az ifjú, hogyha élő, megfogható jótét lélek,
Vannak tán őt szemmel látott s megfogni tudó személyek;
Vagy ha ördög kísértett, hogy békéd elrabolja, kérlek:
Vesd el gondját s engedj utat vigasztalás derűjének.

Ez tanácsom: Te király vagy, királyoknak fejedelme;
Tiszteleted, meghagyásod a határon át ne kelne?
Futtass embert mindenüvé, kinek rá legyen figyelme;
Kisül hamar: született vagy születetlen ő kigyelme.«

Gyűjtik hát az embereket, küldik mind a négy égtájra,
Elrendeli: »Menjetek ki, s fogja meg, aki találja;
Kiki ezt az ifjút nézze, űzze, csak ez egyet állja,
Írás menjen, hova menni magatoknak nincs mód rája.«

Elindulnak a futárok, mennek biz egy álló évig,
Nézik, fürkészik az ifjút, tudakolják végtől végig:
Nincs egy istenadta ember, aki látta, bárhol kérdik;
Elbágyadtan visszatérnek, csak a bánatuk nagy nekik.

Jelentik a szolgák: »Fölség, mink bejártunk minden földet,
Nem leltük a vágyton vágytad ifjút, azt a megjelöltet,
Sőt egy élő, aki látta, nem találtunk, hát még többet!
Kár, nem szolgálhatunk véle; mást parancsolj, lehetőbbet.«

Kijelenti a király: »Mint lányom mondta, úgy lesz szentül:
Ördög kísértett, e rontás tőle vagyon, nem istentül:
Úgy érkezett, hogy reám mint ellen, égből lecsöppent, ül:
Kivetem e kint fejemül - nincs már, kedvem újra lendül!«

Igy beszélvén, parancsolja: legyen fényes örömnép;
Lantost, költőt hoznak, ahol találkozik, mindenünnet.
Van ajándék, mind örülnek, nagy lakomát vígan ülnek.
Nem alkotott még a jó ég senki mást ily bőkezűnek!

Avthandil meg ágya szélén ült, egy ing vala ruhája,
Dalolgatott, örvendezett, előtte volt citerája,
Bejön íme Thinathinnak egy fekete rabszolgája:
»Hí a cédrustermetű, a holdarcú!« így rebeg szája.

Avthandil az óhajtotta hírnek örömhanga éri,
Fölkél s legjobb öltözetit, a legdíszesebbet kéri;
Boldog, hogy a rózsával lesz, akivel még nem volt férfi,
A gyönyörűt látni véli, kedvesét közelnek érzi!

Avthandil remélve, bátran megyen, nincs mit röstelkedni,
Látni fogja őt, ki miatt hullt szeméből könny, de mennyi!
Ő tündöklő szépségében ült, a napfény hozzá semmi,
Sugaraitól a holdat homályosság kezdte fedni.

Finom termetén cobolydász, pompás, nincs több ilyenféle,
Orcái körül patyolat, drágább mintsem bárki vélje,
Szépség tűz bogárszeméből: varázs bárkinek szívére,
Haja sűrűn omladozik hófehér nyaka ivére.

Ott ül bíborköntösében, szomorkodva; és egy jellel,
Édes jellel, Avthandil is megkínálja ülő hellyel.
Széket hoz a rabszolga, ő leül szépen, tisztelettel,
Úgy szemléli szemtől szembe, s nagy örömmel szíve megtel.

Szól az ifjú bátorodva: »Hogy is fogjak a beszédhez?
- Hold, ha nappal találkozik, meg se látni: oly setét lesz. -
Nincs fejemben mostan semmi, nem gondolkodik, csak érez.
Mondj magad kegyes parancsot: mi búsít, vagy mit reménylesz?«

A leány felel, s igézön ejti ajka e szavakat:
»Tudván tudom, mostanában tőlem távol gyötröd magad,
S e találka nyugalmadból mégis mennyire kiragad!
De miért ne mondanám el, búbanatom miből fakad?

Emlékszel-e: Rosztevással vadásztatok a mezőben
S egy fiatalembert ottan megláttatok könyezőben:
Övé minden gondolatom, ez öldököl egyre hőbben,
Őt keresd föl, erre kérek, hegyen-völgyön s hozd előbem!

Hiszen, bárha mind e napig ajkad egy ígét se szóla
Szerelmedről, távolban is tisztán meggyőződtem róla;
Tudom, könyben áztatta el örömet minden óra,
S hogy szerelmed fogván ejtett, szíved néki föl nem rója.

S azért mondom: két okból is tedd meg ezt a szolgálatot;
Egy: te vagy az első ifjú, mind a többit meghaladod;
Más: hogy szeretsz, s oly igazán, nemcsak színből mutogatod.
Menj, kutasd föl azt az ifjút, távol avagy közel kapod.

Szerelmednek próbájául ez a mód lesz a gyökeres:
Úzd el gondom s a kísértő gonoszt, aki lelkemre les;
Hints reménység violáját, reményrósát szívedbe vess;
Akkor jöjj meg, oroszlánom, mint Napomat várlak: szeress!

Keress három álló évig, ne hagyj abba kémmunkádat;
Megléled: jössz diadallal, vigan, hogy a jó hírt átadd;
Nem leled meg: hinni fogom, s akkor nem volt más, mint látszat;
Most bimbózik új virágod, - megjöttödíg el nem szárad.

Esküszöm: ha szerelmemmel rajtad kívül másé lennék,
Bár az emberré lett Naphoz önmagához nőül mennék,
Örökös pokolra essem, ne fogadjon be a mennyég,
S úgy szenvedjen szerelmedtől szívem, mintha késsel ölnék!«

Válaszol az ifjú: »Oh Nap, reám gyöngyöt peregetető,
Mernék-e felelni más, ha tünődésre volna idő?
Én a halált vártam; Te az életet varázslod elő!
Sietek, mint rabszolga fut, dolgát sebbel-lobbal tevő.

Ime, Napom, Isten azért alkotott volt napvilágnak:
Mind az égi fényt élvezők néked szolgálni kívánnak,
S én, nagy kegyed hallva, bízton indulok a nagyvilágnak:
Él virágom, sugaraid nem hiába ragyogának!«

Most a kettő egymás előtt fogadkozott, esküdözött.
A beszédnek árja immár szabadon folyt négy szem között,
Feledve a gond, mely imént szívet, elmét lenyügözött, -
Fehér fogsoruk mint sugár minduntalan kitükrözött.

Boldogan így ülnek együtt, szót a szóval szaporítva,
Mind a kettő márvány: rubin- és agáttal elborítva.
Szól az ifjú: »Rád ha nézek és fejedre s karjaidra,
Ezer tűz is semmi ahhoz, mely szívemben föl van szítva.«

Megy az ifjú, bárha tőle távollétit nem tűrheti;
Hol mögéje tekinget, hol szemeit az égre veti.
Márványt érez, rózsát gondol, gyöngy derekát képezgeti.
Szívért szívet bír, szerelme így büvöli, édesgeti.

Mondja: »Hej Nap, rózsádtól beh nagyhamar oly messzire léssz!
Márvány és rubin vagy, én meg sárga leszek már, mint a réz.
Mit tegyek, hisz nála nélkül, őt nem látva, olyan nehéz!
Meghalok, barátném, érted, hogy hamarabb szemembe nézz!«

Fekszik ágyán, sír és törli könyjét, de csak folydogál a,
Mint virág a szélben hajlik, fájdalma őt úgy dobálja;
Sír, a kedvesnek alakját képzeletben oda várja,
Figyel, fennhangon felelget barátnéja vélt szavára.

Kedvesétől legyen távol - - ezért önmagát gyűlöli;
Könyje hulló gyöngyeivel rózsája diszét növeli;
Reggel fölkel, ékes mezt ölt, szemlélőit megbüvöli,
Lóra pattan s megy a király testőrihez, talpon leli.

Palotába küld egy testőrt izenettel illeténnel:
»Hej, királyom, nagy dolog, de bátran vállalom ezt én el.
Minden földlakón idáig győztél, itt benn, hős erénnyel -
Mi van ott künn: ez iránt én jónak látom, nézni széjjel.

Azért útra megyek, látnom hadaink s a végek dolgát,
Védelmesni ellenségtől Thinathinnak birodalmát,
Szüntetni a jók siralmát, büntetni a rosszát, alját,
Az adót hogy küldjék, vallják s neved tisztelni tanulják.«

A királynak tetszik nagyon az egész terv, hasznot hozván;
Izenteti: »Nem lesz szükség harcot állanod, oroszlán.
Csak lovagi szellemedtől telhetik ily határozmány - -
Ámde: mit teszek, ha késel, s nagy nehéz ügy háramol rám?«

Királyhoz belép az ifjú s köszöntve, köszönve, rögtön
Szól: »Dicséreted, királyom, mért hogy érdemem előtt jön?
Azt akarom, Isten által e homály hogy földerüljön
S orcádat, az egykor vígat, láthassam vidámnak újfönn.«

Megöleli a király őt mint fiát, akit becézget,
Páratlan jó nevelő a páratlan jó növendéket.
Fölkel s indul már az ifjú, még ma innen messze léptet;
Gyöngéd, jó szívébe Rosztán kap miatta sebző éket.

Készül Avthandil, a bátor, nemes ifjú sebbel-lobbal.
Megy, mendegél - húszszor cserél nap az éjjel, éj a nappal.
Megy csak egy életörömmel, egy céllal, egy létalappal:
Kedvét töltse Thinathinnak, kiért szíve tája langall.

Hol megérkezett: az öröm érkezett meg oly országba,
Jöttek főurai s hoztak mindent ami jó és drága,
Csak hogy ő ne távozzék el, kinek képe: Nap világa,
Mindenkire boldogság a jelenléte, társasága.

Ért egy várost, nagy erőst, mely az országot védte szélrül,
Kívül kő: erőd, minő a természetnek jön kezérül.
Itt az ifjú harmadnapig vadászatban fordul-térül;
Tanítványát, Sermadinját haza rendelé vezérül.

Rabszolgája, Sermadinja, akit így neveztünk nevén,
Úgy szereti: meghal érte, kiskoruktól együtt növén;
Nem akadt fönn, nem is sejtvé, gazdájának égő hevén,
Most ez fölfedi a szókat, hűségéről biztos levén.

Mondja néki: »Sermadinom, szégyellem bár, nem tagadom,
Te ismerted ügyeimet s eltemetted hallgatagon;
Mind máiglan sohse tudtad: mennyit sírtam balgatagon!
De amit sokalltam, most az üdvözít, s bűm halva vagyon.

Thinathinhoz hő szerelmem vágyódása ölt kegyetlen,
Arcom rózsáira könyet kiért sűrűn ejtegettem;
Titkom eddig föl nem fedtem, csak szivemben rejtegettem,
Most remélni rendel engem, lásd: ez újra szülte kedvem.

Meghagyá: »Derítsd föl dolgát amaz eltűnt ifjúnak; ha
Megjössz, mind betöltöm azt a sóvárgást, mely szíved lakja,
Nőül nem vesz rajtad kívül más!« Megesküdt e szavakra,
Igy fordítá kockám hatra, mely azelőtt fordult vakra.

Elmegyek mint első ifjú, asszonyomnak hű szolgája;
Ember emberül szeressen királyt: úgy lesz méltó rája;
Talán csillapúl a tűz s a szív kegyetlen kíndagálya, -
De a bajt, belébotolván, jobb: a férfi bátran állja.

Te meg én - az emberek közt vannak-e ily jóbarátok?
Azért vedd be néhány szómat, melyet tudodra bocsátok:
Téged hagylak itt, fejeül a seregnek; mást se látok,
Bizalmam kibe helyeznem, csak te lehetsz főgazdájok.

Gazda léssel, kormányozd a hadnagyokat és sereget,
Küldj kíséző embereket, vedd át tőlük a hireket,
Írj parancsokat nevemben, fogadd el a hűbéreket;
Ne tűnjék föl távollétem, - gondod légyen arra neked!

Mind a hadnak és a vadnak dolgát híven gyakoroljad,
Három évig várakozzál, szigorún a rendet ójad;
Megjövök: szerencse lesz nagy; hiszen jó az isten, jót ad;
Hogyha nem: toromat üld meg, sirass, gyászolj meg mint holtat.

S akkor majd e nem-víg hírrel úrnőm eleibe méssz el,
Halálom jelented néki, mint a részeg, olyan léssel,
Mondd: ezt vártad, megbékültél, mint emberi osztályrészsel;
A szegényeken a pénzzel, könnyíts arany, ezüst, rézzel.

S akkor még segíthetsz rajtam s azt megérezem biztosabban:
Ne felejts el, gondolj reám minden áldott pillanatban!
Imádj istent lelkeért, úgy csöndesebben nyugszom majdan,
Szívleld meg tanácsimat és keményítsd szíved a bajban«.

Hallja ezt a jó rabszolga elbusulva, megdöbbenve,
Köny szökik szemébe forró, gyöngyök sora szívből szembe.
Mondja: »Nélküled a szívem még egyszer víg hogy is lenne!
Tudom, nem fogsz elmaradni, azért nem gátollak benne.

Azt mondod: helyedbe lépjek - hogy' beszélhetsz így, nem értek.
Én a fő? - hát valamiben hasonlód vagyok, elérlek?
S hogy gondoljak rád, ha nem léssz? Inkább síri ágyba térek;
Legjobb lesz, ha ketten megyünk - én kísérlek, vígy el, kérlek!«

Szól az ifjú: »Hallgass szómrá, egyszerű az, nem cifrázom.
A szerelem hogyha jön, azt meg kell venni minden áron!
Gyöngyöt nem kapunk, hanemha megfizetve, gyöngyvásáron,
S a hazug és hűtlen férfi rajtaveszt a turpisságon.

Bízni én csak benned bízom: jobbat mint Te hol találjak?
Nélküled befejezője nincs a szabtam útiránynak.
Erősítsd határainkat: ellen át ne törje álnok -
Tán még visszatérek, Isten nem szán zsoldjául halálnak.

Akit ér - ha egy, ha száz: a végzet egyformán kivégzi.
S egy ártalom mit tehet, ha száz erő védelmez, égi?
Nem jövök meg: tarts temetést, kiki gyászba öltözzék ki!
Írásban hagyom a hadnak: Ez fejed, fogadj szót néki!«

III. Avthandil levele hadi népéhez.

»Szolgáim«, - ezt írja vala - »kik neveltetek oly óva,
Jók és hívek, akik előtt nem uj semmi életpróba,
Én javamért helytállók, mint fák, egymással csoportozva,
Hallgassátok meg levelem, összeállva egy bokorba:

Én, Avthandil, arra kérlek, amit irok itt hozzátok,
E saját kezemmel írott leveletemet hallgassátok!
Kis időre dal- s italtól kötelességképen válok,
S kenyeret és táplálékot íjam- és nyilamtól várok.

Ügyem van, mely szólit innen messze földre, nem ám közel,
Egyedül fogok utazni, nem egy esztendő beletel;
Azért fordulok felétek ily kérésnek ígéivel:
Védjétek királyságunkat, ellenség ne ronthassa el!

Sermadint hagyom helyettem, ő fog mindent rendbeszedni,
Míg halálom hírére avagy éltémét nem fogja venni;
Mint virágot hervadástól a nap véd, úgy fog befedni
S gonoszokkal, mint viasszal, akképen fog cselekedni.

Tudjátok, hogy testvéremül tartám őt fel, vagy fiamúl;
Fogadjátok meg szavát mint Avthandilnak, enmagamúl:
Ami jelt ad, kövessétek mint magamét, s majd hogyha múlt
Tett időm, és nem jöttem meg, gyász illet, vidámtalanúl.«

Levelét így befejezvé, mind e megható szavakat,
Immár fölkészül az utra, vesz magához aranyakat.
Rendeli: »Megyek vidékre!« A sereg is fegyvert ragad,
Elindulnak egyetemleg, időt otthon nem halogat.

Rendeli: »Eredjétek, itt nem lesz szükségem egyébre!«
Rabszolgái távolodnak, ő pedig halad elébbre.
Maga ment a fák során túl, poroszkált, sebesen lépve;
Aki gyilkot vert szívébe: Thinathinja volt eszébe.

Nyargalt a mezőkön átal, messzi hagyván a haderőt;
Melyik élő láthatná még, melyik tudná követni őt!
Karjával emelve kardját, az akadály-nem-ismerőt,
Úgy viseli, amint illik, fájdalmát, a reátörőt.

Szünt lövöldözni a had, sünt nevét hívni bucsuzóra.
Elveszítvé a naparcút, saját képük vált fakóra.
Imént még örömben voltak, fordult kedvük gyászolóra,
Tüvé tesznek érte mindent, ki gyalog, ki ülve lóra.

»Adja isten, oroszlánunk, bárki más, csak te ne pusztulj!«
Szertefutnak, tudakolják: nem látták-e, sok utastul;
Szem nem látta, bár bejárnak minden országot; azontul
Megölt szívű katonái szeméből csak forró köny hull.

Sermadin a sereget s a főket összegyűjti mostan,
Fölmutatja levelét, hol minden szó Avthandiltól van;
Hallgatják mind valamennyen szomorkodva, elbusultan,
Fejbe verik magukat, nincs egy szó köny nélkül, siratlan.

Mind azt mondják: »Életünk bár nélküle fel sose derül,
Kit illetve mást, mint téged trónusa, mely most megürül?
Szót fogunk neked fogadni, amit rendelsz, kétségkivül.«
Tisztességgel így a rabot mind elismerik fejökül.

IV. Avthandil elutazik, hogy feltalálja Tarielt.

Dyonis, a bölcselkedő s Esros szintén vallja: be kár,
Hogy elhervad a virág, hogy alig él, s már napja lejár.
Hozzá hasonlít a rubin, - rózsafatő nem oly sugár -
Ki most bujdos idegenben s kit menedék sehol se vár.

Avthandil ment, mendegélt, már túlhaladt a tér mezőkön,
Túl Arábia határin, túl a távolabb levőkön;
Napjától mind messzibb esvén, nőttek szenvedési nőttön;
Mondja: »Hej, ha meglátnám őt, nem hullana ez a hő köny!«

Gondolata uj meg uj jön, s hervad, haldokol virága;
Egyszer ájulás van szivén, másszor kését markolássza:
»Életemnek« - ugymond - »nem szűn végtelen nyomorusága,
Oda örömöm, s a búhoz nincs furulyaszó, se hárf!«

Napját elhagyó virág az elmuláshoz megy közelébb, -
Mondja szivének: »Elég már! Ne roskadj, ily alélt ne légy!«
Idegenben egy idegent nyomozva jut elébb-elébb,
Utasoktól kér hireket, velük ismeretségbe lép.

Igy keresgél sírva; nincs mód, tengerkönyje hogy ne hulljon.
Trónnak tűn a hold előtte, karja kész, hogy érte nyuljon.
Mondogatja: »Elhagytalak, édes; szíved kié vajjon?
Hej, csak érted meghalhatnék, hogy boldogságom ujuljon!«

Valamennyi tartományt így fürkészgetve haladt, haladt;
Ország olyan egy sem maradt, ahol nem járt, a nap alatt.
De amelyre szüksége volt, olyan hirmondó nem akadt,
És a három esztendő mint három hónap úgy elszaladt.

Egy országba ért, amelynél nincs ridegebb, oly kietlen:
Egy hó eltelt, míg az ember Ádám-fira bukkan itten.
Vissz-re és Ramin-ra hajdan nem mért ilyen rosszat Isten, -
Kedvesére gondol itt is, éjjel-nappal mind szünetlen.

Hálóhelyül véletlenül egy magas hegyormon leül,
Mezőség vagy hét napi ut látszik vala onnan felül;
Töviben a hegynek folyam, mely fölé híd sohse kerül,
A folyamnak szélein fák sorjában, mint őrizetül.

Lehever, tünődik, számol: időnap hogy mennyi telik.
Látván kétfelől a fákat, reménysége ujra kel itt:
»Jaj, ha elvesztem ügyemet!« Szíve ettől félemedik;
Rosszért senki nem cserél jót, s ujra senki nem születik.

Akkor elkezd töprenkedni, maga dolgát mérlegelni;
Szól: »Ha megmegyek, mit ért az uton annyit vesztegelni?
Mit mondok világomnak, hogy mért kelle időm megölni?
Enyhítetlen hagytam bűját, amely útra készítte kelni.

Igy tovább időmet töltvén, a helyett, hogy hazamenjek
S nem tudván ki történetét a kerestem idegennek:
Eljön a szabott határnap Sermadinra nézve, s ennek
A király elé kell állni, hírével a gyászesetnek.

Halálomról tesz jelentést, - így vagyon a parancsolat -
Elrendelik értem a gyászt, sírnak, keserű e falat.
S akkor élve megkerüljek?! Mit mondanak?!« E gondolat
Sírásra fakasztja s immár reménységtelenül marad.

Mondja: »Isten, igazságid mért is oly igaztalanok?
Nagy utamnak végén másra, mint kudarcra nem bukkanok.
Leszedték szívem örömét, kitépték a bajok, kinok, -
Ami könnyet elhullattam, egész élet hosszára sok.«

Mondja végre önmagának: »Jobb lesz szokni türelemhez.
Csak ha szívünk el nem bukik, idő előtt éltünk nem vesz!
Isten nélkül nincs mit várni, könnyem hát hiába ömlesz;
Sorsot el nem ütsz, s aminek nem kell meglennie, nem lesz.

Megismertem minden élő, ami csak van ég alatti,
Csak ez egy emberre sehol rá nem tudtam én akadni;
Olyan szerzet fogott lenni, akit úgy hívnak, hogy *kadsi*.⁴
Nem segít a köny; minek hát tovább sírásra fakadni?«

Eltökéli: visszatér; de aztán másfelől fuj a szél.
Szemmel az utat kilesvén, a mezőn át megy, mendegél.
Egy hónapja nem láttak ott embert olyatént, aki él,
Szörnyük a mező vadai, de ő nem volt az, aki fél.

Avthandil miatt nem egy vad nyöszörögve halált hala,
Mert Ádám fiának éte mindig kénytelenség vala.
Erős karjával, nyilával vadat ölvén, most ihol a
Folyópartra szöktet alá, partmálon tüzet csihola.

Itt lovát a fűre csapja, nyársra húst teszen, hogy süljön.
Valamely vitézeket lát, közelednek: ül csak ültön;
Gondolja: zsványok lesznek, jótéltélek ide nem jön:
»Élő ember én előttem alig járt még itt e földön.«

Csöndesen eléjük mégyen, íja, nyílai kezében:
Kettejük egy ifju embert, még szakáltalant, visz éppen.
Fején meg van sebesülve, szíve vérben, halófélben,
Siratoznak, keseregnek: már csak egy csöpp élet él benn.

»Ki s ki vagytok, testvér?« - szóla - »Már zsványoknak véltelek volt.«
- »Csendesség« - felelnek vissza - »tégy tüzet, erőnket pótd;
Nem segítvén, ittléted csak bajra van: a búhoz bút told;
Segíts ezt itt meggyászolnunk, te is képedet marcangold.«

Avthandil leszáll, segíti a szerencsétlen urakat.
Elmondják, mi történt velük, zokogván a beszéd alatt:
»Három egy-testvér vagyunk mi, most keserű könnyünk szakad;
A nagy kínai mezőben erős várunk oltalmat ad.«

⁴ Táltos.

»Ide jöttünk vadüzőbe, jó zsákmánynak hírit vévén,
Fegyveresünk van tömérdek, ott jártunk a folyam szélén.
Itt vagyunk egy hónap óta, jó vadászhelynek itélvén,
Vadat öltünk a hegyek közt s a mezőn, a völgyek mélyén.

Mink a három testvér aztán minden íjászt elengedtünk,
Csakis hármat ő közülök kíséretül hozzánk vettünk.
»Én többet ölök! Én többet találok!« így kötekedtünk;
Hol az igazság, ki nem tünt; hát vitáztunk, vetekedtünk.

Ma küldök el a sereget szarvasbőrrel nagy halomban,
Mondván: »Menjünk, lássuk: melyik karban mennyi hatalom van;
Maradjunk itt egyedül, a mérkőzésre alkalom van,
Magunk közt igazat tenni ki tehetne mint mi, jobban?«

Igy maradtunk itt magunkra: három szál fegyverviselő,
Utnak a hadat eresztvén, bajra nem készültünk elő;
Hegyen, fán, mezőn vadásztunk versengve, hogy többet ki lő,
Öltük a vadat, öletlen nem maradt madár, repülő.

Hát egy ifjú tünt élénk, egy délceg, bájosképű legény
Ült fekete lova hátán, pompás volt a fekete mén;
Párducbőrt viselt a fején, az fityegett gyöngytermetén,
Olyan szépség, mint az övé, nem járt még a föld kerekén.

Ily ragyogó fényes szépség láttára elállt szemünk, szánk:
»Nap szállt le a földre!« mondtuk, semmi egyebet se mondánk;
El szerettük volna fogni, föltettük, beletört bicskánk,
Balszerencsét, könnyeket ez oktalanság zuditott ránk.

Én mint éltesb el akartam őt bocsátni békességben;
De öcsém, a közbül való, már lovon utána mégyen,
Kivánja kíséretünket, követjük legott serényen,
Beérjük; az csak kocogott tovább, kackiásan, kényen.

»Márvány s rubin keveréknek« - mondtuk - »gyenge a virága.«
Ilyes víg gondolatunk de hamar vált szomorúságra!
Sem beszélni, sem felelni nem hagyott, csak vett kutyába,
Hív örsünknek azt felelte: korbáccsal őt fejbe vágta.

Mert öcsénk előnkbe vágott nekünk mint két öregebbnek,
Karemelve: »Állj!« kiáltja s nekiront az idegennek.
Kardjához sem kap az ifju, különösen ez lepett meg,
Csapóval sujt rá, s mi látjuk: vére kútja mint ered meg.

Egyetlen korbácsütéssel fején léket vág veszettül:
Mint akit elér halála, mint kinek hegyébe föld dül,
Ellenfele úgy leverte, a temető sem különbül,
S bizton, nyalkán, csendesesen, mint jött, előlünk tovalendül.

Nem jött vissza, eltávozott kedvesen, mint szép tünemény:
Ott lovagol, nézd csak, szebben napunk sem jár, holdunk se mén.«
Mutogatják Avthandílnak messze, sírnak, nincs már remény:
Távol, rejtélyes urával, bámlik még a fekete mén.

Avthandilnak köny jelent meg arcán, bizony könyezhetett:
Nem hiába töltött el hát idegenben havat-hetet;
Ember, ha eléri célját, meglesi amit keresett,
Nem gondol a szenvedéssel, amelyen már átalesett.

Mondja: »Testvéreim, én itt bolygok menedéktelenül,
Azt az ifjut üzöm, érte hagytam el hazám egyedül.
Rég várok e hirre, melyet töletek hall mostan e fül;
Áldjon meg az isten érte s óvjon balsors vészeitül.

Mint engem segélt, szivemnek vágyát céljához vezetvén,
Ugy segéljen bennetek is, kórt öcsétekről leszedvén!«
Mutatja nekik tanyáját: »Vigyétek im oda enyhén,
Ott az árnyékba tegyétek, ápoljátok, pihentetvén.«

Igy szólott és paripáján nagyhirtelen ellovagolt,
Repült mint a sas, kit ép most engedtek ki, már mint fogolyt;
A Nap után járt eddig, most találkozik véle a Hold;
Ime véget ér az aj-baj, útjártában mind ami volt.

Gondolkodik, hogy' intézze ügyét a találkozásnak:
»Idétlen szó nem használ, csak az ördögnek, senki másnak;
Ily nehéz ügy bökkenőjén bölcs intézet viszen át csak,
Kerülése minden vészes elhamarkodott tanácsnak.

Mert ez ifju oly különös, indulata oly rettentő:
Senkit eddig hozzá szólni, reá nézni nem engedte ő;
Összejönnénk, más mi lenne: mérkőzés, halált jelentő,
Vagy megöl, vagy én ölöm meg, nincs iszonyúbb, mint e kettő.«

De azután szól Avthandil: »Hagyjuk ezt a sok tétovát,
Elfelejtém: nincs oly élő, ki ne bírna fészektanyát;
Hadd menjen, ahova tetszik, bár az egész világon át,
Én kísérem, innen míg csak otthonába el nem talált.«

Egy előtte, egy utána - két nap, két éjt így ügetnek,
Éjjel-nappal lovon ülve, se nem ittak, se nem ettek.
Pillanatra némely tájon meg-megálltak, vesztegeltek,
Szemeikből hulló könnyel mezők síkjai beteltek.

Napszállatkor, estét érve, nagy kőszálak tűntek elő,
Nagy kőszálak közt egy barlang, folyampartot nézegető,
Folyamparton dús természet, szép iratos szemlegelő,
S fák, megannyi óriás, a sziklával versenyre kelő.

Folyót, sziklát elhalad s a barlang felé tart a másik;
Avthandil leszáll a lóról, kinéz fát - egy óriásit,
Lovát megköti a fához, fürkészni a fára mászik,
Látja: léptet ám az ifjú s látja könyének folyását.

Az a párducos fiatal jutván ím a szálfákon tul,
Egy leányzó, feketében, jön elejbe az odorbul,
Nagy fennszóval siratoz, a köny szeméből mint gyöngysor hull,
Lováról az ifju száll s őt üdvözölve, hozzáfordul.

Most vigasztalódnak, roppant nagy örömük szembetűnő,
Im ölelgetőznek: nőt az ifju és az ifjut a nő,
Szólnak, kérdeznek, a válasz szirtfalakról vissza lejő,
Néz Avthandil: e viselet, e hang - róluk mit véljen ő?

Hogy csitultak kissé, szívét mind a kettő enyhítette, -
Barlangba lovát vezette, szerszámait szedte-vette,
Hadi köntösét az ifju s derékövét levetette:
Avval az odorba mentek s mostan jól vannak felette.

Avthandil ott fő magában, hogy' s mint oldja föl e bogot?
Reggel lett, s a lány, mint tegnap, szintoly színben kitopogott,
Megetette a feketét, tisztogatásához fogott,
Fölnyergelte, szerszámozta, vígan tette, nem nyafogott.

Ez az ifju nyilván nem tűr más lovat ez egyen kívül.
Sír a leány, veri mellét, tépi haját szertelenül;
Átölelik egymást, avval leventénk a lóra felül,
Aszmat bús, de most még búsabb, szokott mértéken is felül.

Nézi, nézi Avthandil az ifju képét onnan fenről:
Bajsa csinos, nincs szakáll; mondja: »Nap szállt le a mennyről?«
Érzi a szép ciprus szagát, mit a szél odáig vert föl, -
Mindegy: oroszánt ily ember, vagy oroszán ily embert öl.

Tegnap melyen érkezett volt, azon uton indul megint:
Ér a parthoz, távolodik, ott van már a mezőbe kint.
Avthandil figyel feszülten, fától rejtve ki-kitekint;
Szól: »A jó Isten ügyemet intézi kívántom szerint.

De mi tehetné talán még jobbá istennek e művét?
Az: e leányt rá kell vennünk, mondja el urának ügyét,
Őszinte, igaz beszéddel bizalomra bírunk szívét:
Nem lesz kard-ki-kard urával, szó sem, amely ellene vét.«

Száll a fáról le, lovához lát, a fától szabadítja,
Ül a lóra föl, megyen: a barlang ott van tárva-nyitva.
Búsult a leány a búcsun, könyeit a porond itta:
Azt hivé, a virágképű fényes márvány fordult vissza.

Ismeretlen arc volt; arca nem ilyen az ő urának,
Fut előle, jajszavai bércet, fát betakarának.
A legény, mint tör a fácánt, könnyen megcsipte; a lánynak
Kiáltásaira választ csak a köszirtek adának.

Nem fogad szót a legénynek, többé rá sem veti szemit:
Védekezni próbál, mint a fácán, melyet sas leterit;
Egy bizonyos Tarielt hí segedelműl: dehogy segít!
Avthandil, míg fogja, egyben kérleli a kezebelit:

»Leány, minek bánatánlak; hiszen ember vagyok« így szólt, -
»Láttam rengeteg virágot: rózsza, viola elég volt;
Ama ciprus-termetüről, csodaképüről szólj egy szót,
Más egyéb se köll, ne félj hát, ne csapj ekkora nagy húhót.«

Sírva kezd a lány felelni, visszatér belé a remény:
»Nem vagy tündér, - hagyj el; mondd meg, hogyha volnál tündelevény;
Nehéz ügyben vallomásra köteleznél nagykönyvedén,
Ne is fáradj, nem mondok egy árva szót ez ügyről, nem én.«

Igy folytatja: »Ifju ember, mit követelsz tőlem ilyet?
Szót vagy írást e dologról nincsen ember aki tehet;
Ha te egyszer mondd: »Beszélj!« száz »Soha!« lesz a felelet;
Mint nevetés sírás helyett, bú kell inkább szégyen helyett.«

- »Mit tudod te lány, én honnan jöttem s mennyi bajt kiálltam,
Hírét mily rég hajszolom már, s hány embertől tudokáltam!
Mért nem állasz szóba vélem, most hogy ime rá találtam?
Amig nem szólsz, nem bocsátlak; tedd félre a szégyent bátran.«

Válaszol a lány: »Ki vagy te, ki vagyok én, mindegy nekem!
Hej csak napom volna jelen, kikapnál tudom istenem;
Mit is szaporítom a szót, kimondom csakis kereken:
Csinálj velem amit akarsz, titkomat ki nem fecsegem.«

Kérdi ujfönt, térdenállva, esdekel, könyörög neki:
De csak falra borsót hányt; a kunyorálás kedvét szegi;
Haragra gyul, rettentőre, vérbe borulnak szemei,
Felugrik, hajon ragadja, törét nyakának szegezi:

»Ennyi bánatért bocsánat nem jár,« monda ily igéket,
»Hogyan? engemet könyezni, makacsságod sírni késztet?!
Most beszélj, csak ezt kívánom, vess a hallgatásnak véget;
Ha nem, isten úgy ölje meg ellenim, mint én itt téged!«

Felel a leány viszontag: »Most a legrosszabb uton vagy!
Ha nem ölsz meg: nem halok meg, erő s egészség el nem hagy, -
Mit álljak neked kötélnek, hisz belőle károm nincs nagy?
Ha pedig megölsz, hát akkor felelésre új fejet adj.«

Mondja még: »Mit is leltél meg, ifju, s mit fogsz vallatóra!
Nincs ez ügyről nyelvemnek, míg élek, mondanivalója;
Ölj meg inkább, hadd érjen el kezedtől a végső óra,
Életemet szaggasd széjjel régi dib-dáb levél módra!

Ne gondold ám, hogy halálom én rám nézve nagy baj lenne:
Sok sirástól szabadulnék, fölszikkadna szemem könyje;
Vakot vetett én nekem a világ, nincs örömöm benne,
Aztán: nem ismerlek, szómat hogy' bízhatnám idegenre?«

Mond az ifju: »Nem, így föl nem oldom nyelve bilincseit;
Jobb útra kell térnem, másra, mely tán fényt az ügyre derít.«
Elereszt, félreül és sír, hull könyje, szól: »Keserit,
Hogy bántottalak; bocsáss meg s mondd: mit tegyek érette, mit?«

A leány leül, sohajtoz, még sokáig nem csendesül;
Avthandil meg ott-ültiben sirdogál beszédtelenül;
Képének virágos kertjén könyjeiből tó települ.
Most a lány is sirni kezd: a részvét kerekedett felül.

Részvétellel vagyon iránta, ezért sír, könnyei hullván;
De hisz idegen előtte, mégse szólhat hozzá nyilván.
Megérti az ifju: más hang szólamlott meg lelke hurján,
Még könnyezik, könnyei közt kéri, térdére borulván.

Mondja: »Tudom, bizalommal én irántam hogy lehetnél?
Bántottalak s nem vagyok más nálad: jött-ment idegennél.
Mint szerezzem meg bizalmad, mely előttem több mindennél?
Légy részvétellel; nincs oly érzés, amely szentebb volna ennél.

Bár szolgálátod felettébb rossz uton kerestem, de hát
Részvét illet oly szerelmest, aki örült; hallj ide hát:
Senki rajtam nem segíthet, menekülést semmi sem ad;
Részvétedért, melynél drágább nincs, - a lelkemet adom át.«

Hallván a leány szerelmi dolgáról a fiatalnak,
Elsírja magát kegyetlen, mint akibe gyilkot tolnak.
Ujra kezdi, vége nincs a nem-nevető riadalnak.
Avthandil örül szívében: az egek reményt sugallnak.

Mondja néki: »Higgyél hugom őszinte igaz beszédben;
Én a szerelemnek élek, annak áldozom fel életem.
Haj, hugám, szerelem előtt ellenség sem áll részvétlen,
S halált keres, nem kerül a szerelmes, ha szerencsétlen.

Hát egy szerelem-bolondját, holtig hűt, látsz magad előtt;
Napom küldött, megkeresnem e fiatal hőst, e dicsőt.
Hova föl a főlhő sem jut, megmásztam oly magas tetőt
S íme, szívedet találtam, - vele téged, te veled őt.

Édesemnek arca mélyen be van róva én szivemben,
Érte lángolok egyedül, az örömet nem esengem.
Kettő közül egyet tégy meg: ejts rabúl, vagy ments meg engem,
Adj életet, avvagy ölj meg, szaporítván nagy keservem.«

Szól az ifjunak a lány, s a szó még nyájasabban csendül:
»Immár jobban gondolkozol, szavaid mutatják szentül;
Barátságot hintettél el szivemben, az itt már zsendül,
Barátot bírsz bennem eztán, testvéremnél testvérebbül.

Most amilyen szókat mondok, hogyha őket megszívleled,
Bízatosan eléred a célt, amit kerestél: fölleled;
De ha nem, úgy sohse jössz rá, csak könyved özönnel ered,
Élni való kedved sem lessz, meghalsz, elszűn minden jeled.«

Szól az ifjú: »Oly eset ez, mint az a más, szakasztottan:
Két ember haladt az úton, egymásután, nem egy sorban;
Látja ím a hátul menő: társa egy gödörbe pottyán,
Ő meg ott van fenn, a szélén s kiabál, üvöltöz ottan.

Mondja: »»Pajtás, maradj ott lenn, várd be visszajövetelem,
Kötelet megyek keresni, fölsegítlek a kötelen!««
Kezd nevetni, ámultában, amaz ott gödörbe lenn:
»»S ha nem várnék, merre fussak?«« Mint ő, én is azt felelem.

Most, hugocskám, én gödrömnek köteli kezében vagyok:
Nélküled nincs segedelmem, még karom se mozdíthatom.
Mit tégy velem, csak te tudod, én egyetlenegy javasom;
Ha nem, el van veszve utam, vissza nem megyek hajason.«

- »Ifju ember,« szólt a leány, tetszetős nekem beszéded,
Jóféle vagy, bizonyos; egy bölcs méltán dicsérne téged.
Aki eddig elviseltél szenvedésből oly mértéket,
Halldsza: mit mondok, hogy immár kutatásod ér jó véget.

Megmondom, ha tudni vágyol, micsoda neveink vannak,
Amaz ifjunak és nékem: Tariel a neve annak,
Enyim Aszmat, akit éget sok tűz, azért sóhajt annyat
S andalogva folyton, érzi éltét oly boldogtalannak.

Ami nézi azt a dolgot, nem mondhatok más egyebet:
Ő mostan vadászaton van, táplálékot szed, szedeget;
Vadak húsával, amiket öl, elütöm én ehemet.
Mindjáraást gyün, ily sokáig nem is tom: hol, merre lehet.

Arra kérlek, várj itt szépen, sehová se mozdulj innét.
Majd ha meggyün, kérni fogom, bízd csak rám a dolog mintjét.
Egymással megösmertetek, hozzád hajlítom a szívét.
Ő szóljon ügyéről, és te barátúl vidítsd fel ismét.«

Szót fogadt az ifju, hajlott a leány akaratára,
Egyszerre csak fölneszelnek, lódobogás hallatára:
Látják ím a Holdat, kél a vízből, sugarát kitárja, -
Elrejtőznek mind a ketten, egy pillanatot se várva.

Szól a lány most: »Ifju, bárha mindent amit vársz ad Isten,
De most bujj el egyelőre, ne mutatkozz ideiglen;
Nincs oly élő, akivel ez ifju szóba elegyedjen, -
Várj, amíg találkozástok el nem igazítom rendben.«

Avthandilt a barlang mélyén gyorsan a lány elrejtette.
Lováról az ifju leszállt, kardja, tegze diszította;
Sírt a kettő nagyfennszóval, könyeit szaporán ejtve,
Avthandil őt nézi rejtve, szemit szinte rajtfelejtve.

Ettől a nagy könyfürdőtől jászpisz színü lett a márvány:
Soká sírt az ifju ember és a feketeruhás lány.
Majd a fegyvert, fogja lovát, barlangba vele bejárván,
De bizony a barlangban is potyogott köny még akárhány.

Avthandil csak nézi, nézi, fogoly módra ott kucorog;
A lány párducbőrt terít le, nincs ott szék vagy más butorok,
Tetejébe ül az ifju s úgy megbúsúl, úgy szomorog:
Szemeiből egyfolytában könyje mint a vér lecsorog.

Akkor a leány tüzet gyujt, kővel és acéllal, aztán
Vacsorára pecsenyét süt parázs tűzön, Isten adtán;
Kínálja: vesz egy darabot, nagy, nehéz feladat formán,
Keveset fal, elhajítja, rágtányi ereje fogytán.

Elalszik egy percre, pihen, álmából de hamar rivad,
Felszökik, kiált erősen, olyan volt mint valami vad,
Üvölt, veri szívét kővel, feje ellen fütyküst ragad,
Szélrül a leány ül, nézi s néztiben sirásra fakad.

»Mi keltett föl,« tudakolja »s mi a bajod?« Kijelenti:
»Egy király vadászat közben reám kezdett fenekedni,
Fegyveresük számtalan volt, rakva kinccsel valamennyi,
A mezőben rajtam üttek, üldözőbe fogtak venni.

Nem akartam összetűzni, rájuk s rám hogy bajt ne hozzak,
Jobb lesz, - mondok - elkerülöm, mint egyedül hadakozzak,
Félve tőlük: menekültem, bujtam, elrejtvén a gallyak,
Hogy majd virradattal, mondám, vadászni kilovagoljak.«

A leányzó, míglen könyje árad feltarthatatlanúl,
Szól: »Te csak vadállatokat tudsz fogadni társaidúl,
Embert nem türsz közeledben, aki szól, kérd, hozzád simúl -
Mit érsz vele, mit, hogy napod ily szomorún mindegyre múl?

Mind az anyaföldnek arcán végesvéig nem mentél-e,
S bár egy embert, aki néked tetszett volna, fölleltél-e?
Közelít - búd nagyvoltageban nem mint démon bánasz-e véle?
Vagy te meghalsz, vagy ő pusztul - - mitül jó mán az eféle?«

Kijelenti: »Oh, hugocskám, ez hasonlatos szivedhez;
Ámde orvosság e sebre a világon nincs, nem is lesz.
S bárkivel, még születetlen, nem megeshetik-e színtez?
Majd a halál megvigasztal, testemből ha lelkem kint lesz.

Nem teremtett Isten férfit, mint én olyan természetűt,
Kire másnak közelléte, társasága nem hoz derűt.
Ki fogná föl fájdalmamat, ki ajánlna részvétkönyűt?
Olyan élőt, mint te, hugom, nem talállok én egyebűt.«

Szól a leány: »Kérlek szépen, ne haragudj, hadd hogy szóljak,
Mert hogy Isten téged rendelt uram- és parancsolómnak.
Egy titok van rejtve nálam; mit még tovább titkolózzak?
De könyörgöm: maradj veszteg, ne fortyanj ám föl utólag!«

Szól az ifju: »Mit kérsz tőlem? magyarázd ki jobban a szót.
Ugy látszik, egy embert említasz, Isten által jómrá valót.
De nem, mindhiába, Isten nem akarhat számomra jót,
Vadállattá váltam szinte: van arra e vadonba mód.«

Mondja még tovább a leány: »Faggattalak már ölöget;
Hát ha elhozom ez ifjut, aki majd szivessen követ,
Hogy maradjon s elméjével derítsen reád örömet:
Esküdjél, hogy meg nem ölöd, bántódása nem lesz tüled!«

Rendeli: »Mutasd meg, hadd lám, meg fog vigasztalni nagyon
Barátságá, s én még inkább barátja leszek, fogadom;
Bántódása nem lesz tőlem, nem támadom, békén hagyom,
Valameddig velem marad: övé szívem s gondolatom.«

Fölkel a leány és mégyen, hozza ím az ifjút szépen.
»Nem szabódott« - súgja neki - »vár, fogadásodra készen.«
Mint a hold felé, hogy süsse, úgy vezeti, fogva kézen;
Tariel, hogy látja, szólal: »Naphoz hasonlít egészen.«

Tariel feléje tart, most nap közelít naptársához,
Avagy két hold, mely az égen borulattalan sugároz;
Sugár növést, mint az övék, áloéfa csak utánoz,
A hét fénynek mása voltak, nem hasonlíthatók máshoz.

Ölelkeznek, felejtik, hogy szemben állnak idegenül,
Megered a szó, fehérlik fogsoruk a rózsá közlül;
Tetszik egymásnak e kettő, egymáson a két szív enyhül,
Sok érzéstől orcájukra rubinnál is rózsább szín ül.

Megfordulván, itt az ifju karját adja Avthandilnak,
Egymás mellé telepesznek, forró könnyel sokat sirnak.
Aszmat vígasztalja őket, ajkai szíves szókra nyilnak:
»Ne sirjatok annyat, öl az, s bús napotok búsabb lesz csak.«

Tariel ez eseménytől egész különösre válva,
Kérdi a fiatal embert: »Ne titkolózzál továbbra:
Ki vagy, honnan jössz, hová mégy, mely országból, mely országba?
Én már a halált feledém, pedig el voltam rá szánva.«

Felel Avthandil illetén csinos szókkal: »Hej, oroslán,
Hős Tariel, akinek nincs párod a föld szélén-hosszán,
Én arab vagyok, Arabhon a hazám is, ott lakoznám;
Szerelemtől égek, annak orvosságát tudakoznám.

Én királyomnak leányát szeretem s birom szerelmét,
Akit erős karu szolgák ezre néz mint fejedelmét;
Bár nem ismersz, én már téged láttalak, - te már felejtéd -
Tudod, mikor legvitézebb s legjobb szolgálaink elejtéd.

Megpillantottunk a mezőn s intéztünk reád rohamot,
Haragjában én királyom üldözni parancsot adott;
Hívtunk, nem jöttél, s mikoron hadi népünk megtámadott:
Vérrel föstötted a mezőt, fakasztottál vérfolyamot.

Szablya nélkül, korbácsoddal, fejük be- s kiverted lelkük,
A király lovon utánad: még lábad nyomát se leltük;
Minket szolgák híján hagytál, s jó magad mint démon eltünt,
Fűhöz-fához kapkolódtunk, szinte magunkból kikeltünk.

Volt zűrzavar iszonyú nagy, e király hatalmas levén;
Kutattak, kerestek mindütt, szóval és írásba tevén:
Látódat se láttak, olyan nem volt, se fiatal, se vén.
Ő, ki napnál s éternél szebb, küldött, hogy keresselek én.

Ő rendelte: »»Tudd meg titkát, ez az elrejtőzött Nap ki,
S akkor majd, amire vágytál, meg fogod jutalmul kapni.««
Megmondotta: három évet - nélküle siralom! - szab ki;
Meglep: mosolygása nélkül három évig hogy bírtam ki.

Egy lélek is, aki látott, nem került szemem elibe;
Ama banditákat érém, kik beléd kötöttek, ugye;
Korbáccsal megadtad nekik, egyiket halál kezibe:
Halálnak vált öccsük mellől ők igazítottak ide.«

Tariel is emlékszik már amaz akkor volt csatára;
Szól: »Nekem is jut eszembe az az eset, régi bárha;
Ti vettetek észre ketten, Te meg ama nép királya,
Míg ott sírtam, rágondolván veszített életem sorára.

Mit is láttatok hasonlót bennem, egyezőt veletek?
Ti boldogok és vidámak, - - én meg könyfürdőt vehetek.
Szolgáitok értem küldvén, rajtam hogy erőt vegyetek,
Azt gondolám: haljanak meg énhelyettem inkább ezek.

Azután, hogy látom: ihol a király is jön utánam,
Részvétellel vagyok iránta, bántani őt nem kívánom;
Mégfutok hát szeme elől, mit sem késve, paripámon:
Láthatatlan ez, ki érne nyomdokomba e világon?

Soha senki nem is sejti, merre vettem én utamat.
Kerülöm, aki közelget barátságtalan szín alatt.
Ők kevélyek voltak, én meg nem az, aki lépen ragad:
Szeszély volt, hogy foglyúl ejtvén, úrnak játsszák föl magukat.

Hanem légy most üdvözölve! Gyönyörűség látnom téged,
Ciprustermeted, naporcád, hősre valló derékséged.
De hiába jöttél; látszik: nem sok bajban volt még részed.
Nem egykönnyen lelsz olyat, mint én: akit úgy sujt a végzet.«

Szól Avthandil: »Dicsérsz Te, kit bölcs tudna dicsérni méltán;
Magasztaló szokat nyelved érdemetlen hint im énrám.
Te a napnak mása vagy, ki tündökölsz a menny karéján,
Köny se ronthatott el, ámbár sorsod attól nem kimél lám.

Én pedig ma elfelejtem mind a rosszat, amit értem;
Néked szolgálnom, akármi történjék is, eltökéltem.
Ezerszerte jobb reám ez új választás; míg tart életem:
Véled tartok, ez fő vágyam, ezt az egyet hadd remélnem.«

Szól Tariel: »Meggyőződtem Te szivednek jóságáról,
Ajánlatod meghat, abból testvéri ragaszkodás szól.
Ámde itt van az igazság: szerelem szerelmet pártol,
Illenek-e hozzám, téged elszakítani violádtól?

Te miattam útra keltél, mint uradnak hű szolgálója,
Isten által reám leltél, hősi voltodnak is hála;
Most én mit mondjak felőlem? Hogy' lett sorsom ilyen árva?
Ah, ha elmondom, kigyúl a tűz, s én elhamvadok nála!«

Tariel ezeket mondván, míg benn tűzláng hevítette,
Szól Aszmathoz: »Réges-régen szolgálsz én körülöttem Te,
S tudod, milyen seb az enyém, gyógyítani nem lehet; de
Tudja meg ez ifju, a mit tudni vágy, hisz megszenvedte.«

Szól az ifjuhoz: »Ha ember testvért szerez, fi vagy leányt,
Nem tekint magára, nem néz életet, halált egyiránt.
Isten nem úgy boldogít-e eggyet, hogy mást vesztibe ránt?
Halld meg hát, amit mesélek; bármi jöjjön, semmise bánt.«

Szól Aszmathoz: »Gyere, ülj le mellém, hozzád vizet veled,
Segíts meg, ha ájuldozom, vízzel locsolván szívemet.
Holtnak hogyha látsz, sirass el, sóhajtozzál testem felett,
Ásd meg siromat s tetemem nyugodni a földbe letedd.«

Most kitárja keblét s immár a beszédhöz letelepül.
Felhő fedte nap volt, fényit elrejté soká szem elül:
Nem talál erőt, hogy szóljon, ajkát megnyissa szelepül;
Végre fölsóhajt, kiált, és forró könny hull szemeibül.

Mondja: »Oh én édesem, én elveszített gyöngyalakom!
Én reményem s életem, én szívem, lelkem, gondolatom;
Oh én édenkerti fácskám, ki vág majd le, nem tudhatom;
Szív, ezerszer áldott szív te, mit szenvedhetsz, mily kínpadon!«

V.
Tariel elbeszéli történetét Avthandil előtt.

»Hallgasd, amit mondok, s méltasd - mert nehéz sor - figyelemre.
Aki hall is ily beszédet, nem hinném, hogy megköszönje.
Teremtőm sem alkotott volt bizony engemet örömré,
Alkotott csak bajra sokra, sok sirásra, könnyözönre.

Hét király volt Indiában, - itt nem ujdonságot mondok -
Hat ország volt Parszadáné, korlátlan úr volt rajtok.
Nagylelkű volt, gazdag, bátor, királyok fölött parancsnok,
Oroszlántestű, naparcú, hadban hős, legelső bajnok.

Hetedik király: atyám volt, fegyverforgatók virága,
Neve Száridán, tömérdek ellenséget ő levága;
Ő rá törni szemben, orvúl egynek sem volt bátorsága,
Élt vadászat- s mulatságnak, lelkén semmi gond se rága.

Beleúnt a multságba, kínja tenger, mit csináljon?
Mondja: »Minden ellenségem eltiportam e világon;
Dús vagyok, dicsőség környez, csupa ünnep s dinom-dánom -
Megyek s Parszadán királynak hódolatomat ajánlom.«

Parszadánnak színe elé követeit küldi vala,
Mondván: »»A Te fölségednek hódol egész nagy India;
Tetszett nékem, hogy Te szívem erejének légy tanuja,
S hú szolgálatom hirének így ne kelljen elmulnia.««

Parszadán lakomát rendel, dúsát, ennek hallatára;
Izeni: »»A föld urától, tőlem, Istenemnek hála,
Hogy ily tette bír, aki vagy, mint én, India királya!
Jöjj, tisztelni foglak, benned testvért és atyát találva.««

Ad neki egy szép országot, egyben nagyvezérül tevé,
Urrá minden fegyveresen, hadak minden ügye fölé;
Mint a király, úgy volt éppen, csak az eggy ujját emelé,
Mindenkép uralkodó, csak épp a gond nem volt az övé.

A király elégedetten szólt, atyámról nyilatkozván:
»»Nincsen egy királynak ilyen nagyvezére, tudom osztán!««
Úzték a vadat s a hadat, ellenség adót behozván.
Én nem ütöttem atyámra, mások sem hasonlók hozzám.

A király s a napkirályné fiú nélkül voltak ketten,
Mind maguk, mind az egész nép búsult kétségbeesetten;
Hej, boldogtalan nap, melyen megláttak először! Menten
Szólt a király: »»Ezt fiammá teszem, véremül tekintem.««

Igy lettem hát a király és királyné fogadott fia,
Kit neveltek, hadsereget s országot igazgatnia;
Tudósokkal tanítottak kormányzásnak dolgaira,
Nőttem, szemre Nap, erőre oroszlánkarú dalia.

Igazíts ki Aszmat, hogyha olykor egy szót eltévesztek!
Amikor öt éves lettem, virág, amely nyíltni kezdett -
Oroszlánt vagy macskát ölni én előttem egynek tetszett.
Parszadán se bánta immár, hogy fiágot nem növesztett.

Csoda színben voltam akkor, - Aszmat, te vagy bizonyságom.
Szépségem a napon túltett, mint a regg az esthomályon.
»»Paradicsom szülte!«« ilyen kiáltás kelt minden szájon.
Árnyéka van szépségemnek, ami volt az-idő-tájon.

Hát öt éves voltam, hogy a királyné teherbe esett.«
Sóhajt s könyvei közepett szól: »Leánykája született!«
Majd elájúl; Aszmat vízzel önt szívére enyhületet.
Igy folytatja: »Nappá zsendült, aki felgyujtá szívemet.

Dícsérete semmi szóval, bármit mondjak, ki nem merül.
Parszadán, nagy örömeben, káprázatos ünnepet ül;
A királyok, fényes dísszel, gyülekeznek mindenfelül;
Kincset szórnak szét, ajándék katonáknak dúsán kerül.

Vége volt a paszitának, nevelték a lányt meg engem,
Napsugárból szöve játszott körülöttem és szívemben.
A király s királyné minket, mink szerettük egymást ketten, -
Most vagyok ott, hol szívemmel tűzláng martaléjka lettem.«

Itt az ifju, emlékeit földidézvén, szava eláll;
Avthandilt is meghatja e bánat, arcán könny folydogál;
Szorgosan a lány locsolja mellét vízzel, szót míg talál:
»Halld csak, mielőtt örökre csendet int nekem a halál!

Nesztan Daredsánnak hitták a királyleányt. Elérve
A hetedik esztendejét, szelíd volt s okos fölébe;
Holdhoz látszott hasonlónak, de a Napnál szebb volt képe -
Szívet, bárha gyémántból van, ily varázslat meg nem tép-e?

Igy fejlődött. Engem már a hadi élet forgatott, hányt.
A király örököséül tekinté a szép okos lányt;
Bármit tettem én, úgy nézte, mint csodálni való vívmányt:
Lapdát rugtam, játsztam, öltem mint a macskát az oroszlánt.

A király egy házat emelt, lányát őrzetnie benne;
Drágakövet, rubint, gyontárt nem sajnált, hogy disze lenne.
Ház előtt kert, fürdő is volt, rózsavízzel telt medence,
Abban fürdött az, ki miatt szívem lőn tüzes kemence.

Ottan sok kéz éjjel-nappal kedves illatokat csinál;
A leány a hűs kertben jár, avvagy ott ül ablakinál.
Davar, nénje a királynak, tűzre való, özvegyen áll,
Bölcs eszére bízta lányát, nevelőjéül, a király.

Vontarany szőtt kárpit földte falait e palotának;
Nem láthattuk őt mi kívül, ellenére minden vágynak.
Aszmat és két rab van véle, nardin ők előtte játsznak.
Itten nőtt, nevelkedett ő, gyémántköve a világnak.

Hogy tizenöt éves lettem, a király nevelvén maga,
Napestig előtte voltam, hálni sem bocsátott haza;
Mint oroszlán oly erős, mint nap oly szép s mint Éden fia,
Termetemre; céllövésben s tornán hírem messze hata.

Atyám meghalt: elérkezvén holta napja, végsőt lehelt.
Parszadánnak országglása nagy erőlködésibe telt:
A kik immár győzni véltek rajta, megörültek e helyt;
Jöttek részvétellel hivei, s ellenségi szőtték a cselet.

Én az állatokat öltem, a vadakat, gyors ivemmel,
Vagy mezőben lapdát rugtam, hancuroztam, víg szivemmel;
Avvagy mentem, keifbe ültem, mulattam a többiekkel -
Felhőtelen életemtől az a márványarcu vett el.

Azon évben könyeimtől boldogtalan megvakultam,
Éjjel-nappal sírva sírtam, nem fogott a szép szó rajtam.
Hírül vitte a királynak ezt nem egy tudós, tudatlan;
Szólt hozzám: »»Fiam Tariel, ne szomorkodj szakadatlan!

Úgy hiányzik ő nekünk, mint aki veszté saját fejit;
Száz kincset ajánlok néked, ha letészed gyászod legitt.
Csak erődtől várhatjuk, hogy kárunk pótlásához segít:
Légy te nagyvezér s atyádnak folytasd országgló műveit!««

Én csak sírtam s üvöltöztem, vígasztalan bánatomba.
Nagy kíséret gyűlt oda fel, bemutaták nékem nyomba:
India uralkodói jöttek, rajtuk fény és pompa,
Körülvettek, ölelgettek, mintha fiuk lettem volna.

Ültetnek a trónus mellé, tisztelnek mint királyfiat.
Mint nagyvezért mind a kettő kérlel, annak hív és hivat.
Hódolatuk nem hat én rám, föl se veszem nagy búm miatt;
Erősködnek, nagyvezérül nyájjas bókot mindenki ad.«

VI. Tariel első szerelmének története.

Folytatja tovább beszédjét, könyje könnyebbségül levén:
»Vadászatról jöttünk vissza egy ízben, a király meg én.
»»Gyere, menjünk lányomhoz!«« szólt, kezemet kezébe vevén, -
Hogy' szállhatna el fejemből valaha is ez esemény!?

Láttam azt a kertet: szebb volt minden elgondolhatónál,
Madarak fütyöltek benne, kedvesebben szirénszónál;
Rózsavizes fürdő szélén virág, több a milliónál,
Függ az ajtón selyemkárpit, arannyal dús, jobb a jónál.

Fogyocskáimat a király leányának vittük vala;
Oda mentünk, balszerencsém én fejemre itt szakada,
Itt kezdődik szenvedésim szakadatlan láncolata -
Hej, az ember jobb, ha gyémánt-, mintsem kőszívre akada!

Tudtam: nem süt idegenre soha ez a napsugár itt;
Künn maradtam, a király meg bément, elfödé a kárpit.
A király szólt: »»Hozd be, Aszmat, a vezérnek fogyocskáit!««
Mitse láttam; hogy beszéltek, hallottam, de nem tom már, mit.

Épp előttem volt a kárpit, egyszerre csak széjellebbent,
Megláttam a lányt, és tűz lett mind szívem, mind agyam itt bent.
Aszmat jött, a madarakat fogta s ahogy jött, be is ment -
Hej, azóta szárít el a szerelemtűz bennem mindent!«

Itt elállt szava e fénynek, aki szebb volt, mint a napfény,
Ájuldoz, sohajt nehezen, emlékei letepervén;
Sír Aszmat s az ifju, a táj visszhangzott az ők keservén,
Búsan mondják: »Mit ér karja, megtörött ily balszerencsén!«

Aszmat sírdogál; de közben eszméletre tér Tariel,
Soká nem szól; szíve zavart, kötve érzés kötelivel;
Fölül, keserűn sohajtoz, könnyét földdel keveri el,
Mondja: »Oh jaj, mily nehéz sor, ez az emlék mit nem mivel!

Aki hön keres szerelmet, azzal esik meg ilyesmi;
Meg kellett hát e szerelmi álnokságnak rajtam esni.
Dicsőség a bölcs eszének, amely őt ez ellen edzi!
De figyelj tovább szavamra, hogyha bírsz még figyelmezni.

Elszedték a foglyaim; épp indulóban, csak elestem:
Öntudatlanul, erőtlen hullt le karom, vállam, testem.
Föleszmélve: sírnak-rínak, hallom, kajdásznak felettem:
Az enyéim voltak, értem siralommal, gyásszal telten.

Ott fekszem a nagy palotán, pazarfényű szép nyoszolyán,
A király sűrű könyvével sirat, mert igen-nagyon szán:
Törülgeti két orcáját kezével, könyei folyván;
Rossz szellemek ellen védni bölcseket hivatnak hozzám.

Hunyt szemeim mikor látta, sírva rám borúlt a király:
»»Fiam, édes fiam, élsz-e, mondj csak egy szót!«« így sirdogál.
Én egy hangot sem felelek; hallgatok tovább mint kőszál;
Lélekzetem, fölcsapván a vér szivembe, újra megáll.

Mollák, tudós orvosokkal, szorgoskodtak ágyam körül,
Kezükben Korán, belőle olvasgattak szüntelenül;
Vélték a bajt ellenségem rontásául s más ilyenül:
Három napig lélekzetem nem volt, csak könnyem egyedül.

Orvosaim hüledeztek: hogy' értsék e kórt és mikép.
»»Nem használ itt semmi beszéd; lelki bajnál ez nem egyéb.««
Szöktem olykor mint egy démon, szóltam, eszem nem vala ép;
A királyné mint anyám volt, megsiratott szülöttjekép.

Három napig a palotán fekvém, sem halva, sem élve;
Később, mikor meghallottam, hogy mi történt, föleszmélve
Mondám: »»Oh jaj, életemnek multja, földult szép reménye!««
S kértem Istentől türelmet, ily alázatost beszélve.

Szóltam: »»Isten, föl ne áldozz, halld, hogy esdek színed előtt:
Állíts talpra engem ismét, adj türelemre erőt;
Végem van, ha itt maradok; segíts, innen hazamenőt!««
Megsegített, jobban lettem, szívem sebe kissé benőtt.

Fölültem, szaladnak rögtön a királyhoz, bús magányát
Felvidítni; a királyné sebbel-lobbal jön hozzám át;
A király fut hajadonfejt, azt sem tudja: mit csinál, hát
Végre mond az uristennek, s véle mind a többi, hálát.

Mellém ülnek, italokkal erősítőkkal kínálva;
Szólok: »»Uram, a szivem már egészen jó, helyreállva;
Lóra ülni volna kedvem, ki a vízhez, a lapályra!««
Hozták a lovat, fölültem, a király is lóra szálla.

Megeredtünk, a mezőket értük és a folyópartot;
Fölujultam, megtértünk, a fölség mellettem kitartott.
Én belépek házamba, egy pillantás rám megriaszt ott;
Kiáltok: »»Halál, vigy el! ily élet érdemel ily sarcot.««

Láttam: én, a fehér márvány, lettem sárga mint a sáfrány,
Most szivemet tízezer kés még erősben átaljáván.
Itt szobámba lép a kapus, kamarásul házam táján;
Mondok: »»Hátha ujságot tud a dologról ez, vagy más tán?««

Szól: »Aszmatnak szolgálója!« - »»Mit hoz? szóltam, kérdd meg!«« Bejő,
Levelet ad át, szerelmest; olvasom, hát ő küldte, ő!
Meglepődtem, mért valék oly reménytelen, kételkedő,
Hogy' hihettem: nincs mit várnom tőle soha, mert szive kő!

Meglepődtem: honnan szeret s hogy meri azt megmondani?
Most az a fő: meg ne sértsük, kedvit ne szegje valami;
El ne veszejtsük bizalmát s ne találjunk kárt vallani:
Választ irtam illendőt, mint szerelem tud sugallani.

Telnek a napok; szívemnek tüze nő, már nincsen gondja
Seregimre, mikor mennek gyakorolni a porondra;
Nem járok a palotán, de orvos nálam éj- s naponta,
Életemnek gyér örömét gyakor kínnak serge rontja!

Nem segítetek orvosaim, gyász fogott szíven fekete,
Senki olyat: mily tűz emészt, mily iszonyú, nem sejtethe.
Orvost a király eleget én nyakamra küldözgete -
Nem szün nyavalyám, kit nem lát orvosaim tekintete.

Szomorún, reményem-hagyva, értem ágyamon magamat.
Benyit szolgálóm. »»Mi kell?«« kérdém. »Aszmat szolgálója!« - »»Szabad;
Vezesd a szobába!«« mondtam. Azon tünődöm ezalatt:
Mi járatban lehet vajjon? S nyugtalanít e gondolat.

Levelet hozott a rabnő; olvasgatom édesdeden,
A levélből megértém, hogy mindjárt látogatóm leszen.
Válaszoltam: »»Isten hozzon! Állapotom súlyos nekem;
Jőjj, ha méltatsz rá, magam ki nem mehetek ily betegem.««

E bajon - magamban szóltam - mért elbátortalanodnál?
Nagyvezér vagyok, királyfi, minden indus nékem szolgál.
Térj magadhoz, most a helyzet ezerszerre jobb a voltnál;
Máskép mindent megtudnak, s még bizalmukból is kikopnál.

Jött a király embere, hogy állapotom kérdezné ki.
Jöjjön csak be! mondtam. Kérdé: hogy s mint vagyok? Mondom néki:
Elhagyott a baj merőben, egészségem már a régi,
Megyek a király elébe, s legtöbbet még ez fog érni.

Fölmegegyek, szól a király: »»Hé, máskor ilyet ne művelj te!««
Azonmódon, fegyvertelen, ló hátára ülni kelle.
Maga is felül, kimegyünk a mezőkre, így rendelte,
Ijászokat küld előre, »Éljen, éljen!« hangzik szerte.

Kinn vagyunk hát a mezőn; itt a király nagy lakzit csapat,
Dalosokból, regesekből összeverődött egy csapat.
Osztt a király népe közt sok drágakövet, aranyakat,
Senki el nem felejtődött, akinek ott ügye akadt.

Megfeszítettem erőm, hogy kivergődjek bánatomból.
Tünődöm, s a tűz bennem csak annál jobban s jobban tombol;
Hol barátim ülnek nálam, s időm így lejáratom, hol
Magam iszom, vagy keifben; nincs szabadulás bajomtól.

Kamarásom egyszer ismét sűg fülembé, szót emelve:
»Egy lány kérdez: látni őt a nagyvezérnek van-e kedve?
Bölcsek ígéire méltó képe kendővel van fedve.«
Mondok: »»Szívesen fogadom, csak a hálóba vezesd be.««

Fölkelek, a mulatók mind készülődnek, mentek volna.
»»Várjatok, ne keljete föl, itt leszek kis idő múlva.««
Megyek s a hálószobába lépek, ajtón egy őrszolga,
Ellentállok szívemnek; mint látom: ismét törbe csalna.

Benyitok és egy leánnyal találkozom, így idvezel,
Mondván: »Isten áldásával legyen az ide jövetel!«
Szerelemről szól, de furcsán; úgy gondoltam hirtelen el:
Nem sokat tud szerelemről, ha tud: vajmi hideg kebel.

Mondja vala: »Elmém máma nem a rendes, zavarodott, -
Mert, hogy énrólam vagyon szó, még bizony azt gondolhatod.
Egyben van reménységem: ez gyors eszed s tapasztalatod,
S ha figyelsz kegyesen, - - nem tom - - Isten irgalmatlan hagyott.«

Szóla, fölkelvén: »Szerelmed tárgya ezt izeni vélem,
S hidd el, egyes-egyedűl csak úrnóm szavait beszélem:
Szívfájdalmat illet ő is tapasztal sokat; remélem,
Megérted, kiről van szó, ha végigfutsz im e levélen.«

VII.
Nesztán Daredsán levele, kit először íra kedvesének.

Olvasám levelét annak, kiért szívem ég; a napfény
Ezt írja ím: »Oroszlánom, végy erőt szivednek sebjén;
Tied vagyok, ne halódj, de nem akarlak látni gyengén,
Aszmatom majd megmagyaráz mindent, amit mondok, rendjén.

Rossz az ájulás, a halál - hogy' szerethetsz ilyenformán?
Lásson tégedet barátnéd inkább hősi tettek ormán!
Kína lám nekünk adózik, s most adóját visszavonván,
Ellenünk mer fenekedni, türhetetlenül, gorombán.

Férjemül szeretni téged kívántalak már ezelőtt;
Ámde szólni nem találtam mai napig módot, időt.
Multkor a királyi ágyon láttalak mint bús epedőt, -
Tudom minden dolgodat, a voltat és a mostan levőt.

Bizony mondom, hallgass énrám, tedd amit tanácslok, mondván:
Menj el, harcolj Kína ellen; ez a jó ajánlat osztán!
Többet ér, mint sírni pusztán, gyöngyét könnyeidnek ontván.
Jobb orvos a Nap mint én; hát derüljön reád ragyogvány!«

VIII. Tariel első levele barátnéjához.

Nézem, nézem, itt a levél, az a tőle írott, kapott!
Irom ím a választ: »»Oh Hold, hogy győzhetted le a Napot?
Adjon ég, amit nem akarsz: nékem érted áldozatot.
Álom mindez, hihetetlen, valósággá mint válhatott!««

Mondom Aszmatnak: »»Felelni többet, gondolatom gátol.
Mondj neki egy szót: Te nap vagy, fölkelteél s reám sugárszol;
Meváltottál a haláltól, nem leszek már gyöngé máttól,
S fogadd egész életemet áldozatúl mint szolgálattól.««

»Urnóm rendeletül adta, - mondja nékem erre Aszmat -
Mindnyájunkra üdvösebb leszek, cselekedjük tehát aztat:
Bárhol lát is, meg nem ösmér, titkot kiki tart és tartat,
S hogyha jössz, hát énhozzám gyűj, magad szeretőmnek valljad.

Én szerettem e tanácsot, *annak* bölcs szive tanuját,
Annak bölcsessége jelét, kit a Nap is boldog ha lát;
Szerettem szavát, beszédét, okossággal teljes magát,
Ki mellett a fény jelent csak örökké való éjszakát.

Aszmatnak egy szép, aranyba foglalt drágakövet adok,
Nem kívánta, mondván: »Oh nem, ily dolgokban dúskálhatok.«
Egy csinos kis gyűrűt kért el: »Ennyit szívessen fogadok;
Jó leszek jelnek; többet vennék: több lenne a gond miattok.«

Fölkelte a leány és ment; én lobogtam a szenvedélytől,
Borum elszállt, fölszáradott könyvem az öröm hevétől.
Beléptem barátimhoz; de jó kedvem ajándék nélkül
Nem hagyhatta. Állt a lakzi, még sokáig állt egyvégbül.

IX.

Tariel levele, kit a kínaiakhoz íra és emberével küld.

Kínába követet küldék, írván ily szókat levélbe:

»»India hatalmas ura, Isten irgalmától védve,
Híveit megelégtíti: akinek van szomja, éhe;
Nem leszen sohase boldog, aki ellenkezik véle.

Bántódásunk fölségedtől, testvér, nem lehet maradó;
Jöjj hamar, e rendeletnek légy azonnal szót fogadó.
Hogyha nem jössz, én megyek: nem titkon leszek rád támadó;
Légy hát inkább látogató, mintsem véredet folytató.««

Elküldém az embert, s immár örült szívem annál jobban.
Megyek föl a várba: tüzem, eddig ölő, meg se lobban:
Előmbe hozott az élet mindent, amit óhajtottam.
S most - örvöngök; egy vadállat megutál, ha mellettem van.

Megvolt ím az első lépés; egy darabig vártuk a hírt;
Vígán voltam pajtásimmal, ünnepeltünk, eggyőnk se sírt.
Elborított olykor a vágy, szívem még örülni se bírt,
Ki-kicserélt, hogy kívántam nem az életet, csak a sírt.

Egy nap, a királyi várból jövéen, ágyam szélin ültem;
Ő rá gondolván, került az álom, el se szenderültem.
Levél érkezett bizalmas: annak szertelen örültem,
Ajtósomhoz egy rabnő jött, küldve hozzám, titkos ügyben.

»Aszmat rabja!« - »»Lépjen be a hálólázba!«« Jön s levelet
Ad át: hívat, aki miatt kések járják én szívemet;
Öröm oldja bilincsemet, bánatimra fényt hinteget, -
Indulok a rableánnyal, megyek, valamerre vezet.

Hát a kertbe vitt, az uton nem találkozott egy lélek;
A leány irántam nyájas, nevet; mondja, míg betérek:
»Igy már jól van; Isten hozott; most örülhetsz jó reménynek, -
Jöjj virágod látni: virít, még csak hozzája sem értek!«

Itt a kárpitot kezével szétlebbenti a leányzó:
Egy terem volt ott, rubinnal és zafirral díszes háló.
Abban ült ő, mint a napfény: körül mindent besugárzó,
Rám tekint szeme gyönyörűn, az a tinta-tónak látszó.

Ott állok soká, s ő nem szól; mit akarhat: eltitkolja,
Csak reám néz édesdeden, mint nagyon közel rokonra;
Int Aszmatnak, sutkolóznak, s a leány fülemben mondja:
»Most eredj, ma nem fog szólni!« véghetetlen nagy kinomra.

Indulok im, Aszmat kísér. Hogy a kárpiton kiléptem,
Szólok: »»Élet, haj, eleddig segítettél csodaképen,
Reményt adtál, - mért rombolsz ma boldogságom édenében?
Mért busítsz a válással, mely boldogtalanabbá téssen?««

Aszmat örööm dicsérte; így értünk a kertbe im mi;
Szól: »Hogy innen így eredsz el! Kár szived sebének hinni.
Zárj ajtót a bánat előtt, az öröm kapuját nyisd ki;
Ő most szégyenlette szoltát, ildomosnak sem tekinti.«

»»Hugom, szólék, vártam tőled ezt az írt szivem sebére;
Ne hagyj válni, megujulni lángomat, az ég nevére!
Ne szüntesd a levelezést, egymásután gyere véle!
Bármit megtudsz, nem is vélném, hogy előlem tennéd félre.««

Lóra kaptam, elvágattam, könnyet hullatván keserűt;
Beléptem a hálóba, de búsultam, az álom került;
Márvány s rubin orcáimra lilánál is kékebb szín ült,
Szerettem az éjet inkább, mint a reggelt, mint a derűt.

Jöttek Kína emberei, nagy ideje volt valóban,
Meghozták a feleletet nagyralátó, sértő szóban:
»Nem vagyunk mi gyávák, nincs még haderónk fogyatkozóban;
Ki legyen a ti királytok, felsősége rajtunk hol van?!«

X.
A kínai király levele, írva feleletül Tarielnek.

»Mi, Ramaz király - im így szólt - írjuk ezt neked, Tariel,
Ámulatba ejtél minket levednek értelmivel;
Hogy' mersz így beszélni vélem, annyi nép fejedelmivel?
Több leved, azt remélem: tájékomat nem éri el!«

Én hadaim mozgósítám, kormányzóim széjjelküldém,
Vélük India vitézt, többet csillagnál, begyűjtém;
Seregelltek hívásomra messzünnen s közletről szintén,
A mezőket s hegytetőket, kösziklákat megfeküdven.

Jöttek iramodva, nem volt vesztegetni való idő;
Szemlélem: kielégítő mindenképen a haderő,
Deréksége, karban volta, kecses rendje mind megnyerő,
Lovassága gyors, a szerszám, fölszerelés előkelő.

Kibontottam a királyi vörös-fekete lobogót,
Vezetém a tenger hadat jókor reggel, a robogót;
Élén magam, siratozva könyet, sűrűden potyogót:
»»Hogy' éljek, ha meg nem érem *azt* a napot, a ragyogót!««

Oda érek házam elé, s bánat még több száll szivemre,
Szemeimből egyfolytában köny egész egy tócsa ömle:
»»Haj, haj, boldogtalan sorsom, mikor viszel győzelemre!
Mit is nyúltam a virághoz, mikor még nem törhetem le!««

Rabszolga köszönt be hozzám, én ott elképedve állok,
Aszmattól írást hoz nékem, aki vigaszt nem találok:
»Napod mondja néked, aki őt szereted, gyűj el nálok,
Jobb lesz, mint borulnod gyászba s odahaza sirdogálnod.«

Mit tehetnék mást, mi volna vidámítóbb épp e szónál?
Jött az este, mentem hozzá, ott voltam a kertajtónál,
Hol először állott Aszmat. Én belépek, ő már ott áll
S szól nevetve: »Jöjj, orozlán, odafönt már rég a Hold vár.«

Bebocsátott a szobába, melynek dísze oly gyönyörű,
Ott magát mint Nap mutatja, sugarait hintve körül;
Zöld ruhába öltözötten kárpitja mögött ahogy ül:
Tűn arcára, természetére ismeretlen- s idegenül.

Hogy beléptem s vánkosánál voltam, tüzem csitult ime,
Derült szivemen a gyász és mint egy oszlop, kelt öröme;
Félrevetí vánkosát, - ez jobb, mint napsugár özöne -
Rejti arcát én tőlem, csak percről percre néz rám szeme.

Parancsolja: »Kérjed Aszmat, üljön le a nagyvezér itt.«
Vánkost ad, közelebb érnem a dicső napot, az égít.
Leülök, szivem hadd élje hihetetlen üdvösségit...
Csoda, hogy most nem lelem föl, róla szólván, éltem végít.

»Minap - úgymond - fájhatott, hogy szó nélkül elengedélek.
Napod - mint mező virágát - elválással epesztélek;
Tudom, bántott, - drága szemed önté árjait könyének, -
Pedig csak szemérem volt és hódolat a nagyvezérnek.

Asszonyembertől a férfit nagy figyelem illeti bár,
Még bajosabb, hogyha szónkat s bánatinkat elrejtí zár;
Ha nevettem is előtted, mennyi titkos jajjal az jár!
Azért küldém el a leányt, hogy megtudd a valót immár:

Mától fogva mindazt, a mit megtudunk, Te meg én ketten,
Elmondjuk őszinte arccal, ne maradjon köztünk rejtten;
Igéretekkel és nagy eskkel ezt előtted erősítem,
Ha hazudnám: tegyen földd s ne fogadjon mennybe Isten!

Vidd a hadat Kína ellen, menj, tied a fővezérlet;
Adja Isten: győzz s legyen majd dicsőséggel visszatérte!
Jöjj, de mit teszek, ha többé soha látásod nem éltet?!
Fogadd el szívem örökre s add helyébe a tiédet!«

»»Amit most ajánlasz, mondám, élő érdemetlen arra;
Istennek e nagy kegyétől szívem meg van zavarodva.
Keresztül-kasúl sugarad átlátszó szívemet hatja:
Tied vagyok, míg orcámat föld magába nem fogadja.««

Eskümet az eskükönyvre, ő is az övét letette,
Énhozzám való szerelmét azzal megerősítette:
»Rajtad kívül ha valaha szívem bárki más szeretne,
Öljön meg az ég! Ez eskü nem lesz soha elfeledve.«

Édes szók közt múlt vala el az idő, a vele töltött;
Társalkodván, szedtük kéjjel a legpompásabb gyümölcsöt.
Végre fölkeltem, a sírás elővett, szemembe köny jött,
Sugara szépségétől szívem fényes leplet öltött.

Márványképü kedvesemtől távolodni ah, mily nehéz,
Most, hogy életem ujult s rám az örömnék tengere néz!
Mint az éter napja, olyan nékem ez a fény, az egész - -
Csoda-e, hogy tőle váltan szívem kőhegye nem enyész?

Kora reggel lóra ülök - »»Szóljon a kürt!«« elrendelem. -
Mozdul mind a had, elejít s végét nem láthatja be szem.
Kínára miként oroslán omlok, ki száll szembe velem?
Uttalanul megy a sereg, nem a járt utat követem.

Elhagytuk a hindu határt, idő nem vezett el semmi,
Ramaz embereit értük, Kínából kijöttükben, mi.
Jönnek a király hírével, szívünk sérti ez, csak ennyi:
»Farkasaink meg fogják a hindu kecskéitek enni!«

De azután roppant kincset Ramaz küld és köt nyakunkba,
Izenvén, hogy: »Kér, ne ronts el, hozzád nem méltó e munka;
Fogadd eskünk, hisz nyakunkon a kötél, ne törj honunkra,
Vess uralmat személyünkre, fiainkra, vagyonunkra.

Ellened ha vétettünk is, bánva bánjuk, hát engedd el;
Szánj meg Isten szerelmére, ne üss rajtunk seregeddel,
Ne zudíts hazánkra vést s a nyílt egek haragját; szedd el
Városim, erődím, - kérlek, jövén kisdéd kísérettel.«

Hadvezérim összegyűjtém, ők tanácsot vélem ültek,
Mondván: »Ifju vagy, azértan jelentjük mi élemültek:
Gonosz csont ez, nem egy ízben láttuk, mire vetemülnek, -
Vagy megölnék orvúl, avvagy más nagy veszélyt üznek-füznak.«

Határoztuk: én a legjobb katonákkal előljárok,
A sereg nyomomban, hírel jönnek-mennek a futárok.
Ha igaz szó volt, bizom, de mennyre-földre esküt várok;
Ha pedig csalt: rontom-bontom, ég haragját ontom rájok.

Én szerettem e tanácsot, a vezérimtől eredőt.
»»Ramaz király, megértjük a szép szót«« így intézem el őt.
»»Inkább élsz mint halsz, ugyebár; meg nem állsz seregem előtt.
Hagyom a hadat s viszek csak, hozzád menve, kisdéd erőt.««

Háromszáz legény a hadból, válogatott jó vitézek,
Vélem jön, megyünk, a többi marad hátul, had zömének.
»»Amely uton én haladok, azont, kérlek, kövessétek,
Közeletből, hívtomra s ha szükség lesz, segíteni készek.««

Három álló nap haladtunk: új követ jött ama khántól,
Testi ruhát rengeteget hozván s mindenféle mást, oly
Üzenettel: »Kedves nekünk jöttöd, Te hatalmas, bátor;
Ha találkozunk, majd elhülsz ajándékaim sokától.

Igaz mind, amit csak mondok!« ezt üzente vala végre,
»Jövök a találkozóra, téged látni égtén-égve.«
»»Jó, feleltem; állok, uram, rendeletidnek elébe;
Legyünk jóval egymáshoz, mint atya- és fiának képe.««

Aztán egy országot értem, átkelni bajos volt rajta:
Uj követség jött élémbe, üdvözlétül fejet hajta;
Elül egy lovat vezettek, gyönyörű volt, nemesfajta,
Mondják: »Ime, a királyék rád gondolnak, jót ohajtva.

Királyunk jelenti: »»Én is jövök a találkozóra,
Hazulról jövén; Te nálad leszek holnap virradóra.««
Ott fogom a követeket, szállást adok, nem mint róka;
Szíves szókat váltok velük, együtt hálunk, vőfélymódra.⁵

Valamilyen haszon nélkül nincsen a jó cselekedet.
Egy ember jött és megállva, szólott hozzám ilyeneket:
»Adósod vagyok, de sokkal; bajos ámde a köszönet, -
Oly áldozatot s magadat felejteni sohsem lehet.

⁵ Keleten úgy szoktatják egymáshoz a fiatalokat, hogy csoportosan együtt engedik őket hálni. Ezek a hálótársak azután vőfélynek nevezik egymást.

Lásd, engem atyád nevelt föl kis koromtól; hallám dolgát
Árulásnak, eljöttem a küldöttséggel; tudod most hát.
Szörnyü lenne halva látnom gyöngyalakod, rózsaurcád, -
Hallgass meg, ne szólj, az úgynek hadd mondom el lettjét-voltját.

Bízott veszedet im ezek árulással végezik el,
Hadseregük, rejtve tőled, szaporodik tízezzel,
Egyesülnek hamarabb mint szemedbe tűn valami jel;
Most, ha nem segíts magadon, végső veszedelmed közel.

A király találkozót kér, tartod őt bizodalomban,
Mindent küld ma hízelkedve, s fegyverkezik alattomban;
Porzik már a föld alattok, rajtadütnek mindenhol,
Te rád, egyre, sok ezer jut, a diadal kezükben van.«

Emberem ez; nyájas szóval nagy kegyelembe fogadom,
Boldoggá teszem: jutalmát, hogyha élek, majd megadom.
»»Mostan eredj társaidhoz, ne lássák meg, itt mi vagyon;
Hogyha elfelejtenélek, fogj akármikor szavamon.««

Gondolatom senkire se bízva, csínyül rejtegetem;
Legyen, minek lennie kell, minden út egyenlő nekem.
De, bár messze volt, a hadat emberimmel siettetem:
»»Jöjjetek hamar, repülve, át hegyeken, kőszirteken!««

Reggel ím a követekhez szólok nyájasan: »»Ramaznak
Mondjátok meg, várom, jöjjön; megyek én is gyorsan, az nap««.
Utazom még fél napot, a veszedelmek nem riasztanak;
Gondolom: ha meg kell halni, mit bujjak el? Ugyanaz csak.

Hágok föl egy hegyre, látom: por veri föl a mezőket,
Mondok: jön Ramaz király; de, noha életemre tört vet,
Acélkardom, hegyes dárdám megszabdálja testben ötöt!
Azután beszédet mondok bajnokimhoz, nagy erőset:

»»Testvéreim, szóltam, ezek árulást koholtak bárha,
Nagy ereje karotoknak tán csak nem veszett még kárba?!
Királyáért aki meghal, lelke röppen menyországba;
Üssünk mostan a kutyákra: kardot nem köttünk hiába!««

Rendelem: »»A páncélt, pajzsot föl!«« Nagy hujrázással öltik;
Fölszerelődünk csatára, vasba öltözködve földig.
Intézem a rendet, irányt, gyorsan a had útra költit:
Kardjaink ma elleninknek szívét félelemmel töltik.

Közeledtünk, észrevették vértés voltunkat azonban,
Jött egy ember, a királynak szavaival megbizottan;
Mondja: »Lám, mi hitten hittünk Ti egyenes voltotokban,
Most pedig len búsán látjuk: rajtatok vért s vas-ümög van!«

Választ küldtem ilyet: »»Hogy Te gondoltál ránk, tudjuk jól mi;
De hogy árulásba estél, az soha el nem fog mulni.
Nosza jertek hát, csatázzunk, ahogy Isten adta tudni!
Én is végromlásotokra fogtam kardvasamhoz nyulni.««

Visszatérvén a követség, - minek már megújítani ezt? -
Minden sereg, elárulván búvóhelyét, füstöt ereszt,
Rejtekéből kél, a tájék mindenfelől megtelni kezd:
Számptalan fő volt a had; de minket, uram, meg nem ijeszt.

Lándsámat kezembe kapom, sisakomat kérem s vadúl
Indulok csatára, bennem nagy hév, pusztulásukra, dúl.
Nyargalok egy mérföldet s még folytatom tovább szilajúl:
Roppant seregük csak áll ott csöndesen, zavartalanúl.

Közeledek, mind reám néz, mondják: »»Ördög ez, aki jó!««
Oda tartok edzett karral, ahol legtöbb a haderő;
Lándsám embert és lovat ér: mennybe röpül ez, s vele ő;
Lándsá törvén, kardot rántok, - éleződ, oh kard, de dicső!

Közibük csapok, mint héja csirkékre - lovagra, lóra,
Halált ontok, ember és ló hegyé válnak, feltorlódva.
Akit érek, az röpül, mint ifju szamárnak forgolódva;
Szóval: a sereg elejét széjjelszórtam polyvamódra.

Barátim segíni jöttek, nagy csata lett köröskörnyül;
Én akire sujtok, vége; vérfolyam kezeimtől dül;
A lovas leütve lóról, kő módjára fordul, gördül;
Futnak, ahol megjelenek, éltük egy hajszálon pördül.

Estefelé a hegyeken őrszemeik kiabálnak:
»»Ne maradjatok, szaladjunk, itt az ég haragja vár csak;
Rettentő nagy hadsereg jön, félelmek előtte járnak,
Mind elveszünk, ellenében ilyen roppant szörnyü számnak!««

Hát a saját seregem volt, én utamat nem követte:
Jött a hírre éjten-éjjel, segítségemre sietve;
Kicsiny volt a mező néki, utját a hegyek közt vette,
Megjöttek, a dobot verték, a levegőt kürtszó fedte.

Megfordulnak erre, futva, mi meg diadalt kiáltunk;
A mezőn, ahol csatázánk, még egy ütközetet álltunk:
Ramaz meghódolt előttünk, itt mi egymásra találtunk,
Katonáit fogván ejtők, kárt foglyokban nem csináltunk.

Hadseregünk, az utóbb jött, úzi a menekülőket,
Elfogdossa, leveri a félő- s ellenszegülőket.
Éjjel lett, a csatatérre homály terít szemfedőket;
Csak a foglyok, sértetlen is sérült gyanánt, nyögdelőztek.

Keresünk a csatatéren nyugvó helyet mi fejünknek.
Karom kardtól megsebesült, fáj, sohajtásaim gyültek.
Katonáim jöni, látni s magasztalni mind hevültek,
Mítse szóltak, nem találván illő szót dicséretüknek.

Dicsőségben dús részem van, egy embernek elég ennyi:
Aki messziről való, áld; van, ki meg akar ölelni;
Nevelőimnek: a főknak szeme könnyel kezd betelni,
Látták kardom forgatásit, csodaszámba fog az menni!

Katonáim szerteszéjjel szabad prédára eresztém;
Jöttek vissza, ékszerekkel, kincssel maguk teleszedvén.
Akik véretem akarták, vérükkel a mezőt festém;
Városaik nem vettük meg, harc nélkül kezünkbe esvén.

»»Ramaz, szóltam, árulásod megsejdtém Isten által;
Most mint foglyom tenmagadon ítélni tehát ne átalj:
Adj kezemre mindent, ami vár vagy erőd, kulccsal, zárral,
Külömben magad okold, ha egészséged némi kárt vall.««

»Nincs eszközöm semmi egyéb«, mondja Ramaz feleletül,
»Küldd el egyik főemberem, intézkedjék az, követül;
Te bízd őt meg: polgárimnak szavaimat vigye hirül;
Kezedre bocsátok mindent, megkapsz mindent, kétségkivül.«

Átengedtem főemberét, katonákat mellé adván:
Gyűjtsék föl a polgárságot, vezessék előmbe aztán.
Átaladták váraikat, balszerencsájök siratván,
Annyi volt a kincs, a zsákmány - mihez is hasonlíthatnám?

Most beléptem Kínába, hogy lássak mindent és tanuljak:
Egy kincstárt szemeim elől, egy kulcsot is el nem dugnak.
Vígasztalom, parancsolván: »»Hagyjunk békit országuknak;
Ne féljeteK, mondám; a nap el nem éget: föl nem dullak.««

Megtekinték törül hegyre valamennyi kincses kamrát;
Elasznám, ha számba vennék minden ismeretlen formát.
Egyszer csak egy fülkében egy köntöst leltem és egy csalmát;
Kérdem, senki meg nem mondja: mi legyen, amit szemem lát.

Nem fejtém meg: mi, s hogy ilyent ki hogyan varr, köt vagy hímez.
Mutogattam, hűledeztek, mondván: »»Ég csodája ím ez.««
Szövetére nem hasonló sem aranyhoz, sem selyemhez;
Tömörségre tán valami ötvösmunka, tűzelegy lesz.

Annak szántam ezt emlékül, a ki reám fényt sugároz;
A királynak olyat, ami jobb még s többet is határoz:
Tízszer száz tevét és öszvért a javából; a királyhoz
Bízott emberemet küldém: jó hír áll ott most a házhoz.

XI.

Tariel levelet ír az ind királynak, miután legyőzte a kínaiakat.

Levelet írek: »»Királyom, üdv magadnak, szerencsédnek!
Kína cselt szőtt ellenem, de csak maga keserülé meg.
Azért lón, hogy híreim már jókorabb oda nem értek:
Foglyom a király, jövök; van kincs, fogoly velem temérdek.««

Mindent így eligazítván, Kínát elhagyám, a terhet
Szállítám az országon át, mennyit állat elcipelhet;
Nem volt elég teve, öszvér, ökröket is venni kellett.
Oly dús lettem: megtehettem, amiben csak kedvem tellett.

A királyt, a kínait meg kísérem mint rabbá váltat,
Igy megyek be Indiába, édes fölnevelőm várt ott;
Szebb szavakkal, mintsem itten elmondhatnám, dicsért, áldott,
Karomat bebugyolálja, kényelmes kötést csináltat.

Sátrak díszlenek gyönyörűn a mezőn, a város kívül;
Szólni vélem, látni engem aki akar, mindenki gyül.
Oda künn a mai napot megszenteljük közünnepül,
A király szeret fölöttébb, hozzám közel letelepül.

Egész éjjel ünnepeltünk, édesen mult el az idő;
Reggel bemegyünk a várba, megüresedik a mező.
Szól a király: »»Gyüljön a nép, mozduljon meg a haderő,
Mutasd meg a khatavokat⁶: vezesd foglyaidat elő!««

Ramaz királyt rabbilincsen magam vezetésem elébe.
Szeliden szólt hozzá, mintha saját fiával beszélne;
Azt az álnok árulót mint jó szolgát ajánlám én be:
Jó gavallér így fog tenni, nem gondolhattam egyébre.

Ott a kínai királyhoz jó szívvel volt, jó szót adott,
Úgyhogy igen meghatotta, illet nem is álmodhatott.
Reggel a király, irántam részvétszóval, felhivatott:
»»Nyujthatunk-e a khatavnak, ellenünknek bocsánatot?««

Én felelém: »»Isten előtt a bünös ha kegyelmet lel,
E boldogtalanok iránt lehetsz Te is kegyelemmel.««
»Szabad vagy!« izent Ramaznak. »Megbocsájtok; ne feledd el,
S ne találkozzam ezután teveled mint ellenemmel!«

Megállapodánk adóban: drakhma százszor száz volt szabva,
Több arannyal szőtt selyem, több khatav atlasz hozzácsapva.
Maga, népe öltözettel, ajándékkal dúsan rakva,
Kegyelemben hazaindúl: füstbe ment egész haragja.

⁶ Kínaiakat.

Köszönget a khatav, bókol, nagy-alázatosan hódol,
Mondván: »»Meg van árulásunk büntetve az égbirótól;
Ölj meg, hogyha nem leszek ment máskor büntől, hasonlótól!««
Búcsúzkodik népestül, - én tőle s a vele valóktól.

A királytól küldött jön, még este, éjjelnek előtte,
Mondja: »»Három hónap óta nem valál velem; ezöte
Nem került vad asztalomra, mezőn saját kezem lőtte:
Jöjj, ha nem vagy fáradt; még ha fáradt vagy is, bízton jöjj te!««

Elkészültem, palotán a régi ebfalka fogadott;
A palotatért a sólymok elborítják; lóháton ott
Indulásra kész királyom mint a napsugár ragyogott,
Szeretettel várva engem, a daliás szép lovagot.

Feleségének titokban, hogy én meg ne halljam, súgja:
»»Tariel a hadból megjött, nagy öröm őt látni újra;
Földériti, akire néz, akármilyen bánat sujtja, -
Tedd meg, amit kérek mostan, egyetlenegy szót se fujva:

Nélküled egy alkut tettem, tudj meg mindent most, amit kell:
Királtságunkban leányunk utódlását végeztük el.
Aki látja, *most* ha látja, éden napját éri közel;
Vedd melléd s a palotán várj; megjövök, kis időbe tel.««

Benyargaltuk a mezőket, megvadásztunk hegyet és fát:
Vittünk végtelen sok ebet, sólymot, madarászó héját;
Visszatértünk idejében, nem sok ezer nyíl röptén át,
Mulatság más nem volt, hagyunk mindenféle mókát, réját.

Nézőimmel város, utca, telistele minden tető;
Hadból jövén, öltözetem bokkrétával ékeskedő.
Szép színemben úgy tüntem mint virág, könyek közt feredő;
A ki látott, elalélt - ez így volt, nem vagyok hitető.

Fejemen volt az a Kína városában szerzett turbán,
Tündöklőn az ékesített, mindenkinek szemet szurván.
A király leszállt; nevelőm kastélyába lépve aztán,
Nézek: hát egy arcnak fénye fog meg, vagy a Nap ragyog tán.

Köpönyeg terült, narancsszín, eme Napnak termetére;
Mögötte kisasszonynépe, sorrul sorra, főről főre.
Fény özönlött palotára, ki az udvar-, utca- s térre,
Közepett a rózsza, szebb még mint aranyja s gyöngyfüzére.

Harcban megsérült karomat kötve nyakamon viselém;
A királyné, üdvözölve, trónjáról közelít felém.
Mint fiát ölel, gyönyörül ez ölelést nem ízlelém;
Szól: »»Ha van is ellenséged, feledd el ma, ezt kérem én.««

Oda ültettek a nékem legkedvesebb helyhez közel,
Hol előttem az a Nap ült, aki miatt szívem tüzel.
Allattomban nézek rá s ő rám, egy szót se szól, csak figyel;
Fájt szemem a nézéstől, az élet fogyna bennem így el.

Étel-italt hoztak, a mint ilyen hatalomhoz illett:
Szem nem látott a világon áldomást még soha illyet.
Türkisszel, rubinnal ékes minden asztal, minden diszlet;
Senkit a király nem engedte, aki részeg csappá nem lett.

Igy levén ott, ő iránta vettem több-több szabadságot,
Rám tekintett, én is Ő rá, s hevem magasabbra hágott;
Démoni, bolond szívemet ildomra szorítgatám ott, -
Ah, mennyivel jobb, ha vélünk négy szemközt van az imádott!

Szünt az éneklés - »»Figyelem!«« ujjongnak, a fölség mondja:
»»Mit szóljak, fiam Tariel, van-e szó vidámságomra?
Boldogok vagyunk valóban: ellenségünk sárba nyomva;
Igazuk volt híveidnek, bizodalma vált haszonra.

Bár a legszebb köntösökkel díszítnék is, - hozzád mérve
Nem díszes az; jól áll rajtad csinos ruhád, mit vetnéd le?
Száz kincset ajánlunk néked, ajándékul, nem ám bérbe,
Ékesítsd magad magadat, kényedre, nem mástól kérve.««

Vidáman leült, az ivás növekedett és a víg dal;
Hárfa pendül, csangi csendül, hosszabb lett a lakzi sokkal;
A királyék hazamentek, est találkozott a nappal,
Állt a páratlan multság, míg az álom nem jött halkkal.

Lábunkról a bor leervén, kiki szépen hazatére.
Hálótermembe huzódtam, ismét örület elére:
Foglyúl ejtve lángjaimtól, nem találok álomtérre,
Csakis Ő rá; s csak az éltet: gondolok tekintetére.

Szolga jött be hírrel, melytől lettem igen meglepődött:
»Egy leány tudakozódik, *csadra* burkolja be ötöt!«
Megértettem, fölugortam, szegény szívem szökdelődött,
Látom: Aszmat lép be hozzám, látogatásomra ő jött.

Érte, akiért halódom, Aszmat én elöttem áldott.
Átöleltem, nem hagyván, hogy tiszteljen mint uraságot;
Kézen fogtam, leültettem pamlagomra: »»Mondj ujságot,
Mikor fogom viszontlátni azt az áloéfa-ágot?

Beszélg róla, más dolgról semmiről se, csakis róla!««
»Igazat fogok beszélni, hízeltetés nélkül« szóla.
»Láttátok az imént egymást, szerelemben telt az óra;
Most új hírrel ide rendelt, annak vagyok elhozója.«

XII.

Nesztán Daredsán levele, akit kedvesének írt.

Levelet ad át, tekintem, s orcám lángjai gyuladnak,
Irja: »»Láttam hadból jövet ékes voltát Nagyságodnak.
Repülő lovad megülve, páratlan valál ugyancsak;
Igen, nem oly rossz ok nyilván, kiből könnyeink fakadnak.

Nyelvemet ha számba Isten magasztalásodra tevé,
Csak halálom némítja el: ölj meg, mintsem elhagyj többé!
Szép kertünkben a virágok kié, hogyha nem a napé?
Te napodra! én sem leszek soha másé, mint magadé.

Bárha könyved folyt idáig, nem lesz ok rá, hogyha most hull;
Hagyd a sirást már ezentul, menekülj meg a gonosztul!
Szemléldöd verekedtek, nem csúfságból, csak bolondúl
A viselted turbán miatt: küldd el nékem jószántodbul.

Add nekem e turbánt, mely ma ékesíte gyöngyen téged,
Hogy majd örvendj, látván engem s rajtam a Te adtad éket;
Viseld ezt a karkötőt, ha nem lesz tőlem kicsi néked,
Emlékül, hogy ilyen éjre, mint ez, a nap sohasem ébred!««

Tariel itt felindulva sír, ezernyi kintól dulva,
»Itt a karperec, amelyet karján viselt!« szól elfulva.
Leveszi, mutatja: nincs nyelv, amely annak árát tudna;
Szájához viszi, leomlik, ájult, olyan mint a hulla.

Sír kapujához hasonló hever ott mint holteleven,
Szívverése erejétől keblin kékes nyom van jelen.
Aszmat vérfolyamot hullat, arcát tépve, s mindszüntelen
Vizet locsol rá, segítné, sír: hogy nincs már segedelem.

Avthandil sohajt, kesereg, nézi: él-e, vagy már halott;
Aszmat jobban-jobban sí-rí, könyje kiváj kódarabot.
Éled a holt, vízzel oltja tüzet, mellyel belül vivott,
Mondja: »Élek, véremből a sors jelenleg újra ivott.«

Halványan felül, szemei forognak tudattalanúl,
Sáfrány lett színe virága s mint egy régi oszlop, fakúl;
Szólni, sőt még látni sem kezd soká, szinte újra tanul;
Az, hogy éljen s meg ne haljon, bántja kimondhatatlanúl.

Avthandilnak mondja: »Várj csak, eszméletem már föléledt;
Halld tovább e mesét rólam s róla, ki majd földbe tétet!
Boldog vagyok mindamellet, hogy barátul bírlak téged;
De csodálom éltet, hogy mindez nem vet neki véget.

Aszmatomnak, nagyreményű húgocskámnak örvendtem én,
Még inkább az Ő levelén s akit küldött: karperecén;
Föltettem legott, a turbánt fejemről pedig leszedém,
Ez idegen csodatárgynak titkos bűvereje levén.«

XIII.

Tariel levele, akit kedvesének írt feleletül.

Irák: »»Oh nap, fényességed, amelyet reám sugársz,
Szívemen ért, megfosztott a derékségtől, bátorságtól.
Én bolond úgy megbódultam szépségedtől, annyi bájtól;
Csak lelkedet nem láttam meg, - hogy' pótoljam ezt immár s hol?

Mikor előbb elfogadtál, majd megölt az öröm engem,
Hasonlítom: mi volt akkor, s mi vagyon most a jelenben?
Karpereced jött, karomra siettem csatolni menten,
S boldog vagyok most, mint soha eddig való életemben.

Tehetnék-e mást, mint kérsz? Im itt a turbán, vedd emlékül
És e köntöst, mely beillik kincses kamarádba ékül.
Ne epezz el, segíts rajtam, adj szert, melytől szívem épül -
Hisz csak nem képzelheted tán, hogy megélek nálad nélkül!««

Fölkelt a leány, hazament, magam édesen elalvám;
Felugortam: álmaimban kedvesemet láttam, aztán
Nézek imetten: sehol sincs, - így gyötör az élet csalfán,
S így telt el az egész éjjel, édes hangját nem hallhatván.

Bús éj után jó reggel a felség hívat, fölkészülök,
Sebbel-lobbal megyek, hadd lám: odafönn hogy mi füstölög.
Látom, együtt ülnek ketten; harmadikúl, hogy bejövök,
Mindjárt mondják: »»Ülj le!«« Én hát előttük a székre ülök.

Szólt a fölség: »»Nagy kort adott minekünk az ég királya;
Ifjuságunk régen elmúlt, öregség fejünket szántja;
Nem áldott meg fiuval, csak lánnyal, örömünk e lányka,
Örömet beérjük véle, nem busít fiunk hiánya.

Most leányunk férjhez adnók: kire bízuk e csemetét,
Hogy a trónt is az vegye át s méltó képünkviselőjét,
Hogy vigyázzon országunkra, megőrizze területét,
Vésztől óvjon s ellenünknek kardja vasát tördelje szét?««

Szólok én: »»Ki ne kívánna gondoskodni lánya felül?
Nem is lessz akadék véle, ki a napot mulja felül;
Akit férjéül fogadtok, boldog lehet végtelenül -
Mást se mondok, fölségteken áll, hogy az ügy melyfele dül.««

Kezdtük az ügyet vitatni, szívemmel csatákat küzdék;
Elleneznem, úgy gondoltam, az merő lehetetlenség.
»»Khvarazma, khvarazmi ország⁷ fejedelme«« - szólt a felség -
»»Ha fiát nekünk bocsátná, kell-e válasz ennél jobb még?««

⁷ Perzsia egyik északi tartománya.

Kitetszett, hogy már eleve határoztak itt ők ketten;
Most egymásra pislogattak, én meg szólni röstelkedtem.
Illőnek a gátvetést, az ellentmondást nem hihettem,
Csak földhöz hasonló lettem és csak szívemet temettem.

Szólt királyném: »»E Khvarazma dicsóséggel uralkodik;
Hogyha fiát vőül kapjuk, olyan mint ő, nincs második.««
Tusázni akarattukkal nem mertem egy pillanatig, -
Helybenhagyom végzésüket, bár halálomról adatik.

Küldött megy Khvarazma elé, fia végett, izen néki
A király: »»Örökös nélkül maradt országunk, e régi;
Egy leányunk van eladó, házunk minden reménységi:
Fiadat ha vőnkül adnád, szívünket elégítnéd ki.««

Visszajött az ember; véle drága köntös-, turbánhalom,
Khvarazma király szívében mivel lett most nagy vigalom.
Izeni: »»Az ég kegyelmét most magamon tapasztalom:
Fejünetek is elvesztők, oly vidámító e bizalom.««

Embereket másokat is indítanak, hozni a vőt,
Mondván: »»Siess boldogítani bennünket, ne mulassz időt!««
Én rogyásig labdát rugtam, - hálózamban pihenőt
Keresék, de mélabúval szívem teltebb, mint azelőtt.

Csüggedt búmban kezem már-már enmagamra kést ragadott,
Mikor Aszmat rabja jött s új erőt, bátorságot adott:
»Az az áloéfa-termet« - szólt s egy levelkét mutatott -
»Rendeli, hogy gyüj szaporán, ne veszejts egy pillanatot.«

Felültem s elindulván, a csupa-öröm kerthöz értem;
Kerten át a kastély körül menve, Aszmat lenn van értem.
Látom sírtát, észreveszem könyje hulltát és ezérten
Búra hajtom fejemet, s hogy mért hívtak, nem is kértem.

Látom ötet búslakodva: ez nyugalmam elrabolja;
Mint azelőtt mosolygott rám, mostan úgy nincs egy mosolyja,
Egyetlenegy szót se szól, csak könyje folyton folyik folyva,
Megsebez vele ujólag, sebemet nem orvosolja.

Reménységemet a régít távolítja szemem elül;
Mikoron a házba lépek, Aszmat után, idegenül,
S meglátom a fényes Holdat, minden aggságom menekül,
Sugara szivembe hat, - de szívem tőle nem melegül.

Ragyogott e Hold reám; de ismeretlen volt sugára:
Sem aranyt, se turbánomat nem öltötte föl magára,
Remek zöld szín köpenyében hanyagúl dőlt pamlagára,
Képét, mely a fényen túltesz, elöntötte könyvek árja.

Igen, mint kövön a párdúc napsütésben, úgy hevert itt,
Napot-holdat felülmulva, áloéfát édenkertit.
Aszmat engem félreültet, szívem búban, kínban verdik;
Ő szemöldökönva fölkel s rám szilaj haraggal cserdít:

»»Bámulok, hogy eljöttél, kit esküszegés bűne kisér,
Hitszegő, gonosz, akinek fogadása fittyet sem ér!
De csak várj, az ég hatalma méltó díjat fejedre mér!««
Kijelentem: »»Mit feleljek, azt se tudom: ugyan miér.

Szólj, felelj; hisz nincs mit valljak, az igazságot nem érte;
Mondd meg: reszkető rabodnak mi a vétke, mellyel sérte?««
Válaszol: »»Mi közöm hozzád, hazug, cselszövő legény te!
Ah, mért bíztam mint egy rossz nő, mért is mentem tűzbe érte?

Nem tudod-e, hogy Khvarazma férjemül határozottatott?
Nem voltál-e a tanácsban, s volt-e más tanácsolatod?
Esküt szegtél s hűséget így és a szent parancsolatot -
Megszolgálom Isten által ezt a gonosz indulatot!

Felejtéd: mikoron nyögted: »Ah, ah!« s könybe fűrösztötted
A mezőt, - mit ért sebészek, orvosok hada körötted?
Ifjuban ily képmutatás! - ki tapasztalt már különbet?
Elvetsz, én is elvetlek; majd meglátjuk: ki veszít többet!

Bárki legyen Indiában úr, jogomat én is tudom
S élek vele, jöjjenek bár úttalanúl avvagy uton.
Nem úgy lesz, mint vélted. Pusztulj! Rajtavesztél rút alkudon,
Gondolataid kifogtak tenmagadon, ily hazugon!

Hogyha élek, nincs egy percig helyed indiai földön;
És ha maradsz, testedtől a lelket elválasztom rögtön!
Olyant mint én nem találsz sem itt lenn, sem az égben ott fönn.««
Ezt mondván, az ifju sóhajt, pörögvén könye pörögtön.

Mondja még: »Hogy ímezt hallom, új erőt kap reménységem,
Visszatér szemem hatalma, nézni e napot, mint régen.
Most - elvesztém. Mért is élek, miért el nem jön már végem?
Haj, forgandó sors, miért vagy, mért szivod örökké vérem!...

Körülnézek: egy fejalj és rajt a Korán, - közeledtem,
Előbb istent, azután őt magasztalva, kijelentem:
»»Oh Nap, égetsz; hát napommal együtt égess bár el engem,
De ha meg nem akarsz ölni, engedj szóval megfelelnem:

Színigazság ellen szómmal hogyha vétek egy hajszálnyit:
Büntessen az ég, ne lássam ezután a menny sugárit!
Bíróval ha tisztelsz, semmi rosszat nem tettem idáig.««
Rendelé: »»Hát mondd, amit tudsz!«« és fejét lehorgasztá itt.

Szóltam: »»Oh Nap, eskümet ha megtagadva, be nem töltöm,
Istennek haragja mennyből én fejemet sujtsa rögtön!
Mit akarsz, hogy más arc fénye, termet bája megbüvöljön!
Hogy élnék tovább, szivemet milyen dárda ölné öltön!

A királyi palotába hívtak volt, nagy tanács végett;
Amaz ifjuhoz előre nőül ígértek volt téged.
Álljak ellent? mit nyerhetek mást, hanemha nevetséget?
Hagyjuk - mondám - ideiglen; hidegvér kell ma tenéked.

Hogy' lehettem volna gát, hisz ők ügyünkről nem tudának!
Nem tudták, hogy örökösse megvan immár Indiának:
Nincs örökös itt, csak én; nincs joga senki más fiának;
Bárkit is vezetnek elő, eggy a vége: ebül járnak.

Ne tegyünk ma semmit, mondám; keressünk egyéb útmódot;
»Én bölcsem, - magamhoz szólék - jól vigyázz, ne légy csalódott!«
Szívem mint vadé, kit ezret öltem, olyá formálódott:
Kire hagynám személyed, míg nem fuvom a végső »óh!«-ot?»«

Őszintén szívem kitértam, az erődöt így vettem be;
Használt az eső, kibujt az első virág egyetembe:
Látom ám, mily szépen hullong korallja fölébe gyöngye;
Kijelenti: »»Bizonyára; hogy ez nem jutott eszembe!

Sohse foglak hinni többé képmutató-, cselszövőnek,
Isten ellen munkálónak, nem vele menő- s jövőnek;
Uram vagy és Indiában császárnak való dicsőnek,
Enyim és tiéd ez ország, nem jut holmi jöttment vőnek!«

Részvét által édes lőn, ki előbb mérges, kegyetlen volt.
Olyan mint a földre szállt nap, vagy a teljesded telő hold;
Közelébe ültet s édes szókat mond, - az imént korholt, -
Beszélt és a lángot szítá, mely belémkapott, mikor szólt.

Rendeli: »»Az ember, hogyha bölcs, sietve sohse járjon;
Ami jobb, azt válassza ki, és ha nem: a sorstól várjon.
Most, ha be nem engeded a vőt, csufot téssz a királyon,
Vagy csatáztok, s Indiára veszedelem kell hogy szálljon.

Ha pediglen bebocsátod, rólam senki le nem rázza:
Nőül vesz, mi válni fogunk, cserélem a bíbort gyászra;
Ők boldogan sétálnak, míg minket gyötör kínok száza, -
S engedjük-e, hogy hazánkat Perzsia porig alázza?»«

- »Hogy ez ifju nőül végyen, - mondok - Isten attól védjen!
Indiába léptekor majd megvizsgáljuk, milyen légyen.
Bátorságom és erőm hogy mit tud tenni harc hevében,
Majd ő rajta próbálom ki, meglakoltatom keményen!«

Kijelenti: »»Engem mint nőt részvét illet nemem felül;
Mint e harc oka, kívánom: ne onts vért kiméletlenül;
Hogyha jön, kiméld hadát; nincs más mód: öld meg őt egyedül:
Jó igazságtétel által még az aszály is felüdü.

Tégy ekképen, orozlánom; megér ez egy hősi regét.
Öld meg a vőt lárma nélkül, ne bántsd egy ujjal seregét,
Ne öld meg a fegyveresét, se szamarát, se tehenét:
Nagy ártatlan vér ontója önmagának ellene vét.

Ha megölted, állj a fölség - én atyám - elébe; - gyors a
Rossz hír - s mondd: »Nem engedem, hogy Indiát egyék a perzsa;
Enyim az örökség, abból senkit sem illet egy morzsa!
Hogyha nem hagysz: városodnak végső pusztulás lesz sorsa.«

Szerelemről egy szót, és hogy bírni vágyol, el ne árulj;
Igy a nép előtt jogodhoz még erősebb jogcím járul.
Meglásd, mit tesz majd a király: kér alássan, szédül, ájul,
S kéz a kézben, egyesít majd, hű szerelmünknek díjául.««

Én szerettem e tanácsot s utasítást, megfogadom:
Ellenségim elvesztére jó vasamat villogtatom.
Akkor fölkelek, menőre; ő maradna, én akarom,
De leülni nem merek, és öleletlen hagyja karom.

Kicsit várok, azzal válok, de mint örült olyan lettem;
Aszmat kísér, könyeimmel két orcámat melengtettem;
Százszoros kín dült gyakorta, örömöm volt csak egyetlen.
Hát nem akaródzott menni, hát nem is igen siettem.

Jön egy ember híradással: »»Érkezik a vő!«« tudatja.
Mit végzett felőle Isten, nem sejté az ebugatta.
Örül a király felettébb, sutba vetve búbánatja,
Hí, leültet közelébe: »Gyere« szól s fejét lehajtja.

Rendeli: »E napot tartom úgy mint nagy és víg szerencsét;
Nászt ülünk ma, s kívánom, hogy hozzánk méltón e szer essék:
Küldj iziben embereket, kincseink előkeressék;
Adakozzunk bőkezűleg: a fukarság becstelenség!«

Küldök embert mindenüvé, valahol csak egy kincstár áll.
Érkezik a vőlegény, de idővesztéssel járál;
Mieink a váron kül, a khvarazmi odábbad megszáll,
Hadi népe, összegyűlve, nem fér el a téren, hol hál.

Rendeli a fölség: »Álljon sátor elég a mezőben,
Pihenjen a vőlegény ott, amíg tetszik, érkezőben;
Kívüled a többiek őt látogassák mennél többen,
Te meg itthon intézkedjél, lesz mire ügyelned bőven.«

Küldök a mezőre sátort sokat, néki szép selyembül.
Jön a vőlegény, leszáll ím. A nap még az égen fennül.
Nagy sereg a vő nyomában, szabott rendben mind gyűltön gyül,
Törzs után törzs, ezred után ezred megtelepszik környül.

Fáradt voltam, megviselt az apró-cseprő sok feladat.
Fáradtan hogy hazaérek, kialudnom jól magamat:
Jön egy szolga s Aszmattól, a jóságostól irást mutat:
»Jer hamar, a szépen termett áloéformájú hivat!«

Le se szállottam a lóról, mentem, rögtön szót fogadtam.
A leány sirás jelével vár. »Te sirtál?!« így faggattam.
»»Hogyne sírnék, válaszolja, hogy' lehetnék könyhullatlan,
Mikor minden csára fordul, amit hajsza igazgattam!««

Belépünk s egy párnán ülve, haragosan leljük őtet,
Kinél szebben e világra semmi nap se tündökölhét.
Megjelenek, szól: »»Vigyázz, a harc órája van előtted!
Avagy áldozz engemet föl, csalj meg s veszítsd el a tétet!««

Megsértődtem, mitse szóltam, sarkon perdültem, menőbe.
Lám e leány buzdit harcra, mint egy gyávát! Hazajőve,
Visszaszóltam: »»Most kerüljön, aki ellenség, előmbe!««
Határoztam: megölöm, de nyomban, cseppet sem időzve.

Száz szolgának meghagyom: »»Föl! készülődjeteK csatára!««
Nyargalunk a városból ki, titkunk mindenkitől zárva.
Sátrába nyitok, aludt: ez föl nem kell harang szavára,
Vér nélkül megöltem, vére folyamtányi lenne bárha.

Benyitok, a sátor vásznát széjjeltárom, ráncigálom,
Lábán fogom meg a vőt s egy oszlophoz fejével vágom.
Közellévőknel mesenagy gyásznak ad helyet az álom,
Felülök, a páncél rajtam, s elvágatok paripámon.

Támad zűrzavar iszonyú, »Hajrá, hajrá!« így üzének;
Én futóra, ők utánam; megölöm, akik elérnek.
Volt egy váram, ellentálló akármilyen ellenségnek:
Fáradalmam békén, csöndben kipihenni oda térek.

Emberimet széjjelküldöm, hirdessék ki hegyvölgyön át:
A ki mellém akar állni, jöjjön, ide vegye magát!
Nem volt késő; üldözőim fölverték a gyászéjszakát,
Megtudták, hogy hol vagyok és ostromolták váram fokát.

Jókor keltem, tisztálkodtam; mikor nappá lett az éjjel,
Három főember jelent meg a király izenetével:
»Isten látja, mint fiamat tartottalak eddig én fel,
Mért cserélted boldogságom búbánattal, ily nehézzel?

Mért ontottál ártatlan vért, Khvarazmáét, enlakomban?
Hogyha lányomat kivántad, mért kivántad alattomban?
Bennem, öreg nevelődben már csak életunalom van;
Mától semmi közöm hozzád életemben s halottomban!«

Megizentem: »»Én acélnál keményebb vagyok, királyom,
S eddig még ölés okából meg nem görbült egy hajszálom.
De, mikép tudod, királyban fő, hogy igazsághoz álljon;
S ez: az Isten tartsa tőlem távol, lányodat kivánnom!

Tudod, hány volt Indiában királyság és trónpalota;
Jelenleg csak én vagyok, ki örökösül megmarada.
Mind elhaltak, s reád szállott mindannyinak volt birtoka.
S most a trónra senkinek sincs, rajtam kívül, semmi joga!

Szeretet ide vagy oda, nem szokásom hízelkedni:
Ha leányt adott az Isten s nem tudott fiad születni,
Khvarazmát királlyá tennéd, - mily örökös fog követni!
S más legyen úr Indiákon, míg én kardot bírok kötni?

Lányod semmiért se kérem, tőlem másnak adhatjátok;
India enyém, hazámból el nem vesznek semmit mások.
Az enyémet akarókra szörnyü büntetéssel szálllok;
Nem szorulok külsegélyre, egymagamban készen állok!««

XIV.
Tariel megtudja Nesztán Daredsán eltűnését.

Ezt küldém az emberekkel, s démoni lett szívem kedve;
Mivel róla nem kaptam hírt, úgy el voltam keseredve!
Fölhágtam egy falra, honnét a mezőkre látni messze
S irtózatot dolgot hallék, mintha éltem volna veszte:

Két alak jelent meg ottan, elejükbe kimegyek én,
Egy rab meg egy ismerős lány: ez a boldogtalan szegény.
Aszmat volt az, megtépázva, vér folyt végig arcán, fején;
Nem szólt hozzám, nem nevetett, vér volt mosolygása helyén.

Megijedek láttán, elfog szörnyű sejtés, már messzűnnet
Kiáltok: »»Minő csapás ért, milyen tűzvész dúl bennünket?««
Részvevőn kezd sírni, szóval ennyit mond csak, mikor szűnhet:
»»Isten megnyitotta ránk az égnek ívét s azon büntet!««

Közeledve, újra kérdem: »»Mi bajunk? Igazat mondjál!««
Részvevőn kezd újra sírni, engem most még jobban sajnál.
Nem mondja meg jó darabig, mi a baj, csak szótlan ott áll,
Melle piros szín a vértől, amely arcán lehullongál.

Szól azután: »»Megjelentem, mért bujkálok szemed elül;
Egykor én örömet hoztam, viszont rajtam most könnyörülj!
Ne hagyj élnem, hallgasd meg szóm: e világból el-kitörülj,
Istened nevére, irtsd ki éltemet a föld színirül!««

Mondja még: »»Mikor megölted azt a vőlegényt, s bemondták,
A király felugrott: néki nagy bánat e rossz ujdonság,
Téged hivat, szól, kiabál: »Hozzák színem elé!« Hoznák
Személyed, de nem lelik, s a király kedvét még csak rontják.

Megjelentik: nincs sehol; tán valamely kapun kiosont.
»Igen, igen, értem immár!« a király így felelve mond.
»Ó leányomat szereti s vért a mezőn érette ont;
Ha találkoztak, örökké csak a leányt nézte s viszont.

Esküszöm fejemre, néjémet megölöm ezért, a cenket!
Bízta mint az Istenben, s ím behálózta gyermekünket.
Mit adott a céda néki s mit kapott: mily árnyak engedte?!
Ha tovább él, Isten ellen vétkezem, s majd érte büntet.«

Nem szokása e királynak, könnyen esküdni fejére;
De ha esküdt, meg nem szegi s azonnyomban hajtja végre.
A király haragját halló szaladt véle s ahol érte,
Davar démonhoz vivé, ki bűbáj által mindent érte.

Király néjének, Davarnak egy istentelen besugta:
»»Öcséd megesküdt fejére: nem hagy élve; nép is tudja.««
- »»Ártatlan vagyok, felel, a jó Isten igaz tanúja!
Miért haljak, kiért haljak? A világ ítéljen újra.««

Urnóm épen egyedül volt, miután te eltávozál,
Turbánod viselte, amely rajta oly gyönyörűen áll;
Davár jött, oly szókat szólt, hogy nem is értém: mit kiabál:
»»Kurva, ringyó, mért öltél meg, várj csak: nem lesz nálad se bál!

Ringyó, kurva, szajha, mért kell vőlegényed megöletni,
S mit kényszerítsz vérrel engem annak vérét megfizetni!
Mért öl meg öcsém, mi bűnöm, mi bünt hagytam elkövetni?
Most meglátod majd: ki vagyok, kit mertél ily kínra vetni!««

Kézen kapja, húzza-vonja, ráncigálja, fogva haján,
Ütlegetli, kékre veri az a dühösképü kaján;
Nem szól ő, csak sóhajt mélyen, csak ott nyög; a fekete lány
Nem csíthatja sebeit, segíteni nem tud baján.

Mikor beleúnt a harcba s elég kéket rakott rája,
Megjelent két szerecsen rab, ördögé volt a pofája;
Egy kosarat hoz, idegen nyelven szólamodott szája,
Kosárba teszik, a kosárt viszik le, ott ladik várja.

Ablakunk a tengerre néz: tengeren eltűnt a kosár.
»»Mit bánom, hogy bántanak-e majd e miatt!«« mondja Davár.
»»Mielőtt megöl, megölöm magam!«« Éltét unhatta már, -
Kést döfött magába, vére dült, akárcsak egy folyam-ár.

Miért nem vagy elképedve, én nyomorúlt hogy im élek?!
Tedd velem azt, ami kijár ilyen hírt hozó személynek!
Minden szentre, szabadíts az élettől, amely nem élet!««
S hullt számtalan részvétkönye ki nem száradó szemének.

- »Hugom, mondok, mit vétettél, hogy azért megöljelek én,
Sok jóért, kit velem tettél, ilyen háladással levén?
Most éltemet arra szánom: őt kutatom hegy tetején
S a vizeken!« Kővé váltam, szikla vagyom szívem helyén.

Roppant rémület fogott el, hideg lelt, fogvacogtató,
Mondám magamnak: ne halj meg, meddő sirbanlét mire jó?
Őt keresd, az emberektől menj, a vadon neked való;
Itt az idő, hogy kövessen minden követni akaró!

Bementem, fölszedelődzttem, ültem fegyveresen lóra,
Százhusz ifjura találtam, velem jönni akaróra,
Ők kísérték, elutaztunk; nem volt szükség nagy hühóra,
Tengerpartot értem, ottan hajót, ültem a hajóra.

Fölülök s a tengerre ki, tengeren soká maradok,
Hajót egyet látatlanban, akárhonnán jó, se hagyok.
Várok: semmi hír! Ha démon voltam, most még inkább vagyok;
Igy utálatomba mindent, még Istent is, megtámadok.

Igy töltöttem egy esztendő, el tizenkét teljes holdat;
Aki látta volna, embert álmomba se láttam olyat.
Elpusztultak, sorra haltak, mind a kik csak velem voltak;
Mondtam: Istennek se szólok, hozzon amit reám hozhat!

Meguntam a sok evezést a vizen, hát martra mentem.
Szívem szilaj vadállaté, tanács nem hül meg fülemben;
Mind elhagytak: ki az ördög maradna is meg mellettem?
Isten nem felejt úgy embert, mint én tőle feledtettem.

Ez az egy maradt meg, Aszmat és rabszolgám kettő követ:
Egyetlen tanácsadóim, nekem szentelik szívöket.
Nem volt egy drakhmám, hiába hírét hajszolám eleget;
Azért kedvesebb a sírás, azért ontom a könnyeket.

XV.

Nuradin Pridon története, akivel Tariel a tenger partján találkozott.

Éjjel mentem, partot látván s kertek alját. Nézelődök:
Város lesz közelben, sziklák védik egyfelől mint örök.
Embert látni nem kívánok, inkább undorodom tőlök,
Leszálok s az óriás fák töviben a fűre dőlök.

Ott a fák alatt aludtam, míg a szolganép lakozott,
Búsan keltem föl, szívemben kínok serge dulakodott.
Nagy ideje nem hallottam sem igaz szót sem hazugot,
Szemeim beharmatoztak minden mezőt, minden zugot.

Hívást hallok, nézem: hát egy ifju hajgat szívszorítva,
Fut a parton, sebeinek fájalmától háborítva;
Kardja csonka, vérrel földve, őt magát is vér borítja,
Ellenségtől fenyegetve, sujtva, bántalmazva, szidva.

Lovon ült, eme feketén, mely azután lett az enyém;
Mint a szélvész röpiült rajta, vadul ordított a szegény.
Szolgámat elejbe küldtem ösmerkedni, ezt üzeném:
»»Állj, oroszlán és mutasd meg: ki üz-hajt úgy, hadd üzzem én!««

Mitsem szól a rabszolgának, beszédjére meg se mukkan.
ÉN ízibe lóra kaptam, elejébe iramodtam.
Mondom néki: »»Állj meg, várj és add tudtomra, mi bajod van!««
Rám néz, kedvire lehettem, megszűnt nyargalni legottan.

Rám néz s így szól: »»Ilyen pálmát hogy' teremtesz, uram Isten?««
Aztán mondja: »»Im a válasz kérdésedre: mindeddiglen
Gyávák voltak ellenségim, most oroszlán mind, egy ellen!
Megrohantak népem nélkül, kincseimre vágyva hitlen.««

Mondok: »»Várj, csitulj, leszállunk ott a fák alatt pihenni;
Harctól, bármily kegyetlentől, jó hős meg nem fog ijedni!««
Mentem - jött; atya fiához nem tud már közelebb lenni.
Néztem meghatva ez ifjút: hogy' fér egyre kellem ennyi!

Egy rabom sebész volt, sebtén sérüléseihez látott,
Kiszedte a nyílhegyeket, - ahol seb volt, csinyján bánt ott.
Aztán kérdezém: »»Ki vagy te s bajt szivedre ki bocsájtott?««
Szólni kész volt és magáról tájékozni mint barátot.

Előbb még szól: »»De ki vagy Te, kire bízom magam benned?
Miért az a sok sohajtás? Mi valál, hogy ezt kell tenned?
Rózsa- és agátszín volnál; mért kell oly fakónak lenned?
Gyertya volnál Isten előtt, bevilágítnod a mennyet!

Ez a város Mulha Zanzár, itt közel, az én birtokom,
Ott uralkodom királyúl, a nevem Nuradin Pridon.
E határ, amelyre léptél, már az enyim; nem sok vagyon:
Mindenfelé van belőle, szerit-számát sem tudhatom.

Nagyapám, atyám és bátyja osztályt tettek egy nap ilyet:
Nekem jutott részemül a tengeren egy szép kis sziget.
Nagybátyám kezén maradt még. Fiaitól ért ez eset,
Vadrészem volt, nem mondtam le, kaptak ők is nem keveset.

Ma kimentem és vadásztam itt, ahol a partok vannak;
Gondolám, hogy átkelek, hát nem kell nagy része a hadnak.
»Várjatok, míg visszajövök« rendelem, ők szót fogadnak,
Őt hajtót viszek velem s a többiek mind itt maradnak.

Átvezetünk csónakomon, kikötöttem a szigeten;
Szomszédim ha görbén néznek: nem vagyok én itt idegen.
Félni eb féljen ezektől, noha vannak rengetegen:
Csak lövöldöztem nyugodtan, pedig messze volt seregem.

Düh fogta el őket, - ámde hol izennek így hadat, hol?
Titkon jönnek rám, a sajkák útam elvágják a parttól,
Nagybátyám is személyében fiaival együtt harcol,
Én gyanútlan emberimre támad népestől, fiastól.

Hallom a nagy neszelést, a kardok villanását látom,
Intek evezőseimnek, »Jaj!« kinosan ezt kiáltom.
Tengeren vagyok, az ellen, mint az ár, mely áttör gáton,
Körülfog, hogy eltemessen - nem oly könnyű az, barátom.

Ekkor még egy más, nagyobb had hátulról vesz üldözőbe,
Innen s túlról közelednek; de még nem vagyok legyőzve.
Hátba fogtak nyilaikkal, mikor nem nyertek előzve;
Kardomra bízom magamat: széttört! nyilaim kilőve.

Bekerítnek, nincs menekvés, vízbe ugratom lovamat,
Egy tengerről másra, mindig messzebb hagyom! Bámul a had.
Velem voltak megölték, még csak irmagúl se maradt,
Úznek: visszafordulok és megszalasztom, útam szabad.

Most legyen meg, amit Isten rendel; én szavamnak állok:
Véremet ajándékképpen nem nyeri meg ellen, álnok;
Házaikból pusztaságot, kietlen romot csinállok;
Hollók, saskeselyűk sergét hívom: lesz jó lakzi nálók!««

Megtetszett a fiu, szívem hozzá húzódott erősen,
Mondok: »»Semmi szükség nincs, hogy intézkedjél sietősen;
Hadd, hogy megrepesztésükre én is társadúl szegődjem;
Két ily harcos, mint mi ketten, hol s mihez fog ijedősen?««

Folytatám: »»Te mitsem tudsz még dolgomról; majd elsorolom
Töviről hegyire néked, mihelyt lesz rá jobb alkalom.««
Mondja: »»Ez aztán az öröm! Boldog vagyok, nem titkolom -
Ami élet bennem vagy, tied leszen mindenkoron.««

Megyünk be a városkába, amely szép volt, bárha kicsi.
Hadi nép jó szembe gyászos, hamut hint fejére kiki,
Arcát fölszaggatja, vérét ontja, gyászát így jeleli;
Most, köréje csoportozva, kardját, köntösét öleli.

Engem ottan ünnepelnek, mentőjéül magasztalnak,
Mondván: »»Hála néked, oh Nap; szép időt hozol vigasznak!««
Beléptünk és láttunk mindent: milyen csinos, milyen gazdag!
Termei merő aranytól és selyemtől duzzadoznak.

XVI.
Tariel segítségével Pridon legyőzi ellenségeit.

»Harcra: lóra, fegyverzetre kaptván, mint nem hiányost, -
Hadi sajkákat szereztünk, fegyverest beléje számost.
Látni kellett, hogy mily bátor, edzett nép volt! Hanem már most
Elmondom a hősök harcát, ellenségfenyítő gyászost:

Hallom, készült ám az ellen, fogait mi reánk fente,
Ladikjukra bukkanok: benn ülhetett vagy nyolc levante:
Rájuk robbanok, gyönyörűn eleveznek: szűk a mente;
Sarkon üzöm, futamítom - »Jaj!« üvöltik, mint cemende.

Egy ladiknak elkapom a szélit, rajta nagyot lökvén:
Tenger vizébe borítom, odavesznek - hadi törvény!
Rémülten a többi megfut, házuktája felé törvén;
Aki engem lát, csak bámul, dícsér, dehogy nézne görbén!

Mentünk, elhagyván a tengert. Lovunk nem tud már cipelni.
Ujabb harcot kezdünk el mi, ütközetnek ijedelmi.
Pridon olyan fürge, bátor, ámulat volt őt figyelni,
Arca nap, szive oroszlán, testét áloéfa termi.

Rajtüt, kardja leteríti nagybátyjának minden fiát,
Kezüket levágja: rabbá így ejti a két daliát.
Vállkötőjüket lemetszve, mint foglyait úgy veszi át;
Sírt seregük, az övé meg lelkendezett, várva díját.

Pozdorjává vertük őket, volt hadd-el-hadd és futóra!
Városukat elfoglaltuk, még erőnkből telt e jóra.
Mind feldúltuk kincstáiraik s ráestünk a bennvalóra;
Ölj meg, hogyha fölfért lóra minden kincsünk, vagy hajóra.

Pridon felnyit minden zárat, megszemléli mindnek kincsét.
Rabláncára fűzve maga vitte két unokaöccsét.
Vére helyett a mezőre most magukét kellett öntsék.
Nékem azt mondták: »»Az égtől van rád rakva ennyi fönség!««

Bevonultunk; mint a felhő: ember annyi várt és kísért;
Majd megszakadt szívünk, annyit könnyörögtek életükért.
Engemet is, Nuradint is valasvalamennyi dicsért,
Mondogatták: »»Kezetektől fognak ők még hullatni vért!««

Engem ott Pridon hadai kikiáltanak királyul,
Készséges alattvalóm mind, fölségem elébe járul.
Nem kell, - nincs virágszedésnek kora - szívem belefájdul,
Ámde nem szólok bajárul, csak: hogy mennem kell e tájrul.

XVII.

Pridon elmond valamit Tarielnek Nesztán Daredsánról.

Egy nap én meg a király épp vadászatra menve megint:
Egy magas hegy ormán voltunk, mely a tengerre kitekint.
Szólt Pridon: »Most, míg lovaglunk, elmondom, hogy egyszer, amint
Alánéztem, mily különös dolgot értem meg ide kint.«

Kérdém, s Pridon elmondja e történetet: »»Aznap épen
Vadászhatnékomból volt, mint ma; ez a lovam vitt, az ében.
Hát egy kacska vagy mi jött a tengeren, nagy messzeségben;
Ott valék s a hóját néztem, mint röpül felé a lében.

Csak nézem a tengert folyvást, eme hegyről nem mozdulok,
Nem veszem le róla szemem: mi az a kis úszó dolog.
Ily sebesség s olyan nagyság - lehetetlen társulniok!
Nem értem, és vége-hossza nincs, amit ott elgondolok.

Mi ez, mondok, milyen képű, madár vagy más élő fajta?
Hát biz egy hajó, vitorla kifeszítve számos rajta.
Orrán pedig ül egy ember a hajónak, aki hajtja,
Mennyezet alatt egy hölgy, mint a hetedik menny ohajtja.

Két rabszolga jelenik meg, mint az éjszaka, fekete,
Kiemelik a leányt, mint láttam: haja nagy lehet.
Fényt áraszt magából; nézem: honnan színe, tekintete?
Ah, ha ő süt e világra, napsugárnak nincs kelete!

Engemet az öröm sarkal, mint hideglelés didergek,
Azért a szép virágszálért majd a két szemem kipergett.
No, ezt elcsipjük! Szaporán kisütöm a hadi tervet:
Nem szabadul tőlem élő, kit az én feketém kerget.

Megsarkantyúztam lovamat, szél sem érhetett nyomunkba;
Ámde mégse foghattam meg, kár volt bízni sarkantyumba.
Nézék, hogy a partra értem: hol voltak már! Hiu munka;
Mentek, mindig távolabb, s én ott maradtam, lánggra gyújtva.««

Mindezt meghallván Pridontól, én is egyben föllángoltam;
Paripámról leugrottam, önmagamot marcangoltam;
Képem föltéptem, magamat önnönvéremmel befolytam:
Meghalok, hogy ezt nem láttam, meghalok, hogy itt nem voltam!

Mozdulatom megdöbbené, váratlanul érve, Pridont.
Részvét fogja el nagy, értem; könnyes szemmel néz mint rokont,
Mint fiát ki sírni enged, - nyugtat, vigaszt vígaszra mond,
Ő maga is két szeméből csupa gyöngyöt: könnyeket ont:

»»Jaj, miért is mondtam el, mily végzetszerű, démoni volt!««
- »»Szó sincs róla, felelém; hogy elmondád, magad ne okold;
Kétségbe ne volnék esve, mikor enyim volt az a Hold!
Nem szólnék; de a barátság, melyet ígérsz nekem, felold.««

Elmondék Pridonnak mindent, ami vélem történt legyen.
Mondja: »»Én most mit beszéljek! Mily csalódás ez, mily szégyen!
Te, a hinduk nagy királya, ide jöttél mint segédem:
Légy úr e királyi széken s e palotán, mint tiéden!

Lám, te áloé-kötésü, mily csodás az Isten útja:
Megszabadít a gonosztól, bár azelőtt keze sujta;
Zendülve a magasságból, irgalmát felénk kinyújtja,
Örömrre cseréli bűnkat s többé ránk se küldi újra!««

Megérkeztünk búsult kedvvel, palotában kiki leül.
»»Rajtam - mondám én Pridonnak - Te segíthetsz csak egyedül;
Amint Isten nem teremtett hasonlót: én senkitül
Nem keresek, nem is várok segedelmet rajtad kívül.

Rajtad kívül nincs barátom, nincs aki ügyem tekintse;
Légy te nyelvvel, gondolattal ennek a homálynak mécsse!
Mit vállaljak, én rám s ő rá melyik mód lesz jobb szerencse?
Hogyha nem segítesz rajtam, nincs tovább itt percem egy se.««

Mondja nékem: »»Nagyobb áldást még az ég se küldhet ennél!
Boldogabbá, indusoknak nagy királya, nem tehetnél.
Nem kívánok istenemtől jobbat, édesbet ez egynél:
Rabszolgád lehessen holtig! Mi volna különb e kegynél?

Városom hajóknak útja, ide jönnek mindenfelül,
Összeszednek számtalan hírt, amit lehet: mind ide gyűl.
Itten írt lelünk a tűzre, melytől szíved mindegyre fűl:
Isten által megérhetjük, borúra hogy ismét derül.

Jer, hajósokat fogadjunk, vizi uton jártasokat,
Hozzák el nekünk e holdat, ki miatt most sirunk sokat.
Te meg addig maradj veszteg, óvd a gondolattól magad, -
Idő telvén, minden búból vidámság virága fakad.««

Küldtük bízott emberinket: kiki gyors hajóra üljön,
Minden tengert fölkeressen, egyet is el ne kerüljön.
»»Kutassátok, leljétek föl kedvesét, hogy hadd örüljön;
Fittyet hányjatok a gondnak, lessz amitől felderüljön!

Hajók állomáshelyeit«« - rendelést nekik így adott -
»»Fürkésszétek jól ki, hátha valamelyes hír akad ott.««
Öröm volt a várás nékem, gyötrődésem víg állapot;
De ha nélküle örülnék, szégyenleném azt a napot.

Egy napon a palotafőt izenettel Pridon küldte:
»»Avatatlan voltam; innen ügyünknek dugába dülte.
Nagy királya Indiának, most parancsolj egyedül te,
Rabjaid vagyunk, örömünk parancsodnak teljesülte!««

Jöttek vissza mindünnen a hírkeresők, sebbel-lobbal,
Hasztalan a tengert szelték, százfelé is, küzdve habbal,
Nem találtak semmit; nem volt, aki róla bár egy szót vall:
Így maradtam bánatommal, még a voltnál is nagyobb.

Mondom Pridonnak: »»Az Isten rám mily szörnyü napot bocsát!
Ki se bírom fejezni; csak ő tudja, ki szívembe lát.
Meg vagyok örökre ölvé, több élvet az élet nem ad;
Minden vígságot felejték, szívem bűnnek engedem át.

Azért, nem számítva többé róla e helyen hirekre,
Add meg ezt az egy kegyet még: engedj elmenni örökre!««
Pridon ennek hallatára sír, szemébül könny pörög le,
Mondja: »»Testvér, mától fogva szívem gyászba öltözött be.««

De hiába fáradoznak, maradásra nem bírhatnak
Katonái, bár előttem sírva térdet-fejet hajtnak,
Dédelgetnek, ölelgetnek, magamat is megríkatnak:
»Ne menj, hidd el: életünket szánjuk érted áldozatnak!«

- »»Téged elhagyni, feleltem, én nekem is sokba kerül;
Csakhogy énrám, ő nélküle, többé víg nap föl nem derül.
Kedvesemet, kit Te is szánsz, felejtetni nem sikerül;
Ne tarts vissza, nem maradok, bármily gáttal fogsz is körül.««

Pridon erre kivezeti s nekem adja ezt a lovát,
Mondja: »»Társam, Te naparcú, áloéfa termetű, ládd:
Jól tudom, egyéb ajándék nem kell néked, e paripát
Fogadd tőlem; jobban-rosszban nem lesz nála jobb cimborád.««

Pridon elkisért, szemünkkel nagy darabot megöntöztünk,
Megöleltük sokszor egymást, kiáltván: elkövetköztünk.
Szóval, szívvel megsiratott az egész had, mellyel győztünk.
Mint szülőé gyermekétől, olyan volt e válás köztünk.

Pridont elhagyván, utaztam, keresgéltem lankadatlan,
Hogy se föld, se tenger tőlem ne maradjon látatlanban.
Aki színét látta volna, még olyanra sem akadtam;
Démon költözött szívembe, vadállattá aljasodtam.

Mondok: mind e bolygás, mind e sok evezés mire kellett?
Tán szökésre bírja búmat a vadállati közélet!
Rabjaimhoz s Aszmathoz volt hét-nyolc szavam, több se tellett:
- Tudom, mennyi bajt értél, hát az enyéim keveselled.

»»Most menjetek, hagyjatok el, szolgáljátok magatokat,
Szünjete meg látni mind e szemembéli patakokat!««
Mikor ők ezt meghallották, felindult az egész csapat;
Szóltak: »Jaj, jaj, mit mondottál! Senki annak szót nem fogad.

Kívüled se ur, se szolga nem kell, eggyőnk sem sziveli;
Csak ne hagyj itt lóerővel, óvjon az a mennyégbeli!
Egy örömünk légyen: lássunk tégedet, te szép, te deli!«
»»Sors az embernek erélyét, bármily nagy volt, megviseli.

Nem küldém el őket, hallván szavait én rabszolgámnak;
De kerültem minden helyet, ahol emberek tanyáznak:
Dámvadak- és szarvasoknak menedékit veszem háznak, -
Mondám s megtevém, befutva hegyet-völgyet, hogy találjak.

E kietlen odort leltem, óriások vágták régen,
Rajtuk üttem, tönkre tettem, nem állhattak ellent nékem;
Rabjaimat ők levágták, nem volt mentség vasban, vértben - -
Undok élet, ízted újra keserűn szakad fölém!

Ime, testvér, itt vagyok, itt emésztődöm attólfogva;
Csüggedten a mezőt járom, hol alélva, hol zokogva.
Ez a leány nem hagyott el; ez is, mint én, az Ő foglya;
Még csak a haláltól várom: vigyen el a mentőfokra.

Mert a párduchban, a szépben, az Ő hasonlóját leltem,
Bőrét azért kell szeretnem, ruhának is kell viselnem.
Ez a leány varrja, hozzá hol sohajt, hol jajgat; ennen-
Magamat nem gyilkolám meg; kár volt kardomat emelnem!

Bölcsek szava mind kevés, hogy méltón zengje dicséretit:
Vesztett kincsemet siratni, osztályrészem túrni segít.
Ő rá gondolván egyedül, a vadak közt így tengek itt,
Amíg isten el nem veszi éltetem, a jelenlegit.««

Arcát megszaggatja, tépi, örömrózsáit tarolja;
Gyontárrá lett márványszíne, odavan a rubin róla.
Sír Avthandil jó barátján: nincs ennek vigasztalója,
Csak a leány csillapítja, kéri, térdeit karolja.

Csendesíti Aszmat végre, s szól Tariel Avthandilhoz:
»Megtettem a kedvedet, bár kedvet nékem semmisen hoz;
Elmondottam történetét életemnek, amely kínoz -
Most eredj el napod látni, térj meg hozzám, Thinathinhoz!«

Szól Avthandil: »Tőled váljak - ezzel szívem meg nem békül,
Tőled való elválásom meg nem esik sírás nélkül;
De bocsáss meg s ne vedd zokon, őszintén kimondom végül:
Semmivel se lessz ő vígabb, ha szemedre örök éj ül.

Orvos hogyha megbetegszik, legyen bármilyen kitűnő,
Nemde másik orvost hívat: vizsgálja meg, baja minő;
Orvosságot adjon olyant, hogy a kórság legyen szűnő,
Mert ha másnak jó tanács kell, mástól kapja legjobban ő.

Amit néked mondok, halld meg; bölcs beszél itt, nem egy balga;
Százszor meg kell hallanod, mert nem elég ám egyszer hallva:
Okos eszmét nem tud adni ember, hogyha szív sarkalja.
Most hát visszatérek hozzá, kiért égek élve-halva.

Viszontlátom őt s megadván szerelmemnek próbajelét,
Elejébe tárom mindazt, amit tudok, semmi fölét.
Isten és az ég nevére: bízzál bennem, halld ez ígét:
Ne felejtsek egymást! Ime, fogadd esküm s add a tiéd:

Nem fogsz innen eltávozni, szentül ezt nekem ígérjed!
Én is esküvéssel mondom: nem feledlek soha téged;
Megjövök majd, látni téged, halni érted, élni érted.
Adja Isten, hogy ne kelljen, akiért halsz, sírva élned.«

Szól: »Idegen idegenhez hogy' tud ily jó szívvel lenni,
Mint rózsától fülemüle, oly nehezen búcsut venni!
Hogy' tudnálak én feledni, téged szívemből kivetni!
Gyöngyen termett szép aloé, vissza fog az ég vezetni.

Majd ha egy nap rám néz orcád és derekad hozzám hajol,
Meglásd: szívem nincs a pusztán, sem a hegyek közt valahol.
Szóm ha csalfán meghazudtol, ég haragja érjen utól!
S forduljon el szíved tőlem, mindörökre méltatlantól!«

Erre ott a két fiatal gyöngéd szívvel esküt téssen,
Ajkuk sárga, szavuk bölcsé, eszük túltesz ember-észen.
Bámulják egymást, a búcsu közelget, hogy bút tetézzén -
Még ez az éj társaságban múlik el a két vitézen.

Avthandil, barátja mellől, síralmából nem ocsudva,
Fölkel, virradatkor indul, megöleli, ez bucsúja.
Tariel nagy búsultában mit csináljon, azt se tudja;
Avthandil sincs száraz szemmel, megy, a fák közt viszen útja.

Aszmat Avthandilt kísérte, könnyörgött az ég nevére,
Rimánkodva omlott térdre, sírva, keze által kérte:
Jöjjön hamar, máskép elfogy mint violaszáznak élte.
Szólt Avthandil: nem lesz másért gondolatja, mint csak érte.

»Jövök hamar, nem feledlek, nem sok időt vesztek otthon;
Csak vigyázz, hogy más vidékre gazdád el ne tántorodjon!
Két hónap ha vissza nem hoz, rút dologban kell forognom.
Halld meg: a ti fájdalmatok magam fájdalmául hordom.«

XVIII.

Történet Avthandil visszatértéről az arab udvarhoz és elbeszélése Tarielről.

Elutazik onnan lentről, bánat gyötri végtelenül,
Arcát tépi, szép rózsáját rontja reménységtelenül.
Piros lesz a föld, ahol jár, vére hulló cseppjeitül -
Hosszas útnak hosszasa gyors menettől megrövidül.

Ama helyre ért, hol egykor elhagyta volt a sereget,
Észrevették, megismerték, szívük örömtől repesett.
Hát még Sermadin hogy örült! Körülfogták s mind rebegett:
»Itt van, aki nélkül eddig örömünk elkeseredett!«

Találkoznak: leborúl rá, tapad szájával kezére,
Csókolja kezét, könnyeit hullatván le a mezőre.
Mondja: »Oh én Istenem, hát valóság, vagy álom ér-e?
Mivel érdemlem, hogy újra látlak ép erőben, élve!«

Ura nyájasan köszönti, szájával kezére tapad:
»»Hál' Isten, hogy vigasztalást hozok néked«« választ így ad.
Tisztelkednek mind a főbbek, öleli a méltóbbakat,
Mehúzzák a harangokat, nép kicsinyje-nagyja vigad.

Oda gyűltek, hova házat épített volt lakni valót,
Látni őt: e vágy oda csalt városából minden lakót.
Itten nagy lakomát csaptak, boldog, bátor, víg dáridót:
Mennyi minden gyönyöre volt, nem lelek rá nyelvbéli szót.

Sermadinnak elmesélte utazása történetét:
Hogy találta meg az ifjút, a Nap mását, Tarielét.
Szavát elfojták könnyei, szem-behunyva tovább beszélt,
Mondja: »Nála nélkül nekem palota és kunyhó setét!«

Az meg mindent sorra elmond, csupa jó dolgot hazulról:
»»Nem tudják, hogy eltávoztál; úgy lett, amint rendeléd«« - szól.
E napon még nem megy innét, ünnepelve ül, mulat jól;
Kora reggel lóra kap és megy, mikor a nap süt újból.

Le nem száll, eszem-iszomtól, pihenéstől magát fosztván;
Sermadint előre küldi: »Járj előttem, jó hírt hozván!«
Tíz nap helyett, úgy siet, az útra három kis napot szán;
Örül, hogy találkozik majd csillagával, az oroslán.

Ezt izeni: »Hős király, ki nagy s dicső vagy, hallj meg engem,
Félelemmel, tisztelettel s hódolattal bejelentem:
Azt az ifjút míg nem leltem, ezzel jöni szégyeneltem;
Most hallottam hírt, vidáman hozom és elégedetten.

Roszteván, dicső király, te hős, félelmet nem ismerő!
Sermadinod híven megtett mindent, ami tőle telő.
Avthandil jön, ő találta az idegen ifjat elő.«
Szólt a király: »Nem hiába hívtam Istent, ím felel ő!«

A világszép Thinathinnak Sermadin most így ad számot:
»Avthandil elődbe járul, ujdonságot hoz vidámat.
Ragyogóbb ő minden fénynél, mely az égő napból támad!«.
Ajándékot ad nekie, kísézőinek ruhát ad.

A király meg lóra pattan s megy az érkező elébe,
Nagy kegyelem a királytól, kinek fényes nap a képe.
Találkozni megy elébe, szívét boldogság telé be;
Katonák közt némely főbbnek a nagy öröm szállt fejébe.

Oda ér, leszáll; az ifju tiszteleg a király előtt,
Roszten keblire öleli aranyos jó kedviben őt.
A királyi palotáig kedvük nem lett kisebb, de nőtt;
Mind, aki csak ott volt, vígan szemlélte a hazamenőt.

Avthandil köszönti: napot nap, oroszlánt az oroszlán.
Szebb mint volt, a márvány rajta s rózsza-agát összeforrván;
Képe több fényt sugaraz, mint égen bárminő ragyogvány,
Illetné lakás nem házban, - palotában, mennyég ormán.

Ez napon keifbe ülnek, esznek-isznak ottan kényre;
Mint fiára édes atyja, király úgy néz a legényre.
Díszük: hónak a fehérség, virágnak virulás fénye;
Adakoznak dúsán: dúsra gyöngy, cseresnye jut szegényre.

Véget ért a lakzi, mennek haza vénje-fiatalja;
Nem hagyják a főbbek, ott kell üljön előttük a dalja.
Kérdi a király, felel rá, hol és mint volt ajja-bajja,
Kiváltképen: hogy' talált az idegenre, elsorolja:

»Ne ütődjete meg, hogyha olykor egy-egy jaj lesz szómban;
Hisz ha naphoz hasonlítom, alighanem ez jár jobban,
Őt, ki miatt elfelejtünk minden más embert valóban.
S nem szomorít-e a rózsza, tövisek közt hervadóban?»

Minden baj, mi embert érhet, míg él, - megesett ez árván:
Tüske lett az áloéból, sáfrány színű lett a márvány.«
Ázott Avthandil orcája, emlékeit végigjáván,
S mindent, a mit fölfedett volt, nyomrul nyomra előtárván.

»Megharcolt a barlangjáért, devtanyát bír háza helyett,
Barátnéja cselédjével él magános, bús életet;
Párducbőrből van ruhája, selymet, aranyt mindent letett;
Nem lát az világot többé, kit a bánat így belepett.«

Hogy bevégzé mondókáját, a nagy szenvedőről e dalt,
Látja kedvesének arcán derengni a fényes hajnalt:
Csodálkozik, dicséri a rózsakart, a szép diadalt,
Mondja: »»Mekkora vitézség! Reményem hát eddig nem csalt.«

Thinathin, a jó hírt hallván, többet tudnia sovárgott;
Ma étel-italnak áldoz, minden bút ma sutba vág ott.
Hálózásban Avthandil. A bölcs rab a napuraságot
Várta: »Hívnak!« Nincs szó rá, hogy öröme mily fokra hágott.

Megy az ifju nagy vidáman, szíve kinyilt, nem haragudt;
Oroszlán oroszlánok közt künn a pusztán jól megfakult.
Tenger fáradalmaival megviselte az a nagy ut;
Mégis boldog, hisz ma néki szívért szívnek birtoka jut.

Trónján ült a páratlan nap, boldogan, bú nem kötözé.
Mint Édenben Eufrát-vízzel gyöngyen nevelt gyöngy-áloé.
Agát-haj és dús szemöldök játszott gyémánt-tüze közé -
Hogy dicsérjem? Sok nyelv kéne, Athén minden bölcseié.

Leülteté boldog ifját, hellyel kínálván előtte,
Nagy öröm volt mindkettőre, társalkodnak érdeklődve,
Vígan, békén, a beszédbe nem oktalan szókat szöve;
Mondja ő: »Hát megtaláltad, sok veszélyt, sok bajt legyőzve?«

Felel: »Férfi, életében ha elérte szíve célját,
Mit emlegesse a bút-bajt, miket mult napokban élt át!
Igen, meglelém a világ vize táplált áloéfát:
Képe rózsához hasonló, de most színtelenebbé vált.

Láttam ezt a rózsaciprust, a világtól elfeledten;
Mondta: »»Én rám örök éj jött, hogy napomat elvesztettem.««
Szántam őt, hisz mint magamban, tűz ég benne tűrhetetlen.«
Valamit csak fölfedezett, mind elmondta tüzetessen.

Útját, melyen őt kereste, kínjait a keresőnek;
Isten által célt hogy' ért, mind jelenté a királynőnek.
»Világ, élet, ember - néki mint egy vadnak, épúgy jőnek,
Vadak közt, reménye-vesztve, áztatja fűvét mezőnek.

Ne kérdj róla mást, fülednek nem kell többet hallania;
Ki őt látta, nem fog annak tetszeni már senki fia;
Szem ha nézi, belefárad, mint napfénytől, épp anyira.
S ez a Nap van elkárhozva, örökös bút vallania!«

Mit tudott meg, látott, hallott: minderről még sokat beszél:
Párducok csapáin hogy' jár, ház helyett odúban hogy' él;
Egy leány hogy' vigasztalja, élteti, ha bútól alél -
Jaj, akit az átkos élet mindétiglen gyászra ítél!

Hallván ezt a hölgy, most látja: epedése nem volt álom;
Képe földérül, mikép a hold, felhőtlen éjszakákon.
Igy szól: »»Van-e mód, e kedves ujdonságot meghálálnom,
S van-e mód, segítni rajta, sebe hogy tovább ne fájjon?««

Szól az ifju: »Nincs kezünkben, emberül, a jövő zára;
Én öröme szánom éltem az ő vigasztalására.
Vissza fogok térni hozzá, megígértem, nemsokára:
Esküdtem Napom fejére; esküm nem lesz füst és pára.

Jó barátért, jó barátúl, nem illik a bajt remegnünk;
Szívet szívért át kell adnunk, út és híd helyett: szerelmünk.
Barátunkkal, hogyha szenved, szenvedni szoros kötelemünk;
Lásd, nélküle éltem dísze: fejem tisztessége eltűnt!«

Szól a Nap: »Beteljesedett szívem vágya valamennyi.
Első: itt vagy s meg tudtad őt, azt az elveszettet lelteni;
Azután: hogy én irántam benned tűz lobog, szerelmi;
S végre: ama gyógyíthatlan kórnak meg fogunk felelni.

Ember élete valóban mint az idő épp olyatén:
Egyszer nap süt, máskor zeng, zúg felettünk az ég feketén,
Máig részem volt a rosszban, most meg nincs oly boldog, mint én;
Lám, minden baj ellenére bajunk vége: öröm szintén.

Te pedig vigyázz, ne térj el esküvésed szent szavátul;
Meg kell hűséged mutatni annak, kit szeretsz barátul.
Keress íráját, fedd föl ami rejtve, s Napodtól magátul
Kérdezd: mit tégy, boldog mint lesz: meg nem fosztva sugarátul?«

Szól az ifjú: »Közelléted új akadály nékem s új baj:
Mit használ a jégnek, hogyha meleg jön rá, vízre sóhaj?
Rossz szerelem, kit ölelés fejez csak ki s szó meg óhaj.
Ha maradok: egyszer jaj; ha válok tőled: tízszeres jaj.

Jaj, ha elmegyek: utamon veszedelem hány előz meg!
Nyíl veheti szívem célba, ismeretlen helyen lő meg;
Annyi vész közt életemnek, hamar vége van időmnek -
Magamra vigyázhatok, de titkos végzetet ki győz meg?

Hallottam szavad, megértem parancsolatod velejét;
De a rózsával tövis jár, elveszi a gyönyör felét.
Most, Napom, légy még jobban Nap, úgy nézhessek vissza feléd:
Engedj menni, add velem csak a reményt, az élet jelét!«

Itt az édes ifju, ez az igazt khartvel, jóság tükre
Beszélget barátnéjával, gondjuk van csak kettejükre.
Gyöngyöt, melyre ifja vágyott, ád, emlékül mindörökre;
Istentől az áldást kérik hűség szeretükre.

Márvány - rubin- és agáttal - szebbet ember hol találjon?
Avagy kerti áloéval ciprus: mi tesz túl e bájjon?
Aki látja, felvidül, s a nem-látónak kell hogy fájjon -
De jaj ám a szívnek, amely kedvesétől kell hogy váljon!

Igy kettecskén ott-ültökben osztozkodnak érzelmeik.
Búcsut mond az ifju, elmegy, bánatai majd elnyelik;
Vért sírnak a Nap szemei, - tenger, ami onnan telik.
Mondja: »Véremmel az élet nem lakott jól ez ideig.«

Vándorolt vidámtalanul, mellét öklével püfölte:
Sír az ember, hogyha szívét a szerelem megbüvölte.
Mikor felhő járt az égen s árnyékot vetett a földre:
Őt a válás kínja ölte, nappalát is éjre füstve.

Szép szeméből mint a vér foly könyje, vízőzönné leszen.
Mondja: »Én rám hasztalan süt napfény, föl nem derítkezem;
Furcsa, hogy is vághat sebet gyémántszíven fekete szem?
Míg őt nem látom, haj, élet! bánatos kenyeret eszem.

Tegnap Éden áloéja dédelgetett, boldogítván;
Ma meg kínra tesz az élet, kését szívembe taszítván.
Ma lohad szívemnek tüze, tegnapig az élet szítván -
Most megismerem meséjét: ah, oly komor és oly hitvány!«

Igy szól s fölzokog bujában, reszket mint a nyárfalevél:
Boldogtalan, megtört szívvel sóhajt, vigaszt sohsem remél.
Barátnéjától szakadt el, kétségbe van esve, nem él -
Oh jaj, élet, tán kezébe maga ellen gyilkot tevél!

Hazamegy, leül az ágyra, hol sír, hol meg belekábul,
Barátnéja egy percre is ki nem megy gondolatábul.
Arca színe vész, mint fű, ha tél elején hó reá hull -
Igy tűn el hamar a rózsa, távol napja sugarátul.

Emberszív oly állhatatlan, többet kíván, bármit is nyer:
Sorsa ellen lázad, nem kell néki bú, csak örömtenger.
Vak, nem nézi a valót, nem fontol, számításra nem szer;
Sem halált, se más királyul maga fölött el nem ismer.

De, hogy szíve nyájas szókra készségesen hajlik, most a
Gyöngysort, amely Napjáé volt, fogta s e csodálatost, a
Kedvesének karján voltat, fogához hasonlatost, a
Szájához vivé, ölelé, szeme kútvizébe mosta.

Jött a reggel s jött egy ember, őt a palotába híván.
Ment az ifju; bátor, deli, üde volt ma, jót aluván.
Nagy közönség várt ott néző, sok szó esett hangos vitán:
A király kimenni készült, muzsika kísérte vidám.

A király felült, - nem olyan a sereg manap mint rég volt! -
Dobpergéstől szó se hallik, héjáktól sötét az égbolt;
Ebfalka lepi a földet, futkos, nagy zajt ver föl és port -
Megszenvedik ezt a mezők: annyi lesz ma ott a vérfolt!

Lövöldöztek, a mezőkön cikázva, belehevültek;
Azután a főbbek és a harcosok mind összegyültek,
Trónt csináltak, sátort üttek, vidáman letelepültek:
Csangi pendült, csaghan csendült, regösök belévegyültek.

Királyával ül az ifju, - hol őt kérdik, hol ő felel -
El-elmosolyodja magát: fényt szór foga fehérivel.
Közelben a fők, figyelve; a had nem zavar, nincs közel, -
Nem akarnak másról szólni egyen kívül: ez Tariel.

Megtér hősünk, holt szívével, könyjeit mezőkre ontja,
Csak szerelme van előtte mind éjente, mind naponta.
Fekszik, fölkel: álmod nem lel, aki szerelem bolondja,
S szíve számára tanácsit türelem hiába mondja.

Mondja fektiben: »Gyönyöröm, mihez hasonlítsam orcád?
Mihez fogjam termeted, a mennyeit, a ciprusformát?
Aki rád néz, bálványul vesz; szomorkodik, aki nem lát -
Ébren úgy se látlak s méltán; álmaimban jelenj meg hát!«

Míg ezeket mondja vala, sír, szeméből könyeső fut;
Szól szívéhez: »Légy türelmes, olyan mint egy bölcsességkút.
Türelmünk ha nincs: mi által, hogy győzzük le a kemény bút?
A ki rosszat túrni nem tud, Istentől örömhöz nem jut.«

Mondja végre: »Mert, oh szívem, így halál felé megyünk mi!
Néki szentelt életünktől ne hagyjuk magunk legyürni.
Alugyunk; ne lássék: mennyit ront ez a tűz itt belül, ni;
Barátnénk iránt nem illik szerelmünket dobra ütni.«

XIX.

Avthandil távozása Roszteván királytól; beszélgetése a vezérrel s kérése.

Reggel fölveszi ruháját, megy hazúl és mond im ilyen:

»Fáradozzuk, hogy szerelmes állapotunk rejtve legyen!«

Összegyűjti hát türelmét: »Uralkodjál most szivemen!«

Lóra kap, a fővezérnek házába mint hold bemegy.

Vezér ösmeri, fogadja: »Nap szállott be én lakomba!

Mihez fogjam e szerencsét? Rég volt ilyen, mint vagyon ma!«

Fogadja, köszönti, méltó magasztalásokat mondva -

Kedves vendég, kedves gazda: szép dolog így egy bokorba.

Leülteti hőseit a gazda, szíves szavaival,

Úlést készített alája szép selyemmel, kínaival;

A szobát, mint nap a földet, beragyogja e fiatal -

Mondják: »Im a jó szél hozzánk rózsasálatokat fuvall.«

Helyet foglal, s akik látják, az eszük megáll a szinte;

Mindenkinek odavan a szíve, aki rátekint.

»Ah!« nem egy, ezer is fölszállt. Most a házigazda inte

A családnak távozóra, megeredt azonnal mindje.

Hogy kiment a háznép, hőseit a vezérrel szólani óhajt:

»Nincs a palotában semmi, hogy szemed ne örködnék rajt;

Amit akarsz, megtörténik, rád a fölség mindenképp hajt:

Hallgass meg és vedd le rólam, melyben rád szorulok, a bajt.

Én azért az ifjuért, oly tüsszel, minő benne tombol,

Égek, öl a vágás hozzá s a különlet barátomtól,

Aki értem él-hal, lélek enlelkemből, sajátomból -

Ily barátért áldoznom kell, s nem keserűn: jószántomból.

Hogy őt lássam, szívemet ez fogva tartja mint egy háló.

Ott maradt ő, vár napestig, éjjel barlangjában háló;

Testvérül fogadtam őt, a napképűt, s a hű szolgáló:

Aszmat is hógom helyett van, hógomnál meg följobb álló.

Mielőtt elhagytam, esküt esküvéim, iszonyu nagyot:

»Visszajövök, ujra látlak, orcád ujra felém ragyog;

Fényt keresek számodra, kit sorsod ily sötétben hagyott.« -

Ideje már hozzá mennem, tán hevem is békén hagy ott.

Elmondék lám nem himezve, nem hámozva mindeneket;

Hogy mennem kell, s itt vagyok még: ez az, ami öl, ölöget.

Nem hagyom el esküszegve, csüggedőn a csüggeteget:

Volt-e boldog életében, aki egyszer esküt szegett?

A mit mondtam, menj, jelentsd a palotában Rosztevánnak;

Esküszöm fejére, néked, a vezérnek, marsalljának:

Ha el nem fog, nem maradok; ha elfog, hát engem szánnak -

Segíts rajtam, ne engedj át martalékul tűzhalálnak!

Mondd el: Őt, a kinek díszét minden szóló száj neveli,
Mint csodálom, Isten látja s milyen félelemmel teli.
De, hogy az az áloészál megigézett; ő tüzei,
Vonja szívem s ellentállni sehogysem tudok már neki.

Mondd el: »Nélküle, királyom, nem élhetek már jelenleg;
Ő bírja szívem; mi hasznom volna itt, reménytelennek!
Ha segíthetem, Te leszel legelső tudója ennek.
Halálom, ha nem segítem; de az esküt nem szegem meg.

Távozásom ne busítsa, szíved meg ne háborítsa;
Legyen sorsom azonképen, amint Isten igazítja.
Ő teheti, tegye is, hogy ami tied, hozza vissza;
S ha nem jövök vissza: élj Te, s gyilkod ellenségid irtsa!«

Mondja most még a naparcú: »Száz szónak is egy a vége,
Lásd-e, mindezt a királynak mondd el, járulván elébe;
Mondd: eresszen engem útra; légy lovagom, magam képe
S fogadd százezer aranyam fáradozásid fejébe.«

A vezér kiáltva mondja: »»Tartsd meg a dugaszt magadnál!
Hogy engem meglátogattál, nem kell már nagyobb kegy annál.
Ha elmondom a királynak mindazt, amit számba adnál:
Szép megbizás! múlhatatlan, hogy az nékem nagyon használ.

Esküszöm fejére: megöl, nem hagy bennem szuszt; te mennél,
S aranyad neked maradván, engemet a földbe tennél.
Vedd el inkább életemet, - van-e drágább kincsem ennél? -
Nem megmondani való az, nem mondom meg, bárhogy esdjél.

Milyen bölcsesség van abban, életünket így kitenni?
Vagy megöl, vagy megver, mondván: »Hogy merted ezt szádba venni?
Hát hol volt eszed, hogyan tudsz ördögül így megjelenni?
Élet vagy halál, melyik jobb? Könnyü arra megfelelni.«

S ha elenged is a király, mért csaljuk meg a sereget?
Hagyjunk távozni s csalódva sovárognunk fényt, meleget?
Hogyha elmegy, ellenségünk mind lovat kap, mind fenyeget -
Minek héjakká nevelni ezeket a verebeket?««

Sírni kezd az ifju: »Jobb lesz, kést döfök szívembe végül!
Haj, vezér, te a szerelmet nem ismered, csak hirébül,
S nem láttad a más szerelmét; nincs fogalmad esküvésrül;
Mert ha volna: nem hinnéd, hogy boldog legyek nála nélkül.

Megfordúl a nap, ha nincs is megfordíthatója senki.
Most gyerünk segítni; nekünk napnál többet ez teszen ki;
Én dolgomat én tudom: ezt bánja szívem, ezt esengi,
S avatatlanok tanácsát ember inkább megkesergi.

Mit kötsz engem a királyhoz, avvagy az ő seregihez!
Nem vagyok ura eszemnek, két szemem se lát, csak könyez.
Jobb lesz mennem, mint maradnom; hitlen embert esküje tesz.
S bölcs ember még több okulást elmúlt fájdalmakból szerez.

Most, vezérem, mi dolog ez, hogy' kaphatlak ily beszéden?
Kő ne olvadjon viasszá; magamat én vassal védem.
Mind e könnypatak, mit ontok, nem sírhatja le veszélyem;
Egy nap te is rám szorulhatsz: légy hát most nekem segédem!

Önként hogyha el nem enged, hát majd hírént-tudtán kívül
Oldok kerekét; mikorra észreveszi, helyem kihül.
Tudom, nem lesz bántódásod, hacsak másért föl nem hevül -
Menj hát, mondj el mindent néki, ne félj: ki nem ejt kegyibül!«

A vezér szól: »Tüzed lángja énreám is átharapott;
Nem nézhetem könnyeidet, magamat is megríkatod.
Szólni olykor jobb, mint nem; de aki szól, ló néha bakot:
Jól van, szólok, tán segítek, - bár dühétől meghaljak ott.«

Igy beszélvén, a vezér megy, siet föl a palotába.
A király ül, öltözöten, napként, ragyogó ruhába;
Félsz fogta el a vezért, a bátorság leszállt inába;
Hebeg, ott áll, hadi eszme nem tud szökkenni agyába.

Nézi a király a vezért, szomorúan amint ott áll;
Kérdi: »Mit tudsz, mi bajod, hogy oly igen elszomorodtál?«
Mondja: »Semmi; boldogtalan fejem, mire is jutottál!
Ölj meg engem, mielőtt még gyászhiremtől iszonyodnál.

Halálommal én fájdalom nem növekszik, nem is apad:
Félek, bár követnek félni semmi veszélytől se szabad:
Avthandil el akar hagyni, kér, nem fogadja szavamat;
Amaz ifju nélkül élni szégyell - úgymond - a nap alatt.«

Valamit csak tudhatott, így ijedt nyelvvel mindent elfujt:
»Igy van - mondja - rövid szóval az egész ügy; lám ilyen sulyt
Vonszol bánatos szívében, vigaszt néki semmitem nyujt.
S igazad lesz, hogyha engem haragod kiméletlen sujt.«

Magából kikelve hallja ezt a fölség; szóra siket,
Színehagyott, rettentő lesz, aki látja: holtra ijed;
Fölkiált: »Mily ördögséget téssz, kicsoda mond meg ilyet!
Szent igaz, hogy rossz ember a rossz hírrel örömet siet.

Kellemetes hír gyanánt oly gyászos szókat mondtál, róka.
Több ez, mint hogyha öletlen hagyván, bíznak árulókra.
Ördög, hogy' volt bátorságod, bírni nyelved ilyen szókra!
Ördög mása, nem vezérnek, nem vagy te jó semmi jóra.

Hát illik-e, fölséget hogy ilyen módon megbántsanak?
Hát fölség fülébe illők az ilyetén cudar szavak?
Mért is nem lettem kukává, mielőtt még hallottalak!
Ha megöllek, rajtam szárad véred: azért nem bántalak.«

Kijelenti: »Szerencséd, hogy ő küldött volt; mert ugy éljek,
Máskülönbem most fejeddel rögtön megrövidítnélek.
Menj, kotródj, te sátánfajzat, aljas, örült, rusnya lélek!
*Sabas*⁸ szó, *sabas* az ember, *sabas* ügy, *sabas* ítélet!«

⁸ Zsidó szó, amely megvetésre méltót jelent; az eredetiben is így van.

Most felugrik, falhoz vágja székét: összetörik belé;
Már határoz, töprenkedik; szép csöndesen fölfelelé:
»Hogy' mondhattad, el fog menni ő, ki szebb mint egy aloé?«
Meleg könyje a vezérnek arcán folydogál lefelé.

Jóljárt ám, hogy eltűnt; reszket, mint kit félelem szorongat;
Fejít féltve, rókamód ment, megrakták: sebet visz onnat;
Vitézül jött, reményvesztve, szégyenkezve megy viszontag -
Ellenség nem bánthat úgy, mint bántjuk olykor minmagunkat.

Mondja: »Bűnöm büntetése mennyi lesz még, Uram, m e n
Mért csalódtam elvakulva, s mi vidít föl már engem, mi?
Hogy' lehetett ilyen hírral a király elébe menni?
Ez óráért életemben nem vigasztalhat meg semmi.«

Gyászfekete kedvvel, búsan a vezér most hazabaktat:
Morcosan, szomorú képpel Avthandilnak ily választ ad:
»Mit ujságoljak vidámat, botránykő levék miattad!
Oh jaj én szegény fejemnek, nem élem túl e siralmat.«

Kéri a dugaszt, habár még szeme könnyel telis-teli;
Mily különös: bánat helyett egyszeriben kedvít leli.
Feljebbvalót sért ajándék, ha - csupán ígéretbeli;
Mondják: dugasz még a poklok urát is megengeszteli.

»Hogy milyen lett, mit nem rendelt, elmondani sokba telne:
»Mily hülyeség, bárgyuság! Mily rosszaság, mily gonosz elme!«
Nem is megyek emberszámba, nem ismerek én fejemre;
Kész csoda, hogy meg nem ölt; tán Isten bírta türelemre.

Egykor tudtam, mit kell tennem; bölcsességem most odavan!
Félek, tartós lesz haragja, ez keserít minduntalan.
Isten intézése nélkül ember fia nincs bútan;
Te a szenvedést szereted s a halálba mégy vidosan.«

Szól az ifju: »»El nem menni énrám nézve nem lehető;
Meghal lám a fülmile, ha kiszárad a rózsafató:
Vizet kell annak keresni, megtenni, ami tehető;
Hogyha nem lel, mit művelhet, vigasztalást hol nyerhet ő?

Nála nélkül nem tudok én már sem ülni, sem pihenni,
A vadállatokkal inkább kóborolni, velük lenni.
Mit kérnélek máskülönben: engedjete hozzá menni?
Jobb nem élni épenséggel, mint elégedetlenkedni.

Mind azt hajtom: a király, bár most haragját túrvén türöm,
Megérti, hogy ezt a tüzet - ezt a vágyat - le nem gyüröm.
S engedni ha el nem enged, titkon ő tilalmát töröm;
És ha meghalok, derül-e a királyra még egy öröm?««

Étellel-itallal illón lakván, elbeszélgetének.
A vezér mint gazda kínál szép ajándékot a szépnek;
Mind akik jelenvalának: juttat ifjúnak ő s vénnek.
Válnak végre, ment az ifju: alkonyata lőn a fénynek.

Izen Néki: »Méltó díjat néked hogy' küldök, hogy' adok?
Mikép tudjam megszolgálni, amivel adósod vagyok?
Életben ha megmaradok, érted élek, érted halok;
Mert szeretsz: viszontszeretni fáradságot nem sokalok.

S hogy ő milyen páratlan jó, kell-e dicséret felőle?
Nincs derekabb ember nála cselekvésre és erőre.
Egymást pedig megsegélnünk férfiakhoz nem illő-e?
Bajban levő ember inkább szorul testvérré, szülőre.«

XX.

Avthandil távozóban beszélget Sermadinnal.

Szól, parancsol Sermadinnak a naparcú, aki ragyog:
»Ez a nap reményem napja, engem boldogítani fog;
Ez a nap lesz hűségednek próbája,« És ez a dolog
Érdemes, hogy történetén csupa szem-fül maradjatok.

Mondja: »Roszteván nem enged, egy szó nem sok, annyit sem hall,
Nem érti, hogy mért s mi lehet, ami engem úgy lefoglal;
Nem érti, hogy *nála* nélkül - kinn, vagy házban - lelkem elhal,
S hogy igaztalanságért az uristen sincs irgalommal.

Cserben hagyni őt eszemben sincs, erőm föl sem is éri;
Aki álnok és hazug, az Istent bántja, bűn kíséri.
Szívem, őt nem látva eláll, búsul, gyászt ölt, a mely síri,
Örömet be nem fogad már, meghal, sóhajt, szenved, sí-rí.

Jó baráttól jó baráthoz a baráti próba három:
Közellétünket kívánom, távollétünket nem állom;
Mindenemet fölkinálok, titkom nincs, övé sajátom;
Védem őt, segítem, érte a világot összejárom!

Mit hosszabítom a szót még, ideje lesz rövidítnem:
Alattomban elmenetel, - más ír én szívemre nincsen.
Téged meg, amire kérlek, tedd meg visszajöttömiglen;
Légy erős, hogy végbemenjen amit elrendelek minden.

Szolgáld a királyt, e tisztre mindenfölött légy figyelő.
Jóságodra, hűségedre sok tanú van előkelő.
Tartsd fenn házam, légy a hadnak gondját hűséggel viselő;
Folytasd azt a szolgálatot, amit tettél eddigelő.

Szembeszállva ellenimmel, sohse merj erődön fölül!
Légy a jók iránt kegyelmes, ártóidon ne könyörülj;
Nagy lesz majd ha megjön gazdád, tartozása, melyet törül:
Nem vesz kárba jó szolgálat, mit kiki tesz ura körül.«

Sermadin, ezt hallván, nem tud hova lenni a sirástól,
Felel: »»Oh hogy félek eme kormányzói megbizástól!
Szívem bánatba merülvén, mihez fogjak, tőled távol?
Vigy el engem, nincs oly munka, melyet szolgád el nem vádol!

Ilyen reneteg nagy útra hogy indulhat valaki el?
S jó rab ne segítse bajban az ő urát, akit szível?
Itt maradni, rád gondolva, eltüntre, nem szégyen?!«« Felel
A fiatal: »Nem viszlek el, sirást akár mennyit teszel.

Nem minthogyha szerelmedben nem bizakodnám komolyan!
De lehetetlen a dolog, minden környülállás olyan.
Kire bízzam házamtáját, megbízhatóbb mint te hol van?
Nem vihetlek, nem, nem, hidd el s ne légy oly maradhatatlan.

Szerelmesül erdőt-mezőt be kell futnom bolond hittel;
De aki csak sírva szeret, hasznát abból ugyan mit lel?
A szerelem köz velem, mint bármely naggyal és kicsiddel:
Igy van életünk teremtvé; az igazat mondom, hidd el.

Gondolj rám, ha elmegyek is, engem szeress csak egyedül:
Ellenségtől nem tartok, ha szolgám marad hű felemül.
Aki férfi, legyen bátor, dolga bárhogy megnehezül;
Nem szeretem, hogyha ember piszkos ügyet el nem kerül.

Én az vagyok, aki nem gyűjt ugorkákat, hogyha vének;
Az, akinek barátjáért a halál is öröm s ének.
Aki megvált napfényétől, nincs maradása szívének -
Házamat ha elhagyom, hát egyéb dolgok mért kötnének!

Most utolsó akaratom vedd át, Rosztannel közöljed,
Meggérem majd: örködjék mint növendékemen fölötted.
Ha meghalok, sátánhoz ne térj: magadat meg ne öljed,
De sirass el, hullass értem szemeidből egy-két könnyet.«

XXI.

Avthandil végrendelete, Roszteván királyhoz, titkos távozása előtt.

Leül, megható szavakban végakarátát jelenti:

»Oh király, én eltüntem a keresettet megkeresni;
Míg őt újra meg nem látom, hozzá fog szívem repesni -
Bocsáss meg mint Isten s áldj meg, ne hagyj ennélkül elesni!

Tudom, ezt az eltökélést fölrovod nekem; de látod:
Okos ember nem felejt el szívéhez nőtt jóbarátot.
Platónak szavával élek: - ez idézést megbocsátod -
»Hazugság és képmutatás szenny a testen, lelken átok.«

Hazugság a rosszakrossza, minden rosszaság feje; s mér?
Csaljam meg barátomat, ki testvér vélem, több mint testvér?
S hogyha megteszem, a bölcsék tudománya nékem mit ér?
Ők tanítják: »Szeretemben boldogságunk élete él.«

Olvastad, hogy megszólták a szeretet apostolait;
Hogyan mondták, olvasgatták, emlegették szép tanait:
»A szeretet fölmagasztal« valamennyi erre tanít.
Nem hiszed Te - hogy hinné más, aki semmihöz se konyit?

Aki nékem létem adta s ellenségim ellen erőt:
A nem-látható Hatalom, aki segít minden levőt,
Az a halhatatlan Isten, aki megszab véget, időt,
Az csinálhat egyből százat, százból egyet, egy perc előtt.

Nem esik meg semmiféle ügy, hanemha Isten által.
Napfényt nem látó viola szárad, rózsató halált hal:
Ő, ki oly szép, hogy a szem, ha látja, megtel vidámsággal, -
Ellenállhatatlanul vonz, életem akár mily kárt vall.

Bár haragszol, megbocsáss, hogy akaratod ellen tettem;
Hanem, tőle megigézve, maradásom lehetetlen.
Hogyha el nem mennék hozzá, elszáradna testem-lelkem;
Mily örömet lelnék bárhol, békémet ha föl nem leltem!

Búslakodnod kár lenne, a könyhullajtás mire való?
Elháríthatatlan mindaz, mit a jó ég fejünkre ró.
Mítse venni föl, vitézül türni bajt - oly ősi e szó;
Nincs az élők közzül egy se, végzetét cserélni tudó.

Amit Isten ítelt rólam, teljesedjék! Visszajövéni
Utamból és átalesvén hányatásim haván, hevén:
Lássalak vidám- s dicsőnek, kincs közepett, - mint a fővény -
Mit tegyek rá díszül? »Örök áldás legyen Rajta s Nevén!«

Oh király, ha jó e tanács, - s ellenkezőt ki ajánljon? -
Elutazásom miatt Te sohse búsulj, oh királyom!
Én a csalafintaságot, aljas tetteket utálom:
Szégyelném, ha szemben állok majd veled a másvilágon.

Aki nem felejt barátot, sohse veszít, mindig nyerő.
Utálat az álnok ember, a csalárd és hiteszegő.
Oh dicső király, előtted sem leszek én színeskedő;
Rossz gavallér, kinek lelke nagyra, tette kicsire nő.

Rossz gavallér, kinek képe sáppadoz a harc hevénél,
Aki hátra iramodik, a halálra gondol és fél!
Gyáva ember mennyivel jobb: vásznat szövő rongy *személynél?*
Többet ér, ha nevet szerzünk, mindenféle szerzeménynél!

A haláltól meg nem véd se szűk ösvény, se szikla-várfal;
Egyformák vagyunk előtte, ha erős, ha gyöngé vállal.
Végre is a föld a szolgát egy sorba teszi urával:
Hitvány élet sohsem ér föl a dicsőséges halállal!

Félek, oh királyom, mindezt megjelenteni egy szóig;
Aki nem vár minden percben a halálra, csal s csalódik;
Éjjel-nappal jön az, minket egyesítve utolsóig -
Jussak eléd mentül elébb, vagy ha nem: hát koporsóig!

Sors, a mindent eltüntető, engem hogyha eltüntetne, -
Úton, idegenben múlték s nem hullna rám szülém könyje,
Nevelő- s baráti kéztől mégcsak szemfedő se fedne:
Vajha érző és szerető szíved szájalommal lenne!

Jószágom töméntelen van, szeri-száma sincs azoknak;
Szegényidnek add a kincset, szabadságot a raboknak;
Adj, akinek nincsen, annak: minden árva legyen gazdag,
Legalább ők emlegetnek áldva s értem imádkoznak.

Mindenemet a mi csak lesz, fölös kincsem oszd ekép szét:
Felit árvák otthonára, hidművekre másik részét.
Ne sajnáld így elpazallni, értem, javaim egészét:
Nincs kivüled, ki levénne rólam mind e gondok vészét.

Azután majd hirt se hallasz, élek-e még vagy csak voltam:
Hát imádkozz lelkemért, ezt írva kérem, megfontoltan;
Ne örvendezzen a sátán, hogy szekerét én is toltam;
Esdj bocsánatot azokra, mikről számolok majd holtan.

Sermadint, én kiválasztott rabszolgámat, oh királyom,
Vedd kegyedbe; míg ez év tart, sok bánatot kell hogy álljon.
Vigasztald kegyelmeddel, hisz kegyelemhez szokott nálom,
Nehogy szemeit kisirja, könnye mint vér folydogáljon.

Ime végső akaratom, ezt saját kezemmel íram.
Elmegyek hát, oh nevelőm, bolond szívem le nem bírám.
Ne busulj, ne öltösz feketét jó királyom, kegyes bírám;
Hisz boldog vagy, - ne is érjen, amit ellenséged kíván.«

Végakarátát megirván, Sermadinnak adja nyomban,
Mondja: »Vidd el a királyhoz, okossággal járt azonban;
Senki bármely szolgálatra nem válik be nálad jobban.«
Általadván, sirni kezd, foly vérszín könyje egyhuzomban.

XXII.

Avthandil imádsága elutazása előtt és titkos szökése.

»Föld és égnek magosságos Istene« szól esdekelve,
»Olykor szenvedést adsz, olykor a kívántuk jót betelve;
Ismeretlen s mondhatatlan, fejedelmek fejedelme,
Vágyaknak királya, engedd, vágyamat hogy hadd győzzem le!

Isten, Isten, ki a földet birod és az égiboltot,
Ki szerelmet alkotál és törvényein nem türsz foltot, -
Lásd, napomnak, legfőbb jómnak kezéről a sors leoldott:
Ne hagyd elmulni szerelmem, melyet Ő szivembe oltott!

Isten, Isten, rajtad kívül aki szánná, senkim sincsen,
Utam bárhová visz, kérlek, a te irgalmad segítsen,
Ellenség torától, éjjel tenger viharától mentsen;
Hogy majd élve, lábad elé szent áldozatimat hintsem.«

Imádkozván, lóra ül és kioson a vár kapuján,
Sermadinját visszaküldi, meg nem könyörülve búján.
Sirt a szolgál, keblire dőlt, szeme nem volt dús köny híján,
Míg urát viszont nem látja, sohsem lesz ő többé vídám.

Megyen hát az ifju. Most egy másik történetbe fogok:
Az nap csendes a palota, vendég abban egy se forog;
Annál hangosabb a reggel, dúl-fúl a király, szomorog,
Hívják a vezért, megijed: főbenjáró ez a dolog.

XXIII.
Rosztván király értesül Avthandil eltávozásáról.

Hogy belép a palotába s reszket, rátekinte Rosztán
S mondja: »Mit beszéltél tegnap, nem emlékszem többé tisztán;
Sértődve, haragra gyúltam ellened, türelmem fogytán,
Hűséges vezérszivednek keserűséget okozván.

Hogyha emlékszem, ez egy az: mért oly igen bántottalak?!
Igaz szó a régi bölcsé: »Mi szül minden bajt? A harag.«
Nem tettél így máskor; elméd előbb mindent megfur, farag.
De most mondd el, amit mondtál, ismételd a szót ujjolag.«

Elbeszéli a vezér, hogy mi volt az a tegnapi szó,
Meghallgatja Rosztán s felel, válasza csak ily rövid: »Oh,
Hát bolond vagy? Hinnem kell, vagy én volnék a Lévi zsidó?
Ne mondj ilyet, ne légy engem halál torkába taszító!«

Kimegy a vezér s keres bár, nem lel vígaszt semmi áron.
Jönnek rabszolgái sírva: »Elutazott, nincs immáron!«
Szól: »Már én be nem megyek, a voltat vissza nem kívánom;
Jelentse aki akarja, már én szóltam, azt is bánom.«

A vezér hogy nem jött vissza, küld a király más emberért,
Jött egy, várt és kívül maradt, belépnie, szólnia félt;
Roszteván gyanút fogott, a szorongástól szíve alélt,
Mondja: »Eltűnt kétségkívül, aki száz víg társsal fölért.«

Tünődik lesütött fejjel, szívéen nagy keserűség ül,
Mélyen fölsóhajt, körülnéz, rabszolgának mondja végül:
»Menj, hogy jöjjön és beszéljen; jöhet szégyenkezés nélkül.«
Jön is a vezér, de halvány, féltiben csak zöldül-kékül.

Palotába lép ujonnan, nem vigan, sőt keseregve.
Kérdi a király: »Napunk hát eltűnt, nincs maradi kedve?«
Szóval mindent megjelentett, hogyan ment el titkon, szökve:
»Nem ragyog reánk a nap már, időnk változott hidegre.«

A király ezt mikor hallja, nagy fenszóval egyre kiált,
Mondja: »Óh jaj, növendékem, húnyt szemem már sohase lát!«
Tépi arcát, ősz szakállat, - nézik döbbenve a királyt -
»Merre mentél, fényoszlopom, hova lettél, hol jársz, mi tájt?

Magad hogyha el nem veszted, sohsem fogsz te magad lenni;
Sok lesz nékem, növendékem, annyi bajjal verekedni!
Egyedül hagysz, eltaszítasz, ki fog mint én úgy szeretni?
Míg viszont nem látlak, nincs nyelv, bánatom kifejezhetni.

Látlak-e még, mikor vígan vadászatról jössz egyenest?
Mikor játszik, labdát rugdal az a sugár gyönyörű test?
Hallom-e még hangodat, a fülnek olyan bűvöletest?
Nem kell trónom s palotám, hisz nálad nélkül nappalom est.

Tudom: éhen nem halsz, utad bármerre visz s bármit is ad,
El fog tartani akárhol teli tegzed, ügyes ijad;
Tán az Isten megkönyörül, s bajainkra szép nap virad -
De ha meghalok, csemetém, rajtad kívül más ki sirat?«

Harangzúgás hallatszik be, számtalan sok fegyveres gyül.
Palota előtt a főbbje búban őrvöng seregestül;
Lökösödnek, dulakodnak, sok fej koppan ütlegektül;
»Vége, mondják, elvesztünk, a nap lehullott az egekrül!«

Látja főbjeit a fölség, sóhajt, könybe lábadt szemmel,
Mondja: »Hej, napunk sugara előlünk mért rejtezett el?
Miért unt meg, mit vétettünk, mért hagyott, mért feledett el?
Ki fog bánni oly jól, mint ő, a sereggel, a sereggel?«

Vígasztalan sírt, panaszkodt mindenki, csak későn lett csend.
»Tudjátok meg - szólt a király - egyedül, vagy szolgálával ment?«
Jön Sermadin, rabszolgája, röstelkedett, meg is döbbsent,
Keziben a végrendelet, sír, az életnek nem örvend.

Megjelenti: »Ezt az írást én találtam, ágyamon volt.
Rabszolgák őt látták, sírva mind a haját tépte, tombolt.
Maga tünt el, társra: vénre, ifjura még nem is gondolt...
Ha megölsz, hát igazad van, életem ugyis lerongyolt.«

Végrendelet olvastakor oly sokáig sírtak, hogy még!
»Hadseregem ne öltözzék víg színekbe!« szólt a fölség.
»Esdeni szegények-, árvák-, özvegyekért meg ne szünjék;
Adakozzunk, őt segítsük; utját áldja meg a mennyég.«

XXIV.
Avthandil második találkozása Tariellel.

Hold ha távozik a naptól, távozóban inkább derül,
De a rózsza nap hiján csak elszárad, elszintelenül:
Kedvesünk ha nem látjuk, a régi bú fölelevenül:
Közel a sugár lesüti, közeléből messze kerül.

Most elmondom: hogymint volt a leventének indulása:
Megyen, szíve forr és zokog, szüntelen tart könyhullása;
Meg-megfordul, esedez a naphoz, melynek nincsen mása,
Visszanéz, szemét kitepné, hogy az édes valót lássa.

Majd elájul, nincs ereje, gyakor mozdulatra való,
De szemének kútja buzog, ere dús van, könnyel folyó,
Hátratekint, keservével küzd hiába, ő van alól,
Tovaléptet, azt sem tudja: hova, merre viszi a ló.

»Hej, virágom, mondja, híved vígasztalan s vígaszt nem lel, -
Gondolatom veled marad, hozzád szállok bús szívemmel;
Ugy szeretnék látásodban elmerülni siró szemmel!
Boldogít, hogy néked vagyok alávetve szerelemmel.

Mi vár rám, míg viszontlátlak? Milyen öröm viditana?
Megölném magam, ha tudnám, hogy az meg nem inditana;
De hisz tudom, holtom hire gyászt szivedre zuditana,
Azért inkább hadd áradjon tovább könnyeim folyama.

Te a napnak rokona, ki beragyogod éjjeletem,
Kit az Örökkévalóság szült, amelytől ő is eredt,
Ki előtt az ég lakói hajtanak mind térdet, fejet:
Maradj hű s könyörögj értem, míg a jó ég visszavezet!

Te, akit az ó kor bölcse Isten képmásának hívna,
Ne hagyj elcsüggedni foglyod, akit szorit vasbilincs ma! -
Én márvány-rubint kerestem, s egy agátkristályom sincs ma:
Nem maradtam közel hozzá, s tőle távol, járok sirva.«

Igy szaval, kiált és tűnik, mint a gyertya fogy, elégve,
Fél, hogy eltalálna késni, hát siet, kocog elébbre.
Örül, mikor eljön az éj és a csillagraj az égre:
Hasonlítgatja, megújul, föl-föltekint, szólal végre.

Igy beszél a holdhoz: »Kérlek, Istened nevére, óh Hold,
Hisz szerelmet a szeretők szívébe csak a te szód olt,
Nálad van az orvosság, fogd pártul őt, erejét pótdold,
S látnom őt, ki szép mint magad: esedezz, hogy ezt kimódold!«

Éjjel üdül, nappal szenved, este lóra ül és üget,
Le-letér a partra, nézi a habokat, verdésüket,
Tengervízzel egyesíti könnyeit, a keserüket,
Azzal megy - az út ugyanaz - sebtén, mert az idő sürget.

Megy hát panaszkodva s mint áloéfa tündökölve,
Hol mezőn, hol sziklás tájon, néha egy-egy kecskét ölvé.
Meksüti, eszik s tovább mén, szivében Marichnak elve,⁹
Mondja: »Eldobtam a rózsát, s végzetem most be van telve.«

Nem sorolok mindent el, mit ifjam még tovább is mondott,
Szólván még sok szellemes szót, különféle kedves dolgot.
Kivörösödtek szemei, közben annyi könnyet ontott,
Míg boldogan megpillantá a kaput és a barlangot.

Aszmat, mikor őt meglátja, fut elejbe, sirva fakad,
Van öröme akkora, hogy nem talál reá szavakat.
Lováról leszáll az ifju, átöleli, szól, elakad...
Rég várt vendéget az ember annál szivesebben fogad.

Szól az ifju a leányhoz: »Hogy' van gazdád, hol jár vajjon?«
Sirni kezd a lány, egy tenger lett az, mondja siró hangon:
»Itt hagyott, hogy eltávoztál; unalom ül e barlangon -
Többet nem tudok felőle, se nem látom, se nem hallom.«

Elszontyolodott az ifju, mintha sziven döfné dárda,
Szól a leányhoz: »Hej, hugocskám, férfitól ez még sem járja!
Mért szeg esküt? Én sem csalok, mért visz ő csele-csalára?
Ha nem állja, mért ígérte, s ha ígérte, mért nem állja?

S nála nélkül a világon lelkemnek ha nincsen lelke,
Mért felejtém, mért hagyám el, mért nem gátolt meg, mi lelte?
Hogy tökéltetett el ilyent, szent esküjét hogy feledte?
Ámde annyi rosszat értem, mi sem lep meg már felette.«

Szól az ifju lány ujonnan: »Igazad van, szidod méltán;
De hogy a valót beszéljem (ne gondold, hizelkedés tán), -
Ugye sziv kell, hogy az eskü meg ne szegjék, innen célján?
Neki meg már nincs szive, csak végét várja, ennek él mán.

Szív és lelkiismeret és gondolat... egy függ a mástól;
Ember szív nélkül nem ember; mit ért az a fogadáshol?
Szivünk hogyha távozik, hát mind a többi hozzápártol...
Mit láttad te, mit tudod te, hogyan ég ő, mily tüzlángtól.

Testvéred hogy idehagyta: ne ülj tenmagadon törvényt;
Én ha mind elmondom, amit tudok, mindent, ami történt:
Elfárasztja nyelvem holtra és kavár szivemben örvényt;
Mégis elmondom, mert láttam mindent, amik őt gyötörték.

Ilyen büntetés mint néki, alig jutott valakinek:
Elkeseredhetne rajta ember tán nem, de a kövek.
Tenger telne ki belőle amit sirt, az oly rengeteg;
Könnyű bölcsnek lenni távol azoktól, kik verekszenek.

Mikor elmenőben volt, én kérdém - igen búsult, gyászolt -
Mi lesz, Avthandil ha megjön? Adjál megbizást! Ó rám szólt:
»Nincs mit félni; meg nem szegem, ami köztünk fogadás volt.
Állom a kötést, e tájról nem távozom, ezt ujságold!

⁹ Marich, a hadisten.

Nem hágom át törvényünket, esküm mint a szikla szilárd;
Itt maradok és bevárom őt s a szabott időhatárt;
Ha nem élek, sirasson meg, temessen el, ahol talált:
Álmélkodhatik, ha élve talál, mert az élet csalárd.

Amióta hegység állott én napom és magam közé:
Egyre sirnom kellett, könnyem a mezőket megöntözte,
Sűrű sóhajtásim nőnek, mint az elítélt bűnösé,
Itt feledt a halál, sorsom koszorúmat bekötözte.««

Mily igaz egy közmondás van Kínában egy kőbe vésve:
»Aki nem keres barátot, önmagának ellensége.«
Ő ma sáfrány, kit sem rózsza, sem viola föl nem ére:
Ha keresed, keress olyant, aki épen magadféle.«

Szól az ifju: »Nincs igazad, hogy haraggal illetem őt,
Csak azt vallom: mint barátja megtettem a tőlem telőt,
Hontalanul, mint a szarvas vízre, járok erdőt-mezőt,
S őt keresem, rá gondolok, bolygatván az elmúlt időt.

Márvány s gyöngyház kedvesemet lám gyontárrá tudtam tenni,
Nem ott lenni hozzá közel, szeretni és szerettetni.
Tudtam Isten képmásának, titkon szökve, gáncsot vetni
S jóságukért hála helyett búval-bánattal fizetni:

A királyt, én nevelőmet, Isten oltalmával dicsőt,
Ki atyám volt, nyájas, édes, szemet húnyt hibáim előtt,
Cserben hagytam hűtelenül, feledve a multat s jövőt.
Áldhat-e még isten jóval, mint én ilyen bűnben levőt?

S mért esett meg mindez rajtam? Egyedül barátságomért.
Hű maradtam, visszajöttem, átutazva sok napot, éjt;
S most im itthagya engem búra, eltűnt - hova, mely utra tért?
Fáradtan és sirva kérdek, bús orcámmal várom a bért.

Ámde hugom, már elég a szóbeszédből, időm kerget,
Követem a bölcs tanácsot, leteszem a régi terhet;
Megyek, hajszolom: vagy meglesz, vagy halálom elközelget.
Legyen a mit sorsom rendel - Isten ellen ki perelhet?«

Nem szólt többet, de a mécses újra eltört. Avval indul,
Távozik a barlangtól, megy parton, fákön, réteken tul.
Fujja szél a tér mezőket, szép orcáját fujja rúttul -
»Mért küldtél ily balszerencsét?« kérdi feddődözve a sorstul.

»Mindenségbiró nagy Isten, uram, bárha bűnre tértem, -
Kedvesemtől elszakadva, mért kell ilyen osztályt érnem?
Kettő helyett gondolkodni egynek - mily veszélyes, érzem;
Ki szán, hogyha meghalok és nem hazámban hull ki vérem?

Rózsabokrétát dobott rám jó barátom, szíven sebzett.
De amelyet velem esküdt, nem tartá meg azt az esket;
Sors, ha őtet elragadod, szivemet is megrepszted!
Ő szemem gyönyörúsége, más barátom egy se tetszett.«

Mondja még: »De bámulom a bölcs embernek gyászolását!
«Mit busulok, mért engedem könnyeim szabad folyását?
Jobb az ügyről gondolkozni, vitatni az ész tanácsát!»
Jobb lesz mostan őt keresnem, a ragyogó napnak mását.«

Hozzáfog a kutatáshoz, közbe-közbe könyje szakad;
Kutatja, kiáltja, hívja, mulaszt mind éjt, mind napokat.
Három napon hegyet-erdőt, partot, mezőt elhagy sokat,
Nem találja, búsan lépked, sehol híradó sem akad.

Mondja: »Isten, mit vétettem, ellened mi nagy bűnt tettem,
Hogy ily sorsra ítéltettem, bűnhődésem így elvettem?
Oh, csak halld meg imádságom s úgy ítélj, ítélj felettem:
Rövidítsd meg napjaimat s így a kint is, melyre lettem!«

Amint menne, hátrafordul a siralomhalvány vitéz,
Hegytetőn haladtában egy napsütte mezőre lenéz,
Egy fekete lovat lát meg, mely ott gazdátlan legelész,
Mondja: »Minden okvetetlen ő lesz, kételkedni nehéz.«

Földeríti ez a látvány, szíve bezzeg tüzesen ver,
Bánat után az öröm csak tízszer nagyobb, nem: ezerszer!
Megjön arcszine, föléled, szeme csillog: veszt-e, vagy nyer? -
Mint orkán fut le a hegyről, közelebb, az ifju ember.

Tarielt hogy észreveszi, uj szomorúság találja:
Az már az utolsóban van, halvány képe holtra válva,
Öltözte össze-vissza, arca megtépve; az árva
Nem hallott már mitsem, készült léte másik oldalára.

Jobbfelől egy holt oroszlán és a kard van, vérrel földött,
Balfelé egy megölt párdúc, földhözvágta ezt a dögöt.
Nézi, s könyje, a keserű, mint kút öntözi a rögöt,
És szívének üszke ismét lángra, forró lángra szökött.

Az nem lát szemével, zárva öntudatának rekessze,
A halálhoz jár közelebb és az élettől van messze.
Nevén hívja, szól, szavával tudatát hogy fölélessze:
Mindhiába; csügged: eszköz, testvérül segítni, lessz-e?

Kezével könyét letörli, egész lelke a tetemen,
Körüljárja, nagy fennszóval szólongatja: »Tarielem!
Nem ismersz-e, Avthandilt, ki néked áldoz csüggetegen?«
Annak ugyan szólhat, nem hall, szeme nyitva, érzéstelen.

Elmondom: tovább mi történt, a valóhoz mit sem adva.
Megtörli szemét Tariel, ébred ismét öntudatra,
Fölismeri, ölelgeti, mint testvérét szorongatja:
Nem volt ilyen még sohasem, tanúm rá az egek atyja.

Mondja: »Testvér, én megálltam, nem fordítám meg szavamat.
Mily öröm, hogy látlak és hogy esküm érintetlen maradt!
De most menj el, hadd sirok és vágom főbe enmagamat.
Temess el majd, kérlek: ne hadd, hogy a vadak felfaljanak.«

Szól az ifju: »Mit műveltél, mi dolog ver úgy le téged?
Kinek nem volt ellensége, aki szerelemtől égett?
Ki nem tett az emberek közt, mint te, ilyen dőreséget?
Mért hódolsz a Sátánnak, hogy magad vess magadnak véget?

Abban is légy, hogyha bölcs vagy, mind a bölcsekkel egyenlő:
A férfi derék legyen, ne könnyen síró, ne legyen nő;
Ereje mint vakolatnak legyen bajban elegendő, -
Eszesnek való a játék, hogy ne csapjon bele menykő.

Bölcs vagy? Akkor emelkedj, s a bölcselők szaván ne lépj át,
Bögve, mint vadak mezőben. Már ki látja ennek célját?
Mehalsz? Inkább fölleled őt, elhagyva e föld karéját,
Sebed ujtva s fejedre kórtalanul kötve pólyát?

Kinek nem volt ellensége, ha szerelemtűztől égett?
Ki nem ért meg zord zimankót, csüggetegség kit nem tépett?
Nincs tökéletes a földön - más világba menj evégett?
Hisz tudod: Nincs ki rózsát szedjen s elkerülje a tüskéket.

»Ugyan, kérdezték a rózsát, arcod, termeted oly tündér;
Mire valók töviseid, büntetni, aki hozzád ér?«
Szólt: »»Az édes drágább, érte ha keserű jár ki, mint bér;
Egy cseresznyeszem - csak ennyit ér a szépség, hogyha nem gyér.««

Igy beszélt a rózsaszál, mely tökéletlen, ész hijában,
Hogy örömet gyűjtögetni nem lehet, csak kín díjában.
Száz gonosznak kutyabaja, száz ördög virít vidáman:
Mért vagy te az étellel, mely sohse bántott, ily vitában?

Hajts szavamra, emelkedj föl, menjünk együtt szép csendesen.
Ne kövesd határozatod, ne saját fejed vezessen;
Tedd, amit nem akarsz s abból akarhatnám ki ne vessen.
Jobb lesz így, azért beszélek, nem pedig, hogy neked tessem.«

Szól: »Mit mondjak, testvér? Nyelvem mozdulását sem birom el,
Nincs erőm, levertek, alig értelek, bár eszem figyel:
Mit segítenél te rajtam, régi baj s nem múlik ez el!
Érzem: a halál közelít, s boldogságom perce közel.

De mielőtt meghalok, e vigaszért az égnek hála:
Im a gyászos két-egytestvér hogy itt egymásra találta.
Ujra láttuk egymást, még egy örömünk volt utoljára -
Menj, ásd meg barátod sirját, takarj egy kis földet rája.

Hú szerető hú szeretőt szívesen lát, el se feled:
Vigan megyek őhöz, s ő vidám, hogyha velem lehet;
Fölkeresem, visszavárom, siralmamból lesír felet,
Százat kérdek: mindent megtesz, más tanácsnak nem ad helyet.

De most tudd meg: ez a döntő, hímezetlenül kimondom:
Nekem végem van, kis időt tölthetek még a porondon,
S mit fogadjak szót, ha kissé tovább tart is földi gondom?
Tűnik tőlem a világ, a nagy lelkek közt leszek otthon.

Amit mondasz, nem is hallom, nem érdekel, mindhiába,
Néhány perc még s a halálhoz csatlakozom én, a kába,
Beleuntam jobban, mint rég, földi életem szakába;
Melybe annyi könnyem hullott: majd a föld veszen magába.

Bölcs a bölcs, ha bölcs; de bölcsen hogyha tenni kell, beesül:
Én is, hogyha rendes volnék, hallgatnék rád bölcs emberül.
De lásd, elszárad a rózsza, melyet napnak fénye kerül!
Hagyj el, untatsz, rá sem érek, béketüresem kimerül.«

Avthandil a szót tovább is úzi-fűzi, hátha lendit,
Mondja néki: »Dehogy halsz meg, nem beszélnek akkor ennyit.
Ne cselekedd azt a nem jót, magad ellen ne tégy semmit!«
Hasztalan volt, nem fog rajta, száz okot is bárha említ.

Szól ujonnan: »Nohát jól van, mit sem kívánsz tudni rólam,
Békén hagylak, bő beszédteől nyelvem ugyis fáradóban.
Halni vágyol, rajta, halj meg - mint a rózsza száradóban,
Még csak egyet kérek, könnyem ez egyért van áradóban:

Ahol rózsakertet ápol Arábia szorgos népe,
Onnan jöttem én hazámból gyorsvágatva, nem ám lépve:
Atyai szavát hiába veté szándékom elébe,
S most te ellöpsz, megváltasz tőlem: ezt adod lám díj fejébe.

Ne hagyj menni tört szivemmel, hajtsd füledet még egy szóra:
Hadd lássalak lovon, testvér, még ez egyszer ülj fel lóra;
Igy ha látlak, könnyebb lesz tán szivem terhe búcsuzóra,
Azután majd teljék kedved, bízlak a mindenhatóra.

Ülj föl! kérleli szeliden, nyájas szóval ösztönözve,
Tudja: mihelyt lovon ülhet, mélabúja el van üzve;
Sugár termete fölled, szeme lángol régi tűzbe,
Szót fogad, nem ökredezik, nem fuj már verejtékezve.

Szól szilárdan: »Felülök, csak hozd lovamat!« Hozza lovát,
Fölsegíti szépen, óvást, ne okozzon benne hibát.
Kivezette a mezőbe mozogni az áloefát.
Lovagoltak kis darabig, a lovaglás gyöngyén bevált.

Igy léptettek egymás mellett, szóba hozva egy s más dolgot.
Tariel, az ékesarcu, néha-közbe már mosolygott.
Öreg ember hallaná, hát gyermek lenne újra, boldog:
Kezd ereje visszatérni, mélabúja elsompolygott.

Ügyes volt az orvos: látja, meggyógyult beteg barátja,
Képe földerül, örömnök rózsaszine ül ki rája.
Mint a legtudósabb doktor, gondos szemmel úgy bírálja
S bölcs szavával fordul hozzá: addig el sem is bocsátja.

Igy a mint beszélgetének, szól társához gyöngédeden:
»Mondanék valamit néked, hadd e titkot érintenem:
Karkötőd, a tőle valót, kitől seb vagy sziveden,
Mint szereted, mint becsülöd? mondd el, és megelégedem.«

»»Mit mondjak, felel, e kincsről? Árosabb ez drágakónél,
Egy életem, egy vigaszom nála van, e karkötőnél;
Több ez nékem a világnál, földnél, víznél, levegőnél,
Drágább ételnél, italnál, drágább minden meglevőnél!««

Szól Avthandil: »Meghallgattam, s nem lepett meg ez a válasz.
Szólok én is, nem hizelgés készlet, tőlem távol áll az;
Jó, ha ügyelsz karkötődre; jobb, ha Aszmat mellé állasz:
Míg ez ellen szegülsz, nálam helyeslésre nem talál az.

Arany karkötőt viselsz, azt aranyműves eszelé ki,
Az tökéletlen, nem élő, nincs eszméje, nyelve néki;
Aszmattal meg nem törődöl: hogy van meghitted, a régi?
Gondod elseje szivedé, legyen hugodé a végi!

Ő járt közben kettőtök közt, nemdenem hugodnak mondád?
Megbecsülted, mint hű szolgát, találkádra szíves gondját,
Ő Napodhoz nőtt, neki élt, gondolata mindig ott járt -
Kegyetlen vagy, nem vallod be? Ugy, igazság, isten hozzád!«

Felel: »»Amit mondottál, hát igaztalan vádolsz nagyon;
Én Aszmattal érzek, inkább ő rá, mint rám gondom vagyom:
Nem hittem, hogy éljek, fogam tenélküled ott is hagyom;
De hogy élek: menjünk, lássuk, bár zavaros még tudatom.««

Szót fogadott. Megy Avthandil és az emir; nincs az a szó,
Mely leírja méltóképen, szépségük mily elragadó:
Foguk mint a gyöngy, ajakuk, mint a rózsza, most fakadó.
Édes nyelvük szép szavára kibuj odvából a kigyó.

Amaz szól: »Én gondolatom, lelkem, szívem adtam neked;
Hiba, hogy te nem ilyen vagy: mit sérted föl régi sebed?
Kárba vész a műveltség, ha bölcsek szavát sutba veted,
Nem használod, s bolondjában rejtett kincs nyomát követed.

Szomorúság nem nyereség, haszon nem jár búsulással,
Akinék az nincs rendelve, ráér az az elmulással.
Három napig napfényt várva, még a rózsza nem nagy kárt vall;
Nyerj és győzzél, jó szerencséd fölvirrad még Isten által.«

Szól az ifju: »Több e tanács, mint egész világ, az ősi, -
Szóból ért az okos ember, oktalan szív így lesz hősi.
Ellenálljak, de miképen? Móját elmém egyre főzi;
Balsorsomnak osztályosa, feddj, ameddig erőd győzi.

Viasszal ha tűz hatalma egyesül, az olvad, enged,
Valamig víz el nem önti s a dolognak véget nem vet.
Jó barát a boldogtalan jó barátoknak így hoz enyhet -
Te még nem tudsz ma se mindent: szivem hogyan s mitől szenved.

Történt velem még valami, elmondom, figyelj reája,
S bölcs sziveddel légy azután ez esetnek is bírāja:
Vártalak, a hosszu várást ember legyen, aki állja;
Kicsi lett a barlang, vágytam ló hátára s ki a tájra.

Ide vetődtem e hegyre, ott a fáknál észrevettem:
Oroszlán és nőstény párduc enyelegnek együtt ketten,
Mint szerelmes pár; csodálat fogott el, hogy nézegettem;
Amit egymással csináltak, undorított, nem nézhettem.

Látom ám a hegyről ni, az oroszlán és párduc ott jön,
Csakhogy immár ellenségül - megharagszom én is rögtön.
Összekapnak, verekesznek, nincs kegyelem, csak vad ösztön,
Az oroszlán győz, a párduc veszt, ha nincs, ki másképp döntsön.

Imént játsztak kedvesen, most hadakoznak szörnyű dühvel,
Marcangolják egymás csülkét, mind a kettő halált lövel;
Kezd a párduc engedni, a nőstény volta gyöngíti el,
Az oroszlán rútul ráront, békére itt egyik se lel.

Szívem lázong: »Nincs igazad!« az oroszlánt szidom szidván.
»Piha, micsoda vitézség! Szeretődet bántod, hitvány!«
Kardomat kezembe kapom, neki! Magamat vadítám,
Fejbevágom, megölöm, így életétől szabadítván.

Eldobtam a kardot, kézzel párducomhoz nyultam ottan,
Meg akartam simogatni. Karmaira nem gondoltam;
Bőg, belém vág karmaival, csupa vér volt, félig holtan:
Nem tűrhettem, én is öltem, szilaj indulatban voltam.

Békére akartam birni, nem békült a párduc velem,
Feldühödtem, megcsóváltam, földhöz csaptam - élettelen;
Szeretóm jutott eszembe, a haragos, itt e helyen:
Ne csodáld, eszemben jár ő, míg a végsőt nem lehelem.

Ime pajtás elmondám a velem történt kalandot, bajt.
Hogy még élek: a csodánál is csodább, tünődhetünk rajt.
Búcsut vettem éltemtől, a halál ittfeledett.« Sőhajt
S nem szól többet a dalia, csak még egy-két könnyet hullajt.

XXV.

Tariel és Avthandil visszatér a barlanghoz és találkozik Aszmattal.

Avthandil vele szomorog, sűrű könny szemeiből jön,
Szól: »Hát csillapodjál immár, ne engedd, a bú megöljön;
Jó az Isten hozzád: sujt, hogy végül kegye tündököljön.
Csak nem azért hozott össze, hogy örökre váljunk köljön?

Szerelmet a balsors, mint az életet a bú, kíséri,
Csapásit aki megállja, majd örömét is megéri.
A szerelem kínos, gyakran a közel halált igéri,
Bölcsét bolonddá, bolondot bölccsé gyurnak búvigéi.«

Búsan így a kettő ballag, míg a barlangot nem lelé.
Hej, megörül Aszmat bezzeg, amint jönnek arrafelé!
Fut elejbük, sír, szemeit az örömnél könnyje telé,
Ők is sirnak, mind a kettőt boldogan a lány ölelé.

Szól: »Istenem uram, akit nem mondhat ki emberi szó,
Ki magad vagy a vigasz, mint napod fénye vigasztaló, -
Mit föl nem fogadok néked, ha van nyelvem arra való!
Hála, hogy nem lettem értük siralmimban halált haló!«

Szól Tariel: »Haj, hugom, a könnyből nékem is kijutott:
Megríkat a sors, nem ad a multon nevetésre okot.
Ez az élet törvénye, már rég ismerjük, mint zsarnokot -
Jaj, ha nem szánnálak, készebb a halálba mennék legott.

Aki szomjas, keserüli, hogyha ivó vize nincsen:
Én is keserülöm, hogy csak könnyeimet egyre öntsem.
Foly a víz, ki nem fogy, s engem szomjuság öl, - hogy enyhítek?
Oh, elveszett nyíló rózsám! Oh, gyönyörű gyöngyöm, kincsem!«

Avthandil is az ő Napját, szerelmesét hívja nagyon:
»Lehetséges-e, hogy lelkem nélküled még bennem vagyok?
Távol tőled ez az élet szomorú, kietlen, vadon, -
Rólam és a szilaj tűzről, amely emészt, ki szól vajon?

Napszálltakor mit gondol a rózsák? »El fogok hervadni.«
S napunk hogyha eltűnik a hegy mögé, mit gondolunk mi?
Haj, szívem, hát légy erős, mint kőszál, melyen nem fog semmi;
Bizzál, meglátod még, bútól ne hagyd magad meghaladni!«

Elhallgattak, tünődnek, a belső tűztől melegedve;
Aszmat velük megy, közepett, neki sincsen külön kedve.
Párducbőrt terít a földre, mint azelőtt cselekedte,
Most a kettő kezd egymásról csevegni, letelepedve.

Majd pecsenyét sütnek nyárson, amint illett az időhöz:
Szegény asztal is, a maga helyén, hasonlít a böhöz.
»Egyél!« kínálják Tarielt, nem jut faltányi erőhöz,
Falat szájából kifordul, többet elhány, mint megöröz.

Édes ám, ha ember embert birhat megbizott beszédre,
Aki figyel, aki minden szót befogad ő szívébe:
Legalább vigasztalódunk, minden bánat ellenére;
Nagy öröm a bűt közölni, csak találjunk méltó félre.

Azon éjt a két oroslán, ez a két hős tölti együtt.
Beszélgetnek balsorsukról, ez meg ez a dolog hogy' gyűtt;
Megélénkül a beszéd még, mikor reggel a nap felsüt,
Amit fogadtak volt egykor, megujtják most az esküt.

Szól Tariel: »De minek is szaporítsunk szót im itten:
Amit értem tettél, meg nem fizetheti csak az isten.
Ez fölér egy esküvel, s nem disznó mondta, ugy segítsen!
Ily barátot elfeledni, hogyha elmegy, olyan nincsen.

Most légy hozzám kimélettel, búmat tennen bűd ne toldja;
Tűz ég bennem, sebes tűz, de nem acél és kő csiholta;
Benned is az élettűz ég, - enyim tőled csillapodna?
Eredj, jöjj meg, menj el oda, hol reátalálsz Napodra.

Még az is, aki teremtett, meg nem gyógyít engem könnyen.
Te lám hallasz és megértesz, a mezőkön mért dühöngtem.
Egy nap én is úgy tettem volt, bölcs ember sem tesz különben;
Ma bolond vagyok, azért kell itt élnem a kietlenben.«

Szól Avthandil: »Beszédre mikép adjak feleletet?
Szavad olyan emberé, kit csakis bölcseség vezetett.
Isten újra meggyógyíthat bármily sebet, elhiheted,
Ő nevel meg mindent, amit keze a világra vetett.

Mért alkotott Isten így, mért anyád illyé fogott szülni?
Mért ne egyesítne, hagyván hő könnyektől megörülni?
Szerelmet a végzet üldöz; láss, elemezz s ki fog sülni:
Még egymásé lesztek, vagy én fejemet le hagyom ütni.

Jó emberség - fájdalomunkban ez a legislegjobb gyámfa.
Csüggedjünk-e, hogyha baj van? Kár egy szó is, erre szánva.
Ne félj, nagy az Úr kegyelme, noha vet nehéz napszámra.
Halld meg leckém, mert - bocsánat! - aki nem tanul, számár ma.

Ha megértesz, hát figyelmezz, megtanulnod elég ennyi:
Én elhagytam kedvesemet, hozzád kelletett sietni,
Mondván: »Ő szívemhez nőtt, de érte mit tudok itt tenni?
Nem maradok hát tovább!« Im így esett meg, több szó semmi.

És ő szólalt: »Boldog vagyok, eredj hősöm, járj békével,
Amit néki szolgálatot téssz, magamnak irom én fel.«
Ő parancsolt, így jövék el, nem balgán, se részeg fővel.
Hogy álljak elébe? »Gyáván megléptél!« majd így becsmérel.

Hát amondó volnék, - s ez tán mindent jóra vinni fogna -
Bölcs embernek kell a fejét vetnie bajos dologra!
Meghal ugye minden rózsza, napfény ha be nem ragyogja?
Segíts rajtam, segedelmed nélkül nem mehetek sokra.

Bárhogy légy és bárha úgy légy, amint szoktál mindmostanig,
Bár szivedben bölcsesség lesz, bár szivedben démon lakik,
S bár kecses maradj, fölértő bármely isteni alakig, -
Légy erős, ne halj, ne olvadj szív lángjába egy darabig.

Nem is kérek többet ennél: váraozz csak egy esztendőt,
Akkor majd e barlang előtt találsz mint jó hírjelentőt;
Ezt a szép időt tűzöm ki, rózsanyilással köszöntöt:
Majd ha rózsát látsz, figyelj mint vakkantásra s észbe vedd őt.

Akkorig ha meg nem térek s barlangod elé nem érek:
Tudd meg, mint bizonyos igazt, hogy már meghaltam, nem élek.
S akkor ez lesz néked a jel: megsirathatsz, te hű lélek,
Gyászolj - vagy örülj, ha tetszik - s vedd ezt bűd fölöslegének.

Amit pedig mondtam mostan, amiatt se keseregj te!
Bár elmegyek tőled s nem tom, ló vet-e le, vagy dereglye:
- Nem szólni se jó; egy állat szólna, hogyha nyelve lenne -
Mít szán nékem Isten, nem tom, vagy az ég, mely forog egyre.«

Szólal ő: »»Nem untatlak már, sok beszédnek sok az alja;
Ugy sem fogadsz szót, habár szám ezer annyit is szavalna.
Nem enged barátod? Engedj néki te, amint akarja!
Derüljön ki minden, s tűnjön el a titok, mely takarja!

Vesd csak latra s megismered, mily nehéz az, ami fáj itt!
Nékem, akármit cselekszel, mindegy, többet mit sem számít.
Bolond legyek bár, de meglesz, amit mondtál, ha vidámit;
Csak nélküled ne érjen baj, s tartson életem odáig.««

Hát megállapodtak, minden föltételt meg is jelöltek,
Lóra kaptak, elügettek, a mezőben vadat öltek,
Megjövén, megint kisírták szívüket, a bűgyötörtet,
Hisz a régi gyász hegyébe a holnapai válás zörget.

Ti, e versek olvasói, ti se vagytok könyvek híján;
Szív nélkül szív mit is tenne, mikor a szív szívet kíván!
És a válás, elszakadás gyilkol, emberszívet víván;
Ki ezt érti, csak az tudja: nehéz lesz a holnap nyilván.

Jött a reggel, itt a két hős istenvelét mond a lánynak:
Tariel, Aszmat, Avthandil - a könyeik most el nem állnak;
Mint biborszín zászló, arcúl mind a hárman ollyá válnak -
Szive, bár most vadak szinte, van ám e két orozzlánnak.

Elhagyják a barlangot, - van könnyhullatás bezzeg ottan!
Aszmat sír: »Óh, páratlan két orozslán« - mind ezt hajtotta -
»Te két égi világosság, napsütötte, napsujtotta!
Haj, én bokros bánatim, - haj, élet türelemrobotja!«

Megy a két hős együtt, ezt a napot el is fogta hagyni,
Tengerpartot ér, ott meghál, tovább nem fog ma haladni;
Még az éjjel meg nem válnak, át kell egymás búját adni,
S az egymástól elszakadást meggyászolni, megsiratni.

Szól Avthandil Tarielhez: »Kiszáradt a könnycsatorna!
Bár, aki e lovat adta: Pridont el ne hagytad volna!
Hogy napodat fölleljük, csak őrá építetek, Pridonra.
Megyek esküdt testvéredhez; mondd meg utját, vezess nyomra.«

Tariel szóval magyarázza, merre fekszik Pridonország:
»Menj mindig a tenger partján, csak Keletnek nézzed orcád.«
Beszédének, amint tellett, mind megadta savát-borsát:
»Szólj, ha látod, testvérjéről, s hogyha kérdez: mondd el sorsát.«

Kecskét öltek, elkészíték, tenger partján tüzet raktak,
Ettek-ittak, táplálékkal helyzetükhöz illőn laktak.
Ezt az éjt még együtt töltik, fatövében kész a pamlag, -
Gonosz élet, hol pazar vagy, hol fukar, csak utálhatlak!

Fölkelnek a napcsillaggal, bucsuzkodnak, ölelkezve,
Már nem szólnak: szóttalan a megválásnak mély keserve.
De szemük mint kút megered, könnyük csurog a fövényre,
Igy állnak ott jó darabig, egymásnak nyakába esve.

Immár válnak, sírva, képük dult, a hajuk kesze-kusza,
Egyik föl, a másik le - megy úttalanba, messze utra.
Egymásnak nevét kiáltják, míg eltűnnek, messzebb jutva,
Ily bűt látván, búsulatlan maradni a nap se tudna.

XXVI.

Avthandil utazása Mulghazanzárba, Pridon látogatására.

Éneke a hét égi fényhez.

Haj, te élet, milyen vagy, mint hánysz, vetsz, hogyan figurázol!
Aki téged akar, mint én, az ki nem fogy a sirásból.
Hozol-viszel, honnan? hová? Csapdát állítsz nekünk bárhol.
Jó, hogy mikor elfeledtél, van még Isten, aki pártol.

Sir Avthandil megváltakor, hangja szertehat az egen:
»Kínzott már a vérfolyam, szól, most meg újra kinez igen:
Oly nehéz volt összejönnünk, s most a válás nehéz nekem;
Mind ilyen az ember, s mégis ember embertől idegen.«

Könyjeivel erdön-mezőn szomját oltja számtalan vad,
Nem tud megválni a bútól, égő kínja el nem hamvad.
Thinathinra gondol vissza, és szívében kész a kínpad,
Rózsás arcáról a bíbor foga márványához hervad.

Fonnyad rózsája s remegés fogja el az áloéfát:
Fehér márvány, piros rubin ami volt, mind türkisszé vált;
A halálnak ellentállt, de lélek benn csak vendégkép hált.
Mondogatja: »Haj, sötét van; nem csodálom, - napot éj vált.«

Szól: »Te nap, meg Thinathin, mily egyezés van tiköztetek!
Egymáshoz hasonlók vagytok, hegyre-völgyre fényt hintetek;
Bolond szívem mindig örül, ha reátok tekinthetek:
Pedig majd megvesz a hideg, inkább ne melegitsetek!

Egyre távolabb a naptól - s tél köszönt be rám szigoru,
Nem egy naptól, kettőtől is, - hogyne volnék hát szomorú!
Ámde minek is tűnődöm, attól nem mulik a boru:
Kés nem gyógyít sebet, csak vág, s szívünk annál összébb szorul.

Megy, mendegél és a naphoz szólva, így esd föl az égre:
»Ihol nap, ki erősb vagy az erőseknél, hajts igémre!
Te aprókat nagygyá téssz, a végzeteknek vagy vezére:
Ne szakíts el kedvesemtől, ne változtasd napom éjre!

Jövel Zuali¹⁰ és dagaszd meg hulló könyeimnek árját,
Tedd szívemet feketévé, növeld sűrűbbre homályát,
Rakd meg búval szívemet, mint fuvaros a szegény párát,
S mondd neki: »Ne felejtse őt el, ő tied és sirva vár rád!«

Hej Mustar,¹¹ te igazságos, tökéletes bíró, kérlek:
Jöjj igazságtenni, szívet szívhez hadd mérjen a mérleg!
Ne hagyj tennem igaztalant, lelkeimmel hogy veszni térjek;
Ő sebzett meg, orvosolj te; én igaz vagyok: ítélj meg!

¹⁰ Saturnus.

¹¹ Jupiter.

Jöjj Marich¹² és döfj át engem dárdáddal erős-kegyetlen.
Piros legyek, mint a rózsa, vérem mint a víz eredjen:
Ámde mondd el néki búmat, értsen szóból az egyetlen:
Oda van szívem öröme! hisz tudod, hogy mivé lettem.

Jövel Aszpiroz,¹³ segélj meg, ne hagyj tűzben elhamvadni
Tőle, kinek gyöngye van sok és ajakán bibor annyi!
Te vagy, ki a szépség mellé meg tudod a gyönyört adni,
De akivel, mint velem bánsz, esze nélkül fog maradni.

S hozzád esdek Otarid,¹⁴ a többinél is inkább hozzád:
Megjátszott a nap, tüzel rám, el nem enged, valamig lát;
Ülj le s írd meg bánatimat, könnyem tava légyen tintád,
Tollnak természetemet használd: vékonyabb az mostan, mint nád.

Jöjj Hold, enyhíts részvéteddel, lám, én fogyton-fogyok veled:
Ő fogyaszt, a Nap és ő az, kitől minden növés ered.
Mondd el bűnhődésem: így jár, így szárad el, aki szeret,
Mondd meg néki: »A tied ő s érted hal meg, el ne feledd!«

Im a csillagok felelnek, s mind a hét megyen tanúmnak:
Nap, Otarid, Mustar, Zuali értem mind eltűnnek, húnynak,
Hold, Aszpiroz, Marich indul, mint bizonyosságai búmnak,
Értésére adják: bennem, nélküle, mily tüzek dúlnak.«

Mondja most saját szívének: »Hát ez a köny el nem apad?
Mintha ördög volna bátyád, meg kívánod ölni magad?
Őrjöngsz, és ő tán hajába törli könnyjét, amely szakad!
Érdemnek utalom jár, de érte megszenvedni szabad.

»Jobb lesz, ha vigasztalódom, - mondja most önönmagának,
»Tán meglátom még Napomat, s el fog oszlani a bánat.«
Dalol búvös-bájos hangon, könnyei már nem folyának,
Bülbülszó e hanghoz képest beillik bagoly szavának.

Eléjönnek mind a vadak, ezt az éneket hogy hallják;
Még a halat is a vízből csodás hangjai kicsalják;
Mind hallgatják elragadva, sírva ezt a dalos dalját,
Érzik, amit érez s omló könyeik közt véle dallják.

¹² Mars.

¹³ Venus.

¹⁴ Mercurius.

XXVII.

Avthandil meglátogatja Pridont, miután elhagyta Tarielt.

Tengerparton így az ifjú hetven napig jár s kesereg,
Látja: messze útasra készül épp egy hajóssereg.
Kérdi tőlük: »Ki s ki vagytok, mondjátok meg, jó emberek;
Ki országá ez, avagy ti kinek adtok tiszteletet?«

Szólnak: »Ifjú, kellemetes orcád és okos beszédid
Meghatottak, tetszel nekünk, örömet felelünk: nézd itt,
Ez török föld, nagy Pridonnak birodalma végesvéig;
Urunk hogy ki, megmondjuk mi, látásod ha el nem szédít.

Nuradin Pridon királyé mind ez ország. Hős az, bátor,
Nagyszívú, hatalmas bajnok, lóra termett, jókat pártol.
Aki bántania merné, kereshetsz oly vitézt bárhol;
Ő fejünk, a világ tőle földerül mint napsugártól.«

»Testvéreim, - szólt az ifjú - látom, letem jámborokra;
Épp királyotok keresem, merre menjek, szóljatok la;
Menvén, mikor érek oda? Mekkora az útnak hossza?«
Elkísérik a hajósok, tengerpartról nem távozva.

Mondják: »Ime, itt az út, a Mulgha Zanzárba vezető;
Ott eléred a királyt, az íjast, kardost. Innen elő
Tíz napot még, kecses ciprus, te rubinszín elbűvölő,
Idegenül mi szivünket - idegenét - felpörkölő.«

Szól az ifjú: »Testvéreim, meglep, hogy így értem égtek;
Hogy' lehet már így szeretni halvány virágit a télnek?
Hej, ha vígan, nem ily búsan egyszer fölkereshetnélek:
Megvidítnám, köztük lévén, valakik csak szemlélnének!«

Továbbindúl, megy, mendegél a fiatal, bús utazó,
Kinek ciprus termete és kinek szíve vasból való.
Megy előre, sír, ajakán fakadoz sok szomorú szó,
Ellepi szemét a köny, a márványarcon harmatozó.

Mind segítik, szolgálják, az úton látva, idegenek;
Látására jönnek sűrűn, varázsától veszteglenek.
Búsan hagyják el, a válást tűrni szinte képtelenek:
Kísérik az úton messze, kérd: felelni kénytelenek.

Mulgha Zanzárhoz közel, a nagy út legvégihez jöve,
Künn a mezőn nagy hadat lát nagy dologban: ölve, löve.
Tábort állítottak mindütt, köröskörül a mezőbe,
Céloztak, hujáztak, hullott gabnaként a vadnak bőve.

Kérdezősködik a hadról, egy embert előtalálva:
»Kitől ered a harangok és a kürtök e csatája?«
- »Pridon fölségtől, felelt; ő Mulgha Zanzárnak királya,
Ő lövöldöz bekerített hegyek és mezők vadára.«

Ezzel a sereg felé tart, oly utolérhetetlenül:
Kedviben volt, nekiszépült, szóval megmérhetetlenül;
Akit elhagy, gondba merül, akit elér: napként derül,
Nézi a szép sugár nádszált s esze tőle messze kerül.

Hirtelen a had fölött egy sasnak tűn föl megjelente.
Ott megállítá lovát a bátor, nem félős levente;
Célba veszi, el is ejti: vérét hullatva esett le.
Ő leszállt, lenyeste szárnyát s felült szépen, nem sietve.

A vadászok, ennek láttán, elhajítják az ijakat,
Fölverik a tábort, jönnek, nézik, hangjuk is elakad.
Jönnek innen, jönnek onnan, egyik-másik hátul marad,
Azt se merik mondani, hogy: »Ki vagy?« hát még más szavakat!

A mezőnek közepén egy domb van, azon álla Pridon,
Érdemesb vadászi, negyven a számára, vele vagyon.
Avthandil most ím oda tart, nagy csapat követi nyomon;
Pridon meglepve: Mi történt? « haragszik a népre nagyon.

Pridon egy rabot kikülde: »Menj s a hadnak nézz utána,
Mit csinálnak, hova mennek mint valami vakok nyája?«
Fut a fürge rab elejbe, néz a kecses ciprusfára,
Megáll, szemein varázs van, elfeledve mondókája.

Észreveszi Avthandil: »Ez hozzám fogott lenni követ.«
Szó: »Eredj és mondd uradnak, fogadja el kérelmemet;
Utas vagyok, idegen, egy cél hazámból hozzád vezet,
Tarielnek esküdt öccsét, színed elé, tőle jövet.«

Megy a szolga, jelentéssel Pridonhoz a dombra lódul:
»Egy *nap* jött meg, olyan mint az, aki ragyog a mennyboltrul.
Azt hiszem, hogy láttára még bölcs ember is megbolondul;
Tarielnek öccse, úgymond, s meghallgatást kér Pridontul.«

Tarielről hall Pridon, s már minden búja felejtődve,
Nagy öröm fakad szívében, attól könnyeket ejt ő le.
Szellő érkezik: a rózsa ellentáll, de éled tőle -
Találkoznak, méltók ketten nem kontár dicsőítőre.

Hamarost leszáll a hegyről Pridon s elejébe siet,
Megpillantván, szólal: »Ez ha nem a nap ugyan ki lehet?«
Több volt rajta látni, mint a rab mondotta; közeledett
Egy a másához, és az öröm könnyel tölti meg szemeket.

Ölekeznek; felejtik, hogy idegen még ez amannak.
Tetszett Pridonnak az ifju, Pridon meg a fiatalnak;
Szemlélőjük, aki ránéz, jobban örül mint a napnak -
Ölj meg, ehhez foghatót ha bármilyen bazárban adnak.

Ki merné a felsőséget elvitatnia Pridontul!
Megér minden magasztalást, úgyszemmi sincs azontul.
A verőfény megver más fényt, ez ha közelébe indul;
Gyertya nem világít nappal, éj a napsugártól elmúl.

Lóra ülnek, poroszkálnak Pridon palotája felé.
A vadászat megszűnt, senki a vadakat már nem ölé;
Fegyveres csapat csodára gyűltön gyűl Avthandil köré,
Mondván: »Miből gyúrhatta ezt Isten ilyen gyönyörűvé!«

Szól Pridonhoz: »Tudom, vágyol tudni sürgősen ügyemet.
Tudd meg hát: ki vagyok, honnan jövök s hozzád mely ok vezet;
Honnan ismerem Tarielt, aki testvéréül szeret,
Testvérül hí, annak mond, bár alig illet e nevezet.

Roszteván királynak vagyok embere, Arábiából,
Nevem Avthandil, a rangom fővezéri; a királytól
Önmagától neveltetem, családom a legjavából;
Tekintélyem, bátorságom elismerik közel s távol.

Egynap lóra ült királyom, vadászatra kimenőben,
Akkor láttuk meg Tarielt, ott sirdogált a mezőben.
Csodálkoztunk, megszerettük, hívtuk közénkbe; ő nem -
Megsértődünk, nem alítván, mekkora nagy bánat föl benn.

A király boszús, hadat küld: »Hozzák hát elő, mint fogolyt!«
Mindenkit megöl oly játszva, hogy még csata színe se volt:
Kit szívéig vállon vág, ki féltiben halálba loholt;
Nem fog jönni már: e percben mutatá jelével a hold.

Haragszik nagyon a király, e kudarc hogy jut fülébe,
Maga lóra kap és harcra készül bátran, nem ám félve;
Megismeri Tariel és kardja előtt hagyja félbe
A csatát s lovára ülvén, eltün, mintha köd lepné be.

Keressük, nyomát se leltük - »Ördögség vala!« kiáltánk.
Búsult a király, nem ivott; lakzit, ünnepet se látánk.
Búját hogy legyőzzük, semmit szemünk elől nem bocsátánk;
Igy én titkon útra keltem, kutatni; bár éget száz láng.

Három évig, elfeledve éji álmot, keresgélem,
Kínai sebesültektől végre a tanácsot kérem.
Ott a sárga, halványfényű, színehagyott rózsát érem;
Megszeretem, ő is engem, testvér és fiú lesz vélem.

Barlangja, előbb deveké, tenger vérbe volt kerülő.
Senkit meg nem tűr, csak Aszmat van ott véle, egyedül ő.
Újat nem kíván, szívében az a régi, meg nem szünő
Tűz lobog: így jajjal él ő s társa is, a gyászban ülő.

Barlang előtt egymagában ott sir a lány, könyje folyván;
Vadat lövöget az ifjú, oroszlánabb mint oroszlán:
Néki hordja. Így teszen ő, helyről-helyre kóborolván;
Aki ránéz, más emberre nem kívánhat nézni osztán.

Szenvedéseinek sorja engem, idegen létemre,
Meghatott egész valómban maga, sorsa, bús szerelme.
Mít nem tűrt, ki nem mondhatja saját boldogtalan nyelve
Szerelmétől s attól, hogy őt nem láthatja, meg van ölve.

Vándorol megállás nélkül mint a hold bolyong az egen;
Ama lovon, melyet adtál, ül, le sem száll róla igen.
Fut mint félős állat onnan, ahol ember vagyon jelen -
Jaj annak, ki tőle válik s jaj, ha rá gondolok, nekem!

Ezt az ifjút, aki élve ássa önmagának sírját,
Megsajnáltuk én is, ők is, akik én szívemet bírják.
Engem küldtek, kutassam a földön, tengereken írnak:
Megtértem s a fölségeket láttam, szemeik kisírták.

Elhagyám királyom, bús volt, engedé magát haragnak:
Elhagyám a hadsereget, noha jajszóval marasztanak;
Titkon mentem el, sokáig könnyem áradott ugyancsak:
Mostan járom a világot, írjére hogy rábukkanjak.

Ő mondá el multadat, ő véled testvérlábon voltát;
Most itt vagyok s látlak téged: hőst, minden nyelv magasztaltát.
Hogy leljem föl azt az eltűnt égi napot? Tanácsolj hát.
Aki orcád nézi, csakis szánja azt, ki téged nem lát.«

Itt Pridon felelve szól az ifjúnak, beszélgetőznek.
Egyaránt oly ékesszólók: kérdezni, felelni győznek.
Szívük el van szontyolodva, sírnak, multakon időznek,
Rózsáikat ellankasztó könyeik mint kútból jönnek.

Künn a sereg: a nagy sírás kihallatszik őhozzájok,
Elhajítják turbánjokat, megvérezik két orcájok.
Pridon sír, nagy fennhangon sír: hét éve, hogy nincs itt nálok.
»Oh jaj, késedelmes élet, te hazudozó, te álnok!«

Sír: »Hogyan dicsérjelek, oh te sehogy le nem írható!
Kétségbeesettek napja, világ fényét meghaladó!
Közelséged boldogító, lelket, életet megadó,
Mennybeli világosság vagy, éltető és megnyugtató.

Mikor eltávoztál innen, meguntuk az életet mi.
Bár te rám se gondolsz tán, én el nem tudtalak feledni.
Néked tán öröm, de nekem gyász, hogy nem tudsz nálam lenni,
Nélküled az élet veszve, s az egész világ egy - semmi!«

Szépen szólott, kellemesen Pridon, eme szókat ejtve.
Csillapodtak; csöndesség volt, ének a szót nem követte.
Szemlélőit Avthandilnak kecsé, bája megbüvölte:
Szeme tintából való tó, agátszegély körülötte.

Beléptek a várba, itt egy pompás nagy palotát értek:
Ami csak kell országlásra, volt is abban, de tömérdek.
Csinos öltözetű szolgák rendben ottan sereglének,
Avthandil úgy elbájolta: alélt szívükben a lélek.

Hát betértek. Nagygyűlésen együtt vannak, nem magokban:
Főméltóságok eleje, tízszer tíz van meghívottban.
Ezek ketten együtt ülnek, szépségük kimondhatatlan,
Rubin-márvány orcáikon hol *szati*,¹⁵ hol kristálydész van.

¹⁵ Fekete keleti drágakő.

Ülnek vala, nagy *keif* lett, a bort sokszorozva önték.
Avthandilt, valamiképen szülék szülőt, úgy tekinték.
Verseket ajánlnak, szépet, drágát, újra ujat mindég;
De aki ez ifjút látja: érzi, önszive hogy mint ég.

Aznap ettek-ittak, telt a főurak e lakomája.
Jött a reggel, Avthandilt ott fürdő s drága köntös várja;
Sok ezernyi drakhma ára öltözetet raknak rája,
Övet, melynek nincsen ára, övezének derekára.

Itt az ifjú, bár nagyon nincs maradása, pár napot tölt;
Pridonnal kimegy vadászni, más multságban se böjtölt.
Mindent, mi elejbe került, közel s távol egyiránt ölt:
Lövésein a lövészek szíve ámulattal eltölt.

»Hallgasd meg, amit jelentek, mondja végtére Pridonnak:
Én akár halálos holtig itt időzök; ámde vannak
Más ügyeim s érkezésem tovább nincs, boldogtalannak;
Útam hosszú, dolgom sürgős, késedelem árthat annak.

Igaza van, aki sír, ha elkövetkezik te tőled;
Ámde nincs maradhatnékom, míg ide benn más tűz fölvet.
Utas embert, késlekedőt, nagy veszedelem kerülget -
Most mutasd meg lenn a parton: hol láttad az eltűnt hölgyet?«

Szól Pridon: »Egy szót sem ejtek útag elé nehézségül;
Jól tudom, idő hiján vagy s hogy szivedben milyen ék ül.
Menj Isten hírével s lássad ellenséged rongy izékül!
Ámde mondd nekem: hogy éljek már ezután nálad nélkül?«

Egyet mondok: nem engedlek útra egyedül magadat,
Embereket adok, légyen közelletben, kezed alatt;
Fegyvert, életre valókat: öszvért, lovat, mindezt fogadd;
Mert megbánod, s rubinorcád fölszántja majd könyáradat.«

Ad melléje négy rabszolgát, hűt és szíveset, azontul
Teljes hadi öltözetet, amely tündököl aranytul,
Hatvan véka vert aranyat, költségire, kezdve mosttul,
Alája tüzes paripát, minden nyeregszerszámostul.

Fölraják a mindenféle holmit egy erős öszvérré,
Pridon szintén lóra ül, hogy egy darabig elkísérje;
Most az elválásnak kínja nehezedvén ő szívére,
Szól: »Míg a nap el nem hágy, hej! nem is gondolunk a télre.«

Jött a búcsú pillanata, köz szomorúság okául,
Csődül a nép, mind aki csak aranyat, gyümölcsöt árul;
Azt vélhetnéd: égzengés tán, kiabálásuk zajárul,
Szólnak: »Távozik a nap, ma örömmel szivünk bezárul!«

Elhagyták a várost, mentek, míg a parthoz nem jutottak,
Azon helyre, ahol föltűnt a ladik s a hölgy Pridonnak.
Itt sokáig keseregnek, könnyet a fövenyre ontnak;
Pridon szól esetéről a fénynek, amaz elcsukottnak:

»Ide hozta két rabszolga csónakon a fényes napot,
Fehér foga, rubint arca, fekete szeme ragyogott;
Magsarkantyuztam lovam, hogy kard vagy kar küzd érte legott;
Megláttak, futottak tőlem, a hajócska szárnyra kapott.«

Körülveszik egymást, könnyük többszörösen kitör és dől,
Ölelkeznek, a parázs benn lánggra gyúl ez öleléstől,
Válnak, elválhatatlanúl: testvérekül esküdvén föl;
Pridon marad, megy az ifjú, természetével, mely ölvén öl.

XXVIII.

Avthandil távozik Pridontól, hogy Nesztán Daredsánt keresse.

Megy siralmával, de naphoz hasonlón, az ifju ember.
Thinathinra gondol, szívét megújítja ím ezen szer;
Szól: »Haj, messzi estem tőled, a gonosz sors kegyetlen ver!
Nálad van sebemnek írje, meggyógyítsz majd avval egyszer.

Mily iszonyú mérgek heve forr szívemben szüntelenül;
Mért hogy sziklatestben szívül három darab kavics nem ül!
Akkor szerelemnek nyila nem sebezne meg itt belül;
Te vagy, a kiért e méreg életem közé elegyül.«

Avthandil a négy szolgával ment a parton, s míglen ott járt,
Egyengette nagy erővel Tariel ügyének utját,
Éjjel-nappal keseregve ontá könyjeinek kutját;
Szalma e világ előtte, nem nyom egy szál szalma súlyát.

Akit ér a tengerparton, kikérdezi, előfogja,
Száz nap megyen így tapogva, utat, ösvényt tudakolva.
Egy hegyet im érnek, látják: kinccsel sok teve rakodva,
Egy karaván vesztegelt a parton, bajban, fennakadva.

Rengeteg nagy karavánnal, véghetetlen sokan voltak,
Nincs maradás, sem utazás, ezért búsak, lehangoltak.
Üdvözli az ifju őket, szálemmel ők válaszoltak;
Kérdi: »Hej, ti kereskedők, kik vagytok?« Feelve, szóltak.

Uszen volt a karavánnak feje, bölcsnek hírében áll:
Egész verset szaval, bókol, mindent a mi szokás csinál.
Akkor szól: »Oh nap és élet, nekünk boldogságot hozál,
Elmondjuk mi esetünket s dolgunkat, csak közénk leszállj.«

Száll le, s az szól: »Mi bagdadi kereskedők vagyunk, hitben
Mahomednek követői, - bornemiszák mindétíglén -
Ama tengerparti király városába mennénk innen,
Érték velünk tenger, kincs van, melynek szeri-száma nincsen.

Itt a parton megleltünk egy embert, nem volt benne lélek,
Segítettük, míg beszédje vissza nem tért ő nyelvének.
Kérdeztük: »»Ki vagy hej, útas, mi járatban? mondd meg, kérlek.««
Szólt: »Ha utra kelnétek, hát meghaltok, bár én még élek.«

Mondja: »Egyiptomból jöttünk, számos örrel, egy karaván,
Teméntelen kinccsel rakva; szálltunk tengerre azután,
Kalózok megöltek, hegyes jávorfát hajónkba furván.
Mind meghaltak; nem tom, ide hogy kerültem kurtán, furcsán.«

Hej, oroszlán és nap, ime: ezért van, hogy vesztegelünk;
Rettenetes kárunk nézve, visszafordulni se merünk;
Tengeren megölnek, oh jaj! hadakozás nem kenyerünk:
Se be, se ki semmi mód, a sok vitából mit se nyerünk«.

Szólt az ifju: »Bús ember csak magát csalja esztelenül;
Bármely dolgot küld az ég rá, semmikép meg nem menekül;
Pártul foglak benneteket, járva ügyetekben elül;
S ha valaki bánt, azt kardom nem hagyja fenyítetlenül.«

Nagy örömtől a karaván szinte nem tud hova lenni.
Mondja: »Ez a jó hős, nem mi, meg nem félelmi semmi;
Reménysége van magában, hát maradjunk csöndesen mi.«
Ültek immár a hajóra s kezdtek partközelen menni.

Szép idő volt, az utazás baj nélkül ment ilyenformán.
Avthandil vezérli őket, hősi szíve volt a kormány.
Föltűnt egy kalózhajó, nagy hosszú lobogóját hordván;
E hajónak, más hajókat szétvetni, cölöp van orrán.

Jöttek ordítva, üvöltve, kürtöt fujva harcra készen.
Nagy haduktól a karaván odavolt biz itt egészen.
Szólt az ifjú: »Nincs mit félni, hadd hősködjének merészen;
Vagy megölöm őket mind, vagy ez a nap halálom leszen.

Végzet ellen úgysem tesznek bennem kárt, legyen akármi.
És ha végzet, hogy ne éljek, át fognak a dárdák járni;
Akkor sem vár-, sem baráttól, sem testvértől nincs mit várni.
Aki tudja ezt, mint én, az bátran fog helyén megállni.

Ti kereskedők, a harcot nem ismerő szerzet, gyáva,
Bujjatok nyilaik elől, minden ajtót rátok zárva;
Nézzétek csak, oroszláni karjaimnak mily csatája
Folyik majd a kalózhajón és a vérnek mily dandárja.«

Testét páncéllal befödve, mint egy párduc olyan volt ott.
Fél kezében nagy erővel tart vala egy vas dorongot;
Megállt a hajónak orrán, félelemtől nem szorongott,
Ő, ki szemmel minden nézőt, ellenséget karddal rontott.

A kalózhad ordít, hangja nem szünik egy pillanatra,
Szembe szegeződnek éllel, amely a cölöpöt tartja;
Félelmetlen a hajónak orrán áll az ifju, s rajta!
Rúddal széttöri az éket, nem remeg oroszlán karja.

Itt lecsap a hadra s kezdi mint gödölyét ölni rendre,
Kit a tengerbe taszítva, kit hajóban elrekkentve;
Hányja egymásra, kilencet nyolcra, nyolcat a kilencre.
Aki még él, megbuvik a holtak között, hangját rejtve.

Megvolt, melyet szívük várt, a diadal. Még némely szentül
Fogadkozva esd: »Hitedre, csak ne fossz meg életemtül!«
Nem öli meg, foglyul ejti, aki megmarada testül,
Mondván apostoli szóval: »Ijedelem szerelmet szül.«

Ne kérkedj erőddel, ember, ne szállj mint a részeg sikra,
Isten pártfogása nélkül hatalmaddal nem mégy sokra;
Ime, roppant szálfákon győz, meggyujtván, parányi szikra;
Isten akit véd, ha érné bot vagy kard: ezt elhasítja.

Itt Avthandil kincset annyit lát, hogy a felét sokallná,
Itt hajót hajóhoz köttet, a karavánt hívja hozzá.
Uszen nézi vígan, boldog, magát annak hogyne vallná,
S őt, a páratlant dicsérve, áldva hogyne magasztalná!

Ezer nyelvet kéne bírni, Avthandilt magasztalnia.
Ki sem tudják mondani, mily szép volt mint a harcnak fia.
»Dicsőség, uristen, néked!« zengedez már mindannyia,
»Napsugár föld, bús éjünkre fénynek kellett hasadnia.«

Körülfogják, átölelik fejét, képét, lábát, kezét;
Gyönyörű volt, nincs oly szépség, amely fölülmulná ezét:
- Látása egy bölcs embernek végkép elveheti eszét -
»Megmentettél, elhárítád fejünkről a szörnyű veszélyt.«

Szól: »Istennek, alkotónknak, gyöngék gyámolának hála,
Mindent egyes-egyedül csak égi ereje csinála,
Minden, ami el van rejtve, föl leszen derítve nála.
Okos ember elsőbbben is őtet dicsőíti, áldja.

Nagy veszélytől megmentőtök egyedül az uristen volt.
Én, mi vagyok én, egy porszem, egymagamtól mit tettem volt?
Most megöltem ellenségtek, szavamat betöltöttem - szólt -
És enyém a bárka s kincse, mint jutalom s érdemlett zsold.«

Szép dolog, ha egy derék hős megnyeri az ütközetet
S víg barátai körében ül, akiket szívből szeret.
Hogy' dicséri, áldja minden, az is, aki semmit se tett;
S ha sebekkel van diszítve, hogy evődnek ezek felett!

A kalózhajót még eznap átkutatják, nem ám holnap;
Mennyi kincs van ott dugaszban, annyit össze nem számolnak!
Hajójukra viszik terhét, mindent oda áthurcolnak,
S ott hagyják azt, fölégetvén, ne maradjon fájából mag.

Avthandilhoz megy Uszen, a karaván e szóval küldte:
»Általad vagyunk erősek, másképp gyávaságra szülve;
Tied mindenünk, amink van, fogadd minden szó nélkül te.
Amit adsz, kegyelem tőled; ím itt várunk egybegyülve.«

Szólt az ifju: »Testvéreim, mindjárt megmondám s ujonan
Mondom, meghallgatott Isten szenvedésitek napiban;
Ő tartott meg, mi vagyok én, büszkeségre okom mi van!
Mit kívántok tőlem még? Im itt vagyok én, meg a lovam.

Kincsre minek áhitoznám folytonosan többre, sokra?
Otthon való kincseim hisz mérhetetlenül nagyok ma.
Mit tegyek a tietekkel, s mért? Csak utitárs vagyok, la;
Más vidéken más veszély vár, fogok más földadatokba.

Eme roppant kincsen, melyhez most juttatott egy vitéz tett,
Osztozzatok tetszés szerint, nem bánom: ki milyen részt vett;
Töletek csak egyet kérek: segítest, nem oly nehéz tett,
Ügyem lészen köztetek, mely magam eltitkolni késztet.

Ne mondjátok, míg ideje nincs, hogy nem vagyok uratok;
Mondjátok csak mindenütt: »Ez vezetőnk«, bár ifju vagyok;
Én kalmári köntöst öltök, kalmárságot folytatgatok,
Testvériségünk nevére: bizalmatokban maradok!«

Földerül a karaván e rendkívüli eseményre;
Hozzá mennek, tisztelkedve mondják: »Mindnyájunk reménye,
- Néked adjuk mindenünket, tied legyen kedvre, kényre -
Szolgáljuk őt, kinek képe különb, mint a napnak fénye.«

Tovább mentek, utazgattak, nem vala ok sietelni;
Szép idő került, így úton kellemetes volt hetelni;
Nagyra voltak Avthandillal, nem tudtak vele betelni,
Ez a gyöngy, az ifju ember, kezdte őket elbűvölni.

XXIX.

Avthandil megérkezik Gulansáróba, miután partraszállott volt.

Elhagyják a tengert, megy most Avthandil deli alakja.
Ott a város, körülötte sűrű kertek zöld szalagja,
Idegen virág virít sok, szebbnél szebb színárnyalatba.
Emez ország szépségeit hogy értenéd meg szavakba!

Kötik a hajót kötélre, háromra, e kertek alatt.
Avthandil egy széken ül, az öltözete kalmárt mutat.
Jönnek mind a vásárosok, hoznak ezüstöt, aranyat.
Itt az ifjú kalmárkodik, ad-vesz és így rejtve marad.

Jött a kertész, ama kertből, s nagy vala gyönyörúsége,
Látván ezt az ifju embert, kinek képén sugár ége.
Avthandil az embert hívja, beszélgetölődzik véle:
»Ki vagy, honnan, mely királynak vagyon itt királyi széke?

Mondd el töviről hegyire, így beszél az ifju ennek,
Milyen érték itt kelendő, olcsóságot mit szeretnek?«
- »Látom, felel, orcáidon fényit magának a mennynek,
Elmondom amit tudok mind, hazugságot nem jelentek.

Ez a Tengerparti Ország mintegy tíz hónapi járó,
Fővárossa - minden széppel telisteli - Gulansáró,
Minden kincset, mely hajóval tengeren jön, ide váró;
Melikh Surchav, a király dús, könnyörülő, igazán jó.

Hozzánk jövén, még a vén is megfiatalodik szépen:
Ital, öröm, ének tart itt folytonosan, egyvégtében;
Virágaink minden színben nyiladoznak nyárban, télben;
Aki ösmer, megirigyel, noha ellenségünk légyen.

Jobb helyet üzérkedésre, mint ez, csak tudatlan áhit:
Adnak-vesznek, nyernek itten és veszítnek óriásit;
Egy hó alatt gazdag lehetsz s másutt megvehetsz akárkit;
Semmitelenekből lesznek egy év alatt jó gazdák itt.

Én kertész vagyok Uszennél, a kereskedők feje ő;
Hogy milyen szokási vagynak, azt is hadd beszéltem elő:
Ez a kert is lám az övé, ahol most vagy vesztegelő;
Ami legszebb árúd lészen, nékie mutasd legelő.

Nagy üzérek ajándékkal elsőbben is hozzá mennek,
Hadd lássa: mijük van, árul szó sincs, a fejedelemnek
Jut a legjava, s az árát megkapják azonnal ennek,
Azután szabad a vásár, semmi gondja rá Uszennek.

Te is jó lessz, legelsőbben hogyha tisztelkedel nála;
Tisztjeivel néked hogy a legjobb helyet kicsinálja.
Mostan nincs itt, csak beszéllek róla, pedig mit használ a!
De kötelez mindenkit e látogatásnak szabálya.

Felesége, Fatman Khatun odahaza van most épen;
Bőkezű egy vendéglátó, kedves, vonzó mindenképen;
Majd jelentem jöttödet, hogy mint magáét úgy gedéljen.
Nappal menj a városba és fogadj embert, hogy kíséren.«

Szól Avthandil: »Eredj hát és tégy, amikép te gondolod.«
Fut a kertész, víg, mellére a verejték alácsorog,
Megjelentette Khatunnak: »Ime, Hold, mit ujságolok:
Egy ifju fog jönni, aki mint igazi nap mosolyog!

Valami üzér lehet, nagy karavánnak parancsolva;
Sugár ciprushoz hasonlít meg a hetednapos holdra.
Szép maga és szép ruhája; fején bíborturbán volt, a
Helyi dolgokat s a cikkek árát tőlem tudakolta.«

Fatman Khatun örül nagyban, tíz rabot előre bocsát:
Karavánszerályba hozzák holmiját és kedves magát!
Akkor jött a rózsaképü, márványarcú kristály-agát,
Szemlélőit bűbáj fogja: valót látnak-e vagy csodát?

Szólnak a harangok, gyűl a város népe mindenfelül:
»Menjünk, lássuk mindannyian!« ez a jelszó csak egyedül.
Van, ki lelkesedik roppant; van, ki ájultan leterül -
Nők utálják férjüket, s a férfiakban az epe gyűl.

XXX.
Avthandil látogatása Fatmannál.
Miként fogadja Fatman s miként örül.

Fatman, Uszen felesége, ajtaja előtt fogadja,
Köszönti örömmel őtet, nagy örömét megmutatja.
Belépnek a házba, ottan üldögélnek, jól mulatva:
Fatman Khatunt ez a vendég boldogítja, nem untatja.

Fatman Khatun szép volt, tüzes, noha már nem ifju leány,
Elragadó barna fajta, piros pozsgás arc, nem sovány;
Bomlik költők, regős, dallos emberek és jó bor után,
Izlés áradt el magán s a rajta levő remek ruhán.

Fatman Khatuntól ez az éj kellemesen múlt felette:
Szép ajándékot az ifjú hozván, azt igen szerette.
Fatman bizony kedvességét soha el nem veszítette;
Ettek-ittak, haza ím az ifjút csak az éj vetette.

Másnap reggel minden árút megjelölget előtárva;
Szebbjét a királynak küldi, árát illendőt csinálva.
»Vigyétek« - az árusokat utasítja - »föl a várba,
S adjatok el mindent, - mondá - ahogy tetszik, olyan árba.«

Kalmármezben, s nem övében, jár az ifju, fordul-térül;
Hol ő Fatmant híja meg, hol Fatman látja őt vendégül.
Sülve-főve együtt vannak, nem búsan a sok beszédül;
Fatman nem tud ő nélküle meglenni, mint napfény nélkül.

XXXI.

Fatman beleszeret Avthandilba és levelet ír hozzá.

Jobb a nőtől lenni távol, mint elbájoztatni tőle.
Megcsal, szenvedélye bennünk szenvedélynek fölkelője;
De hamar elárul, adván emléket örök időre -
Hát akinek titka vagyon, sohse kell azt bízni nőre.

Fatman Khatunnak szívében kívánság gyúl Avthandilra,
Nőttön nő szerelme, lángját minden nap nagyobbra szítja;
Rejtegeti, ámde búját rejteni sehogyse bírja.

»Mit tegyek, mi lesz velem már?« hajtogatja egyre, sírva.

»Szóljak - jaj, ha megharagszik, és majd ránézni se lehet!
Ne szóljak - hogy állom meg, hisz nem bírom ki e tüzeket.
Szólok: s meghalok, vagy élek, kettő közül egy az eset;
Orvos sem tud gyógyítani baja-nem-mondó beteget.«

Irja ifjához levelét, nagy erejével a szónak,
Szerelméről s ennek dúló kínjairól panaszlónak;
Oly levelet, hogy a szíve reszkessen az olvasónak,
Okiratot, melyet nézni és nem összetépní szoknak:

XXXII.

Fatman levele Avthandilhoz, szerelméről írott.

»Oh nap, akit nappá lenni alkotott a mindenható!
Szenved, örömét felejtí, a ki lát: a szegény bohó;
Aki hozzád közeledik, megég, tűz emészti mohó,
Nap gyanánt reád tekintni édes, magasztalni való.

Beléd szeret, a ki rád néz s érted ájuldozva remeg.
Rózsaszál, csoda hogy rajtad fülemilék nem zengenek!
Szépséged virágokat vesz: már enyéim veszengenek;
Végem van, ha sugaraid énréám nem derengenek!

Isten a tanúm, mint félek, hogy ezt meg is mondja szavam;
De mit tegyek boldogtalan, hisz nyugodalmam odavan!
Fekete szemednek törét nem állja ki huzamosan
Szívem; segítsd meg, ha lehet, vagy veszedelembe rohan!

Valameddig e levélre tőled meg nem jön a válasz,
Melyből tudjam: akinek ment, engemet halálra szán az,
Addig lehelek, szivemben addig él a kín; most válassz:
Mit fogsz itélni felőlem, élet lesz-e, vagy halál az?«

Fatman Khatun elküldi az ifjunak írott levelet,
Ez olvassa mint szülő- vagy nőtestvértől amely eredt.
»Látszik, - mondja - nem ösmeri én szerelmes szívemet;
Ahhoz, akit szeretek, őt még hasonlítani se lehet.

Mi köze a hollónak a rózsához, mire megy vele?
De a rózsán nem dalolt még édesen a fülemile.
Érdektelen az egész ügy, csupa hiu terefere -
Mit nem beszél, mit nem dadog, mit ér az egész levele!«

Ilyen véleményre jutott ő szívében; de azonban
Mondja később: »Senki nálad nem segíthet rajtam jobban.
Hát miért utaztam? Tőle, mást keresvén, csak haszon van;
Megteszem, hogy *őt* fölleljem, bárha szívem nem lesz ottan.

Hisz e nő ím itt lakozik, rengeteg sok ember látja:
Világjáró útasoknak állomása és barátja.
Jól van, légyen; hadd tárjon föl mindent, ami szívem bántja;
Mond valamit tán, ki tudja! s megjutalmaz véle, hátha.

Asszony akibe szerelmes, annak teljes szívvel kedvez,
S akkor szégyen s becstelenség ő rá nézve semmi sem lesz;
Mindent, amit tud, az elmond, minden titkot az leleplez:
Jobb, követem, míg nem érek titkom iránt győzelemhez.

Senki - úgymond - semmit sem tesz Sorsnak szófogadatlanúl;
Akkor aztán vágyaival várakozni kiki tanúl.
Az élet: homály; a ki benn nem vigyáz jól, járhat balul,
Bármi van is a kosárban, eltűn onnét látatlanúl.«

XXXIII.
Avthandil levele, kit Fatmannak íra feleletül.

»Irtál, - olvastam leveled, amely énnekem hizeleg;
Előmbé siettél: mert én tőled még jobban tüzelek.
Vágyol, s én is vágyom: rögtön jutunk egymáshoz közelebb -
A találkozás dicső, ha kettőt egy érzés tüze lep.«

Nem mondom el, nem is tudnám, Fatman mennyire megörül:
»Elég volt, hogy nálad nélkül - írja - könyvem mindegyre dül;
Most előtted fogok lenni, itthon megtalálasz egyedül:
Siess látni, éj jöttével jöjj magad is gyönyörömmül!« _.

Ez éjjel az ifju, mikor a levelet megkapta volt,
Elindula: szembe véle izenettel új rab loholt:
»Nem vagyok ma éjre kész; a látogatást későbbre told!«
Megsértődött; nem ment vissza, mondván: »Ugyan, mit nem koholt?«

Meg van híva: nem megy vissza, leizenés ellenébe.
Fatman otthon ül s busul. Mint szálfá, Avthandil belépe.
Látja bús voltát a nőnek mindjárt, amint jó elébe,
Habár nem mutatja, félve s tetszését kinyerni égve.

Leülnek, van ölelés, van édes öröm. Egyszerre csak
Megjelen az ajtóban egy derék szép szál férfialak;
Belép, sarkában egy rab jön, kardot, pajzsot elszed, lerak;
Döbben, áll, néz Avthandilra: ím az útban sziklafalak.

Fatman mikor rátekintett, rémültében reszketett ő;
Az csak nézte ámulva, mily édesen feküdt a kettő.
Azután szólt: »Nem gátollak, kurva, félszedet felejtő;
Lesz még nappal, e legényért búbanatba téged ejtő!

Igy teszel rima, cemende, csúffá! Rajtam ezt miveled!
Holnap meglesz majd a válasz: tettedért jutalmad leled.
Tenmagaddal falatom fel magzataidat, teveled;
S ha nem: köpj a szakállamba s tartsd bolondnak a nevemet!«

Igy szól, bajuszát pödörve s már az ajtón künn is vagyon.
Fatman főbe veri magát, arcát tépi, hogy siralom;
Szép szeméből könnyét ontja mint a kút, ha foly szabadon,
Kiált: »Dobjatok követ rám, jöjj hát, verj meg, kövezz agyon!

Jaj, megöltem férjemet, jaj, elvesztém kis gyermekeim!
Tolvajkézen mindenem, a legislegszebb ékköveim;
Elhagyott szeretőm miatt szüleim, fiam mind oda im;
Oh jaj, életem, micsoda rettenet vár, micsoda kin!«

Avthandil ezt hallja vala, mélyen megdöbbenve; szóla:
»Mi bajod hát, mit beszélsz, mi e nagy gyásznak okozója?
Mit fenyeget ez az ember, mily hibáért? Beszélj róla!
Csillapodjál; mondd: ki ő s mi rajtad keresnivalója?«

Szól az asszony, »Ah, oroszán, elvette a sok köny eszem;
Nem szólhatok a dologról, ne is kérdezz; saját kezem
Gyilkolta le gyermekemet, s a gyönyörtől is elesem!
Megölttem magam, megölt az irántad való szerelem.

Nem tesz szájára lakatot ilyen ember. Ily komiszra,
Ily eszelős ördögre, ily bolondra van titkom bízva!
Mért hívtalak vesztetre, vagy mért szívtam oly későn vissza!
Nincs orvosság ő ellene, aki maga vérét issza.

Kettő közül egyet tégy: menj, pillanatig sem időzve,
Öld meg titkon ezt az embert, még az éjjel öld meg őt te!
Ments meg engem s házam népét a haláltól! Visszajöve,
Megtudsz mindent: elmondom, hogy mért vagyok most így megölve.

S ha nem: rakd meg még az éjjel szamaraid cikkeiddel,
Fuss karavánszerályomból, mindenedet rögtön vidd el!
Ez, ha fölmehet a várba, tereád is vést hoz, hidd el,
S engem fiaim husával etet meg és úgy veszít el.«

Avthandil, a félelmetlen, bátor, ennek hallatára
Fölkel, fogja buzogányát - szép a hős lélek, hiába!
»Meg nem tudni: mi van ebben, - szól - csak nem leszek oly kába.«
(Ne véld, hogy van még egy ilyen; senkisémet léphet nyomába!)

Mondja Fatmannak: »Egy embert adj az útra, kíséretnek,
Ő vezessen, nem szorulok senkire, hogy végít vessek:
Nem úgy nézem ezt az embert, nem áll én előttem ez meg.
Majd elmondom, mit végeztem; maradj addig szépen veszteg.«

Kalauzúl, kíséretül kívánt szolgát ada vele;
Súgja néki: »Minthogy kész vagy eloltani tüzem, - gyere,
Mihelyt vígasztalásomra őt megölted, visszafele,
S hozd el gyűrűsujját: legyen eltávolításnak jele.«

Avthandil a városon át megy félsz nélkül, ki a partra,
Tengerparton állt a ház, zöld és vörös kövekből rakva;
Kívülről csinos palota, sok-sok erkély végig rajta,
Benne roppant gazdagság és szépség mindenféle fajta.

A kalauz elkísérte Avthandilt, a fényeskedőt:
»Im a kerested palota, - szól mély hangján - nézd e tetőt,
- Mutatja - mely átellenben itt van épp a szemed előtt;
Mostan fekve s alva ott lenn, avvagy ülve leled fel őt.«

A kapuba alszik vele két őre a rossz embernek,
Halkan oda mén az ifjú, s mielőtt üvöltözhetnek,
Kapja őket kézzel kupán, életükkel készen lettek:
Fejet fejjel kókányolván, velőt hajjal így kever meg.

XXXIV.

Itt Avthandil megöli Csacs nagirt és két őret.

Az az ifjú ágyában hált egyedül, szilaj szívével:
Avthandil erős alakja belép hozzá, véres kézzel;
Percet sem hagy, öli orvúl, fölélni se hagyja ésszel:
Megragadja, földhöz vágja, törrel oltja életét el.

Barátul nap, ellenségnek mint vadállat retteneti, -
Gyürüsujját lemetszvé, a testet ablakon kiveti:
Tengerre nyilott az ablak, ott a homok hengergeti,
Nem akadt a számára sír, nem egy lyuk a földbe neki.

Nem hallatszott el sehová nesztelenül történt holta.
Visszament az édes rózsa, mintha mi se történt volna.
Én bizony csodálkozom; hisz ennek vérét szinte lopta!
Azon útat, melyen jött volt, újra végigvándorolta.

Fatmanhoz belép az ifju, ez a kedves nap-orozslán,
Szól: »Megöltem; nem örül az többé napnak hajnalodtán.
Szolgád is tanú, csak vedd ki esküjét. Meg itt van osztán
Gyürüs ujja s véres töröm, mellyel életét kioltám.

De most szólj, mit is beszéltél, mért valál oly félelemben,
Mivel rémített ez ember? Nagy a kíváncsiság bennem.«
Fatman térdre borúl: »Orcád pillantását nem érdemlem,
Sérült szívem immár ép lett, immár semmi nem sért engem.

Magam és Uszen ujonnan születtünk ma, gyermekestül.
Hogy dicsőítsünk, orozslán, megmentőnket réműlettül?!
Vérünk omlott volna bizton; most ím megmentettél ettül.
Mindent elmondok előrül, hallgass meg mint figyelmes fül.«

XXXV.

Fatman elbeszélése Nesztán Daredsánról Avthandil előtt.

»Szokása e városnak, hogy Navroz napja szép ünnepén
Kalmár ember mitsem árul, utazásra senkise mén:
Díszbe öltözünk, magunkat csinosítjuk - boldog, szegény,
A királyi palotában eznapi fényes lakzi levén.

Minket, nagykereskedőkül, ajándék adónkat hozva,
Fogadnak a palotában; a király azt viszonozza.
Tíz nap nincsen a zenének, lant szavának vége-hossza,
Téreken dal-, rugólabda-, lódobogásnak khaossza.

Férjem Uszen megy a várba nagykereskedőink élén,
Nőiket magam kísérem, nem kívánok más segélyt én.
Királyunk előtt ki mit hoz, ajándékaink letévén,
Mulatunk a várban s vissza vígan térünk éjnek éjén.

Jött a Navroz, ajándékkal a király elébe gyültünk,
Átadtuk s vizont; ő nekünk és mi ő neki örültünk.
Idejében, amint illik, vidáman hazakerültünk,
Csupa városbeli; nálam, mulatni tovább, leültünk.

Kimegyek a kertbe, - mondok - szép az éjjel, sétára von:
Hölgyeim velem viszem, mert vigyázni kell rájok nagyon.
Édes hangon énekelve kíséretnek oldalamon;
Én is vígan mint egy gyermek dalolok, hisz ünnep vagyok.

Itt a kertnek fáinak között van egy formás, szép magas lak,
Messzi tengerre kilátást nyit az emeleti ablak:
Ide hozom hölgyeimet, akik velem sétálgatnak,
Megujtjuk víg lakzinkat, öröme a nagy napnak.

Nyájas nővérül vigyáztam a kereskedők nevére.
Ittunk - s ok nélkül, nem is tom: mért, oly fásultság elére.
Vendégeim búcsuzkodtak, mintegy távozás jelére -
Egyedül valék, különös mélabú szívembe tére.

Kinyitom az ablakot és nézek ki, a tenger tája
Tán elűzi mélabúm; hát azért néztem ki reája.
Látom, messze valami kis tárgy uszik, a tengert járja -
Mi lehet, madár vagy állat, vagy mi az Isten csodája?

Messziről nem ismerém föl, közelébb jön: hát egy ladik;
Két ember, fekete szín test, fekete arc, iparkodik
Partra szállni alattomban; csak fejüket látni s alig.
Kikötöttek; csodálkoztam, milyen különös valakik.

Földre húzták a ladikot, letették a kert alatt la;
Nézelődtek köröskörül: nem csipik-e vajjon rajta.
Nem láttak sehol egy élő, semmi meg nem riasztotta;
Én néztem lakomból titkon, lélekzetem visszafojtva.

Kiemeltek a ladikból valamit, egy kosárbelit,
Fölnyitották: egy leány volt, amint néztem: idegen itt;
Fején turbán volt fekete, zöldnek láttam öltözetit.
A nap már elég gyönyörű, hogyha ő hozzá - közelit!

Felém fordult a leány, és fény derült a tájra menten,
Arcának világossága uralkodik földön, mennyen.
Becsuktam szemem mint naptól - ki nézhetné szemtül szemben?
Becsuktam az ablakot is, ők nem vettek észre engem.

Szólítok négy rabszolgámat, azonnal előttem vannak,
Mutatom: »E feketéknél képmása van, ni! a napnak;
Menjetek le titkon, halkán, szeliden, hogy zajt ne halljak;
Adjátok meg, ha eladó, akármilyen árát szabnak.

Ha nem adják, ne adjátok; fogjátok meg, üssétek le;
Hozzátok e holdat hozzám, iparkodjatok, sietve!«
Emberim leszálltak titkon, ott termettek lopva, rejtve,
Kezdek alkudni: nem adják, nincs a füstösöknek kedve.

Én kiállok ablakomba s megértvén, hogy nincsen ára,
Lekiáltok: »Öljétek meg!« Rajtuk ütnek, fejbe vágva.
Tengerbe dobálják őket, a leányt pedig vigyázva
Hozzák, sürgetem: »Hamar, a tengerpartról be a házba!«

Mit mondjak magasztalásúl? Szépségénél nincs finomabb;
Esküszöm: a nap egyedül ő, mellette nem nap a nap!
Ki tudná lefesteni őt, sugarát, mely a hova csap,
Éget, miként engem; mert nap, amaz égi napnál napabb!«

Eme szók bevégeztével arcát Fatman veri kézzel;
Avthandil is sír, könnyei buzognak melegen, hévvel.
Elfelejtik egymást, oly nagy bánatuk az eltűnt nővel:
Rájuk szakadt gyászfelhőből árad könnyük özönével.

Miután így sírtak, szólt az ifjú: »Folytasd, ne hagyj abba!«
Mondja Fatman: »Megláttam és lettem szerelmének rabja;
Össze-vissza öleltem, hogy belefájdult minden tagja;
Pamlagomra ültetém; szóm, lélekzetem el volt halva.

»Ki vagy - szólék - nap, mely apa lánya, mely tájról vezeték
Gyöngyalakod, oh Plejádok királynéja, e feketék?«
Mit se felelt, bár szerényen tudakoztam eredetét,
Csak könnyei, miként száz kút, arcát egyre öntözgeték.

Mikor váltig faggatám őt, sok beszéddel ostromolván,
Sírt csak annál hangosabban, édes hangon sírt, omolván
Márvány-rubin orcájára könnyfolyó, agát-csatornán.
Néztem s majd meghalt a szívem, szomorkodtam olyanformán.

Mondja: »Téged, ki anyám vagy, anyámnál is több vagy nekem,
Mit érdekel történetem, mi van abban jelentékeny!
Rólam, akit elveszített végzetem, a szerencsétlen,
Ne tudakozódjál semmit, kérlek, alkotód nevében!«

Mondok: nem jó pillanat volt, kár a kérdést elsietni,
Türelmét is elveszejtí, unalmas fog néki lenni.
Várni kell s a kérdésre alkalmas időt kell kilelni.
Nem bántam e Nappal illőn; hogy' eshetett meg ilyesmi!

Elfogadtam e Napot, a szavakkal le nem festhetőt,
Megeresztetem, igyekeztem elrejtteni mások előtt;
Rejtegettem, számtalan sok függőnyt raktam, elfedezőt -
Sír-ri, vigaszt nem ismer, csak rózsaképen a könyesőt.

Elhelyeztem a naparcú, deli áloót lakomban,
Berendeztem egyik házam, ott letettem alattomban;
Nagy vigyázattal valék rá, senkinek egy szót se szóltam,
Rabnőt adtam mellé s hogyha látogattam, magam voltam.

Miként mondjam csodálatos, meglepő szokását ennek:
Hogy szemei nagy sírástól éjjel-nappal nem pihennek.
Könyörgöm: »Vigasztalódjál!« percre megszűn, nékem enged -
Oh jaj, oh jaj, nála nélkül nem is élek, csak úgy tengek!

Ha beléptem, hát előtte láttam egész könytavakat,
Tintaszeme csatornáján könyje szüntelenül szakadt.
Szinte könnyé vált egészen, titkos bánattheher alatt -
Már nem tudtam, mit műveljek; e csodán eszem elakadt.

Nem leltem időt, hogy kérdjem, mivel nem szűnt kesergése;
Mindig szólni kezdtem: »Ki vagy, mi tett ilyenné?« De mégse...
Mint a vérkút, olyan volt ez áloéfa könypergése,
Érzéketlenül előtte nem maradhatott a kő se.

Alkalmazkodni világért nem akart: az ágyban nem hált,
Turbánját le nem vetette, sem a köntöst, azt az egy szált!
Feje aljáúl, így aludt, vánkos helyett karja szolgált;
Üggyel-bajjal, sok kéréssel bírtam rá, hogy enni próbált.

Ezt a turbánt s ezt a köpenyt megcsodáltam, okkal pedig:
Volt kezemben mindenféle ritka, drága piperecikk;
Hanem erről azt se tudtam, hogyan s miből készíthetik:
Fínom mint szövet s tömör mint amely ötvöstől veretik.

Igy töltött el darab időt házamban e szép ragyogvány;
Tartottam a nyilvánágtól, még a férjemnek se mondtam.
Hisz ha szólok, kiböfenti a palotán, mert bolond ám;
Hát vigyáztam, titkon mentem oda s jöttem kionsván.

Ámde - mondtam - mire megyek szót se szólva, egymagamban?
Honnan tudjam: mit kell tenni, hogy segítsünk rajta nyomban?
Ha meg rájön: megöl; semmi nem marad soká titokban.
Hogy' titkoljak oly világot, mely a napnál fénylik jobban?

Mit használhatnék egyedül, bár a vágyból dúsan telnék!
Megmondom; legyen, ami lesz, s kérem Uszen segedelmét,
Eskü alatt, hogy a titkot őrzi s nem terjeszti el szét;
Tán csak nem fog esküt szegni, nem veszti el saját lelkét.

Uramhoz megyek, mulatunk szerelmesen, évelődve;
»Mondanék valamit, - szoltam - csakhogy esküdj meg előre,
Fogadd meg nagy esküszóval: senkinek se szólsz felőle!«
Fogadta nagy esküszóval: »Csapkodják fejemet kőbe!

Holtomiglan el nem mondom élőnek, amit vagy mondó;
Meg nem tudja sem barát sem ellenség, se vén se golyhó!«
Akkor mindent elmondottam Uszennek, szive nagyon jó;
»Jer, kövess; jer s látsz valamit, ami napfényhez hasonló!«

Fölkel, követ, a palota kapuján belépünk én s ő;
Döbbenve megáll, szemébe süt sugara, az a fénylő.
Mondja: »Mit mutatsz, mit látok? Közelről vagy messzünnet jó?
Az uristen büntessen meg, hogyha emberi test, élő!«

- »Való voltát én se tudom« ez volt tőlem a felelet.
»Azon túl, mit néked mondtam, semmit nem tudok egyebet.
Lássuk, én s te, kérdezzük meg: kitől ered, ki s mi lehet?
Talán mond valamit; kérjük: ne vonja meg ezt a kegyet.«

Hozzá mentünk nagy vigyázva, csakhogy izire ne essünk,
Mondván: »Engedd, Nap, hogy búdnak osztályosai lehessünk,
Néked, elhalványult holdnak orvosságodat keressünk,
Téged, aki sáfrány lettél, megint rubinszínre fessünk.«

Kérdeztük; de - hallotta-e, vagy sem - válaszát nem adott,
Zárva maradt rózsaaajka, gyöngysort nekünk nem mutatott.
Haja rendetlen volt, szeme égfelé tekint; biz ott
Szomoruan álltunk: ime, sárkány fogta el a napot.

Kérdezzük, de feleletre sehogy sem tudjuk szorítani;
Kedvetlen pihent a párduc - hogyan mernők háborítani?
Ujra csak belekötöttünk, arcát köny kezdé borítani:
»Mit tudom én, hagyjatok!« szolt; mást annyit se, mint ez itt, ni.

Együtt ültünk véle s kedvet szomorúsággal cseréltünk.
Amit mondtunk, azt is bántuk; ujra ismételni féltünk.
Csitítgatjuk, csendesítjük, minden vígaszt megkísértünk -
Nem kell néki s a gyümölcs sem, mellyel kedveskedni véltünk.

Mondja Uszen: »Balszerencse érte nyilván több ezernél;
Ily arc napnak lenne jó. Haj, ember, ilyent ha ölelnél!
Kár, hogy szenved ily kegyetlen, büntelenebb büntelennél -
Öld meg, Isten, magzatim, ha jobb szeretem őket ennél!«

Néztük, néztük jó sokáig, akkor elmentünk leverten.
Nagy öröm volt látni őt és bánat elhagyni, kegyetlen.
Nem törődünk dolgainkkal - rajta lógtunk mindig ketten,
Elrablá szivünket s tartá bilincseibe keverten.

Mult az idő; egynéhány nap elteltével Uszen szóla:
»Rég nem jártam a királynál, egyszer sem az ünnep óta;
Ha tanácslod: megyek, s viszek ajándékot kegyadóba.«
- »Igen, mondám, Istenemre! nem rossz gondolat valóba.«

Uszen gyöngyöket egy tálra s rakos drága ékköveket;
Kérem őt: »A palotában fogsz majd lelni részegeket;
Ölj meg, mintsem eljárjon a szád a lány felől!« Hiteget,
Fogadkozik: »Szót se, bárha fejvesztéssel kard fenyeget!«

Uszen fölment a királyhoz; fényes lakzi állt im ottan,
Uszen a királynak híve s a királynál kegyben is van:
Leülteti, ajándékit kegyesen fogadja. Mostan
Nézd el a berugott kalmárt: fecseg, durva, bárdolatlan.

A király Uszen elébe számtalan üveget rakat;
Isznak, újra isznak, tömlőt megtöltenek ujat, sokat.
Uszen esküt szeg - mily hit, mily állhatatlan egy akarat!
Bizony, bizony: rózsa hollót, szarv nem illet szamarakat.

Szól a nagy király Uszenhez, aki bamba, jól felönte:
»Hogy tudsz ennyi drágakővel kedveskedni? Megdöbbsz e
Ritka gyöngyök, e rubintok remekszép volta. Fejemre!
Nem tudok viszonzást illőt, dús ajándékkiddal szembe.«

- »Nagy királyom, nem Te vagy-e, - Uszen bókolva jelenti -
Aki éltetsz minden élőt? Égi fényed mind előnti.
Kincsem-aranyamnak ura nincsen rajtad kívül senki:
Nem anyám hasából vélem, mind a Te kegyedből jött ki.

Esküszöm fejedre: mindez nem érdemel köszönetet.
De mutatok egy menyasszonyt, aki tetszeni fog Neked.
Érte, tudom, hálás léssz, ha meglátod e szövétneket,
Ezt a Napot, és kegyedet irányomban megnöveled!«

Minek nyujtsam? Esküjén és hitszilárdságán csufot tőn,
Elmondá, hogy egy leányt lelt, szépet napfényvel egyenlőn.
A király igen szerette, ő szívében örvendett hően,
Rendeli: »A várba hozzák!« Uszen szava így hát meglőn.

Itt ültem s nem gondolám, mily bús leszek majd nemsokára:
Kapum előtt a királyi rabszolgák feje megállta,
Hatvan rabszolgáját küldé a király, szokás ez nála;
Jöttek, - látványosság léssen, mondám, szer fölött csodálva.

Üdvözölnek: »Jöttünk, Fatman, napkirályunk parancsolván:
Hol a két napnál is szebb lány, kit Uszen a királynak szán?
Add ki, hadd vigyük el; ugyse visszük messze.« Hogy ezt hallám,
Ugy tűnt: hegy zuhan a hegyre, vagy a mennyég leszakad rám.

ÉN, döbbenve újra, kérdem: Micsoda leányt keresnek?
- »Azt, akit Uszen ajánl, hogy képéről sugarak esnek.«
Misem használ, ki van tűzve napja lelkül elvesztemnek;
Nem tudok se fölkelni, sem ülni, tagjaim remegnek.

Hogy belépek, látom: sír a szépség, zápokönyje ömöl.
»Látod, édes, - szoltam - engem a fekete sors hogy gyűlöli!
Ellenem fordult az ég is, ő fenyeget, sujtol, elől:
Azt mondják: a fölség kíván. Mi vigasztal meg effelől!«

Mondja: »Testvérem, ne csodáld, habár nem csodálni nehéz;
Balsors keze van fölöttem, csapásokkal amely tetéz.
Csodálkozhatnál, ha jó ér; csodálattal rosszra ne nézz.
Régi ösmerősöm nékem, nem új ez a sokféle vész.«

Mint a gyöngy, pörög szeméből sűrűn harmatozó könyje;
Fölkel félelmetlenül, mint párduc avagy bajnok tenne.
Arca nem hasonlít archoz, baja mintha baj se lenne;
Kér egy *csadrát* s fölveszi, hogy arcát, természetét befedje.

Én a kincsestárba mentem s onnan ára-mondhatatlan
Gyémántot és gyöngyöt vettem ki, amennyit markolhattam:
Egész várost ért meg egy-egy; visszajöttem velük ottan
És, akiért szívem él-hal, ő rá, természetére raktam.

Szóltam: »Édes, valahol tán használhatsz egyetmást.« Legott
Kézen fogtam s a raboknak átadtam e nap-alakot.
A király már tudta, várta; üstdob pergett, harang zugott -
Ő megyen lehajtott fővel, nem szól egy hangot se, nyugodt.

Szemlélői majd szétszedték, nagy neszelés volt s harangszó;
Hasztalan az őrség fárad, a tömeget visszatartó.
A király, mikoron ránéz, látja: ciprushoz hasonló,
Megszepenne kérdi: »Honnét csöppensz ide, Nap, sugalló?«

Be kellett előtte hunyni mint nap előtt a szemeket.
Szólt a király: »Sohse láttam életemben ily remeket!
Isten mása e teremtmény emberek közt; akit szeret:
Meg fog örülni s a pusztán kóborol mint eszeveszett.«

Oldalára ülteti, szól nyájas szóval hozzá: »Minő
Családból való s ki vagy? Szólj: él-e még atyád és ki ő?«
Nem felel, akinek képe olyan mint a napos idő,
Ül lehajtott fővel, búsan, - gondolata édes, dicső:

Akármit beszél a király, egy szavát ő nem hallgatja,
Más vidéken jár a szíve, máson időz gondolatja.
Rózsaajakát csukva tartja, gyöngysorát ki nem mutatja;
Csodálkozva nézik dolgát, kiki veti más-más latra.

Szól a király: »Meg nem értjük, ezt a dolgot mire véljük.
Kettő közül az igazság egyik lesz csak, úgy ítéljük:
Vagy szerelmes valakibe, arra gondol, s bárhogy kérjük,
Nem felel, a kérdezőknek észre sem vevén személyük;

Vagy pediglen magasztos bölcs: magasságos eszmékben él,
Neki az öröm sem öröm, néki a veszély se veszély;
Balszerencsét vagy szerencsét egyiránt csak mesére vél;
Más tájon van, gondolata mint a galamb más tájra kél.

Hozza Isten én fiamat diadallal a csatából,
Készen várja itt e Nap, majd találkoznak, majd aztán szól
S szóra bírja őt, tán ránk is ragadhat e tudományból;
Addig hadd maradjon halvány hold, a naptól messze, távol.«

Mondhatom, hogy a királyfi derék ifju s jó vitézlő,
Nem fél, olyan bátor mint szép, arcra, termetre igéző.
Mostan háborút viselvén, hazafelé rég nem néz ő;
Néki szánta volt e Napot a király, - de immár késő!

Fogják s öltöztetik őtet menyasszonyi öltözetbe:
Öltözetén látható volt fényes gyémántoknak ezre;
Koronát, csupa rubinból, tettek a gyönyörű fejre:
Átlátszó e márvány s mostan rózsaszínbe játszani kezde.

Szólt a király: »Fektesétek le a fönség menyasszonyát!«
Készítnek aranyos dívánt, nyugati pazar nyoszolyát;
Itt a nagy király maga megy, aki mind e sok palotát
Bírja és maga viszi át e Napot, a szemnek csodát.

Kirendel kilenc kisasszonyt a kapunak őrzetére;
A király, mint hozzá illett, keifjébe visszatére.
Uszent roppantúl kegyeli, dús lett ám jutalma, bére;
Kürtöket, zeneszót csapnak, harangok raját segítve.

Meghosszabbítják a lakzit, dáridónak mértéke vész.
A naparcú mondja: »Megöl sorsom mint egy gyilkosi kéz.
Honnan jöttem s hova? Kire gondol elmém s kiért enyész?
Mit tegyek, mi segít rajtam? Ez az élet jaj, de nehéz!«

Mondja még: »Igy bánatomat nevelem csak még nagyobbá;
Hallgatok és kérem Istent: ellenségem tegye rommá.
Melyik bölcs lesz öngyilkossá, mielőtt halál lefogná?
Okos önnön okosságát bajban fordítja haszonná.«

Hívatja kisasszonyait, mondván: »Jól rám figyeljete;
Ti csalódtok, azt hívén, hogy én királynétok lehetek,
S a király csalódik, vélvén, hogy legyőzhet; innepetek
S mind e hejehuja értem annyit ér mint egy pöfeteg.

Nem vagyok királynétoknak való, másfelé visz utam;
A naparcú gyöngyalaktól ments meg én Istenem, uram!
Mit zavartok más dologgal - - egyéb dolgom van csakugyan,
S ez az élet, a tiétek, nem tetszik nekem sehogyan.

Megölöm magamat szentül, tört forgatok meg szivemben:
Titeket megöl a király, élve nem marad egyetlen;
Jobb: megosztotok e kincsen, amely most csak nyűgöz engem:
Hadd futok el, engedjete, lesz majd »Jaj, jaj!« máskülömben.«

Gyöngy és gyémánt, ami csak van termetén, most mindent leött,
Koronáját is, a tiszta rubintot, a tündöklőt.
Szól, odadván: »Engedjete futni, sírva kér szivem, őt
Halljátok meg, hadd megyek; nagy szolgálat lesz Isten előtt.«

Mind e csodás kincsekre a rabszolganők vágyton vágnak,
Feledve, mint közembernek, félelmes voltát királynak.
Eltökélik: futni hagyják a dicsőt, elé nem állnak -
Nézd el, mit teszen az arany, botja ördögi bűbájnak!

Boldoggá teszi-e vajjon az arany azt, akit pártol,
Hogy mellette holtig tart a fogcsikorgatás a vágytól?
Hol megy, hol jön, soha sincsen, mindig végzetünkbe gázol;
Itt pedig még lelkeket is támad, fennrepülni gátol.

Mikor megtették a hölgyek, amit kért oly esdedelve,
Egyik elvevé ruháját s az övét adá helyette;
Más a kaput nyitja; kastély részegekkel telistelve -
És a hold is telve maradt: a kígyó még le nem nyelte.¹⁶

Megszöktek a rabnők is mind, szétfutottak mindjárt onnan...
Ajtómon a lány kopogtat, hí, nevemen szólít: »Fatman!«
Megyek: látom, megölelem, rendkívül nagy bámulatban;
Nem lép teljesen lakomba: »Minek hívsz!« könnyörög nagyban.

Mondja: »Megmentém magamat szíves ajándékid által;
Isten viszonozza néked mennyei kegye javával!
Nem rejthetsz el újra; engedj: küldj iziben paripával,
Míg a király meg nem tudja s üzőbe nem fog hadával!«

Én mindjárt az istállóból legjobb lovam vezettem,
Fölnyergeltem, ráültetem vígan, búnak nem eredten.
Mintha oroszlánon ülne nap: a fények közt egyetlen -
Ah, én elveszett mezőm, hol nem arattam, csak vetettem!

Jött a nap, nagy botránkozás napja, dúlók jöttek elő,
Megszállták az egész várost, lett nagy üldözés siető.
Engemet is kérdeztek: »Ha itt lakomban rejtezne ő,
Vétkeztem királyom ellen s véremmel leszek fizető.«

Keresték, de nem találták, megzavarodtak egészen.
Búsult a király s valakik ott valának közelében;
Palotába visszatértek, bánattól violakéken -
Igy szűnt el Napunk; azóta gyászban járunk feketében.

Hova lett a Hold, majd később elmondom még; most hamar a
Fenyegetést mondom, mellyel engem az a férfi mara.
Vesztemre szukája valék, ő meg az én hímem vala:
Férfit gyávaság csufít el, asszonyt pedig buja fara.

Urammal elégedetlen voltam: vézna s igen rut ám.
Ez az ember, Csacsnagir meg benfentes volt a palotán;
Magszerettük egymást, nem volt búsulni okom azután -
De ma bizony őt kivánni nem, csak vérfolyását tudám.

Elmondám e dolgot néki mint egy szajha vagy eszetlen,
Hogy az a Nap hozzám jött és suttyomban őt megszóktettem.
Ijesztett, hogy majd felad, nem mint barát, hanem mint ellen;
S most mint holtat emlegetem, ah! csak így menekülhettem.

¹⁶ Keleti hagyomány szerint a tele holdat kígyó v. sárkány nyeli el s akkor kezd fogyni; ugyanígy magyarázzák a napfogyatkozást.

Hogyha összekülönböztünk, ezzel rémítgetett folyton.
Mikor téged meghíttalak, azt gondoltam: nincs is otthon,
Eljött, mint izente is; Te szintén jöttél: döbrent voltom
Képzelheted; azért írám: »Ne jöjj!« s küldém darabontom.

Nem fordultál vissza, jöttél, engemet besugarazva;
Találkoztatok ti ketten, gyultál érettem haragra.
Nem tudtam mitévő lenni, rettenetem fogva tartá;
Mert, oh balsors! vesztemet ő szívvél, nem szóval akarta.

Őt ha el nem pusztítod, a várba rögtön fölsietne,
Dühében földadna, merthogy szilaj tűz lobogott benne;
A király meg fölgerjedne, mindenestül elvesztetne,
Magzatimmal jóllakatna s akkor agyonköveztetne.

Oh, miként köszönjem ezt meg! Legyen jutalmad az égtől,
Hogy ím békén szabadítál e kígyó tekintetétől!
Már ezentúl nyugodalmat bízton várhatok a léttől
S nem köll félnem a haláltól; haj, haj, abból emeltől föl!«

Szól Avthandil: »Ne félj többé, könyvekben van írva bölcsen:
A baráti ellenségénél rosszabb ellenségünk nincsen;
Okos ember nem helyezi ő bizalmát az ilyenben -
Ne félj többé tőle, hisz már holtak között van jelennen.

Mondd el mostan, hogy miután elküldéd a lányt, azóta
Megtudtál-e még valamit, hallottál-e ismét róla?«
Kezd beszélni Fatman ujfent, könyjei közt ujfent szóla:
»Hej, odavan ő, ki napként sugarait reánk szórta!«

XXXVI.

Történet arról: hogyan ejtették foglyul a táltosok Nesztán Daredsánt; elbeszéli Fatman Avthandilnak.

Jaj, szerencse, hazugságra maga vagy az ördög! Senki
Gonoszságod, melybe kerül, meg nem érti, meg nem sejtí.
Azt az arcot, mely szép mint nap, álnok kezéd hova rejti?
Látom: miattad az élet minden értékét veszíjti.

Mondja Fatman: »Elhagyott a Nap, világa e világnak,
Életem és lelkem, - adván engem csüggedt árvaságnak.
Attólfogva szüntelenül ég tüzem és meg nem állnak
Könyeim, ki nem apad a kút, amelyből folydogálnak.

Egész házam, gyermekeim untam, merő búsan ültem;
Nappal rá gondoltam, róla ábrándoztam szenderülten.
Uszent, ezt az esküszegőt, semmire már nem becsültem;
Nyájas, gyöngéd szóra tőlem várhat, amíg ki nem hültem!

Egy nap, estenden, az idő napszállat felé volt épen,
Egy szállás- vagy korcsomának ajtaja került elébem;
Gondolkodtam, ő miatta nagy mélabú tépett tépten -
Mondám: »Nincs már bizodalمام férfiáknak esküjében.«

Látom ám, egy szolgáló jön ki s három cimborája sorba,
Szolga, szolgálai ruhában; az a három utasforma.
Étel-italt rendeltek volt s arannyal fizettek nyomba,
Ettek, ittak és beszéltek, voltak nem kis vígalomba.

Nézek, hallgatok; beszélnek: »Jól mulattunk itt ez egyszer;
Idegen lám idegenbe új barátokat megesmer.
Azt se tudjuk: ki kicsoda s hova megy; hát minden ember
Mondja elé maga dolgát; mit tapasztalt, mibe mester.

Azok elmondták meséjük, amint szokták az utasok;
Szólt a szolgáló: »Haj, testvérim, furcsa bizony az a dolog,
Én gyöngyöket gyűjtögetök, ti meg búzát bűvárlatok:
Különb történet az enyim, mint akivel szolgáltatok!

Én a táltosok hatalmas királyának vagyok rabja.
Őt egy járvány, rémületes veszedelem elragadta;
Özvegyeknek gyámola volt, árvák vígasztaló atyja -
Fiait huga neveli, apjuknál is jobban tartja.

Dulardukht neve a nőnek, olyan ám az mint egy kőszál,
Akinek ő pártját fogja, senki azzal szembe nem száll.
Két kis öccse: Roszán meg a Ródi; jó dolguk van annál;
Táltosországban felettünk ő dicsőségessen regnál.

Híre jött, hogy tengeren túl egy testvérjük elhalt, egy lány;
Búba estek a vezérek, hagytak minden ülést, mondván:
»Ki vigye meg holta hírét e csodaszép nőnek?« Osztán
Megállapodtak sok ezer rabnak fején: Rosak szolgán.

Mondja Rosak: »Öljetek meg, már én meg nem mondom eztet,
Futok el a pusztába és rablok, gazdagodni kezdek.
Hazajövök gazdagodva, egy szempillantást se vesztek;
A királyhoz, testvérjét ha elsiratta, visszaesdek.«

Szól nekik, alantasinak: »Én megyek, kövessen kiki!«
Száz rabszolgát vészen mellé, mind ő maga szemeli ki.
Napestig a banda rabol, éjszaka sincs alta neki:
Ugy ám, karavánokat foszt, kincseiktől könnyebbíti.

Egyszer mentek a mezőben éjjel, vak sötétség alatt:
Valami nagy fény előttünk a mező közepin haladt.
Mondjuk: »Vajjon nem a nap, az égrül mely a földre szaladt?«
Ott megállunk zavarodva, elménkben sok a gondolat.

»A reggeli csillag!« mondja némelyőnk; »A hold!« nem együnk;
Ama táj felé tehátlan mindannyian megeredjünk.
Közel is jutánk, de addig jó darabot kelle mennünk:
Hang jött ama fény felől és az erányoz vala bennünk.

Szólítottuk: »Ki vagy, lovas? Nevezd meg uri magadat.«
- »Gulansár követje, megyek Táltosországba. Nyiss utat!«
Mikor ezt mondja, köréje gyültünk mind az egész csapat:
Valami különös szép volt az, amin szemünk megakadt.

Néztük fényes képét, mely a világosságot vetette,
Sugarai mint a nap az egész környéket befedte;
Nagy ritkán ha szólt egy ígét; de az édes volt felette,
És ha szólt, fogai közzül fények sziporkáztak szerte!

Szólongatjuk édes szóval ezt a napot, nem sikerül;
Megszimatoltuk: a lovon nem is fiatal ember ül;
Rosak észrevette, hogy lány, lóval oldalára kerül.
Nem engedték; kimondtuk, hogy visszatartjuk saját kezül.

»Szólj igazán, szépségedre!« - mindenikőnk így kérleli -
»Ki vagy, há mégy, honnan gyüsz, oh világosság, te éjjeli?«
Nem szöll az egy bébukkot se, meleg könnyel képe teli -
Mily szánandó is a telt hold, mikor a kigyó lenyeli!

Nem ad választ sem egyenest, sem kerülöt, semmiért se,
Nem, világért meg nem mondja: ki ő vagy mily ármány érte.
Szomoruan szólt, fagyossan, nagy ovatossággal élve
S kicsinylő tekintetével mindnyájunkat végigmérve.

Rendeli Rosák: Ne kérdjük; nyilván lehetetlen a szó;
Különös az ő esete, nem egykönnyen tárgyalható.
Szerencsés a mi királyunk, sorsa irigyelni való,
Hogy ilyen csudás teremtést ad neki a mindenható.

Mert ezt Isten küldte hozzánk, őnekie följánlnunk;
Gyerünk, vigyük ajándékúl, nagyon hálás lessz irántunk.
El ne rejtsük, mert kikapunk; szigorú a mi királyunk:
Elsőbben az ő szüksége, oszt' a mi ajangós lányunk.«

Ebben állapotunk volt meg, több szó nem is jött a szánkba;
Mentünk, ő vitt egyenesen vissza táltosi hazánkba.
Nem beszélünk őhozzája, senki egy ujjal se bántja;
Ő sír, vígasztalan önti szeme kútját orcájára.

Szóltam: »Engedj el, Rosák; majd béallok megint; most vagyok
Gulansáró városában valamelyes ügyem-bajom.«
Elengedt; most innen el köll némi kincset szállítanom:
Aztot elviszem, azután cimboráimhoz utazom.«

Tetszéssel figyelt a szolga meséjére az a három;
Én is hallgatám s könnyemnek kútja száraz lett immáron;
Hallgatván, megértém: itt a mód, elérni boldogságom,
Pici kis reményem támad, nem többet: csak egy drakhmát nyom.

Hívatám ez embert hozzám, ültetém előmbe, szólván:
»Amit ott meséltél, én is hallani szeretném, szolgám.«
Ismételte, el nem hagyván, semmit hozzája se toldván.
Engem nagyon felvidített, én lelkembe vígaszt oltván.

Két fekete rabszolgám volt, bűvösségben nagymesterek,
Jönni-menni úgy tudtak, mint láthatatlan kísértetek;
Hívatom s a táltosokhoz küldöm, mondván: »Ne késsetek,
Hozzatok hírt róla, hadd lám, hogy mit ér ügyességetek.«

Harmadnap, mivelhogy gyorsan mentek, itt is voltak immár,
Mondván: »Fogoly, a királyé, az a tengereken túl jár;
Aki ránéz, mint a napba néző éppen oly rosszúl jár;
Kisebbik királyfiúra, Roszanra, menyasszonyúl vár.

»»Roszané lessz (így rendelte a királyasszony, Dulardut).
Most sietek, menyekzővel bajmolódnom idő nem jut;
Megjövén, majd férjhez adjuk a dicsőn dicső naparcút.««
A toronyba van bezárva, egy farajj körötte ut-fut.

Mind a táltosságtudókat elvitte vele a hadba,
Mert kemény dolog lesz ottan, erős ellenség fogadja.
Otthon csak a legvitézebb kiválasztottakat hagyta;
Nem jön egyhamar, hisz imént indult el e vállalatra.

Táltosváron ellenségnek támadása nem vesz erőt:
Hosszú magas szikla van a vár alatt miként egy erőd;
Barlangjához egy nagy árok viszen ott a szikla előtt -
Oda dugták ezt a fényt, a minden szívet megperzselőt.

Eme barlang kapujába mindig őrség van, de mennyi!
A katonák teljes száma össze-vissza tízezernyi.
Mindenik kapu előtt ór háromezer szokott lenni«...
Haj, szivem, az élet átkoz; mért kell nékem így szenvedni!

A naparcú Avthandil ez elbeszélés hallatára
Megörül igen nagyon, de hang most nem jön ajakára;
Istennek ad hálát Isten e gyönyörű alkotása:
»Te küldéd e hírt, amelytől lőn szivemnek ujhodása!«

Szól Fatmanhoz: »Édesem, a történeted nagyon tetszett;
Bájosan amit közöltél, bennem mint vágy rég leledzett.
Csak e Táltosország dolgát jobban kéne részletezned:
Táltosoknak nincsen testük; hogy' szerezték volna testet?

Ama lány iránt szivemben nagy részvéttüzek lobognak;
Test nélkül a táltosok de a leánnyal mihez fognak?«
- »Hallgass ide, - mondja Fatman - látom jelét zavarodnak;
Mit - táltosok? Emberek ők, a nagy sziklákön lakoznak.

Táltosnak nevezik őket, mert ha együtt van e tömeg,
Bűbáj- és tapasztalatban senkisésem közelíti meg.
Lábáról leszednek bárkit, ők meg sérülhetetlenek;
Aki velük hadakozik, vakság, zűrzavar lepi meg.

Különös csudákat tesznek, ellenségük' megvakítván,
Szörnyű orkánal hajókat tenger mélyibe taszítván.
Vizen mint a földön járnak, tengereket szárazítván,
Hogyha tetszik: fényt homálya s homályt fénné alakítván.

Ezért hívja táltosnak az idegen s úgy is tekinti;
De különben emberek ám, olyan testtel éppen mint mi.«
Avthandil öt hálaszóval: »Elragadó vagy!« köszönti,
»Nagyon kedvemre való volt ez a beszéd, az iménti.«

Szívből Istent áld Avthandil, szeméből pedig köny ömle:
»Hála néked Isten, aki fordítsz bánatot örömmre,
Nevezhetlen s fölfoghatlan aki voltál s vagy örökre,
Ime nagy hirtelenséggel a Te irgalmad fődöz be.«

Áldja Istent, e hiradás fölfejtőjét könyeivel.
Fatman véli: érte sír, hát annál nagyobb tűz veti fel.
Szerénynek marad az ifjú, szerelmes szerepet visel;
Fatman átkarolja, csókkal lepi őt s naparcát is el.

Avthandil ma boldogítja Fatmant: ott van éjtszakára,
Márvánnyakát kénytelenség letenni az ő nyakára.
Titkon reszket: Thinathinra gondol, s ez öli halálra;
Sok utazástól s magánytól fel van dűlva szíve tája.

Sír Avthandil alattomba, kút módjára sír valóba,
Szemének agáthajója úszik vala tintatóba:
»Látjátok, szerelmesek, mily helyzetbe, mily sorvasztóba
Jutottam: ülök karóra, fülemile, varjú módra!«

Könyeit pazarul ontja, kő is meglágyulna bele,
Agátszeme könytavától rózsamező lenne üde.
Fatman néki, mint valami fülemüle, megörüle:
Varjú, rózsára ha üle, azt hiszi, hogy fülemüle.

Reggel lett; a nap, sugarát hintve le a földre, fölkél.
Ajándékokat hoz a nő: felsőt, turbánt többet többnél;
Szagosítót, szép tunikát, harisnyát előkeresgél:
»Mindent ami tetszik, végy föl; előttem ne röstelkedjél!«

Szól Avthandil: »Még ma föl kell derítnem ki- s kilétemet.«
Kalmárköntöst, mostanáig melybe bujt volt, immár levét;
Termetére, a delire bajnokruhát szed, szedeget:
Oroszlánból nappá teszi eme szépségnövekedet.

Fatman ételt készített volt, hívta Avthandilt: ez benyit,
Vígán ám, nem úgy mint akit bármely dolog kedvetlenit.
Megijed a nő, tekintvén nem-kereskedői mezeit,
Mosolyogva szól: »Imádód így még jobban veszti eszít.«

Szépségét csodálja Fatman az előbbinél is jobban,
Ő nem ad feleletet, csak mosolyog rá alattomban:
»Nagyon meg lehet ijedve, nem ismer ez alakomban.«
Nem maradhat már tovább így, ösmeretlenül, titokban.

Ettek; azzal, elhagyván őt, ment az ifjú. Hazamente
Víg volt. Édesen aludt; a bor azt mondá: Tente, tente!
Ugyanilyen jó kedvvel lőn estefelé fölserkente;
Fatmannak: »Jer, itthon vagyok, látogass meg!« ezt izente.

Jön Fatman, s Avthandil hallja, ijedt hangon mint rebegé:
»Mennyi meglepéssel öl még ez a sugár szép aloé!«
Leülteti oldalára, drága vánkost hozván elé,
Kedves társaságba ismét így kerültek itt együvé.

Szól Avthandil: »Oh Fatman, ha meghallod - tudom előre -
Új híremet, úgy leszel mint akit kígyómarás ére:
Amit eddig tudtál rólam, a valótól messze tére,
Úgy néztél rám, mint egy vonzó ifjura és nem egyébre.

Te a kalmárt láttad bennem, mint fejét egy karavánnak;
Nem, én hadvezére vagyok nagy királyom Rosztevánnak,
Feje roppant seregének, ura minden arsenálnak,
Hírem-nevem nagy, kincseim otthon garmadában állnak.

Benned őszinte, bizalmas barátnémat én föllelém, -
Királyomnak lánya van: Nap, kiből árad földünkre fény;
Érte száradok el, érte emésztődöm tűzláng hevén,
Ő küldött, miatta hagyám jó uramat - atyját - el én.

Azt a lányt, akit te pártolsz, megkeresni keltem utra,
Bejártam a földet, mindig e leány nyomait bujva;
Láttam egy hőst: feküdt, érte megsárgulva, bolondulva,
Érte önmagában, szíve- s erejében elpusztulva.

Avthandil itt elbeszéli történetét Fatman előtt,
Elmeséli Tarielt, a párducbőrbe öltözködőt.
Szólt: »Egyedül te segíthetsz rajt, noha még nem láttad őt,
Rajt, akihez emberek közt nem találsz közelíthetőt.

Jer, Fatman, segíts nekem, hogy hozzunk hamar segedelmét,
Álljunk melléje, siessünk megszabadítani szerelmét;
Dicsőségünk betölt akkor minden emberszívet, elmét
S meglássuk majd: két szerelmest hogy' boldogít a közellét.

Hívasd el a bűvös szolgát, Táltosvárba hadd menesszük,
Mindenre a lányt, ami csak tudnivaló, rávezessük;
Ő is minket a valóra, ítéletét latba vessük -
Érd meg Istentől a hírt, hogy Táltosországot temessük.«

Mondja Fatman: »Hála Isten mindenért, mi engemet ért,
Az örökkévalósággal eggyező eme hírekért!«
Hívatja bűbajos rabját: mint a holló úgy feketéllt:
»Eredj Táltosvárba, siess; hosszú az út, hamar elérd!

Hogy mit ér bűvös tudalmad, azt most próbára teszem én;
Eredj gyorsan, szert hozni a tűz ellen, mely szívemre mén, -
S mondd meg azonnal a lánynak: gyógyulásra van még remény!«
Válaszolta: »Holnap itt lesz minden kívánt hírközlemény.«

XXXVII.
Fatman levele, Nesztán Daredsánnak írott.

Irja Fatman: »Ime, oh Nap, égi fényessége Holdnak,
Aki égetsz mindnyájunkat, ellenére nagy távolnak,
Te gyönyörű szép, akinek beszédjeid elbájolnak,
Ékes nyelvű márvány-rubin, két menny, melyek összefolynak!

Ámbátor hogy történeted nem közölted volt velem, de
Szerencsére megtudtam és tetszésemre lőn felette;
A reménytelen Tarielt oh, vidítsd föl híreddel Te,
Mindketten hogy célt érjete, mint két rózsa, kifeszelve!

A Te fölkeresésedre esküdt-öccsét küldte ki ő;
Avthandil, fiatal arab ez, Arábiába dicső,
Roszten király hadvezére, sehogysem kicsinyelhető -
Írj magad felől nyugodtan, mint valódi bölcselkedő.

Azért küldjük ezt a szolgát színed elé, hírharangnak
Táltosvárból: megjöttek-e táltosék vagy még maradnak?
Tüzetesen tudnunk kéne: katonáik hányan vannak,
Milyen őrség van körüléd s ki legyen a feje annak?

Amit megtudsz, írd le mindent, tájékoztass minket arról,
Azután: barátodnak küldj valami jelet magadról.
Balszerencséd, akit eddig türtél, most örömmre fordul.
Jó barátid mennek érted, Isten megsegít azontul.«

Átadja ez írást Fatman a bűbájtudósnak: »Eredj,
Vidd levelemet a lányhoz, ahhoz, aki napfényvel egy!«
A bűvös valami fűvet köt föl, azzal: »Kuc kerekedj!« -
Eltűnik egy perc alatt és házról-házra szökdelve megy.

Repült mint ügyes ijásznak kiröppentett fürgé nyila;
Csakis este lett, mikorra Táltosvárnak feltűnt fala:
Tenger hadnép s kapuór közt észrevétlen behatol, a
Napnak *Szálemet* hoz attól, akit szíve óhajt vala.

Csukott várkapukon, mintha nyitva volnának, bemegyén,
Arca korom, haja hosszú, teste körül csuhaköpeny.
Meglépi a lányt: valami vészre gondol egyszeriben,
Rózsájából sárga sáfrány és lazúrviola leszen.

Szól a táltos: »Mit vélsz rólam, ijedség hogy ilyen tanál?
Én a Fatman rabja vagyok, ő küldött! Ez írásban áll,
Hogy hazugság nélkül vagyok; hát bizony ne érjen aszály,
Légy ismét a nap s ne fonnyadj oly hamar, oh szép rózsaszál!«

A naparcú bámult nagyon Fatmannak izenetére,
Csillapodott, kebelébe víg reménység visszatére;
A levelet önkezével kezibe a rab tevé le,
Sóhajt, olvassa, patakzik meleg könyje a levélre.

Kérdezi a rabszolgától: »Mondd meg, ki az én keresőm?
Vagy ki tudja élő, hogy még nem vagyok künn a temetőn?«
Felel vala: »Elmondom én, amit tudok, tőlem telőn:
Mikor eltűntél közülünk, a mi napunk fekete lőn.

Fatmannak a szíve úgy volt, mintha döfné dárda végi;
Könnyet annyit sírt, hogy abbul egész tenger telhetnék ki.
Tefelőled eggy ízben már tettem volt jelentést néki;
Isten a tanúm: utánna meg nem szűnt a sírhatnéki.

A minap egy ifjú ember, fényes ábrázatu, jött meg,
Történeted az mondá el néked, sorstól üldözöttnek,
Az keres karával téged, - hősi kar! hát ők küldöttek,
Kérten kérve, hogy siessek, menten menjek, jöttön jöjje!«

Szóval a leány felelé: »Bízom, oh ember, szavadban.
Itten való fogságomat hogyan tudhatá meg Fatman!
Én hevemnek tárgya bízton vár valahol, meghalatlan;
Irni fogok, te is mondd el, mint vagyok, mily búbanatban.«

XXXVIII.

Nesztán Daredsán levele, Fatman részére írott.

»Én, a napképű, írom: Hej asszonyom, anyámnál többem,
Tudod: hogy' bán vélem a sors, boldogtalan életemben.
Szaporítani keservem támadának egyre többen;
De most, levelednek hála, reménykedem újra hőbben.

Két varázstól megmentettél, bajaimra enyhületűl;
Nem menthetsz a táltosoktul, börtönük bilincseitül:
Egész ország, sok ezer hős énreám vigyáz egyedül -
Szép szándékim, terveim, haj! minden, minden dugába dül.

Máskülönben az adatok, amint írom, itt kezdődnek:
A király még nem jött vissza és a táltosok se jönnek;
Hanem engem roppant nagy had őriz, szörnyü vakmerőek -
Amit úgy hívsz: 'megkeresni engem' ne hidd lehetőnek!

Aki eljött, hogy keressen, aki fárad most is talán,
Aki tüzzel átkelt értem kínok, szenvedések során:
Szeretem őt, hisz Napomat látta még fagyatlan, korán -
Nála nélkül életem, jaj! siralommal teljes magány.

Nem szóltam Neked ügyemről akkor, mindent elrejtettem;
Nagy veszedelemtül félvén, nyelvem zár alá vetettem.
Arra kérlek: kérd, hogy légyen szájalommal szeretettem;
Ne jöjjön keresésemre; írd meg, izenj néki menten!

Elég baj az én bajom, ne öljön mással, rettentőbbel!
Halva lássam: meghalok nem egy halállal, sőt kettővel.
Rajtam senki nem segít, ez biztos, nem fér hozzá kétely;
Kövezzetek meg, ha szómra nem hajol, fekete kővel.

Azt mondták: valami jelet kérsz, hogy néki felajánljak:
Itt küldöm hát egy picinyke kis darabját turbánjának,
Ez a legdrágább ajándék, melyet tőle meghagyának, -
Sorsomhoz bár illőbb volna, hogy fekete gyászban járjak.«

XXXIX.

Nesztán Daredsán levele, a kedvesének írott.

»Mostan kedvesemnek írom megtört szívvel, sírva, eztet,
Aki miatt éjjel-nappal szívem tüze nem pihenhet.«
Ír levelet olyat, hogy a hallgatónak szíve reszket;
Rózsája kinyílt s a márvány-fehérsége átaltetszett:

»Haj, barátom, e levelet írom Néked, úgy latoljad:
Toll gyanánt hogy termetem volt, búban metszették e tollat;
Papiros gyanánt szívemet küldöm, szívedhez csatoltat:
Szív, fekete szív, fogoly vagy; maradj, magad el ne oldjad!

Látod úgye, hogy a végzet mit tesz vélem, miként játszik?
Én előttem most a fény is sűrű sötétségnek látszik.
Bölcsök, hallván ily nyomorról, el sem hinné egyik-másik -
Jaj, az élet nálad nélkül nehéz ám a lerogyásig!

Látod, szívem, sorsunk és e szörnyű idő mint elszakít!
Ime, nem láthattuk többé egymást viszont, vígat a víg.
Ah, mit is tegyen ez a szív annélkül, ki benne lakik?
Szellememnek minden titka nélküled csak tesped, avik.

Esküszöm Te személyedre: nem hittem, hogy életben vagy;
Azt mondtam: befejeződött életed, és minden elhagy.
Most hallom az ellenkezőt, s hálám Istenem iránt nagy:
Boldogtalan szívem, eddig búsultál, de most már vígadaj!

A Te pusztá életed már elég szívemnek reményül,
Eme szívnek, mely csupa seb s romjaiból föl nem épül.
Gondolj rám, ne felejts el, bár élned kell is e szív nélkül,
Mely, akit belévetettél: meg nem válik szerelmétül.

Máskép, hívem, itt ez az én helyzetem leírhatatlan:
Elszárad a nyelv, mely mondja s aki hallja, nem hisz abban.
Áldja meg az Isten érte, hogy varázslót küldje Fatman;
De az élet, amit ítél, végrehajtja mind ujabban.

Im csapást csapásra újfenn küldöz énreám eleget,
Még kevesli állapotom gyötrelmét, a rengeteget:
Táltosok közé taszított, akik ellen harc se lehet;
Lám a sors nekünk, barátom, megtesz mindent, amit tehet.

Egy torony rejt oly magas, hogy szem alig ér ide fölig;
Árkon át vezet föl útja, roppant őrség ott őrködik.
Éjjel-nappal fegyveresek gyűltön gyűlnek és megölik,
Ha valaki vakmerően rajtuküt, vagy felpörkölik.

Azt hiszed, mint más katonák, olyan ez a táltos fajta?
Oh, ne ölj meg oly csapással, mely a mait meghaladja!
Eltűnök, mint égett, hogyha téged kéne látnom halva,
Mert elvesztem; szánd e szívet, mely keményebb, mint egy szikla!

Esküszöm Terád, hogy holdad nem lesz másé, rajtad kívül,
Még ha három Nap jönne is, érettem hiába hevül,
Ledobom magam a szirtre, mely itt lábam alatt terül.
Imádj Istent: tán az égből szárnyat küld, repülő szerül!

Kérd Istent: kimenthet ebből a világi kútból engem,
Tüzhöz, vízhöz, földön át a levegőt keresztüllengnem;
Adjon szárnyat, betöltenem vágyamat, amért esengtem:
Hogy az örök fényességet éjnap egyre lássa lelke!

Nélküled nincs Nap, hiszen Te része vagy, legközelebbi!
Oh, mily boldog lélek, majd ha kezdek hozzá közeledni!
Vajha ottan látnálak, hogy szívem gyászát jössz levenni,
S így, ha éltem keserű volt, halálom fog édes lenni!

Oh, csak lelkeimért imádkozz, nem rettent a halál többet!
Szerelmed velem viszem e szívben, melybe Te öntötted.
Mert ahányszor rád gondolok: seb sebzi a meglevőket;
Ne sirass meg és ne gyászolj barátnédát, szeretődöt!

Eredj, indulj Indiába, segítsd némileg atyámat;
Hisz bajban van, ellensége mindenfelől reá támad;
Vidítsd föl szívét; hisz néki eltünéseim bokros bánat,
Sírva gondol énreám, ki nem lelek vigaszt utánad.

Amit sorsomról panaszlék, panasznak az éppen elég.
Most, mely szívemből jön, vedd az igaz valót füledbe még:
Én meghalok, varjak étke leszek; de míg meg nem halék,
Örökké fáj, hogy siralmad- s fájdalomnak oka valék.

Ime, itt van, ismerd meg a turbánodból való jelet,
Egyik oldaláról vagy levágva e kicsi szelet;
Ami marad, egyedüli reményem már csak az lehet:
Hisz a végzet a hét égből zúdított ránk orkánszelet.«

Igy írta meg a levelet, írván szíve barátjának,
Befejeztivel lemetszi egyik csücskét turbánjának:
Szép volt hajdonfejt, mutatván sűrű nagy voltát hajának,
Mely, a hollószárny szín, szórta illatát aloéfának.

Ment a szolga nyílegyenest Gulansárnak, ott lecsapott,
Fatmannál is termett gyorsan, töltvén úton nem sok napot.
Avthandil, hogy kívántúl megy minden, immár hálát ad ott,
Égnek emelé kezeit; teljes józan, nem bekapott.

Mondja Fatmannak: »Az ügy már kecsegtet kívántam véggel;
A te sok-sok szívességed mily viszonzás érhetné fel!
Nincs maradásom; megyek hát: időm mostan érkezék el,
Táltosokra támadnunk kell, szórni őket szerte-széjjel!«

Szól a hölgy: »Hej, oroslánom, most kezd még a tűz égetni;
Mert ha távozik a fénytől, szívünk elkezd sötétedni.
Ámde félsz fog el miattad; jobb lesz hát csak füremedni, -
Táltosok hada ha megtér, lehetetlen rájuk menni.«

Pridon rabjait az ifjú hívta, merthogy nála voltak,
Mondván: »Most megéledünk, mert voltunk eddig csupa holtak.
Egy hír újít meg, akiért áztunk annyi hetet, holdat;
Most majd ellenségink tőlünk szörnyű bánáttal lakolnak.

Menjetelek s vigyétek meg e fontos hírt Pridonnak menten:
Nem látom viszont; sietnem kell, utazás sürget engem;
Rontok ellenségeinkre, harc vár énreám kegyetlen:
Tietek lesz, a mit itten kincset összegyűjtöttem.

Nagy adósság vagyon rajtam, valamennyőtökhöz mérve;
Különben rovom le hálám majd egyszer, Pridonhoz érve.
Most vegyétek azt, ami van s ami került kalózvérbe,
Mást nem adok, bár tudom, hogy kerülök fukar hírébe.

Nem vagyok honn: nem oszthatok illő jutalmat viszontag.«
Egy hajót ad nékik, melyben kincsek garmadában voltak:
»Menjetelek, vigyétek - mondja - mindig egygyazon uton csak,
S adjátok ez írásomat esküdt testvérem Pridonnak.«

XL.
Avthandil levele, Pridonhoz írott.

Irja vala: »Oh nagy Pridon, királyok boldog királya,
Szív s erőre mint oroslán s mint a napvilág, sugárra,
Nemes, dicső, vérontó, ha ellenséggel van viszálya, -
Legkisebb öcséd köszönt ím, messze távol, más határba!

Megállottam minden bajt, s most kínjaimért jutalom vár:
Jó végét az ügynek, melyben jártam, bízton várhatom már;
Tudom dolgát ama képnek, mely a naphoz oly közel jár
S melyért megbolondult egy hős, akit immár majdnem fed sár.

E napot a táltoskirály, Táltosvárban őrzi foglyul,
Oda menni játék lesz, bár utján harci kaland fordul.
Megsárgult a rózsza, keble márványára köny hullton hull;
Táltos nincs a lány körül, de nép a várban van tulontul.

Vídám szívvel vígadok, mert nincs mit sirdogálni ezen;
Ahol Te, vagy testvéred van, a nehéz is könnyü leszen:
Amit kívánsz, megvan, semmit nem hibázol el; nehezen
Áll meg ember oly hős előtt, aki szirteket leteszen.

Most megengedj: útra készen, nem mehetek vendégedül;
Nincs időm, hogy betekintsek, mert az a Hold tömlöcben ül.
Megérkezünk majd vidáman: akkor rád is öröm derül -
Mit mondjak még többet? Segíts testvéredem, testvéredül!

Rabszolgáidnak sohasem adhatnám meg méltó díját;
Biztosítlak: egytől egyig valamennyi kedvembe járt.
Nem szükség dicsérni azt, ki hozzád kissé bár közelállt:
»Hasonló hasonlót teremt« - ez a bölcs szó itt is bevált.«

Igy a levelet megírván, megkötözi, begöngyöli,
Pridon rabjainak adja ez a rózsza vagy nap s neki
Még megizen szóval mindent, ami csak őt megilleti;
Beszélvén, korállajakán kicsillannak fog-gyöngyei.

Keresett hajót, talált is, mely azon irányba tart;
Elutazott hát a Nap, ő, kinek tele hold az arca.
De bizony busúlt, hogy Fatmant oly szomorún odahagyta:
Mikor váltak, könyjük mint egy vérfolyam esett a partra.

Fatman, Uszen és a szolgálak forró könyjeiket onták:
»Nap, amikor jöttél, égő tüzed égetett el!« mondták.
»Miért hogy most távozásod illetén homályt hozott ránk!
Jobb lenne, ha meghalnánk s a földnek gyomrában nyugodnánk.«

XLI.

Avthandil távozása Gulansárból és találkozása Tariellel.

Avthandil az útashajón így a tengerekre mén el.
Vídám, így evez magában, egyes-egyedül elékel.
Örül, hogy majd Tarielhez beköszönt ily nyereménnyel -
Igy megyen szilárd szívével, tele isteni reménnyel.

Elközelgetett a tavasz, bujasága zöld színének,
Jött a virágok ivadja, mindenütt kiütközének,
Naplétnek csereivadja, természeti bájnak, kéjnek, -
Sóhajt, ím a rég nem látott virágokat látja: élnek.

Untatá az ég, esőket küldve s borongton borongva,
Csókolják a rózsát ajki, époly szépek mint a rózsá:
»Nagy szeretettel tekintek ti reátok, rózsák« mondja;
»Nem látván őt, tiveletek társalkodom, vígaszomra.«

Gondolatja kedvesére megindítá könyje hulltát.
Kellemetlen ösvényeken Tarielhez vészi utját;
Idegenek országait, járja úttalan a pusztát:
Oroszlánt és párducot öl pusztait, ahányat meglát.

Föltetszett a barlang, örvend, ráismer, szól: »Ez azon szirt;
Hol van ő, barátom, kiért szívem annyit szenvedett, sírt?
Láthatom-e színről színre, közölhetem-e a vett hírt?
Mit tegyek, ha nem jön elő? Áshatok magamnak egy sírt.

Hogyha megjött, nem sokáig fogott megmaradni otthon;
Mint vad állat jár vadonban: a mezőre ment ki bizton.
Jobb, a lápon át megyek« szól; nézel, hogy eligazodjon;
Igy beszélvén, visszafordul s a mezőnek vág e ponton.

Megy előre, vídám szívvel énekelve útja közbe,
Vídám hangjával körötte az egész tájt befödözve.
Keveset járt, - föltűnt a nap teljes fényben tündökölve:
Tariel a lának szélén állt, kezében kardja görbe.

Egy oroszlánt ölt meg éppen, azért volt a kardja vérbe;
Állt a lép szélén a lábán: paripája nem volt véle.
Hallja: szólal Avthandil; de azt gondolja, hogy csak vélte;
Nézi, ráismer, oda fut, futva, szökve ér elébe.

Kardját elveté Tariel, magát testvérjére dobja;
Lováról leszáll az ifju, öröm végtelen elfogja;
Egymást összecsókolgatják, egy a másikat karolja:
Ketten két hős, egyiküknek sincsen hozzáfoghatója.

Tariel ott könyezgetve ilyen édes szép szót ejte,
Míg szemei vérkönyektől még pirosra voltak festve
S a könykút az áloéfát sok-sok cseppel öntözgette:
»Most, hogy újra látlak, el van minden gyötrelmem felejtve.«

Tariel sír, Avthandil meg szól és nevetésre indul,
Nevet s fogai sziporkát szórnak korállajkain túl;
Mondja: »Tisztáztam ügyedet; vágyad már nem sokáig dúl:
A virág, a rózsza eddig száradt, eztán majd megifjúl.«

Szól Tariel: »Ah, testvérem, elég ez az öröm mára;
Egész boldogságom látom, téged látva nagysokára.
Nem is várok más egyebet, nem is lehet egyéb hátra:
Ilyet ember földön nem lel, hacsak nem az égtől várja.«

Tariel hitetlenkedett, Avthandil hát nem hallgatott,
Titkolni továbbad a hirt nem tudta, kibökte legott:
Kivette a rózsaaajknak turbánjából szelt darabot:
Tariel látta, megismerte, felszökött, reá lecsapott.

Levelét s a turbánszelvényt fölnyitotta, megismerte
S arcához emelte, lehullt, mint a rózsza, színevesztve:
Ott maradt lezárt szemekkel, lelkét szárnyára eresztve,
Annyi szenvedés után az ilyen hírre nem volt edzve.

Avthandil Tarielt nézi, aki lélek nélkül feküdt,
Ráborúl, hogy gyámolítsa testvérjét, ez édest, e hűt;
Nem, segíteni nem tud; vége, mint akit a menykő megüt:
Mind e jel, miket hozott volt, néki életébe került!

Ottan sírva sírt Avthandil, őt siratja zengő hangján,
Tépdelvén haját gyakorta, mellét öklével dagasztván.
Rombolást visz véghez magán, rubinhoz hasonló ajkán,
Honnan kút ered, amelyhez nem hasonlít, csak korall tán.

Marcangolja képét, arcán csörgedezik vérfolyója:
»Mit tettem! Hisz ilyet démon nem teszen, se bolond óra;
Vizet sebten öntöttem a tűzre, bajjal olthatóra,
S elsietett rút-nagy öröm lett szivének gyilkolója!

Megöltem barátomat; most esztelen mit érdemelnék!
Én vagyok hibás egyedül - avatatlantól mi telnék!
Horgas ügyet oly ember mint magam sohse végzett el még;
Jól mondják: leszólt lassúság jobb, mint megdicsért sietség.«

Tarjel égethez hasonlóan hever vala, élettelen;
Fölkel Avthandil s futamik vízkeresni lápi teren.
Csak orozslánvért lel, azt visz, segíteni a holt emberen:
Önti mellire, s lazúrja rögtön rubinszínü leszen.

Avthandil az orozslánvért az orozslánmellre szórja:
Tarjel kezd remegni, mozdúl hinduk eme hős utódja,
Fölnyitja szemét, ereje van már fölkelni, de holdja
Még csak kék sugarakat vet, mert a naptól vált fakóra.

Tél a rózsát leszárasztja: mind lehullanak leveli,
Nyári napközeltől el-ég s száraz voltát keserüli;
Fülemile mégis rajta édes dalát énekeli:
Hévtől lesül, fagytól kihül, mind a két baj őt terheli.

Ugyanígy az emberi szív; kérded hasztalan: elég-e?
Boldog s boldogtalan volta viszi egyképp örülségre.
Mindenütt sebet kap, léte nem jut tökéletességre...
Aki bízik életébe, önmagának ellensége.

Tariel a kedves írtát szemlélgeti most ujonan,
Olvassa, bár olvastában újabb örületbe rohan;
Könyhomálytól két szemének napfény mint az éjjel olyan.
Fölkel Avthandil s beszélni kezd el véle nagykomolyan:

»Okos ember nem fog - mondja - mint Te akkép viselkedni,
Ültiben így pityeregni, mikor illenék nevetni.
Kelj föl, azt az eltűnt Napot ne hagyjuk tovább epedni,
Hozzuk meg hamar; hisz erre vágyakoztunk mindketten mi.

Ahogy örülnünk illik, örüljünk előre; aztán
Kapjunk lóra, nyargaljunk el, Táltosország felé tartván.
Kardunkat előre nyújtjuk, hátuknál erősb a kard tán -
Visszatérünk véstelen, a holttesteket odahagyván.«

Tariel az ügyről mindent megkér; már nem ájuldozék,
Már eleven szemmel tekint, már szemének villáma ég,
Mint a rubin színesedik jobban-jobban s mindegyre még;
Mert aki azt megérdemli, mindent jóra fordít az ég.

Hálálkodott Avthandilnak, kérdésképpen így beszélt: »Oh,
Hogy dicsérjelek. Te bölcsék dicséreteire méltó!
Te, mezők virágait mint hegyi forrás vidámító
S könyem árját, amely szemem előntötte, megállító!

Nem viszonzhatom müved, az ég istene viszonozza,
Felülről az égből értem illő jutalmadat ossza!«
Fölülnek, nincs örömüknek hazamenet vége-hossza;
Aszmatnak is végre sorsa boldogságát íme hozza.

Barlang kapujában Aszmat egymagában várva üle,
Föltekint: Tarielt látja meg a bátor ifjút vele:
Bájosan dalolnak együtt, mint két ihlett fülemüle;
Rögtön látta s rétümögben, mezítlen, előrepüle.

Barlangjába térni eddig nem látta, csak siratozva;
Ámul most azon, amit lát: jön dalozva, vígadozva.
Repült mint riadalomba, vagy miként ha ittas volna:
Nem tudja, hogy hírt hallott ma, melyet ő vár szívszorongva.

Megpillantja őt a kettő s szól, nevet, fogát mutatja:
»Hej, Aszmat, felénk hajolt ám kegyével az egek atyja;
Visszahozza eltűnt Holdunk; amit óhajtánk, megadja;
Boldogság tüzünk eloltja, fordult kockánk vakról hatra!«

Avthandil leszáll a lóról, Aszmatot ölelni siet;
Aszmat is az áloéfát ölelgetni meg nem ijed.
Csókolja nyakát és képét, könnypatakot önt, de milyet!
»Sírva kérlek, szóljatok hát: mit tudtok, mi történt, mi lett!«

Avthandil odadja néki levelét urasszonyának,
Ama halványuló Holdnak, tikkadt áloéfa-ágnak,
Mondván: »Nézd csak levelét a sokat szenvedett virágnak:
Most közelg a nap, s mi várjuk, hogy az árnyak távoznának.«

Nézi Aszmat a levelet, ez az ő írása; hogyan
Csodálkoznak; úgy megriad: örült jobban nem remegne,
Fejtől lábíg mondhatatlan hűledezés lett úr benne,
Mondja: »Mit látnak szemeim, mit hallok, s ez igaz lenne?!«

Szól Avthandil: »Ne félj, mást ő nem ír, csak az igazságot.
Mink örülünk, mert fejünkről minden gond már tovaszállott;
Nap közelít hozzánk, többé nem olyan sötét az árny ott:
Legyőzte a rosszat a jó, s Ő legyen örökre áldott!«

Örvendett az ind király, szólt Aszmatnak valamit súgva.
Ölekeznek, az örömtől megeredt a könyek kútja;
Szép szemükből hullton hull a sok köny rózsaszín arcukra.
Isten embert nem felejt, csak érteni őt ember tudja!

Istennek nagy hálát adnak: »Ami legjobb, Te azt adtál;
Most már értjük: mi helyettünk akarni nem akarhattál.«
Kezet fölemelve mondja ezt az ind király, míg ott áll.
Vígán barlangjukba térnek, Aszmat gazdasszonykép szolgál.

Szól Taniel Avthandilhoz: »Hallgasd meg szavam figyelve,
Elmondok valami dolgot, szedd beszédem jól füledbe.
Hogy e barlangot szereztem, kadsiak hadát megölve,
Azóta e barlang úgy van, roppant kincseikkel telve.

Mindeddig felé se néztem, nem érdekelt, jól tudhatod;
Jer, nyissuk fel s győződjünk meg: ott van-e még s mennyi van ott.«
Jó dolog ez, fölkelnek hát, ülve Aszmat sem maradott,
Pusztogatják - negyven ajtót - kincsekhez a bejáratot.

No hát volt ott kincs de annyi, amennyit szem sohse láthat:
Finom mívü gyémántokat egész hegy számra találtak;
Leltek ottan gyöngyöket mint rugólabda, akkorákat,
S ki számlálná meg az aranyt, a soha meg nem számláltat!

Negyven szoba telistelve, mint bazárban a kirakat;
Leltek ott egy fegyvertárat, benne fegyvert, mind ujakat:
Különb-különb forma fegyver mint a fű ott annyi akadt,
Legbelül egy láda állott, fölnyitatlan, pecsét alatt.

Az volt ráírva: »Ezek a csodálatos fegyverzetek:
Acélsisak, páncél, kardok, melyek acélt elmetszenek,
Kadsiak, ha majd devekkal nehéz harcban verekszenek;
Ily ok nélkül felnyitóját megölik királyi kezek.«

Fölnyitják a ládát: három acélöltözet van abba,
Mintha éppen csak a három derék hősre volna szabva.
Acélmez, kard, acélsisak: ezt a három jókor kapja -
Smaragddal és gyémántokkal díszes mindenik darabja.

Felöltöznek egyen-egyen, megpróbálni, méregetni;
Azt az acélmezt, sisakot el nem bírja vágni semmi;
Vasat metszenek e karddal: mint a vattát lenyisszenti,
Egy világot ér meg egy, s egy világerért nem adná senki.

Mondják: »Jó szerencsénk léssen, elegendő arra e jel;
Isten, mennyből letekintve, felénk fordult szemeivel.«
Egy-egy acél öltözetet kiki saját vállán visz el,
Pridonnak is ajándékul egy-egy batyút kiki cipel.

Aranyt vesznek s ritka gyöngyöt válogatva, - mert sok a sok -
Bezárják a negyven kincstárt s visszamennek a lovagok.
Szól Avthandil: »Erősítsük magunkat, ammondó vagyok;
Én ma éjjel nem utazok; de ha virrad, nem maradok.«

Mint testvért a két szilárd hőst, olvasóm magad ferd le most,
E két felülmulhatatlan fényszerető földi lakost,
Derék bajnokpárt, vitézek dolgaiban oly járatost, -
Lássuk Táltosország ellen harcukat, a csodálatost.

XLII.
Tariel és Avthandil elutazik Pridonhoz.

Jó hajnalban, Aszmatot is velük vívén, elutaznak,
Utjokat irányozzák most országába Nuradinnak.
Egy kalmártól Aszmat alá jó pénzen lovat adatnak -
Avthandil elé akármi akad, megfelel az annak.

Igy utazván, Nuradinnak csikósait érik elő;
Ott a ménes, tetszett nekik: ez Pridonnak megfelelő.
Szól Avthandilnak az indus: »Van egy eszmém, előkelő:
Tréfáljuk meg Pridont: mienk ez a ménes, a legelő.

Raboljuk el ezt a ménest! Majd jön, lórablás hírére,
Harcra kerekedik velünk: hadd hulljon a rablók vére;
Hamar ránk ismer, elámul, le fog csillapulni végre,
Víg tréfa lesz s jó multság, minékünk sokat megér e.«

Kezdek sorba elfogdozni Pridon legkülönb lovait,
A csikósok lámpást gyujtnak, tüzet csiholván hamarit.
Szólnak: »Ki s ki vagytok ifjak, mi az Isten nyila van itt?
E nyáj azé, aki mórest ellenségnek karddal tanit!«

Ők azonnal ijazni s a pásztorokra csapni fognak,
A csikósok orditoznak, segítségért folyamodnak:
»Segítség, segítség nekünk! ölnek, gyilkolnak, rabolnak!«
Lett nagy dér-dur, összefutnak, jelentik legott Pridonnak.

Pridon fegyvert fog, fölül a lóra, fegyveresen indul;
Riadalom kél, sereg gyúl, ellepik a mezőt tél-túl.
Szembe jött a két Nap, kiknek tél miatt a fényük nem múl,
Lehetetlen ráismerni, sisak fedi őket arcúl.

Tariel ráismer Pridonra: »Most látom, aki nekem köll!«
Leteszi az arcellenzót, mosolyog, vigan nevet föl,
Szól Pridonnak: »Mért nem örülsz, jöttünkön e bánat mért öl?
Nem hogy vendégül fogadnál: haddal ím fenyegetődzöl!

Pridon itt leszáll sietve, földre borúl, tiszteletül;
Ezek ő reá borulnak, ölelgetve fogják körül.
Pridon égnek emelt kézzel, Istent áldja végtelenül;
Főurak, *amazt* meglátván, ölelgetik féktelenül.

Szól Pridon: »Mit álldogáltok, menjünk; én már régen várom,
Készséges szolgálatimat Tinectek hogy felajánlom.«
Mintha két Nap jött volna, meg egy Hold: olyan volt e három;
Mentek, egymásnak diszgül, ellovagoltak immáron.

Pridon házához értek, fényes volt az; itt leszállnak;
Avthandilt mint esküdt öccsét mellé ülteté magának;
Tariel alá is széket, dús diszítésüt hozának, -
Átadják az öltözéket Pridonnak, a hős királynak.

Mondja: »Nincs ajándékom kész, nektek adni viszonzóban;
De van itt tár elegendő s abba mindenféle jó van.«
Szívrepesve földre nyomja képét, köszönetadóban:
»Részemre az ily ajándék méltó hozzátok valóban!«

Pridon vendégeiképpen pihennek vala ez éjjel;
Őket fürdőben füröszte, köntösökkel özönlé el:
Szebbnél szebben öltözteté, fényesnél is nagyobb fénnel,
Gyöngyöt s drága ékköveket vitt nekik arany edénnyel.

Mondja: »Most a rossz gazdának szavaira hallgassatok:
Nem illik, ha bölcs vendéget mint együgyűt marasztalok;
Ámde késnünk most veszélyes, nagy az út, menést javalok;
Táltosok ha megelőznek, nem lesz könnyü az a dolog.

Mit csináljunk nagy sereggel? Nem sok, - kevés jó kell nekünk:
Háromszáz vitéz elég lesz, hogy meglepjük ellenségünk.
Táltosvárban táltosokan kipróbáljuk szablyavégünk
S meghehozzuk hamar a szépet, kinek termetétől égünk.

Én már voltam Táltosvárban: meglássátok, erős nagyon;
Kívül mindenfelől szikla, ellenség be nem jut azon.
Rejtve ha be nem megyünk, ott nyilt csatából nincsen haszon;
Azért nem kell nagy sereg, mert titkon ily had be nem oson.«

Véleményüket tovább is védik; aztán megerednek,
Otthon hagyják Aszmatot, szép viszonzást ad Pridon ennek.
Háromszáz lovast a harcba velük visznek, bízvást mennek;
Aki szenvedt, végre mégis jutalmát veszi a mennynek.

Elérték a tengert. Így a három esküdt testvér haladt.
Pridon ismerte az utat; éjjel-nappal ment a csapat.
Mondja Pridon: »Táltosország ide már csak egy nyargalat;
Most, hogy észre ne vegyenek, éjjel folytassuk az utat.«

Jónak ítélték Pridonnak e tanácsát ők magoknak;
Hajnalban megállapodtak, mert az éjjel iparkodtak.
Megjöttek: ihol a vár, a védők rengetegen voltak, -
Kívül szirtek - szólítják az őrseget, igen riognak.

A kapun kemény vitézek őrt állanak tízezeren;
Oroszlánjaink a várat nézik, holdfény árad ezen:
»Tanácskozzunk, döntsünk - mondják - bár a döntés nehéz leszen;
Száz ember, ha gondolata jó van, győzhet tízezeren.«

XLIII.

Pridon, Avthandil és Tariel hadi tanácsot ül Táltosvár falai előtt.

»Egyet mondok, kettő léssen, - megszólalt Pridon - ugyebár,
Mink csekélyke számmal vagyunk, s harcra igenis nagy e vár.
Fölös minden kérkedés: harc, egyenes, ez erődre kár;
Ezer évig meg nem vesszük, előttünk ha kaput bezár.

Engem, ifjanta, szüleim testgyakorlatokra fogván,
Mesterkedtem ilyenekben: ugrásban, vivásban, tornán.
Ugy másztam, hogy mozdulatom nem látszott, kötélen, póznán;
Ügyességemet iríglyé minden fiatal oroszlán.

Hát amelyik közzületek jelesebb mint messzivető,
Vessen ama tornyon át egy vastag kötélvégít fel ő;
Én bejutok rajta könnyen, nékem az akár egy mező;
S bejutván, lecsapni rájuk gyors leszek, nem késlekedő.

Fegyverzetet vinnem semmi, pajzsomat is fogom vinni,
Játszva ugrom be, viharként rajtuk ütök, velük víni;
Őrségüket kardra hányom, - majd a kapu ki fog nyilni,
S akkor jöjjetek ti oda, hova harci zaj fog híni.«

Szól Avthandil: »Hej, Pridon, így barátidnak téssz eleget,
Bízol oroszlánkarodban s nem félsz sem földet sem eget,
Ellenségünknek nyakát a javalt módon szentül szeged, -
Ámde nem hallod-e: hívják közelébb az őrsereget?!

Míg fölérsz, az őrség előtt fegyvered zaja elárul,
Meglátnak és elvágják a kötelet, hihető kárul:
Minden elvész, titkos tervünk napfényre kerül, kitárul -
Nem jó gondolat; nem így kell határoznunk a csatárul.

Jobb lesz: ti maradjatok mind megbujva egy rejtkehelyen.
Azok nem bántják az utast, aki városukba megyen;
Én kalmárnak öltözöm át, győzni csellel igyekezem:
Sisak, páncélöltözet, kard - - egy öszvérre mind fölteszem.

Hárman mennünk nem lenne jó, hátha észre fognák venni;
Magam megyek kalmárképpen, könnyen fog e fortély menni.
Lopva fegyvert öltök, gyorsan támadok: ez föl fog fedni,
És, ha Isten megsegít, a vér folyamként fog eredni.

Védőkkel belül végzek, a veszélyre mitse nézek;
Ti a kapura omoltok, mint igazi jó vitézek:
Feltöröm a zárt, leverem, a kaput kinyitom néktek.
Aki jobbat tud, beszéljen; hallásra füleim készek.«

Szól Tariel: »Minden ige felsőbb bátorságra vallott,
Hósi szívre és erőre a tanács, melyet javallott.
Tudom: harcot hön akartok, nem hiába köttök kardot,
S ahol leghevesb lesz a harc, tudom: megjelentek majd ott.

Ámde méltassatok engem mégis némi figyelemre;
Mít gondoltok: kedvesem ha látná, mint Nap megjelenve:
Ti csatáztok nagy kegyetlen, én meg nem is vagyok benne!
Mit udvariaskodnátok? - ez gyalázatomra lenne.

Jobb gondolatom van nékem, tegyünk úgy mint javasolnám:
Osszuk el az embereket százra, éj világosodtán;
Gyorsvágatva háromfelől hatoljunk be ilyenformán:
Találkoznak, - gyöngéllenek, rájuk rontunk, kaszabolván.

Rögtön vágjuk, harcba állunk, kapuzárást megelőzve,
Hárman egyszerre beérünk, kívülről a többi dől be;
Ott benn aztán mind elkezdünk fürdeni a vérfürdőbe:
Ujra élünk fegyverünkkel, mint azelőtt mindig, győzve.«

Mondja Pridon: »Egy előttem bizonyosabb, mint akármí:
Eme ló elől, kit adtam, nem lehet kaput bezárni.
Mikor adtam, nem tudtam, hogy Táltosvárba fogunk járni;
Máskülönben nem adom, ha fukar név fog is rám várni.«

Igy tréfákozott, hasonló beszéddel a vidám Pridon,
Bölcs beszédüleg, nyugodtan nevettek a szón, a vigon.
Tréfát üztek egymással: még szebbé tette őket bizony.
Lenn járnak, szedelőzködnek, ülnek pompás lovaikon.

Váltak viszont nem ilyen ártatlan szavakat: pedzik
Tariel tanácsát újra, sőt követni el is kezdik:
Százankint csoportosulnak, mintahősök eggytől eggyig;
Lóra kapni és sisakját föltenni kiki igyekszik.

Ragyognak a derék hősök napnál nagyobb ragyogással,
Hármójukat hét fényesség árasztja el fénysugárral.
Arab ménjén Tariel ül természetével, a sugárral -
Harcban ellent ölni tudók, nézőiket nézés által.

Ő reájok illik éppen, ami most eszembe jutott:
Mikor essznek a felhők, s hegyekről a folyam zug, ott
Hallani, hogy' rombol, zúz a víz, mely betölt minden zugot;
De midőn a tengerbe fut ama víz, már teljes nyugodt.

Bár Pridon és Avthandil is jók, utolérhetetlenül,
De nincs párja Tarielnek, mindenki mást ő múlt felül,
Mint a napfény minden más fényt elnyom, észrevehetetlenül...
Most, hallgatóm, hallgass, figyelj: harc fog dúlni kegyetlenül.

Hárman három részre váltak, egy kapura mindenik rész,
Háromszáz kipróbált bajnok, csupa szemem szedett vitéz.
Éj ivadán, nem sietve, fölkészültek; mikor mind kész,
- Virrad - mennek, mendegélnek, pajzsemelve mindenik kéz.

Lovagolnak szép nyugodtan, minthogyha uton volnának,
Nem vették az örök észre, semmire se gondolának:
Nem volt félelem szivükben, csöndes békességgel álltak;
Ezek hogy közelebb értek, azonnal sisakot zártak.

Megsarkantyuzták lovukat sebtén, a csapó suhogott;
Észrevették, kaput zártak, fölfordult a város legott.
Három részről az a három félelmetlen berobogott,
Riadót vertek, a kürtök harsogtak, a dob dobogott.

Táltosvárt eléri most az Istennek haragja zordúl:
Ő haraggal néz le rá, s az édes napnak fénye fordúl
És az egész menny viharja haraggal feléje fordúl;
Holtakkal a terek telve, nem fér rajtuk holt a holtul.

Harc nélkül menesztli lelkük Tarielnek »huj, huj!« szava:
Elveté acélruháját, minden paizs nélkül vala.
Mindhárom kapun behatolt s minden élőt levagdala,
Benyomúlt, s a félt erődnek nem maradt, csak puszta fala.

Avthandil meg az oroszán Pridon ott benn összejönnek;
Már az ellenségnek vége - nincs vége a vérözönnek,
S nincsen vége, mikor egymást megpillantják, az örömmek.
»Hova tünt el Tari?« szólnak, szemmel kutatni se szűnnek.

Senkisé tud semmit, nincsen Tarielről hír, de semmi.
A toronykapuhoz fogtak, véstől mit se tartva, menni:
Ott egész rakás katonát látnak kard-öltét heverni,
Lélektelen, földdel egy az őrsereg, a tízezernyi.

Védői a fellegvárnak mind feküsznek, mint a szalma,
Fejtül lábíg sebesülve, acélvértjük szétvagdálva,
Fellegvár kapui tárva, kaputörök száz darabba!
Mondják, Tarielt gondolva: »Ime, az ő fáradalma!«

Utjok szabad, meglelik a folyosót; keresztültörve,
Ime látják: elment a Hold, hogy a Nappal egybejönne;
Sisak nélkül volt, vele a Nap, a minden Napok gyöngye,
Mell a mellé egyesülve, nyak a nyakkal forrva össze.

Ölekeztek, csókolóztak, - összeáradt két könyopatak;
Ugy volt, mint amidőn Mustár meg Zuál találkoztanak:
Szebb a rózsa, nap ha rásüt s elborítják fénysugarak -
Mostantól fogva örülnek a sok óta búskomorak.

Csókolózva, nyak a nyakon, áll a két szerelmes ottan,
Rózsaszín ajakuk egymást megleli ujon s ujonnan.
Oda jönnek mind, a három egy-testvér itt, egy bokorban
Köszönti a fölkelt napot s álldogál mint meghívottban.

Ő megfordúl s ékes arccal, mosolygón feléjük lépdél,
Megcsókolja segítőt, víg, nyugalmát nem veszté el.
Ők köszönik nyájas szóval, hálálkodnak szerénységgel,
Válaszolván mind a kettő kellemes, szives beszéddel.

Üdvözölték Tarielt is, ezt a karcsu áloéfát,
Üdvözlik a diadalhoz, kérdik egymás hogy s mint voltát:
Semmi baja, nem bánta meg acélvérttől szabadultát;
Mind oroszánokként dúlták, ölték ezt a táltos-csordát.

Emberekből, háromszázból, maradt volt csak száz és hatvan;
Pridon bánta katonáit, de amellet örült nagyban.
Még kereskedik s ahol lel, nem hagy ellent meghalatlán -
Ki számlálná meg a kincset, amit lelt? Az számhatatlan.

Tevét s ösvért szedtek össze gyorsakat, ahol csak érték,
A temédek drágagyöngyöt, ékkövet ezekre mérték;
Valamennyi kő csiszolva, rubin, zafir nem kis érték.
Őt, egy mennyezeten ülőt, nagy figyelemmel kísérték.

Hatvan embert visszahagyván Táltosvárnak őrzetére,
Viszik a Napot, amelynek oly nehéz volt megszerzése.
Tengervárt tüzik ki célul, a nagy útnak ellenére:
»Fatmant« - mondják - »meg kell néznünk; adósai vagyunk véle.«

XLIV.

Tariel megérkezése a tengerparti királyhoz és Pridonhoz.

Tengeri király elébe futárt küldtek, szóval mondván:

»Jövök Hozzád én, Tariel, ellenségim eltapodván;
Táltosvárból Napomat, az engem megigézőt hoznám,
Tiszteletben mint atyánkat Téged látni óhajtozván.

Táltosország immár enyém, birtokait mind elnyerém
S mind e jót, király, kiváltkép Teneked köszönhetem én:
Fatman megmenté Napomat, anyja s nőtestvérje levén, -
Mit ajánljak köszönetül, üres ígérek helyén?

Jöjj és látogass meg előbb, mintsem érjük országodat;
Táltosok egész hazáját tőlem ajándékul fogadd:
Tedd be saját emberidet, erősítsd a váradokat, -
Én sietek, nem mehetek; légy Te, aki meglátogat.

Uszent, Fatman asszony férjét rendeld föl, és várjuk várván
Fatmant: jöjjön s lássa viszont vígan, akit pártolt árván;
Hiszen mindenkire nézve csakis boldogító látvány
Ő, ki fényesebb a napnál, mint a gyantánál a márvány.«

Hogy a tengeri királyhoz ér követje Tarielnek:
Szívében örömvirágok a nagy ujságra kikelnek;
Hálát és dicséretet zeng a kegyelemadó mennynek,
Lóra pattan rögtönösen, új üzenet nem köll ennek.

Küld sok málhát, elkészíti eleve menyekzőjüket,
Szép tárgyakat számtalan visz, nem kis számmal drágakövet.
Fatman véle; tíz nap utaz: boldog, hogy ím hazajövet
Viszontlátja Őt, a Napot, mely a földre fényt öntöget.

Jött a három, messziről a nagy királyhoz közeledő;
Ott leszállnak s megcsókolják szerényen, a had tova jó.
Amaz Tarielt dicséri, ezer hálával felel ő -
Odalettek a leánytól, kinek képe oly büvölő.

Fatman asszony, megpillantván, lassu tűz vesz erőt rajta:
Megöleli, kezit, lábát, képét, nyakát csókolgatja:
»Mit adjak az égnek, - mondja - hogy homályom eloszlatja?!
Rövid rosszra következék hosszú jó: az Isten adja!«

A leány meg, édes szókkal, átölelvén az ölelőt,
Mondja: »Isten földéríté tört szívem, a búval telőt:
Most már olyan boldog vagyok, mint boldogtalan azelőtt;
Rám süt a nap, azért látsz úgy, mint viruló rózsafatót.«

Itt a tengerparti király nekik fényes menyekzőt csap,
Viszonzásúl Táltosvárért; nem engedi őket hét nap.
Ajándékból, hozott kincsből nem fösvényül kiki részt kap:
Mint a gyümölcs, úgy potyog a széjjelosztott arany pénzmag.

Kincsek ott, arany szövetek, atlaszok hevernek dombul;
Tarielnek koronát ad, ára minden fogalmon túl,
Tiszta sárarany, zafirral pazarnál is pazarabbúl;
Azután még egy arany trónt, ragyogó piros aranybul.

Nesztán Daredsánnak köntöst: ékkővel ez még pazarabb,
Vörös zafir, ametiszt és rubin rajta sok-sok darab.
Lány s legény föl-ül, orcájuk villámnál is világosabb;
Aki látja: ismeretlen tüzek lángja szívébe csap.

Avthandilnak és Pridonnak ajándékot roppant sokat,
Drágalátos lószerszámot, ada egy-egy ráró lovat,
Egy-egy ruhát, drágakővel, melynek fénye új, vadonat;
Szólnak: »Légy boldog; mi meg nem hálálhatjuk jóságodat!«

Tariel im ékes szóval s nyelvvel háláját lerózza:
»Sok gyönyör ez, oh király, így egyszeri találkozóra;
S hozzá mennyi ajándékra, méltatsz ennyi szépre, jóra:
Jól tettük, hogy itt maradtunk s nem ültünk föl még a lóra.«

Szól a tengeri király: »Haj, orozlán, királyi hős Te,
Látóidnak élte s annak, aki nem lát, megölője!
Mit adhatnék, dicső látvány, érdemedet hogy felérje?
S mit tegyek, ha itt hagysz engem, Te szívem gyönyörúsége?!«

Mondja Fatmannak Tariel: »Viszonoznám sok jóságod,
De leróni, édes hugom, nincs mód ily nagy adósságot;
Hát e kincs, amelyet hoztam Táltosvárból, mindez, látod,
Tied légyen ajándékul, nem mint áron vett jóságod.«

Fatman asszony térdre borúl, mond előtte mélyen hálát:
»Haj, királyom, távozásod olthatatlan tűzzel jár át;
Tőled távol mi lesz vélem? Itt hagysz megverve mint árvát;
Boldog, aki közel hozzád, - boldogtalan, aki nem lát!«

Szól a tengeri királyhoz a két fénysugaras itten,
Foguk csillog, édes ajkuk piroslik rubinnál szebben:
»Nélküled zenével sincsen multságunk ünnepekben;
Ámde hagyj, időnk letelt, már megyünk, sietünk sietten.

Maradj Te igaz atyánkúl, mint reményünkbeli várfok!
S adj nekünk hajót az útra: ezt kérünk még, noha már sok.«
Mondja: »Értetek halálra kész vagyok; ha úgyse vártok,
Mit szóljak! Eredjete hát, vezéreljen bátorságtok!«

A király hadi naszádot szereltet a tenger partján:
Elmegy Tariel, könnyeznek mindannyian elmaradtán,
Fejük vervén, üstöküket, szakállukat megszaggatván;
Fatman annyit sír, hogy attól a tenger is megdagad tán.

Megy a három esküdt testvér, utazik a tengeren át,
Megszíldárdul érzésük most, az a közös próbán megállt.
Dal s nevetés dísziti még, mindenik mulatja magát
S rózsaszínü ajka nyiltán megmutatja villámfogát.

Onnan embert küldenek ím Aszmathoz a víg hírekkel,
Pridon főit is tudatják, hogy közölnék a sereggel:
»Jövünk, a világosságot gyámolító nap most felkel;
Hidegtől halódtunk eddig, élünk immár napmeleggel!«

Őt egy mennyezetten vitték, tengerparti út mentibe;
Tréfálództak, balsors multán, mint a gyermek jó kedvibe.
Igy értek el hős Nuradin országába, s már messzire
Hangos ének szava zengett, amint jöttek eleibe.

Jöttek, jöttek mind elibe Pridonnak előkelői,
Velük Aszmat, csupa öröm, szívseb ötet már nem örli,
Rádől Nesztán Daredsánra, nem tud róla lefejtőzni;
Amit kívánt, megvan íme, csak örömét bírja győzni!

Nesztán Daredsánt öleli, száját csókolgatja szája,
Szól ez: »Édes, jaj nekem, most érted fáj a szívem fájva:
Isten ránk adá kegyelmét, megismerém jóvoltába -
De szivedet, ilyen szívet mi jutalmazhat, Te drága?«

Felel Aszmat: »Hála Isten, csakhogy nem hervadt a rózsa!
Sorsod lám igazság szerint fordult végre mégis jóra.
Nékem, csak Te boldog légy, hát élet a haláli óra;
Hisz két jóbarát egymáshoz: két szerető úr és szolgál.«

Főnemesek tisztelkednek, mondván sok-sok dicséretet:
»Áldjuk Isten ő fölségét, hogy így megörvendeztetett,
Megmutatá nekünk arcát, emésztő bút rólunk levett,
S ő meg fogja gyógyítani a maga ütötte sebet.«

Jött kiki s kezére nyomván ajkát, csókolnia siet;
Szól a király: »Mi érettünk hullottak el testvéritek;
Végtelen nagy boldogságot szereztek, valóban ilyet:
Mind azonegy halált haltak, örök dicsőség nekiek!

Bár halálukon kesereg szívem és busulton busúl,
Ámde nagy jutalmukat ők élvezik haláltalanúl!«
Halkan fölsír, könnyesője szakálla havára lehull,
Sír s a jelen voltak véle sírtak mind, hiánytalanúl.

A síró király láttára sírva kezdtek mind fakadni,
A sírásnak, ah! és oh!-nak vége nem akart szakadni.
Mondják, szűnedezve: »A bölcs néked Nap nevet szok adni,
S hogy aki lát, dalra gyujt; hát nem fogunk már búslakodni.

És ki ér meg annyi könnyet, mennyit szemed elöntözött!
Hiszen érted halni jobb, mint sétálni az élők között.«
Vigasztalják még a királyt: »Hagyd immár a bánatözönt;
Pótlásúl szivedbe az ég majd ezernyi örömmöt önt.«

Avthandil is busult, szava mély részvétnek vala tükre,
Magasztalják őt és mondják: »Kerüljön sor neveltünkre!
Mert az eltűnt hős a Napot meglelte, mely el volt tűnve;
Nem siratunk többé senkit, szemhamut¹⁷ törölgetünk le!«

¹⁷ Keleten a gyász jeléül szempillájukat hamuval hintették be.

Oda értek, hol a dicső Mulha Zanzár volt, a város;
Kürtöt fujnak, üstöt vernek: zaj, zsidongás általános;
Dobpergésbe szépen zengő hangszer vegyül bele számos;
Fut, bazárját elhajítva, oda csődül a bazáros.

Utcán kalmárok tömege, mindenütt nagy nézősereg;
Zsandárság, kezükben fegyver, föltartani törekednek:
Nem bírják, segédül híni köll egy részit a seregnek, -
Látásukért, mint valami kegyért, szinte verekednek.

Ők megérkeznek Pridonhoz, lelik pompás palotáját;
Eleikbe küldték sok-sok aranyöves rabszolgáját:
Ezek láb alá terítnek drága szőnyegek csodáját,
Fejtől aranyat dobálnak, betömni a tömeg száját.

XLV.

Tariel és Nesztán Daredsán menyekzője Pridonnál.

Trónust, tiszta színaranyból, állíttat a két jegyesnek,
Nagy értékű vörös-sárga kövek abban ékeskednek;
Avthandil alá fekete díszű sárga széket tesznek:
Jön a pár, leül, s a nézők - tudom - mind elképedeztek.

Dallosok felálltak, édes énekek szavát megadva;
Állt az ünnep; mindenféle kincsét dúsan osztogatta
Ez a derék vendéglátó, nem kupori Pridon gazda;
Nesztán Daredsánt mosolygás diszíté: fogát mutatta.

Ajándékot rengeteget kaptak ott Pridontól, mert ő
Nem szegény ám: kilenc gyöngyöt, lúdtojással mely egyenlő;
Aztán még egy drágakövet, mely mint a nap fényt lövellő,
Úgyhogy nála éjszaka is képet írhat bármely festő.

Azután, nyaka diszélül egy füzért adott, amin csak
Legszebbjei tündököltek gömbölyűn csiszolt rubinnak;
Azután egy tálát hoz még, melyet kézzel alig bírnak:
Pazar Pridon ajándékát az oroszán Avthandilnak.

Rendkívüli nagy gyöngyökkel ez a tál telides-teli.
Avthandilnak adja ezt ím, kedves szókkal megszerezi:
Arany szóttal házukat, szép szőnyegekkel fölszereli:
Tariel víg, hálát rebeg, minden szava szívebeli.

Igy tart Pridonnál a lakzi végzetetlen, álló nyolc nap;
Ajándék becsesnél becsesb mindennap van, mindig hoznak;
Éjjel-nappal meg nem szünik zengése muzsikaszónak;
Van öröm: legénynek lányon és legényen leányzónak.

Tariel Pridonhoz egy nap szíves szókkal fordul imé:
»A Te szíved énnekem több mint legnagyobb testvéremé.
Holtomig, bár lelkem' adjam, érdemedet fölérem-é?
Hisz sebem mint haldoklóé gyógyulását tőled nyeré.

Tudod, Avthandil hogy értem fölládozta önnönmagát;
Viszonzásúl szeretnék most segíteni ő rajta hát.
Eredj, kérd meg: mit kíván, mily nehézséget vállaljak át,
Hogy levegyem, mint ő rólam boldogtalanságom szakát?

Mondd meg: Testvér, mily jutalmat kérhet, aki annyit fáradt!
Isten küldje rád kegyelmét, mely a menyországból árad.
Hogyha nem teszem meg, amit kívánsz, bármi e kívánat:
Ne lássam meg házamat, se palotámat, se hazámat!

Szólj: mire van szükséged hát, vagy javadra mit tehetek?
Tán Arábiába menjünk? Veled megyek, segítelek.
Nyájas szó, vagy ütközetre hogyha kard kell, éljünk velek;
Ha nem adlak össze nőddel, össze én magam se kelek!«

Avthandil Tari szavára, melyet bízott volt Pridonra,
Mosolyog, nevet vidáman, mint akinek nincsen gondja:
»Mire kellene segítség? Semmi bajom nékem« mondja.
»Gyöngyömet nem őrzi táltos, sem szomorúság nem rontja.

Én kedvesem trónuson ül, Isten irgalmával dicső,
Nagyhatalmú, bátor, víg ő, nem busítja bánat, ölö;
Sem a táltosok nem gyötrik, se nem bűvöli bűvölő:
Mi szüksége volna, mit is hozakodol ezzel elő!

Majd ha eljön az az idő, akit nékem rendelt az ég:
Isten által bánat helyett száll szívemre gyönyörűség;
Haldokló szívem majd akkor a nap fénysugariban ég;
Addig bármit fáradoznom, mind hiába, kár lenne még.

Eredj és e választ, melyet mondok, vidd Tarielnek el:
»Nagy kegyedet, oh király, nagy köszönetem nem éri fel.
Azért szült anyám világra, hogy szolgád legyek, hát szivelj;
Egészen a tied vagyok, ennélkül az élet se kell.

Azt mondád, hogy: »kedveseddel egyesíteni akarlak«.
Ez a Te melegen érző jóságos szivedre vall csak;
Oda mit sem ér se nyelvnék ügyessége, sem a kardnak:
Jobb lesz megvárnom az időt, amelyet az egek szabnak.

Ez a szándék él bennem s e vágy lobog: hadd lássalak ott,
Indiának trónján, dicsón, s melletted a gyöngyalakot,
Kinek villámnál is inkább vet orcája sugarakat;
Ellenséged pusztuljon, s mind, aki reád tart haragot!

Majd ha szívem vágyódása be fog telni mind a kettő,
Elmegyek Arábiába, menyasszonyom ölelendő:
Távolítja bánatomat s helyén vígságot teremt ő.
Segítség dehogy kell! Nálam a hízélgés nem kelendő.«

Pridon mondja Tarielnek: ezt izente ifju társa.
Szól: »Igy nem teszek, nincs szükség prófétai jósolásra;
Mint ahogyan tőle vagyon életemnek újulása:
Ő is kell, hogy testvérjének szíve jóságát belássa.

Menj és mondd meg e szavamat (nem hízélgésből eredett):
»Meg nem állom, hogy ne lássam, aki nevelt, nevelgetett;
Kedves szolgálát megöltem, - gondolom: egész sereget -
Csak bocsánatát könyörgöm, azután tovább eredek.«

Szólj ekképen: »Ne is izenj többé olyatént, mint ez ni;
Holnap utazom, szavamról nem fogok megfélelkezni.
Az arab királynál sem fog bizodalمام kárba veszni:
Mint lovag, ha lányát kérem esdve, nem fog ellenkezni.«

Mondja Pridon Avthandilnak a Tariel küldötte szót:
»Nem marad, ne vesztegess rá beszédet, hiábavalót!«
Búsult, és szívére ismét gyász nehezült: uralkodót
Nagy tisztelet illet ám meg, s ez kötelez alattvalót.

Jött Avthandil és Tarielt, borulván előtte térdre,
Lábát csókolva, ölelve, föl nem nézve rája, kérte:
»Már elég bút hoztam volt ez évben Roszteván fejére;
Ne akard, hogy essem újra bűnbe, hűség ellenére.

Azt, amit Te kívánsz, Isten igazsága meg ne adja:
Hűtlen szóval hogy megbántsam nevelőmet, sohse hagyja;
Fenekedjem ő rá, kinek voltam váltig gondolatja!
Ura ellen rabszolgája kardvasát ki hogy' vonhatja!

Kedvesemet is ez tenné, magamat is békétlenné:
Jaj, ha megharagudnék, ha szívét gyűlölet betelné!
Nem akarna hozzám szólni, talán rám se nézni többé!
S hol lenne majd, aki akkor bocsánatra engesztelné?!«

Mondja Tariel nevetve, - nap, mely sugarát vetette -
Avthandilt míg kézen fogta, fölemelte, talpra tette:
»Segítséged én nekem a minden jókat jelentette;
Hát még, hogyha víg örömöm boldogságtokon lehetne!

Baráttól bizalom jár ki, nem nagy tisztelet, alázat.
Gyűlölöm a komor kedvet: a darabos, dölyfös mázat;
Barátságból egyenesség, őszinteség nem hibázhat -
Vagy: én erre, ő meg arra; külön kiki jobban járhat.

Tudom én jól, kedvesed hogy szerelemben érted hevül:
Tőlem ezt mind bajtársadtól nem fogadja kelletlenül.
A királynak mit se mondok különöst ez eggyen felül:
Csak, hogy látni óhajtám, s most óhajtásom beteljesül.

Megmondom nagy vonzalommal s hódolattal ő iránta:
Adja hozzád a leányt, hisz a leány is így kívánja;
Házasodni vágytok, - ezt a meddő sóvárgást ki állja?
Szébbítsétek egymást és ne hervadozzatok hiába!«

Igy Tariel. Avthandil már nem rágódik uti tervén,
Belenyugszik, nem mond ellent, víg beszédét visszanyervén.
Kíséretül válogatott embereit kirendelvén,
Pridon elkiséri őket, nagy darab uton velük mén.

XLVI.

Tariel másodszor tér meg a barlanghoz és elosztja a kincseket.

Dionys bölcs oly ügyekről, melyek titkon folytatódnak,
Mondja: »Isten nem tesz rosszat, általa csak jók adódnak;
Hamar véget vet a rossznak, hosszú lételt ad a jónak,
Mindent jóra visz, s az elmúlt kínok fölmagasztalódnak.«

Igy lőn Pridon országából hőseinknek indulása,
Kísérvén a lányt, akinek bája megfog, bárki lássa;
Képe márvány, rendezett haj szénfekete koronázza,
Két orcáját ékesíti szépség, finomság varázsa.

Igy viszik a mennyezeten gyöngy alakját eme szépnek.
Olykor-olykor vadat ölnek, vérit ontják; továbblépnek;
Ahol új országba érnek, látszik öröme a népnek:
Ajándék, dicséret várja, még csak hozzájuk sem érnek.

Mintha két hold közt nap ülne, itt ez éppen úgy tetszhetik.
Vándorolnak vígan, sok nap; bölcs beszéddel idő telik.
Jutnak a nagy pusztákra, hol ember sohse kereskedik:
A Tarielt rejtve tartott menedékhely közeledik.

Szól Tariel: »Itt ma vendég mindenki, és én a gazda!
Oda értünk, ahol engem örület soká maraszta.
Aszmat lesz a háziasszony; vannak még husok dugaszba,
S szebbnél szebb kincs, arravaló, hogy szivetek megvigassza.«

Ott a barlangba betértek, a nagy szirteknek közötté.
Aszmatnak volt szarvashúsa, pecsenyének azt sütötte.
Nyájasan kötődnek, elmúlt szenvedésükön nevetve,
Istent áldják, hogy a búnak róluk napjait levette.

Mentek játszva, roppant vígan, beljebb-beljebb barlangjukba:
Ott lelték a kincseket mind, ahol Tariel lecsukta;
Senki mindezt számba venni, senki érteni se tudja -
Némán nézték, ennyi tenger kincs láttára elkábulva.

A sok szépből ki mit választ, megkapja mint maga részit,
Kivált Pridon emberei, tábornoktól közvitézig.
Gazdaggá ez ajándékok a jelenvalókat tészik;
Mégse látni meg a kincsen, hogy apadna: mind úgy nézik.

Szól Pridonnak: »Tartozásom megfizethető alig lesz;
Ámde jól mondják: »magára keres, aki mással jót tesz;«
Most e kincs, mely itt hever s itt őriződik, most hát mindez
A tied legyen, fogadd el, sokkal többet megérdemlesz.«

Pridon nagy alázatosan térdre borúlt, hálát adott:
»Azt hiszed-e, oh király, hogy ész s okosság mind elhagyott?
Ellenség előtted szalma, akkor is, ha jókora bot -
Én, míg leszek, örömöm lesz, ha csak rád is pillanthatok!«

Pridon embereket futtat: jöjjenek hamar tevékkel,
Teveháton azt a kincset az ő házába vigyék el.
Innen most Arábiába ez a három hős élékel;
Avthandil már türelmetlen találkozni kedvesével.

Az arab határt eléri hosszú nagy utazás után.
Városok, erődök ottan következnek egymásután.
Kék vagy zöld ruhában járnak a lakósok: e gyászruhán
Megértette Avthandil, hogy őt siratják ily szomorán.

Roszteván király elébe küldi emberét Tariel:
»Jövök, oh király, elédbe szívem legjobb érzelmivel;
Én, az ind király, magasztos palotádat úgy érjem el,
Amint oly szép rózsabimbót hozok, milyent senkise lel.

Megsértődöttél akkor méltán, országodba léptem miatt,
El akartál fogni engem, föltartóztatni lovamat;
Rossz kedvemből izelítőt kapott némit az a csapat:
Sok rabod, palotaöröd kezem alatt halva maradt.

Most ím jövök, útjaimat félbehagyva, bocsánatért,
S hogy haragod felejtse el a bűn miatt, mely általam ért.
Nincs ajándékunk; Pridon és kísérete megmondja: mért;
Egy ajándékot hozok csak: Avthandilt, a főhadvezért.«

Mikor a király elejbe megjött Tariel futárja,
Meg nem mondja nyelv: micsoda örvendezés lett utána;
Thinathinnak arcán égett három villámfény sugára,
Márvány- s rubinját diszíté fekete szemöldök árnya.

Sürgés-forgás nagy van, látni mosolygókat, nevetőket,
Lóti-futi katonákat, végkép fejük vesztőket;
Látni: nyergelik a lovat s fejibe verik a féket,
S aki rajt ül: sok gyorskezü és erős szívű deréket.

A király, a táborkar s a főbbek szintén lóra szállnak,
Más-más helyről mások gyűlnek mind köréje a királynak;
Istent áldják; fölemelve ő szavukat kiabálnak,
Hogy: »Halál a gonoszokra! Jók számodra készen állnak!«

Jönnek a találkozók már, kivehető a dobaj itt,
Szól Avthandil Tarielhez, mondja kérőn e szavait:
»Látod-e amott a mezőt s rajt a pornak oszlopaít?
Ez az, amiért szívem ver, ez az, ami nyugtalanít.

Nevelőm van ott jövőben, Te veled találkozóban;
Nem tudok eléje állni, szégyenlek, szívemen bú van:
Félek bármilyen kevéssel megszorítani ujabban.
Hogy azután mit tégy értem, Te tudod Pridonnál jobban.«

Szól Tariel: »Jól cselekszel, így tisztelvéni fölnevelőd;
Hát maradj, ne jöjj oda, majd nélküled intézzük el őt.
Én megyek s kimentelek a királynál mint röstelkedőt,
S azt hiszem: hamar tied lesz az a Nap, a kedvedre nőtt.«

Ott volt Avthandil oroszlán, szerény sátorát felütve,
Nesztán Daredsán is ott volt, minden szemlélőnek üdve;
Szeméről a lég aláfolyt, kellemes fuvalmat küldve.
Távozott a hindu király, nyiltan ment, nem rejtőzködve.

Pridontól kísérve mén, a nagy mezőt ím áthaladja.
Megismeri a király: ez Tariel sugár alakja;
Leszáll s térdén hódolatát a nagy hősnek átaladja:
Tisztelettel ez fogadja, mint királyt valódi atyja.

Tariel még térdel, az meg jön, hogy csókkal üdvözlje;
Örül a király, nyakára csókot ad, a rózsatőre.
Csodálva beszélget véle, el van ragadtatva tőle:
»Te a Nap vagy, mely ha elhagy, életünkre éjjel jó le.«

Szépségét csodálja igen, természetét, a karcsú delit,
Képét bámulja, erejét dicséri, a karjabelit.
Üdvözli Pridont, eléje mint királynak térdepel itt,
Az elé, aki segíté Avthandilnak jövetelit.

Tariel dicséretével a király tele van folyvást.
Szól Tariel: »Én szívemet mint saját rabodat úgy lásd.
Túlbecsülöd derékségem, s én csodálom is e túlzást:
Mikor Avthandil a tied, hogy' kegyelhetsz akkor még mást!

Ne csodáld, hogy itt nem látod s ne hidd késedelmezőnek;
Jer és üllepedjünk itt le, közepén e zöld mezőnek.
Elmondom, hogy mért nem jött föl, - nem lesz hosszú tán ez ének -
Csupán azt az egyet' kérem: engedd meg, hogy hadd beszéljek.«

Leül a király, kiebbre áll a rengeteg vitézlő.
Tarielnek arca fényes, lámpa nincsen olyan fénylő;
Szólás, mozgás, gondolkozás módja nála mind igéző -
Bölcsen rendezett szavakat a királyhoz így intéz ő:

»Haj, király, én megbízásom noha nagyobb sokkal, mint én,
Jövök hozzád mindamellet, esedezvén, könyörögvén;
Ő is, aki Napnál szebbhez hasonlít, könyörög szintén:
Aki engem bevilágít, aki rámnézve a napfény.

Azt mondjuk mi, s ez, amiért mindakettőnk esennen esd:
Avthandil segíté rajtunk, ő találá módot teljest;
Szenvedésit, fáradtában értem, most hát Te felejtesd!
Nem fárasztlak, kerülöm a fölös szót, miköztünk terhest.

Ők szerelmesek, a lány a fiuba, fiú a lányba;
Siralom reájuk nézni: sírnak haloványra válva.
Arra kérlek térdén állva: ne hadd szenvedni továbbra,
Add neki leányod, nála erős kar s nyitott szív várja.

Többet szólni sem hosszút, se rövidet nem is kívánok.«
Előveszi zsebkendőjét, nyakába köti magának,¹⁸
Térdire borúl előtte, könyörög mint egy atyának -
Csodálkozott minden ember, akik hallói valának.

¹⁸ Régi szokás keleten, hogy aki valamit kér, zsebkendőjét nyakába köti.

Látván térdelni Tarielt, a király lőn zavarodott:
Távolodik, hátrál tőle, térdre borul maga is ott,
Mondván: »Oh király, örököd ime veszendőbe jutott:
Nagy alázatosságod csak okoz nékem búbánatot.

Hisz akármit fogsz kívánni, lehet ennek ellentállni?
Még ha gyermekem halálra vagy rabúl fogod is szánni,
Egy szavadra megvan, még csak könyvem sem fog folydogálni;
Olyant mint ő, nem lel, bár a mennybe fogna érte szállni.

Avthandilnál különb vőt én hol lelhetnék magam mellé?
Országomat átaladtam lányomnak, mert megérdemlé.
S hervad egyedül a rózsa, hamarabb lesz úgy öreggő -
Ami el van már tőkélve, hogy' tenném tőkéletlennő?!

Nem rovom föl, nem sajnálom azt a néhány rabszolgámat:
Vakmerő, aki beléd köt, - örült, aki reád támad.
Hogyne szeretném Avthandilt, kiért kínozott hosszú bánat?
Oh Istenem, egyetértünk; kedves nékem e kívánat.«

Tariel, hogy a királytól illető szép szavakat hall,
Fölkel, köszönet jelölül földig hajol alázattal;
A király is viszonzozza, térdet hajtva hódolattal:
Egymással elégedettek, amaz evvel, ez amavval.

Pridon lóra kap s Avthandilt megvígasztalnia repül;
Ez a hír majd fölvidítja: íme, a borúra derül.
Elmegy hozzá, fölkeresi, most ím véle visszakerül;
De az a királyhoz menni restell, kétség dülja belül.

Fölkel a király; az ifjú, szökellvén lováról talpra,
Közélt, kezében kendő, kivel képét betakarja.
Köd borítja el a napot: nem szól semmit rózsaaajka;
De az ilyen nagy szépséget semmi el nem titkolhatja.

A király őt csókkal várja; nem sír többé, letérdepel,
Lábait körülöleli, föl se pillant szemeivel.
»Kelj föl, - szól az - ne röstelkedj; boldogságod most jött im el;
Hisz szeretlek, ne röstelkedj, előttem mit röstelkedsz!«

Átkarolja, megcsókolja, csókkal képét elárasztá;
Mondja: »Látásod szívemnek minden bánatát lefosztá!
Ki teremtett ily vonzóvá, ki tett ilyen búbájossá?!
Holnap összeadlak hősöm Napoddal, most eridj hozzá.«

A király ez orozlánnak s hősnek ő nyakát öleli,
Ott ül, véle szól a király, csókolgatja, elnézdeli;
Ezt a Napot és fölséget úgy tartja mint érdemeli -
Balsors után az örömet szívünk édesebbnek leli.

Szól az ifjú: »Én csodálom, Fölséged hogy időz máson;
Mért nem siet ama Naphoz, ilyen tüneményt hogy lászon,
Boldogan haza kísérjen, palotájába bocsásson,
Fénysugarában fürödjék, örüljön e látomáson!«

Szóla egy szót Tarielnek: fölülnek, a lányért mennek:
Három Góliát, örömtől képe ragyog annak, ennek.
Céljukat hamar elérik, föllevén akit keresnek -
Kezük most a kardon pihen, s most a kardok is pihennek.

A király köszönti a lányt, messzi még leszáll lovárul;
Arca villámszépségétől megriad, szeme bezárul.
Odaér, a mennyezetben ülőt megcsókolni járul;
Kezdi a király dicsérni, maga is zavart elárul.

Mondja: »Hogy' dicsérjelek, Nap, Te ragyogó, forró-meleg!
Nem hiába bölcs fejek is érted váltig őrzöngenek;
Születésre, sorsra: csuda, Nap- s holdhoz hasonló remek!
Haj, ti rózsák, haj violák, már ezután hogy' néztelek?«

Villámszerű fényessége minden nézőt elragadott;
Behuny szemmel kellett nézni mindenkinek, mint a napot.
Akit megigézett, annak szívében öröm fakadott;
Ahol megjelenik, össze az egész sereg szalad ott.

Kiki lóra ül s pihenni, végezetre, hazamegyen.
Csak a hét fény volna méltó, hogy e Napnak társa legyen;
Oly csudaszép: kifog minden hasonlító kísérleten.
A királyi kastély s udvar el volt érve rövideden.

Jönnek, ott van Thinathin, a minden nézőt megbüvölő:
Kormánypálca- s koronával, bíborral diszítve ül ő.
Arca villámfényt áraszt el mindenkire, aki bejő -
Jött az ind király, ez a Nap, igazi, hős, tündökölő.

Tariel és felesége alázattal őt köszönti;
Közeledvén, megcsókolják, kezdenek vigan csevegni.
Kezd a ház befényesedni, nem-fény még sötétebb lenni,
Arcok éledni beszédűtől, szemek nekitüzesedni.

Thinathin a szent királyok trónján fölkel. Szól Tariel:
»Maradj ülve; ezt a bírák bírása így intézi el!
Minden eddig volt napoknál többet trónusod ma ölel:
Hősök hőset, napok napját ültetem be, hozzád közel.«

Megfogják őt mindaketten s fölültetik trónusára;
Mellé ültetik Avthandilt, akit ő szerelem lángja.
Minden látott s látatlan e látvány mögött messze járna:
Ha örökké kutatnál se lelnél ily szerelmes párna.

Föltekint a lány, csodálja, hogy im Avthandil jelen van,
Elhalaványúl és szíve kezd dobogni nagy riadtan.
Szólal a király: »Leányom, mért e szégyenlősség mostan?
Szerelmet, mely győz végtére, magasztal tudós, tudatlan!

Most, gyerekek, adjon Isten ezer esztendő Ti néktek,
Boldogságot, dicsőséget, balszerencse nélkül létet,
Maradandót mint az övé; terjessze kezét fölétek
S engem áldjon azzal, hogy majd eltemetőim Ti léstek!«

Rendeli, hogy Avthandilnak tegyen tiszteletet a had:
»Ő királytok; így kívánja ezt az isteni akarat.
Holnap trónom már az övé; hisz korom előrehaladt;
Szolgájtok mint magamat, nem feledve parancsomat!«

Alázattal a sereg s a táborkar köszönti térden,
Mondván: »Porrá váljunk, hogyha másképp gondolkozunk; éljen
Minden igaz és aki gaz, mind a holtak közzé térjen,
Száradjon el ártód karja s dicsőségéd édig érjen!«

Ő az állhatatos lelkű Tarielt dicséri nagyon;
A leánynak mond: »Mióta megleltelek, semmi bajom.
Férjed az én testvérem; hát légy te hugom, azt akarom;
Hogy ahol egy ellenséged támad, elpusztítsa karom!«

XLVII.

Avthandil és Thinathin menyekzője az arab királynál.

Mint uralkodó s királyi felség ül Avthandil itt ma,
Véle Tariel, ragyogó szépségében; Thinathinja
Nesztán Daredsánnal van, kit nem látni: a kinok kínja;
Úgy volt: menny szállt le a földre, két Nap egymást vidámitja.

Étel-italt felszolgálnak a mulati sokaságnak:
Tehenet és birkát, többet mint a fűszál, ott levágnak.
Van ajándék-osztás; módja engedi az uraságnak:
Mindenkire fénysugárt vet képe a Nap képmásának.

Ott zafíros vázák, ottan rubintos üvegek ezre,
Ösmeretlen forma tálak, remek rajz beléjük edzve.
Bölcs magasztalja e nászt és szedje magát nagyon össze;
Aki nézed, mondd szivednek: »várj, maradj meg így örökre!«

Jöttek mindünnen dalosnők, édes dalaikat zengik;
Egész hegy arany s rubin van: dús ajándék vár mindenkit.
Borkút árad mint folyóvíz: akik az italt esengik.
Tart a zaj reggeltől estig, estétől meg napserkentig.

Ajándékát mind a sánta, mind a béna megtalálja;
Gyöngy kiöntve, széjjelszórva mindenfelé folydogála;
Gyűlt az arany, selyem annyi, hogy elvinni nehéz málha.
Három nap a hindu király Avthandillal együtt hála.

Másnap az arab király, a pazar gazda, Tarielnek
Szól: »Napod kimondhatatlan kedves látvány én szememnek.
Királyok királya vagy Te, Ó koronád, s én örvendek
Láttán s boldog lennék, hogyha sohse lenne vége ennek.

Most, királyom, nem illik, hogy veled ülünk egy vonalba.«
A királyi trónt s más divánt legott félre állíttatja;
Avthandilnak és nejének a legalsó helyet adja;
Tarielnek lakzit rendelt: egész hegy volt, nagyobbfajta,

Az arab király mint gazda roppant vendéglátást kifejt;
Hol egynél van, hol meg másnál, királlyságot mindent felejt;
Adakozik: nem volt még oly bőkezűség, mint most e helyt.
Pridon Avthandil mellett ül s örömén örömkönyt ejt.

A király atyai szemmel tekinti a hindu leányt,
Szeretettel, ajándékkal úgy van, mint szülőtte iránt;
Tizedrészig sem lehetne leírni a sok adományt:
Hol egy jogart, hol meg bíbort, avvagy ékköves koronát.

Magas állapotja szerint ajándékoz még egyebet:
Világszerte a legdrágább ékkövekből épp ezeret;
Ezer gyöngyöt, nagyságra mind egy-egy galambtojás lehet;
Ezer arab mént: föléri magasságuk a hegyeket.

Kilenc tál gyönyörű gyönggyel emlékezik meg Pridonrul,
Kilenc drága arab ménnel, minden nyeregszerszámostul.
Köszöni az ind király és lassan, bölcsen, bájjal mozdul:
Térdén, józanul köszöni, bár nem idegen a bortul.

Napjai egy álló hónap huzás nélkül így haladnak;
Táncot rop a vendégsereg, senkisé meg, mind maradnak.
Tarielnek még különös szép rubinköveket adnak,
Melyek mint a napfény minden más egyéb fényt meghaladnak.

Tariel mint rózsa olyan s mint a csöppent hó, oly fehér;
Rosztentől Avthandil által engedelmet búcsura kér,
Mondván: »Közelléted nekem minden más örömmel felér;
De hazámon ellenség ül: még rablóknak kezére tér.

Ravasz fortély ott kopogtat, meglepő tudás, ügyesség.
Gondolom: ha itt busúlnék, az Neked is rosszul esnék;
Mennem kell hát, mert ha késem, magamnak is károm lesz még.
Boldog viszontlátást Véled hamar engedjen a mennyég!«

Mondja Roszteván: »Királyom, mért vagy hozzám ily feszéllyel?
Ami jobb Neked, cselekedd; de vigyázattal, eszéllyel!
Vigyél nagy katonaságot; maga Avthandil kíséri el:
Ellenid s a hűtlenekeket aprítsd föl, szórd szerteséjjel!«

Tariel e két szót hallván, mondja viszont Avthandilnak:
»Ne beszélj így; Te csak őrizd márványmellét Thinathinnak.
Elhagynád a Holdat, Nap, a most megleltet, mihelyt hínak?« -
Szól Avthandil: »Tőled engem semmiképp el nem szakítanak.

Itt hagynál-e, eltávozván s engemet magadban szidván:
»Csak ne jén csüng, elfelejtett, megbízhatósága híján!«
S itt maradjak én örökös búra, búbánatra? Hitvány,
Aki megcsal jó barátot; meg is lakol érte nyilván.«

Tariel itt ezüsthangu kacajával föl kacagott,
Mondván: »Bizony nálad nélkül búsulhatnék többet, nagyot!
Ne várj tőlem hízeltetést; hát csak jöjj, ha úgy akarod.«
Avthandil bevonulásra szólít minden hadcsapatot.

Jöttek az arab csapatok mindenfelől nagy sereggel:
Nyolcvanezer ember, állig fegyverkezve, nyomban felkel;
Ló és ember fölszerelve mind khvarazmi fegyverekkel.
Az arab király, míg őket elbocsátja, küzd könyekkel.

Ott a két lány mint két testvér egymástól bucsújuk vették,
Esküdt testvérek valának, egymást igen megszerették;
Mell a mellen, nyak a nyakon, egymást összeölelgették,
Sírtak, s akik nézték is, mind szemeiket törölgették.

Mikor rátalál a hold a szép reggeli csillagzatra,
Együtt fénylenek, s ha egyik megy: helyét a más is hagyja;
Nem magától távozik el, őt a mennyég távoztatja,
S messziről kell csak követni, hogy az ember megláthassa.

Azonképen, mint ez égi fények állapotja fordúl:
Őket is most elválasztja valami, önszántukon túl.
Rózsaaikuk csókolózik sírva, könnyük hull, hullton hull.
S mind, akiket odahagynak: érzik éltüket unottúl.

Mondja Nesztán Daredsán: »Ah, bár ne ismertelek volna,
Akkor most a válás miatt ez a tenger köny se folya!
Tudósíts majd, vigasztalj meg, leveledben hozzám szólva;
Mint én égek érted, Te is égj érettem azon módra!«

Szól Thinathin: »Oh Nap, minden téged nézőnek öröme,
Hogy' felejtenélek! Nem tom, ezt a válást túlélem-e!
Nálad nélkül élet helyett bár a halál köszöntene;
Nálad nélkül nem tudod: hogy' dül majd könyeim özöne!«

Csókolgatják egymást ketten, szétválnak a búcsucsókra;
Szemét tépné ki az egyik, amint néz a távozóra.
Vissza-visszanéz a másik, szíve kintől sujtólódva -
Ha akarnék sem akadnék bánatukhoz illő szókra.

Távozásuk miatt Roszten olyan mint az örült ember.
»Jaj, jaj!« így kiált ezerszer, sóhajtozik is nem egyszer;
Meleg könykút foly belőle, miként üstben hevített szer.
Tariel bús, képe fakó; aki látja, rá sem ismer.

Úgy karolja, úgy csókolja őt a király: majd meghasad
Ajka s így szól: »Jelenléted álmom, mely most félbeszakad.
Most, hogy elmégy, számomra más mint a keserv úgyse marad;
Szeretném, hisz éltet adtál: hadd haljak meg Te általad!«

Lóra ül és elköszönve a királytól, megy Tariel.
Az egész had a mezőket nedvesíti könyeivel:
»Élj boldogan Te Napoddal, ő meg veled!« visszafelel:
»Nélkületek síró szívem a világon vigaszt se lel.«

Megindulnak, elnyargalnak, had és málha velük vagyon;
Ez a három páratlan hős: Tariel, Avthandil, Pridon.
Nyolcvanezer ember vágat nyomaikban gyors lovakon;
Mennek hármúl s egy a mással megelégedettek nagyon.

Mind utaztak, - Isten többé ne csinálna ilyeneket! -
Találkoztak, sehol senki ellenül nem viselkedett.
Jó hajnalban reggelizni leszálltak mező közepett,
Reggeliztek illón, ittak borokat ám, nem tejeket.

Tariel és felesége immár céljukhoz jutottak:
Hét csodás királyi trónhoz, nyelv nem mondhatója annak.
Feledték a mult fájalmát, most hangos vigan mulatnak...
Nem megérdemlik-e, szívük nem szenvedt volt-e ugyancsak?

Ketten ülnek együtt; lássuk: szebb-e a Nap, mint e kettő?
A királyt leültették, a dob pereg, szól zene zengő.
Hozzák minden kincstár kulcsát s önmagukat, mihelyt int ő;
»Ez királyunk!« kiabálnak, hívja száz hang, egybecsengő.

Avthandilnak és Pridonnak kész a két ágy, mint illendő,
Arra ülnek nagy fölséggel, magasztalva mindenektől:
Alkothat-e két ily élő még egy ízben a teremtő?
Bús kalandjuk közzájön van: tudja mind kis ember, mind fő.

Csaptak ott eszem-iszomot, víg lakomát, de még millyet!
Nem csoda, hisz ő hozzájuk más mint ilyen nem is illett.
Ketten külön osztották az ajándékot: bőven tellett,
Urak része, koldusoké mind a mértéken felül lett.

Avthandilt s Pridont a hindúk mint a megváltót dicsérik:
»Töletek van boldogságunk!« minduntalan ezt ismétlik.
Mint övéket nézik, mindent megtesznek, ha nem is kérik;
Csak hogy őket hallják, folyton színük előtt egymást érik.

Célt érvén, az ind király a hű Aszmatnak szól immáron:
»Amit tettél, meg nem teszi még egy ember a világon;
Hát India hetedrészét ajándékkul néked szánom,
Légyen tied s szolgálj nekünk édesen mint édes lányom.

Akit akarsz, válassz férjül, országodat védelmezőt;
Szolgálj nekünk, légy irántunk oly hűséggel, mint ezelőtt.«
- »Uram vagy!« - rebegi Aszmat és csókolja lábain őt -
»Mi érhetne édesebb, mint hogy lehessenek rabszolganőd!«

Hamar mult a testvérektől az az együtt töltött pár nap;
Ünnepelnek, szeri-száma nincs a sok szép adománynak.
Mily bősége ritka gyöngynek, legis-legjobb paripáknak!
De Avthandilt utóbb mégis megfogja valami bánat.

Tariel az ifjú szívét megérti: nejeért eped.
Szól az ifjú: »Nem minthogyha untatna e ház engemet;
De különös mélabútól szívem szorong, majd megreped:
Megyek, síratván a sorsot, mely az örömből kivezet.«

Pridon is bucsúzni készül, mondja: »Én már megyek haza,
De gyakorta vendégül lát ez az ország és palota.
Rendelj mellém szolgálatot, miként számadóhoz ura;
Engem mindig vonni fogsz, mint kút a szarvast vonja oda.«

Rosztennek küld rend ruhákat: egytül egyig remekbe szőtt,
Ékköves evőszereket, nem kanalat, nem serpenyőt.
»Vidd el, tőlem; mondd: ne szidja se a küldőt, se a vivőt!«
Szól Avthandil: »Nálad nélkül hogy' érem meg azt az időt!«

A leány a lánynak küld egy köntöst, meg egy turbánt; mivel
Öltözetet oly szépet mint ő, ugyan még ki érdemel!
Drágakövet olyant, hogy ha viszed, panaszt nem tehetel:
Napként fénylik éjjel, úgyhogy mindent szemügyre vehetel.

Avthandil felül, elindúl, búcsut vett Tarielétől:
Tüzes lánggal égtek most, hogy búcsuztak az együttléttől.
Siratják; a mező ázik a sok hindunak könyétől -
Avthandil csak ezt ismétli: »Haj, az élet mérge mint öl!«

Pridon s Avthandil az uton nem töltött el számos napot:
Utjok elvált, széjjelmentek, kiki maga siránkozott.
Szerencsésen véghezvitték a kitűzött feladatot;
Avthandil Arábiába ért: az ügyek jól álltak ott.

Megy eléje az arabság, ő diszíti országukat,
Vizontlátja Napját, és a bűnnek legott vége szakad.
Véle trónra ül, s minden szem rajtuk boldogan megakad,
Égből jövő nagy kegy áldja életüket s kormányukat.

E három királyok egymást kiki holtáig szerette,
Egymást híven látogatta, egymást híven segítette;
Aki szembeszállt szavával, éles kardja megbüntette;
Országát kiki nagyobbá, dúsabbá, dicsőbbé tette.

Egyképp mindenkit kegyeltek, kegyük mint a hó dagadott;
Koldus nem volt országukban, - özvegy, árva gazdagodott:
Kártevőknek ijedelem, jóknak bátorság adatott -
Farkascorda kecskenyájjal együtt legel ártatlan ott.

Véget ér e történet már, mint egy éji álom szötte:
Elmultak, a létet látták - nézd, a sors kaján fölötte!
Hosszúnak is tetszhetett tán egy-egy percre. S ki költötte?
Én magam, egy khartvel költő, Rusztavi falu szülötte.

Dávid Istene, a khartvel Isten által, ki az égi
Napnak útját igazítja, - szerzém multságul Néki,¹⁹
Kelettől aki nyugotig ellenségét üti-véti,
Árulókat tüzre véti, hűket bátorítja, védi.

Oh, ha Dávid hárfájának édességét, hangját bírnám!
Idegen regém idegen királyokról másképp írnám.
Mult szokások- s tetteket, mult királyok dicsőségét, lám,
Amint leltem, úgy verseltem meg, s művem kielégít tán.

Ím az élet: pórúl jár az, bizodalmat ki ebben vet;
Nagy bölcsesség is hiába értelmezi, belesenyved.
Ki mit keres, ki mit akar - azt kap, amit sorsa enged!
Boldog, aki célt ér; hát még, aki bátran továbbszenved.

Daredsán fiát, Amiránt Honel Mózes énekeli;
Abdul Mészi Santelt az, ki dalban dicsőséggel teli:
Az a nem-fárasztó nyelvű híres költő, Perzsa-beli;
Tariel nevét, Tariel hőstetteit Rusztaveli.

¹⁹ Thamarának, Georgia nagy királynéjának, aki a költőt jutalmul nagy kitüntetésekkel halmozta el és főkincstárosává tette.